

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

निजामपूर-जैताणे
ता. साक्री जि. धुळे

* नॅक प्रमाणित *

ज्ञानदीप

वार्षिक नियतकालिक - २०२०-२०२१

College Website - www.njspmaca.in
<https://youtube.com/c/ADARSHCOLLEGEOFARTSNIJAMPURJAITANE>

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

निजामपूर - जैताणे ता. साक्री जि. धुळे

* नॅक पुर्नप्रमाणित *

ज्ञानदीप

वार्षिक नियतकालिक

२०२०-२१

संपादक

डॉ. विजय जी. गुरव

सदस्य

डॉ. प्रविण बी. मोरे

सदस्य

प्रा. अजबराव रा. इंगळे

सदस्य

प्रा. आतिष एस. मेश्राम

सदस्य

डॉ. प्रियंका पी. सुलाखे

- प्रकाशन स्थळ :- जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय,
निजामपूर-जैताणे, ता. साक्री जि. धुळे
- प्रकाशन काळ :- वार्षिक
- प्रकाशक :- प्राचार्य डॉ. अशोक पी. खैरनार
- राष्ट्रीयत्व :- भारतीय
- पत्ता :- जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय,
निजामपूर-जैताणे, ता. साक्री जि. धुळे
- संपादक :- डॉ. विजय गजानन गुरव
- राष्ट्रीयत्व :- भारतीय
- पत्ता :- जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय,
निजामपूर-जैताणे, ता. साक्री जि. धुळे
- मुद्रक :- ऋद्र क्रिएशन्स,
माणिक चौक, शिरीष कुमार स्मारक समोर,
नंदुरबार ता.जि. नंदुरबार. मो. ९८२३७२४७०५

(सदर अंकातील लेखांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही)

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

✽ सन्माननीय सदस्य ✽

अ.क्र.	सन्माननीय सदस्यांचे नांव	हुद्दा
१)	मा.काकासो. श्री. दशरथ नारायण पाटील	- अध्यक्ष
२)	मा.बाबासो. श्री. शरदचंद्र जगन्नाथ शाह	- अध्यक्ष, वरीष्ठ महाविद्यालय
३)	मा.भाईसो. श्री. सुहास विष्णूदास शाह	- उपाध्यक्ष
४)	मा.भाईसो. श्री. अजितचंद्र जगन्नाथ शाह	- अध्यक्ष, शालेय समिती
५)	मा.दादासो. श्री. बारीक यादव पगारे	- सदस्य
६)	मा. बापुसो. श्री. किशोर दत्तात्रय वाणी	- खजिनदार
७)	मा.भाईसो. श्री. नितीनकुमार मणिलाल शाह	- सचिव
८)	मा.भाईसो. श्री. किशोर शांतिलाल शाह	- सहसचिव
९)	मा.श्री. विठ्ठलराय राजेश्वर उपासनी	- सदस्य
१०)	मा.दादासो. श्री. राजेंद्र जगन्नाथ वाणी	- सदस्य
११)	मा.आप्पासो. श्री. राजेंद्र मुरलीधर वाणी	- सदस्य
१२)	मा.दादासो. श्री. राघो बळीराम पगारे	- सदस्य

जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय,

निजामपूर-जैताणे

✽ सन्माननीय सदस्य ✽

अ.क्र.	सन्माननीय सदस्यांचे नांव		हुद्दा
१)	मा.बाबासाो. श्री. शरदचंद्र जगन्नाथ शाह	-	अध्यक्ष
२)	मा.काकासाो. श्री. दशरथ नारायण पाटील	-	सदस्य
३)	मा.भाईसाो. श्री. नितीनकुमार मणिलाल शाह	-	सदस्य
४)	मा.नानासाो. श्री. दत्तात्रय जगन्नाथ वाणी	-	सदस्य
५)	मा.भाईसाो. श्री. अजितचंद्र जगन्नाथ शाह	-	सदस्य
६)	मा.श्री. विठ्ठलराय राजेश्वर उपासनी	-	सदस्य
७)	मा.प्राचार्य डॉ. अशोक पितांबर खैरनार	-	सचिव

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे
जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

निजामपूर-जैताणे ता. साक्री जि. धुळे
* नॅक पुर्नप्रमाणित *

* आमचे श्रद्धास्थान *

अध्यक्ष - निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळ

मा.काकासी.श्री. दशरथ नारायण पाटील

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे
जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

निजामपूर-जैताणे ता. साक्री जि. धुळे
* नॅक पुर्नप्रमाणित *

* आमचे प्रेरणास्थान *

अध्यक्ष - जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय,
निजामपूर-जैताणे

मा.बाबासी.अॅड.श्री. शरदचंद्र जगन्नाथ शाह

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे
जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

निजामपूर-जैताणे ता. साक्री जि. धुळे

* नॅक पुर्नप्रमाणित *

* आमचे मार्गदर्शक *

प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार

निजामपूर- जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे
जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

निजामपूर- जैताणे ता. साक्री जि. धुळे
* नॅक पुर्नप्रमाणित *

* भावपूर्ण श्रद्धांजली *

खजिनदार - निजामपूर- जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळ

मा.नानासाहे. स्व.श्री. दत्तान्नय जगन्नाथ वाणी

स्वर्गवास - २२ ऑक्टोबर २०२०

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे
जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

निजामपूर-जैताणे ता. साक्री जि. धुळे
* नॅक पुर्नप्रमाणित *

* भावपूर्ण श्रद्धांजली *

सदस्य - निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळ

मा.दादासी. स्व.श्री. राघो बळीराम वगारे
स्वर्गवास - १५ नोव्हेंबर २०२०

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे सन्माननिय पदाधिकारी

निजामपूर-जैताणे ता. साक्री जि. धुळे

अध्यक्ष - निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळ
सदस्य - जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

मा.काकासी. श्री. दशरथ
नारायण पाटील

उपाध्यक्ष - निजामपूर-जैताणे शिक्षण
प्रसारक मंडळ

मा.भाईसाी. श्री. सुहास
विष्णुदास शाह

अध्यक्ष - जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय
सदस्य - निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळ

मा.बाबासी. श्री. शरदचंद्र
जगन्नाथ शाह

अध्यक्ष, शालेय समिती निजामपूर-जैताणे शिक्षण
प्रसारक मंडळ

सदस्य - जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

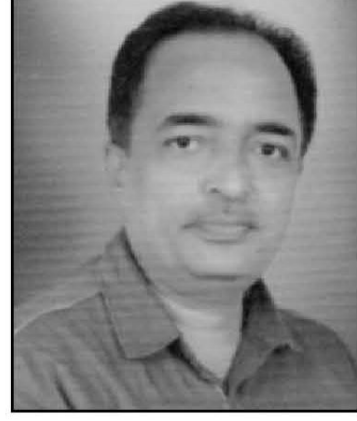
मा.भाईसाी. श्री. अजितचंद्र
जगन्नाथ शाह

सदस्य - निजामपूर-जैताणे शिक्षण
प्रसारक मंडळ

मा.दादासो. श्री. बारीक
यादव वगारे

खजिनदार - निजामपूर-जैताणे शिक्षण
प्रसारक मंडळ

मा.बापुसो. श्री. किशोर
दत्तान्नय वाणी

सचिव - निजामपूर-जैताणे शिक्षण
प्रसारक मंडळ

सदस्य - जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

मा.भाईसो. श्री. नितीनकुमार
मणिलाल शाह

सहसचिव - निजामपूर-जैताणे शिक्षण
प्रसारक मंडळ

मा.भाईसो. श्री. किशोर
शांतीलाल शाह

सदस्य - निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळ
सदस्य - जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय

मा.श्री. विठ्ठलराय राजेश्वर
उपासनी साहेब

सदस्य - निजामपूर-जैताणे शिक्षण
प्रसारक मंडळ

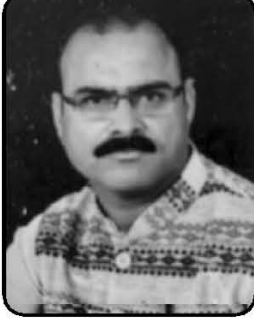
मा.दादासाी. श्री. राजेंद्र
जगन्नाथ वाणी

सदस्य - निजामपूर-जैताणे शिक्षण
प्रसारक मंडळ

मा.आप्यासाी. श्री. राजेंद्र
मुरलीधर वाणी

महाविद्यालय विकास समिती सदस्य

डॉ. सुधाकर लो. जाधव
(सदस्य)

डॉ. रविन्द्र पो. ठाकरे
(सदस्य)

डॉ. कांतीलाल दा. सोनवणे
(सदस्य)

डॉ. विजय ग. गुरव
(सदस्य)

श्री. अशोक द. खैरनार
(सदस्य)

प्रा. आतिश मेश्राम
(सदस्य)

डॉ. प्रियंका पी. सुलाखे
(सदस्य)

सौ. छाया बळीराम अहिरे
(सदस्य)

नामकरण सोहळा क्षणचित्रे

महाविद्यालयाचे नामकरण फलकाचे अनावरण करतांना मा.डॉ. सतिष देशपांडे, सहसंचालक जळगांव व मान्यवर.

मा.अॅड. शरदचंद्रजी जगन्नाथ शाह व भाईसो.श्री. अजितचंद्र जगन्नाथ शाह, नामकरण समारंभ प्रसंगी परिवारासोबत.

स्व. काकासाहेब जगन्नाथ कडवादास शाह यांच्या प्रतिमा पूजन करतांना मान्यवर.

महाविद्यालय नामकरण प्रसंगी मनोगत व्यक्त करतांना प्राचार्य डॉ. अशोक पी. खैरनार.

नामकरण समारंभाचे उद्घाटकीय भाषण करताना डॉ. सतिष देशपांडे, सहसंचालक जळगाव विभाग जळगांव

नामकरण प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना श्री. दिलीप पाटील, व्यवस्थापन परिषद सदस्य क.ब.चौ.उ.म.वि. जळगांव

नामकरण प्रसंगी मान्यवरांचे आभार व्यक्त करतांना ज.क. शाह आदर्श महाविद्यालयाचे अध्यक्ष
मा.श्री.अॅड. शरदचंद्र ज. शाह.

महाविद्यालयाविषयी अभिप्राय देतांना डॉ. सतिष देशपांडे, सहसंचालक जळगांव.

प्राचार्यांचे मनोगत

प्रिय वाचक मित्रहो,

सन २०२०-२१ चा वार्षिक ज्ञानदीप नियतकालिकाचा अंक आपल्या हाती देतांना मला मनस्वी आनंद होत आहे. या अंकात आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी लिहिलेले लेख, संपादित लेख, कथा, कविता, विविध कार्यक्रमांची छायाचित्रे व त्यांच्या कार्याचे प्रतिबिंब प्रकट झालेले दिसले. हा अंक म्हणजे आमच्या महाविद्यालयाचे दर्शन घडविणारा आरसाच होय.

निजामपूर - जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय ग्रामिण भागात व माळमाथा परिसरात उच्च शिक्षणाचे बीजारोपण करणारे व या भागातील विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास करणारे महाविद्यालय आहे. या अंकाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांमध्ये असलेल्या सुप्त लेखकाला जागृत करण्याचा प्रयत्न आम्ही करित असतो.

कोरोना जागतीक महामारीचा कहर या वर्षात सुध्दा झालेला होता. तरी सुध्दा महाविद्यालयातील ज्ञानदानाचे कार्य तसेच विद्यार्थी केंद्रीत उपक्रम Online च्या माध्यमाने सुरु होते. कोरोना कालावधीत सुध्दा महाविद्यालयाने विद्यार्थी विकासाचे उपक्रम नियोजित पध्दतीने राबविले. विद्यार्थ्यांचे लसिकरण व्हावे यासाठी कोव्हिड लसिकरण शिबिरे महाविद्यालयात आयोजित केले. राज्य महिला आयोग मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने दरवर्षी राष्ट्रीय परिषदेचे आयोजन केले जाते. या वर्षी सुध्दा राज्य महिला आयोग मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने Digital Stree Shakti या विषयावर वेबिनार आयोजित करण्यात आले. विद्यार्थ्यांनीसाठी व्यक्तीमत्त्व विकास ऑनलाईन कार्यशाळा घेण्यात आली. तसेच विविध Video Competitions सुध्दा आयोजित करण्यात आल्या.

महाविद्यालय समाज उपयोगी उपक्रमांमध्ये सुध्दा तेवढेच अग्रेसर राहिले. Fifteen Day Certificate Course in Yoga व Certificate Course in Yoga for Wellness of Women असे दोन कोर्स समाजाच्या सुदृढ आरोग्यासाठी ऑनलाईन घेण्यात आले. ज्याला समाजातून उदंड प्रतिसाद मिळाला. विद्यार्थ्यांसाठी अध्यापनाचे कार्य ऑनलाईनच्या माध्यमातून पार पडले. अंतर्गत चाचणी परिक्षा तसेच Bridge व Remedial Courses सुध्दा ऑनलाईन पध्दतीने घेण्यात आले.

महाविद्यालयाने गुणवत्तेच्या दृष्टीकोनातून National Institutional Ranking Framework मध्ये सुध्दा सहभाग नोंदविला. पर्यावरणपुरक महाविद्यालयीन परिसराचे Green Audit, Energy Audit, Environmental Audit करून घेतले. तसेच Gender Audit सुध्दा करण्यात आले. महाविद्यालयामध्ये विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी Add on Courses, Field Projects, Value Added Courses सुध्दा घेण्यात आले. महाविद्यालयाने ISO Certification सुध्दा करून घेतले. Internal Quality Assurance Cell मार्फत Intellectual Property Right या विषयावर वेबिनार आयोजित केले. समाजातील विविध घटकांचा सन्मान डोळ्यापुढे ठेऊन 'हिंदी साहित्य में किन्नर विमर्ष एवम नारी विमर्ष' ह्या विषयावर सुध्दा राष्ट्रीय वेबिनार आयोजित करण्यात आले.

महाविद्यालयात शैक्षणिक, क्रिडा, वकृत्व, वादविवाद इ. क्षेत्रात नैपुण्य मिळविणारे विद्यार्थी जसे आहेत तसेच विविध क्षेत्रात संशोधन करून यश मिळविणारे प्राध्यापक, संशोधन कार्यक्रमासाठी प्रेरणा देणारे आणि गती देणारे मार्गदर्शक, महाविद्यालयाचा विकास साधणारे प्राचार्य, ग्रामिण भागात शिक्षणाचे रोप लावणारे अध्यक्ष व जीव ओतून काम करणारे कर्मचारी वृंद आणि महाविद्यालयाच्या उन्नतीसाठी व सामाजिक विकासासाठी तन-मन-धनाने झिजणारी आमची व्यवस्थापन समिती. या सर्वांच्या विविध यशाची यशोगाथा म्हणजे आमच्या महाविद्यालयाचा 'ज्ञानदीप' अंक होय.

महाविद्यालयाच्या रौप्य महोत्सवाचे औचित्य साधून निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाने आदर्श कला महाविद्यालयाचे नाव बदलून जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय केले. त्यानिमित्ताने आयोजित नामकरण सोहळा नेत्रदिपक झाला. ज्यात शैक्षणिक व सामाजिक क्षेत्रातील दिग्गज उपस्थित होते.

Empower the Rural, Hilly and Tribal Students with Life Oriented Quality Education हे ब्रिद डोळ्यासमोर ठेवून महाविद्यालय गेली २५ वर्ष उच्च शिक्षण क्षेत्रात गुणवत्तायुक्त, चारित्र्य संपन्न करणारे, राष्ट्रीयत्व निर्माण करणारे दर्जेदार शिक्षण देवून विद्यार्थ्यांना लाभान्वित करित आहे. महाविद्यालयाने कवियत्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ क्षेत्रात आपली **Small but Beautiful** अशी ओळख निर्माण केली आहे. यासाठी निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे अध्यक्ष, सन्माननीय संचालक मंडळ व महाविद्यालयाचे अध्यक्ष मा.अॅड्. शरदचंद्र जगन्नाथ शाह यांचे मोलाचे मार्गदर्शन व सहकार्य लाभले म्हणून मी त्यांचे आभार व्यक्त करतो. सर्व प्राध्यापक व प्राध्यापकेतर बंधु भगिनींचे सहकार्य लाभले त्यांच्या प्रति सुध्दा आभार व्यक्त करतो. सर्व विद्यार्थ्यांसाठी संदेश द्यावासा वाटतो की कोव्हीड-१९ च्या संकटाला सामोरे जाताना सकारात्मक विचारांची आवश्यकता आहे. कोरोना जाईल व चांगले दिवसही येतील कारण कोणतीही परिस्थिती कायम राहत नाही.

सर्व विद्यार्थ्यांना त्याच्या उज्वल भविष्यासाठी हार्दिक शुभेच्छा
धन्यवाद!

प्रा.डॉ.अशोक पी. खैरनार

प्राचार्य

जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय,

निजामपूर-जैताणे

*****

संपादकीय....

प्रिय वाचक मित्र हो,

महाविद्यालयीन अंतरंगाचे प्रतिबिंब आपणापर्यंत पोहोचविण्याचे एक प्रभावी माध्यम म्हणजे 'ज्ञानदीप' हे नियकालीक होय. सन २०२०-२१ चा वार्षिक "ज्ञानदीप" नियतकालीकाचा अंक आपल्या हाती देतांना मला मनस्वी आनंद होत आहे. आमच्या महाविद्यालयाने संपूर्ण शैक्षणिक वर्षात घेतलेले उपक्रम आणि मिळवलेला नावलौकीक यात प्रतिबिंबित झालेला असतो. या अंकात आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थी, प्राध्यापक व इत्यादी घटकांनी लिहिलेले लेख, संपादित लेख, कथा, कविता, विविध कार्यक्रमांची छायाचित्रे व त्यांच्या कार्याचा समावेश आहे. हा अंक म्हणजे आमच्या महाविद्यालयाचे दर्शन घडविणारा आरसाच होय.

ग्रामीण भागात विद्यादान करणारे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय हे एक सक्षम पिढी निर्माण करणारे महाविद्यालय व्हावे, यासाठी निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळ वेळोवेळी सहकार्य करीत असते. ग्रामिण व माळमाथा परिसरात उच्च शिक्षणाचे बीजारोपण करणारे व या भागातील विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीन विकास करणारे महाविद्यालय आहे. या अंकाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांच्या अंगात असलेल्या सुप्त लेखकाला जागृत करण्याचा प्रयत्न आम्ही करीत असतो.

आमचे महाविद्यालय शिक्षण, क्रिडा, संशोधन आणि सामाजिक, सांस्कृतिक कार्यक्रम इत्यादी सर्व बाबतीत आपली क्षमता सिद्ध करण्याचा प्रयत्न करीत आहे. महाविद्यालयाच्या वतीने दरवर्षी नवरात्र व्याख्यान मालेचे आयोजन केले जाते. वेगवेगळ्या क्षेत्रातील तज्ञ मार्गदर्शकांना आमंत्रित करून विद्यार्थी व गावातील नागरिकांमध्ये जागृतता निर्माण करण्याचा प्रयत्न महाविद्यालयाच्या वतीने केला जातो. विद्यार्थीनीसाठी सात दिवसांचे "स्वयंसिद्धा" कराटे प्रशिक्षण तसेच युवती सभेचे आयोजन करण्यात येते. त्याचबरोबर विविध क्रिडा स्पर्धांसाठी विद्यार्थ्यांना तज्ञ प्रशिक्षकांद्वारे मार्गदर्शन केले जाते. विद्यार्थी विकास अंतर्गत विविध मान्यवरांना आमंत्रित करून विद्यार्थ्यांना बौद्धिक मार्गदर्शन वर्ग घेतले जातात. आमच्या महाविद्यालयात विविध महापुरुषांची जयंती, पुण्यतिथी तसेच जागतिक हिन्दी दिवस, मराठी दिवस, भूगोल दिवस, विश्व आदिवासी दिन, योगा दिवस आदि महत्वपूर्ण दिवस साजरे केले जातात. आमच्या महाविद्यालयामार्फत विद्यार्थ्यांच्या चिकित्सक बुद्धीचा विकास करणे, ज्ञानाचा विकास करणे, नितीमत्ता जोपासणे तसेच विविध क्षेत्रातील कलागुण आत्मसात करून चौफेर विकासावर पुरेपुर भर देण्याचा प्रयत्न केला जातो. ज्ञानदानाच्या रुपाने विद्यार्थ्यांना आपले जीवन फुलविण्याची अभूतपूर्व संधी उपलब्ध करून देणारे, भविष्याची स्वप्ने पाहायला, जगायला आणि साकार करायला प्रेरणा देणारे हे महाविद्यालय आहे.

या महाविद्यालयात शैक्षणिक, क्रिडा, वक्तृत्व, वादविवाद इ. क्षेत्रात नैपुण्य मिळविणारे विद्यार्थी जसे आहेत तसेच विविध क्षेत्रात संशोधन करून यश मिळविणारे प्राध्यापक, संशोधन कार्यासाठी प्रेरणा देणारे आणि गती देणारे मार्गदर्शक, महाविद्यालयाचा विकास साधणारे प्राचार्य, ग्रामिण भागात शिक्षणाचे रोप लावणारे अध्यक्ष व जीव ओतून काम करणारे कर्मचारी वृंद आणि महाविद्यालयाच्या उन्नतीसाठी व सामाजिक

विकासासाठी तन-मन-धनाने झिजणारी आमची व्यवस्थापन समिती. या सर्वांच्या विविध यशाची यशोगाथा म्हणजे आमच्या महाविद्यालयाचा "ज्ञानदीप" अंक होय.

जवळपास दोन वर्षांपासून जगभरात कोरोना व्हायरसचे सावट पसरले आहे. लॉकडाऊन, ऑनलाईन शिक्षण, वर्क फ्रॉम होम यासारख्या नविन गोष्टी समाजाला व विद्यार्थ्यांना माहित झाल्या आहेत. अशा या जागतिक महामारीच्या संकटातही आमच्या महाविद्यालयाने विद्यापीठाच्या सर्व मार्गदर्शक सूचनांचे पालन करून शैक्षणिक अभ्यासक्रम, उपक्रम, परीक्षा इ. सक्षमपणे पार पाडण्याचा प्रयत्न केला आहे. सामाजिक प्रबोधनाच्या कार्यात आमचे ग्रामीण भागातील महाविद्यालय अगदी अग्रेसर मानले जाते. विविध उपक्रमांतर्गत उत्कृष्ट कामगिरी केल्याबद्दल आमच्या महाविद्यालयास व महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना राज्यस्तरीय, विद्यापीठस्तरीय तसेच महाविद्यालयीन स्तरावर विविध पारितोषिके देऊन सन्मानित करण्यात आले आहे.

आमच्या या सर्व कार्याला प्रेरणा देणारे महाविद्यालयाचे अध्यक्ष आदरणीय अॅड. बाबासाहेब शरदचंद्र शाह व व्यवस्थापन मंडळ होय. त्यांच्याच प्रेरणेने, सहकार्याने आणि मार्गदर्शनाने हे सर्व साध्य झाले आहे. मा.प्राचार्य, प्राध्यापक बंधु, शिक्षकेत्तर कर्मचारी बंधु यांचेही बहुमोल सहकार्य लाभले. तसेच संपादक मंडळातील सर्व सहकारी, विद्यार्थी लेखक या अंकाचे प्रिंटींग करणारे, सजावट करणारे तसेच प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष सहकार्य करणारे सर्वांचे ऋण स्विकारून आणि या अंकात ज्या काही उणीवा असतील त्या माझ्या मर्यादा समजून अंकाचा स्विकार करावा व प्रतिक्रिया कळवाव्यात अशी विनंती करतो.

धन्यवाद!

डॉ. विजय ग. गुरव

सहाय्यक प्राध्यापक

जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय,

निजामपूर-जैताणे

*****

अंतरंग

- मनाचं इंधन....? - उमेश मुरलीधर देवरे
- अत्त दीप भव! (आपणच आपले गुरू व्हा!) - हिम्मत फड्या पावरा
- कोविड-१९ व शेतकऱ्यांची स्थिती - कु. निकिता संतोष मोरे
- कोणाचं घरटं मोडू नका - कु. निकिता संतोष मोरे
- कोरोना महामारी आणि कामगारांचे जीवन - कु. सुचिता राजेंद्र बाविस्कर
- कोरोना महामारी - कु. मानसी चौधरी
- कोरोनाचा सामाजिक दुष्परिणाम - कु. लक्ष्मी संजय साबळे
- कोरोनाकाळात योगाचे महत्त्व - कु. गिता राण्या नाईक
- गांधीजींचा मिठाचा सत्याग्रह - कु. जयश्री विकास माळी
- सुभाषचंद्र बोस व आझाद हिंद फौज - राम जेजीराम ठाकरे
- पर्यावरणातील सजीवांचा संघर्ष - पवन सुभाष ठाकरे
- युद्धाचा पर्यावरणावर परिणाम - विशाल बाबुलाल ठाकरे
- कोरोना विषाणू आणि जिवाणू युद्धतंत्र - अजय दिलीप मालचे
- आपत्ती व्यवस्थापन आणि कोरोना महामारी - कु. जागृती रावसाहेब दहिते
- कोरोना आणि मानसिक स्वास्थ्य - हिम्मत फड्या पावरा
- टोकीयो ऑलिम्पिक - २०२१ - हिम्मत फड्या पावरा
- मन के हारे हार है मन के जीते जीत - कु. योगिता माळीच
- विद्यार्थी जीवन - कु. वैष्णवी मोहने
- कोरोना शायरी - प्रविण नारायण कारंडे
- जाइये-आइये - कु. भाग्यश्री जाधव
- गांव गया था, गांव से भागा - कु. पुंजीबाई भिल
- काश - कृष्णा मारनर
- खुशी - कु. पल्लवी गमे
- Educational Picture in Chetan Bhagat's Five Point Someone - Miss. Bharti Manise
- Education: The Valuable Source of Knowledge in human life - Sharad Malche
- The Future of Online Education - Pathan Rannuma
- My Role Responsibility to Tackle Covid-१९ - Miss. Shaikh Misbah
- Tokyo Paralympics Games २०२१ - Miss. Gita Ranya Naik
- Role of Learning Management System (LMS) during Covid-१९ Pandemic Period - Ku. Chhaya Jagdale
- Role of Zoom Application - Ku. Savita Ahire

अहवाल विभाग

- Internal Quality Assurance Cell (IQAC)
- National Level Webinar on Intellectual Property Rights and E-Content : Issues and Challenges
- परीक्षा समिती अहवाल
- विद्यार्थी विकास विभाग अहवाल
- विद्यार्थी विकास मंच स्पर्धा परीक्षा केंद्र
- राष्ट्रीय सेवा योजना अहवाल
- युवती व्यक्तिमत्व विकास चर्चासत्र
- Online One Day National E-Conference on Naxalism and Internal Security of India
- डिजिटल स्त्री शक्ती विषयावर विद्यार्थीनींसाठी वेबिनार अहवाल
- इंग्रजी विभाग अहवाल
- हिन्दी विभाग व वैयक्तिक अहवाल
- मराठी विभाग अहवाल
- समाजशास्त्र विभाग अहवाल
- राज्यशास्त्र विभाग अहवाल
- संरक्षण आणि सामरिक शास्त्र अहवाल
- इतिहास विभाग अहवाल
- भूगोल विभाग अहवाल
- ग्रंथालय विभाग अहवाल
- Anti Ragging Cell
- ऑनलाईन आंतरराष्ट्रीय योगा दिवस
- आझादी का अमृत महोत्सव
- Collaborative Online Activities
- Awareness Campaign on Covid-19 Diseases and Covid-19 Vaccination
- जागतिक महिला दिन 8 मार्च 2021 - माझी आई माझे महाविद्यालय
- Participated in National Institutional Ranking Framework (NIRF) 2021
- Report of National Webinar on English Literature: A Kaleidoscope
- Report of One Day Webinar on Competitive Examinations
- Report of One Day webinar on Ethics and Values in Personality Development
- Report of National Webinar on Ethics and Values in Personality Development
- Report of Guest Lecture on Competitive Examination
- खुले विद्यार्थी साहित्य संमेलन
- 2 Week Certificate Course in Yoga
- 5 सप्टेंबर शिक्षक दिन अहवाल
- वैद्यकीय समिती अहवाल
- प्रवेश समिती अहवाल
- करिअर अॅण्ड गार्डिडन्स समिती अहवाल
- 14 सितम्बर हिन्दी दिन एवं पखवारा
- Online Webinar Report
- Career Oriented Certificate Course Under Ordinance-181 Onliie Essay
- कोविड लसीकरण जनजागृती अभियान
- रा.से.यो. कोवीड प्रतिबंधात्मक उपाययोजना अहवाल
- Add on Courses
- Report of Certificate Course
- Personal Report - Prin.Dr. Ashok P. Khairnar
- Personal Report - Mr. Ajabrao Ravji Ingle
- Personal Report - Prof. Atish S. Meshram
- वैयक्तिक अहवाल - डॉ. रविंद्र पी. ठाकरे
- वैयक्तिक अहवाल - प्रा. प्रणव जी. गरूड
- वार्षिक निकाल
- विविध शैक्षणिक समित्या
- प्राध्यापक व प्राध्यापकेतर कर्मचारी वृंद यादी

मनाचं इंधन....?

मनाचं इंधन .....? काय असतं, नेमकं समजून घ्यायला हवे.

आज नेहमीच्या पेट्रोल पंपावर पेट्रोल भरण्यासाठी म्हणून थांबलो होतो. पेट्रोलपंप अगदी टापटीप आहे, थंडपाण्याची पाणपोई सुध्दा आहे. असो. इथले वैशिष्ट्य म्हणजे येथे दिवसभर 'एफएम' रेडिओ चालू असतो. पंपावर येणाऱ्या ग्राहकांच्या कानावर घटकाभर जुन्या हिंदी गाण्यांच्या मधुर चाली पडत असतात.

आज एक गंमतच झाली आणि त्या प्रसंगातून मला मात्र एक मोलाची शिकवण मिळाली. एक तरुण रांगेत आमच्या पुढे उभा होता. त्याने बाईकमध्ये पेट्रोल भरलं. पेट्रोल टँकचं झाकण बंद करून थोडं पुढे जाऊन नुसता उभा राहिला. पंपावरच्या कर्मचाऱ्याला वाटलं की काही सुटे पैसे तर द्यायचे नाहीयेत, तरी हा का बरं थांबलाय? त्याने खुणेने त्याला विचारले की काय हवंय?... आणि तो तरुण चक्कं थोडं लाजून म्हणाला, 'काही नाही, 'एफएम' वर आवडीचं गाणं लागलंय ते ऐकतोय.!'

मित्रहो, हे उत्तर ऐकून त्या कर्मचाऱ्यांसह पंपावर उपस्थित अनेकांच्या चेहऱ्यावर स्मीत उमटले. परंतु मी मात्र एकदम अंतर्मुख झालो. सहज मनात विचार डोकावला की खरंच, वाहनाप्रमाणेच मनालाही इंधनाची गरज असते की! पोषक, सकारात्मक, आनंददायी, आल्हाददायी आदी प्रकारचे इंधन

पुरवल्यावर मनुष्याचं हृदयरूपी इंजिनदेखील का बरं चांगल्या तऱ्हेने परफॉर्म नाही करणार.? मन का बरं प्रसन्न तथा तंदुरुस्त नाही रहाणार.? का नाही ते आनंदविश्वात छानपैकी रपेट मारून येणार.? थोडक्यात असे इंधन मनामध्ये भरून घेण्याची मुळात आपली इच्छा असली पाहिजे. त्यासाठी थोडी सवड काढली पाहिजे. आपले छंद, आवडीनिवडी, आपल्याला प्रेमजिवाळा लावणारी माणसे, मित्रपरिवार, निसर्ग, उराविक ठिकाणे आदी गोष्टी मनामध्ये याप्रकारचे इंधन भरून देणारे पेट्रोलपंप असावेत. चला तर मग, मनाच्या इंधनाची टाकीपण सदा फुल्ल करून घेत जाऊयात. आयुष्य हे आनंदयात्रा म्हणून घडवायचं आहे ना.?

उमेश मुरलीधर देवरे

एस.वाय.बी.ए. (मराठी विभाग)

*****

अत्त दीप भव!

(आपणच आपले गुरू व्हा!)

अत्त दीप भव! हा भगवान बुद्धांचा संदेश मला अतिशय प्रिय आहे. 'स्वयंप्रकाशित व्हा!' हा त्याचा शब्दशः अर्थ. तर स्वतःच्या प्रकाशात जीवनाची वाटचाल करा, स्वतःच स्वतःचे मार्गदर्शक व्हा!, गुरू व्हा!, हा त्याचा मथितार्थ होय.

सर्वच धर्मात गुरू हे बडं प्रस्थ आहे. गुरुमहिमेचं बखान नाही असा धर्म नाही. धर्मग्रंथापेक्षाही

जास्त पानं गुरुवर त्यांच्या शिष्यांनी पांढऱ्याची काळी केली आहेत. त्यात बुद्धांचही एक पान वाढल्याने काय फरक पडणार होता?

भगवान बुद्धांनी इतर धर्मापेक्षा जरा हटकेकाही सांगावं म्हणून 'अत्त दीप भव!' हा संदेश दिलेला नाही. तर विचारांचा न संपणारा प्रवास गुरुजवळ थांबू नये, गुरुच्याही पुढे जावून आपणच आपले गुरु व्हावे, म्हणून भगवान बुद्ध 'अत्त दीप भव!' असं बजावतात.

गुरु, शिक्षक हे रस्त्यावरील दिव्याच्या खांबांसारखे असतात. जीवनाच्या प्रवासात दिव्याचे खांब हे कुणाची कायम सोबत करीत नसतात. जेव्हा दिव्याचे खांब नसतात, तेव्हा स्वतः दिवा होऊनच मार्गक्रमण करायचे असते. जग तुम्हाला दिव्याच्या प्रकाशावरून नव्हे, तर त्याचा प्रकाश तुमच्या डोक्यात किती पडला, यावरून ओळखणार असते. म्हणून दिव्याखाली धरणं धरून न बसता पुढे मार्गक्रमण करायचे असते.

प्रत्येकालाच या भूतलावर कोणाच्या न कोणाच्या पोटी जन्म घ्यावा लागतो. जीवनप्रवासात भेटणाऱ्या व्यक्ती, वस्तु, ठिकाणं ही निमित्तमात्र असतात. भगवान बुद्धांना वनात एका पिंपळाच्या वृक्षाखाली बोधी प्राप्त झाली. म्हणून ते काही त्या वृक्षाखाली आजीवन बसून राहिले नाहीत.. तो वृक्ष म्हणजे आडोशाचं एक साधनमात्र होता. तो नसता तर ते दुसऱ्या वृक्षाच्या आडोशाला गेले असते. वनात झाडांचा कुठे तुटवडा होता? आम्ही मात्र त्या वृक्षाला 'बोधीवृक्ष' संबोधू लागलो, अनं त्याच्या फांद्या व पानांची पूजा करू लागलो. त्याला प्रदक्षिणा घालू लागलो.

भगवान बुद्धांचा चिकित्सेवर विशेष भर होता. स्वतःलाही त्यांनी चिकित्सेच्या परिघाबाहेर ठेवले नव्हते. त्यांचं प्रवचन ऐकून भारावलेला एक युवक त्यांना म्हणाला, 'भगवान आपण जगातले सर्वोत्तम गुरु आहात.'

ते ऐकून त्यांना मनातल्या मनात हसायला येतं. पण चेहऱ्यावर स्मीत प्रकट करत भगवान म्हणाले, 'तू या जगातल्या सर्व गुरुंना जाणतोस काय?'

तरुण म्हणाला, 'नाही भगवान.'

भगवान पुढे म्हणाले, 'या जगात आजवर जे थोर गुरु होऊन गेलेत, त्या सर्वांची तुला माहिती आहे का?'

तो म्हणाला, 'नाही भगवान!'

मग भगवानांनी विचारले, 'भविष्यातही या जगात अनेक थोर गुरु जन्माला येणार आहेत, त्यांचं तुला ज्ञान आहे का?'

युवक खाली मान घालून म्हणाला, 'नाही भगवान!'

तेव्हा भगवान म्हणाले, 'तुझ्या त्रिकाल अज्ञानाच्या आधारे तू मला, भूतो न भविष्यति असा सर्वोत्तम गुरु म्हणून कसा स्थापित करू शकतो?' कोणाशीही तुलना न करताच तू निष्कर्ष काढून मोकळा झाला, की मी जगातला सर्वोत्तम गुरु आहे. निष्कर्ष व अनुमान काढताना आपण आपल्या अनुभवाची तुटपुंजी शिदोरी, अनं पंचेंद्रियांच्या मर्यादांचं भानही ठेवलं पाहिजे.'

चिकित्सेविना कोणाचाही दर्जा ठरविणे हा घातक भाबडेपणा होय! सदासर्वकाळ सर्वश्रेष्ठ कोणीच नसतो. मागच्यांचा वारसा पुढे नेणारी शहाणी माणसं प्रत्येक काळात जन्माला येत असतात. म्हणूनच तर जग प्रगतीचा पुढचा टप्पा गाठत असते.

गुरुशिवाय पान न हलणाऱ्या भारतीय संस्कृतीचा विचार करता, कुणाला गुरु करण्याऐवजी स्वतःच आपले गुरु व्हा, हा बुद्धांचा संदेश खरोखर क्रांतिकारी आहे.

हिम्मत फद्या पावरा

एस.वाय.बी.ए. (मराठी विभाग)

*****

कोविड-१९ व शेतकऱ्यांची स्थिती

प्राचीन काळापासून भारत कृषीप्रधान देश आहे. भारतातील ग्रामीण जीवन शेतीवर अवलंबून आहे. भारतातील एकूण लोकसंख्येपैकी ७० टक्के लोक शेतीवर अवलंबून आहे. आजही भारतातील ६० टक्के लोक शेतीवर अवलंबून आहे. ग्रामीण भागातील शेतकऱ्यांचा, लोकांना प्रमुख व्यवसाय शेती असून संबंधीत इतर व्यवसायही अस्तित्वात होते प्राचीन काळापासून तर इंग्रजांपर्यंत जमीन महसूल हेच राज्याच्या उत्पन्नाचे प्रमुख साधन होते. त्यामुळे प्राचीन राज्यकर्त्यांनी शेतकऱ्यांना विविध सवलती देऊन विकासाची धोरणे राबविली होती. तर भारतात मुस्लिम सत्ता स्थापन झाल्यानंतरही मुस्लिम सत्ताधीशांनी सुध्दा भारतीय शेतकऱ्यांना सरकारतर्फे विविध सवलती दिल्या. प्राचीन मध्ययुगीन काळातील राज्यकर्त्यांना शेतीकडे लक्ष केंद्रित केले. त्यांनी शेतीच्या सिंचनासाठी तलाव, विहिरी, कालवे व धरणांची निर्मिती करून मोठ्या प्रमाणात शेती ओलिताखाली आणली परिणामी शेतीचा विकास झाला. उत्पादनात वाढ होऊन राज्याच्या तिजोरीत ही भरपडली एवढेच नव्हे तर शेतकऱ्यांना सरकार तर्फे बी-बीयाणे, खते, अवजारे, कर्जे उपलब्ध करून दिली. तर दुष्काळी काळात शेतकऱ्यांना सरकारकडून भरीव मदत दिली जात होती. एकंदरीत प्राचीन काळापासून तर मध्ययुगीन काळापर्यंत भारतीय शेतकऱ्यांची आर्थिक स्थिती चांगली होती. तत्कालीन खेडी स्वयंपूर्ण होती देशाचा राज्याचा

आर्थिक कणा शेती होती. प्राचीन काळापासून लोकजीवन स्वयंपूर्ण होते. गावातील गरजा गावातच भागविल्या जात होत्या. गावा पुरते लागणारे उत्पादन शेतकरी घेत होते. याचा कोणताही विचार त्यांना माहित नव्हता बाहेरील बाजारपेठेशी त्यांचा फारसा संबंध येत नव्हता. परिणामी भारतीय लोकजीवन समृद्ध सुखी शांत होते. सामाजिक एकता नांदत होती. ग्रामीण सामाजिक जीवनाचा मूलाधार शेती होती. शिवाय अनेक लहान उद्योग प्रत्येक गावात अस्तित्वात होते. महाराष्ट्रात बारा बलुतेदार पध्दती व आठरा अलतेदार होते वस्तूविनिमय पध्दतीनेच व्यवहार चालत असे सुतार, लोहार, कोळी, माळी, चांभार, कुंभार, न्हावी असे अनेक व्यवसाय अस्तित्वात होते.

शेतीचा पुरक व्यवसाय पशुपालन होता. एकंदरीत प्राचीन काळापासून इंग्रजांच्या काळापर्यंत भारतीय शेतकरी व मजूर वर्ग सुखी होता. भारतात परकीय सत्तेचे आगमन झाले आणि भारतीय सत्तेचे स्वरूप बदलले यात इंग्रजांनी शेती महसूलाचा विविध योजना आमलात आणून त्यांना त्यातून प्रचंड कर वसूल केला. इंग्रजांनी कायमधारा जमीन महसूल पध्दती, रयतवारी पध्दती व महालवारी पध्दती अमलात आणून शेतकऱ्यांचे प्रचंड शोषण केले. एकंदरीत इंग्रजांना भारतीय सामाजिक आर्थिक व राजकीय व्यवस्था मोडून काढायची होती. त्यांना प्रचंड यशही मिळाले आहे. ते असे असले तरी प्राचीन काळापासून तर भारताला स्वातंत्र्य मिळेपर्यंत शेतकऱ्यांनी आत्महत्या उदाहरण सापडत नाही. इसवी सन १९४७ ला भारताला स्वातंत्र्य मिळाले आणि भारतातला नविन राज्यघटना अस्तित्वात आली भारतीय अर्थव्यवस्थेचा कणा हा शेती होता तरी राज्यघटनेने दिलेल्या स्वातंत्र्यापासून शेतकरी वर्ग वंचित राहिला आहे. शेतकऱ्यांना राज्यघटनेने मुलभूत अधिकार दिले असले तरी तेथे सावकार, व्यापारी, दलाल यांनी नेहमीच

शेतकऱ्यांचे रक्त शोषले आहे आणि आजही शोषण करीत आहे. त्यांनी उत्पादीत केलेला शेतमाल बाजारपेठेत विकण्याचे स्वातंत्र्य नाही त्यांच्या मालाची किंमत त्यांना ठरविता येत नाही ही वस्तुस्थिती आहे. या उलट उद्योगपती, भांडवलदार, कारखानदार हा वर्ग उत्पादित केलेल्या वस्तूची किंमत ठरवतात व अवाजवी नफा मिळवितात शेतकरी आपल्या मालाची स्वतः किंमत ठरवून तो माल बाजारपेठेत विकण्याचे स्वातंत्र्य या वर्गाने हिरावून घेतले आहे उलट त्यांच्या जगण्याच्या शेतीसंबंधीत वस्तू उदाहरण, बियाणे, खते, रासायनिक औषधे, आणि शेती संबंधित इतर वस्तूंची खरेदी करतांना मोठ्या प्रमाणावर किमती आकारून प्रचंड आर्थिक शोषण केले जात आहे. त्यात शेतकऱ्यांची आर्थिक स्थिती अत्यंत खालावलेली आहे स्वातंत्र्यानंतर लोकसंख्येत वेगाने वाढ झाली. शेतीवर भार वाढत गेले दिवसेंदिवस शेतकऱ्यांना शेतमजुरांना अनेक समस्यांना सामोरे जावे लागले. लोकसंख्या वाढत असतांना भूमी कशी वाढणार? परिणामी असलेल्या शेतजमीनीचे लहान-लहान तुकड्यात विभाजन झाले. यातच ग्रामीण अर्थव्यवस्थेवर विपरीत परिणाम झाला.

सावकार, व्यापारी, दलाल आणि निसर्गाने शेतकऱ्यांवर अन्याय केला आहे. वाढत्या लोकसंख्येमुळे शेतीवरील भार वाढल्याने शेतकऱ्यांनी पडीत जमीनी लागवडीखाली आणल्या शिवाय अनेक जंगल साफ करून तेथेही शेती करण्यास सुरुवात केली परिणामी मोठ्या प्रमाणात वृक्षांची तोड करण्यात आली यातूनच पर्यावरणाचे अतोनात नुकसान झाले स्वातंत्र्यानंतर मोठ्या प्रमाणात यंत्रणांवर चालणाऱ्या उद्योगधंद्याची निर्मिती झाली या कारखान्यांना जमिनीची आवश्यकता असल्याने मोठ्या प्रमाणात वृक्ष तोड करण्यात आली नदीपात्रात कारखान्यांनी दुशीत पाणी सोडल्यामुळे पाण्याचे मोठ्या प्रमाणात जल प्रदुषण झाले. शेतकऱ्यांनी रासायनिक खतांचा व औषधांचा

वापर केल्यामुळे शेतीची उत्पादन क्षमता कमी-कमी होत गेली एकंदरीत या सर्वांचा परिणाम शेतकऱ्यांवर झाला शेतकऱ्यांची आर्थिक स्थिती खालावल्यामुळे मुलांचे शिक्षण व लग्न या कारणासाठी त्यांना कर्ज काढावे लागले. दिवसेंदिवस शेतकऱ्यांवरील कर्जाचा डोंगर वाढतच गेला परिणामी त्यांनी आत्महत्या सारखा मार्ग अवलंबून आपले जिवन संपविले.

सध्या कोरोना या संसर्गजन्य आजाराने मोठ्या प्रमाणात धुमाकूळ चालत आहे. जगातील हजारो लोक मृत्युमुखी पडले आहेत. आणि पडत आहेत महाराष्ट्रात जेव्हा कोवीड-१९ या आजाराने माहिती मिळाली तेव्हा शेतकऱ्यांचा शेतीमाल बाजारात विकण्यास तयार झाला होता त्यात कापूस, ज्वारी, बाजरी, इत्यादी पिके शेतकऱ्यांनी घेतली होती. ही पिके बाजारपेठेत विकायला आणणार तर सरकारने नकळत लॉकडाऊनची घोषणा केली. परिणामी शेतकऱ्यांचा भाजीपाला फळे खराब झाली परिणाम शेतकऱ्यांचे मोठ्या प्रमाणात नुकसान झाले. त्यांनी आपला भाजीपाला बाजारपेठेत नेला असता तो माल खरेदी करायला कोणी तयार नव्हते अशी अवस्था शेतकऱ्यांची झाली होती. शेतकऱ्यांचा माल साठविण्यासाठी सुविधांचा पूर्ण अभाव आहे. मात्रा उद्योगपती कारखानदार भांडवलदार यांचा माल ठेवण्यासाठी मोठ्या प्रमाणात गोदामांची निर्मिती करण्यात आली आहे. मात्र शेतकऱ्यांचा माल सुरक्षित ठेवण्यासाठी देशात कोणतीच व्यवस्था नाही. शेतकरीवर्ग खरेदीदार व बाजारपेठांचा बळी ठरला आहे. आणि ठरत आहे. शेतकऱ्यांना त्यांच्या शेतमाल विक्रीचे पूर्ण स्वातंत्र्य द्यायला हवे मात्र तसे होताना दिसत नाही. म्हणून अनेक वेळा बाजार भावात शेतीमाल विकून नुकसान सहन करण्यापेक्षा रस्त्यावर फेकून देण्याची वेळ शेतकऱ्यांवर आली शेतकरी हा देशातील लोकांना अन्न पुरवतो आहे तो देशाचा खरा आधारस्तंभ आहे.

कोरोना काळात या शेतकऱ्यांनी गरिबांपासून ते श्रीमंतां पर्यंतच्या सर्व लोकांना जगविले आहे कोरोना काळात जनतेने आपल्या जवळील पैसा, सोने, किंवा इतर वस्तू खाल्या नाहीत तर शेतकऱ्यांनी शेतीतून पिकविलेल्या मालापासून त्यांचा उदरनिर्वाह झाला. मात्र येथील सरकार, सावकार, व्यापारी, उद्योगपतींचे डोळे उघडत नाही हीच शोकांतिका आहे. शेतकऱ्यांना आपला माल अत्यंत कमी किमतीत विकावा लागला आहे यात मोठ्या प्रमाणात शेतकऱ्यांचे आर्थिक नुकसान झाले. देशात पंतप्रधानांनी वीस लाख कोटीचे पॅकेज जाहिर केले आहे. पण यांचा कोणताच फायदा शेतकऱ्यांना मिळणार नाही. ही वस्तुस्थिती आहे. बड्या उद्योगपतींचे व व्यापारांच्या हिताचेच धोरण सरकार अमलात आणले जाते हेच उद्योगपती व व्यापारी राजकीय पक्षांना मोठ्या प्रमाणात आर्थिक सहाय्य करतात त्यांच्या सहकार्याने राजकीय पक्ष बहुमताने निवडून येतात व सरकार स्थापन करतात मात्र शेतकरी मजुर व लहान उद्योग करणारे लोक सरकारच्या धोरणापासून वंचित राहतात ही देशाची वास्तविक परिस्थिती आहे. कोणाचेही दुमत असू शकत नाही. ही देशातील आर्थिक विषमता दिवसेंदिवस वाढत चालली आहे. भारतात संतुलित धोरण राबविले जात नाही.

जागचा पोशिंदा शेतकरी वर्ग असून त्याला आत्महत्या सारखा मार्ग का अवलंबवावा लागतो याचे राज्यकर्त्यांनी चिंतन करणे गरजेचे आहे. मोठ्या उद्योगपतींना बँकाकडून कोणत्याही कारणाशिवाय अरबो रुपयांचे कर्ज दिले जाते व कर्ज परतफेड न करता दिशाभूल करून पळून जातात असे अनेक उदाहरण देता येईल शेतकऱ्यांकडे कर्ज थकीत झाले तर बँका त्यांना वारंवार नोटीस पाठविते आणि ते वसुली करण्यासाठी तगादा लावतात पर्यायाने त्यांना सावकाराकडे जावे लागते. सावकार त्यांचा अज्ञानाचा फायदा घेऊन त्यांचे शोषण करतात अशा चक्रव्यूहात

शेतकरी सापडला आहे म्हणून महाराष्ट्रात त्यांच्यातही यवतमाळ जिल्ह्यात मोठ्या प्रमाणात शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या होत आहेत आजही दररोज तीन ते चार शेतकरी आत्महत्या करीत आहे. हेच सरकारच्या लक्षात येत नाही.

कोरोना काळात शहरी भागातून लाखो लोक ग्रामीण भागात परत आलेले आहेत. त्यामुळे परत पुन्हा शेतीवर भार वाढणार आहे ही वास्तविकता नाकारता येत नाही. शेतमजुरांना जी मजुरी मिळते त्या पेक्षा कमी मजुरीवर त्यांना काम करावे लागणार आहे. या पुढील काळात शेतकरी हिताच्या धोरणांचा अवलंब करणे गरजेचे आहे ग्राहकांना प्रत्यक्ष शेतकऱ्यांकडील माल खरेदीसाठी संधी द्यावी शेतकऱ्यांची आर्थिक स्थिती मजबूत करायची असेल तर त्याचा मालाचा किंमत ठरविण्याचा अधिकार द्यावा लागेल. शेती माल ठेवण्यासाठी शीतगृहे व गोदामांची व्यवस्था करावी लागेल. शेतमाल उत्पादन संघटनांचे जाळे निर्माण करावे लागेल शेती उत्पादनाची प्रकिया करणारे उद्योग ग्रामीण भागात निर्माण करणे आवश्यक आहे. त्याशिवाय शेती वरील भार कमी होणार नाही गावागावात प्रत्येकाला काम मिळेल अशा शेतीपुरक व्यवसायांचा प्रोत्साहन द्यावे लागेल शेतकऱ्यांना पुरक उत्पन्नाची व्यवस्था करणे अत्यंत गरजेचे आहे शहरी भागातून परत आलेल्या नागरीकांनी नोकरीमागे न लागता पुन्हा नव्या उत्साहाने शेती करावी सरकारकडे जमिनीची मागणी करावी कारण जगात संकटे आली ती सर्व औद्योगीकरणामुळे आली आहेत. अवेळी पाऊस, गारपीठ, चक्रीवादळ, औद्योगिकरणामुळे पोहोचली आहेत. शहरी भागातून गावात परत आलेल्या लोकांनी योग्य प्रकारे शेती करावी शेतकऱ्यांची आत्महत्या करण्याची काही गरज नाही. यापूर्वीच्या काळात पैशाला किंमत नव्हती असे नाही. मात्र गावातील शेतकरी स्वावलंबी व स्वतंत्र असून तोच राजा होता. इंग्रजांनी

आपल्या फायद्यासाठी शेतीचे व्यापारिकरण केले होते. भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर मोठ्या प्रमाणात परिवर्तन झाले पूर्वी भारतात शेतात टाकणारे बियाणे घरीच तयार करीत होते. शेतीसाठी खताचा उपयोग करून सुपीक बनविल्या जात होती. शेतकरी हजारो वर्षांपासून भुक्तासाठी अन्नाचे उत्पादन घेत होते. हरित क्रांतीनंतर बाजार डोळ्यासमोर ठेवून शेतकऱ्यांचा विविध प्रलोभने दाखवून उत्पादन घेण्यास प्रवृत्त केले यातूनच बाजारासाठी धान्य उत्पादन घेण्याची कल्पना वाढीस लागली. त्यामुळे त्यातून दुष्ट तिष्ट उत्पादन मिळविण्याची महत्वाकांक्षा वाढीस लागली.

पूर्वी उदरनिर्वाहासाठी शेतकरी अन्नधान्याचे उत्पादन घेणे हाच उद्देश होता. आता कोरोना काळात याच शेतकऱ्यांनी त्याला आधार देऊन जगविले हे विसरता येत नाही. तर संपूर्ण माणव समाज अन्नाशिवाय जगू शकत नाही हे वास्तव आहे. तरी शहरी भागात शेतकऱ्यांच्या वस्तू घेतांना ग्राहक भाव पाडून मागतात. आणि व्यापाऱ्यांकडून घेतांना मागेल तेवढे किंमत मोजून देतात येथेच खरे शेतकऱ्यांचे प्रचंड शोषण होताना दिसत आहे. भौतिक साधना द्वारे मानव उदरनिर्वाह करू शकत नाही. मात्र त्यांना जगवणारे मुलभूत गरज असलेले अन्न पिकवणारे शेतकरी आत्महत्या करतात या शेतकऱ्यांनी रासायनिक बी-बीयाणे खते आणि औषधांचा वापर कमी करून शक्य झाल्यास बंद करून पर्यावरण पूरक शेती करायला हवीत उत्पादन कमी असले तरी चालेल कारण त्यामुळे खर्च कमी येईल आणि कर्ज काढण्याची गरज भासणार नाही. तर कमी लागवड खर्चात जास्त उत्पादन कसे घ्यावे अशी व्यवस्था निर्माण होणे अतिशय आवश्यक आहे.

निष्कर्ष -

शेतकऱ्यांना कर्ज देणे हाच त्यावरील एकमेव उपाय नाही. शेतकऱ्यांची आर्थिक सुधारणा करायची असेल तर शेतकऱ्यांना कमीतकमी व्याजदरात कर्ज

उपलब्ध करून द्यावेत. शिवाय त्यांच्या मालाला योग्य भाव द्यावा. त्यांच्या मालाची खरेदी करण्याची व्यवस्था करावी. शेतीच्या सिंचनाची व्यवस्था करण्यात यावी शेतकऱ्यांच्या मुलांना उच्च शिक्षण मोफत देण्यात यावे. अशी व्यवस्था केल्याशिवाय शेतकरीवर्ग सुखी व समृद्ध जीवन जगू शकणार नाही. त्यांच्या मुलांना पात्रतेनुसार नोकरी दिली जावीत. शेतकरी संघटना त्यांच्यासाठी योग्य पध्दतीने कार्य करत नाही. शेतकरी संघटनेचे नेते पक्षाच्या दावणीला बांधले आहे. याचे महत्वाचे कारण म्हणजे शेतकरी वर्ग हा संघटित नाही. सरकारी नोकर वर्गाची स्थिती बघितली तर त्यांच्यावर अन्याय होतांना दिसणार नाही ते लोक संप या सारखे मार्ग अवलंबून सरकारला वेठीस धरतात व मागण्या पदरात पाडून घेतात शेतकरीवर्ग संघटित नसल्यामुळे त्यांना आपल्या मागण्या मान्य करून घेता येत नाही. ही वस्तुस्थिती आहे. कारण शेतकरी मजुरांना नेता किंवा पुढारी मिळत नाही आणि असले तर तो शेतकऱ्यांसाठी योग्य काम करत नाही. शेतकऱ्यांसाठी अनेक कायदे अस्तित्वात आहेत. मात्र त्या कायद्यांची योग्य प्रकारे अमलबजावणी होतांना दिसत नाही. शेतमजुरांना कमी मजुरीत काम करावे लागणार आहे.

कु. निकिता संतोष मोरे

टी.वाय.बी.ए. (राज्यशास्त्र विभाग)

*****

कोणाचं घरटं मोडू नका

सर्वसामान्य माणसांच्या हितासाठी निवडणुकांतील आचारसंहितेची कडक अंमलबजावणी करून सतत चर्चेत राहिलेले टी.एन. शेषन भारताचे मुख्य निवडणूक आयुक्त होते. त्यांच्या जीवनात घडलेला हा प्रसंग एकदा ते आपली पत्नी जयलक्ष्मी शेषन यांच्याबरोबर फिरायला बाहेर पडले होते.

उत्तर प्रदेशातल्या एका सुंदर रस्त्यावरून त्यांची गाडी जात होती. रस्त्याच्या दुतर्फा दाट झाडी होती. वर्दळीचा रस्ता नसल्यामुळे की काय पक्ष्यांचा सुंदर घरटी झाडांची शोभा वाढवत होती. जयलक्ष्मी यांना हे दृष्य खुप आवडलं. त्यांना वाटायला लागलं, आपल्या घराच्या बागेसाठी यातली दोन घरटी नेली तर बाग किती शोभून दिसेल. त्यांनी आपली इच्छा बोलून दाखवली. गाड्या थांबल्या, त्यांच्यासाठी जे संरक्षण पोलीस दल होते ते इकडे-तिकडे शोधायला लागले. तिथे एक मुलगा गुरं चालायला आला होता त्याला बोलावलं. तो सरकारी इतमाम पाहून कोणीतरी मोठी अधिकारी व्यक्ती आली आहे हे त्याने ओळखलंच. त्यांनी मुलाला दोन घरटी काढून आणायला सांगितली आणि प्रत्येक घरट्यांचे १० रू. देऊ असेही सांगितले. त्या मुलानं खाली मान घालून नकारार्थी मान हलवली. संरक्षक पोलीस त्या गुराखी मुलाला म्हणाले, १० रू. कमी वाटतायत का? ५० रू. देऊ प्रत्येक घरट्यांचे. यावर तो मुलगा म्हणाला, "सरजी पैशांचा सवाल नाहीए, कितीही पैसे दिलेत तरी घरटी मी झाडावरून उतरवणार नाही." संरक्षक पोलीस म्हणाले, "का रे बाबा", मुलगा उत्तरला, "त्यात पक्ष्यांची पिल्लं शांतपणे आणि विश्वासाने झोपली आहेत. सायंकाळी त्यांची आई चोचीत दाणे घेऊन पिल्लांच्या ओढीनं येईल. पिल्लं सापडली नाहीत तर सैरभैर होईल. आक्रोश करेल. ते माझ्याच्याने पाहवणार नाही. कोणाचं घर मोडायचं पाप आहे ना सरजी." हे ऐकून शोषन व त्यांची

पत्नी थक्क झाले. शोषन म्हणाले कोणीतही डोळ्यांत अंजन घातल्यासारखं वाटतं. माझं घर, माझी पदवी, उच्च शिक्षण, साऱ्या-साऱ्यांचा अभिमान क्षणार्धात गळून पडला. वितळून गेला. जे शिक्षण, संस्कृती आणि संस्कार या मुलानं निसर्गाकडून शिकलेत ते शिक्षण कोणत्या विद्यापीठात मिळणार नाही.

कु. निकिता संतोष मोरे

टी.वाय.बी.ए. (राज्यशास्त्र विभाग)

*****

कोरोना महामारी आणि कामगारांचे जीवन

दुसऱ्या महायुद्धानंतर जगासमोरचे मोठे संकट म्हणजे कोरोना महामारी होय. मानवी जीवनाच्या सर्व बाजूंवर या महाभयानक संकटाने प्रभाव टाकला आहे. कोव्हीड-१९ या संसर्जन्य आजाराला अजूनही परिणामकारक प्रतिजैवके न सापडल्यामुळे रोग होवू नये म्हणून प्रतिबंधक उपाय म्हणून लॉकडाऊनचे धोरण अवलंबून हा रोग आटोक्यात आणण्याला जगातील १९० देश प्रयत्न करीत आहेत. सर्वच देशांची अर्थव्यवस्था लॉकडाऊनमुळे डळमळीत झाली आहे. चीन व अमेरिका यांच्या आर्थिक सत्तासंघर्षाला जैविक युद्धाचे स्वरूप येत आहे. जागतिक सत्तेचे केंद्र युरोप-अमेरिका खंडाकडून आशिया खंडाकडे सरकत आहे. युनेस्कोच्या अहवालानुसार एप्रिल २०२० मध्ये १९० देशातील १५ कोटी विद्यार्थी घरी बसले आहेत. भारतात

गेल्या ६ महिन्यांपासून १५ लाख शाळा बंद आहेत. त्यामुळे २६ कोटी विद्यार्थी व ८९ लाख शिक्षक तर उच्च शिक्षणात ५० हजार शैक्षणिक संस्था बंद आहेत. त्यामुळे ३.७० कोटी विद्यार्थी आणि १५ लाख शिक्षक-प्राध्यापक वर्क फ्रॉम होम करीत आहेत.

शिक्षण क्षेत्राप्रमाणेच जगातील औद्योगिक क्षेत्रावरही कोरोना महामारीचा मोठा परिणाम झाला आहे. औद्योगिक क्रांतीपूर्वी उद्योग, व्यवसाय व कारखाने यांची पर्याने कामगार वर्गाची जशी बिकट अवस्था होती तशीच अवस्था पुन्हा एकदा निर्माण झाली आहे. अशी भिती अनेक कामगार संघटना व्यक्त करीत आहेत. प्रत्येक देशातील सरकार कोरोनाचा प्रादुर्भाव / फैलाव रोखण्यासाठी लॉकडाऊन घोषित करीत आहे. या कालावधीत उद्योग-व्यवसाय, कारखाने, छोटे-मोठे उद्योगधंदे बंद असल्यामुळे कामगारांच्या वेतनात कपात करणे, कामाचे तास कमी करणे, सक्तीने राजीनामा देण्यास भाग पाडणे किंवा कामावरून कमी करणे इत्यादी बेकायदेशीर मार्गांचा अवलंब करून कंपनी व्यवस्थापन कामगारांना बेरोजगारीच्या खाईत लोटत आहे. आंतरराष्ट्रीय श्रम संघटनेच्या अहवालानुसार कोरोना महामारीमुळे जगातील ५० कोटीपेक्षा अधिक लोकांना आपल्या नोकऱ्या गमवाव्या लागल्या आहेत.

● कोरोना व्हायरसची पार्श्वभूमी -

जगात इ.स. १९३० च्या दशकात व्हायरस पहिल्यांदा ब्रॉन्कायरीस विषाणू (IBV) पाळीव कॉबड्यांमध्ये तीव्र श्वसन संसर्ग झाल्याचे आढळून आले. याशिवाय १९६० मध्ये सामान्य सर्दी असलेला रूग्ण (२२E) सापडला होता. चीनमधील हुबे प्रांतातील वुहान शहरातून कोव्हीड-१९ या विषाणूचा प्रसार डिसेंबर २०१९ मध्ये सुरू झाला. एका चिनी व्यक्तीने बाजारातून एका जंगली प्राण्याचे मांस विकत घेतले आणि ते खाल्ले. त्या प्राण्याच्या मासातून हा रोग

माणसामध्ये आला, असं सांगितलं जातं. ३० जानेवारी २०२० रोजी जागतिक आरोग्य संघटनेने या विषाणूचा उद्रेक हा सार्वजनिक आरोग्य विषयक आंतरराष्ट्रीय महामारी आहे, असे जाहीर केले. इंटरनॅशनल कमिटी ऑफ टॅक्सोनॉमी ऑफ व्हायरस या संघटनेने कोरोना व्हायरस SARS COV-२ असे नाव दिले. परंतु ज्या नावात कोणत्याही देशाच्या नावाचा उल्लेख नसेल, प्राण्यांचा, एखाद्या व्यक्तीचं नाव नसेल, उच्चारायला सोपं आणि रोगाशी निगडित असे असं नाव आम्हांला हवं होतं. या रोगाला दिलेलं नाव कोरोना व्हायरस आणि डिसीज या तीन शब्दातून कोविड-१९ हे नाव देण्यात आले. या पुर्वी अशा प्रकारची मागणी महामारी युरोपमध्ये १३४७ मध्ये ब्लॅक डेथ या दुर्घटनेत २०० दशलक्ष लोकांचा मृत्यू झाला होता. १६६५ मध्ये इंग्लंडमध्ये प्लेगची साथ आली होती. त्यास लंडनचा ग्रेट प्लेग असे संबोधले जाते. ज्यात १.५ दशलक्ष लोक मृत्युमुखी पडले होते. १९८० मध्ये एचआयव्ही एड्स, २०१० मध्ये स्वाईन फ्लू या साथीच्या रोगाने २ लाख लोकांचा मृत्यू झाला होता. तर आताच्या कोरोना महामारीने सर्वाधिक म्हणजे १० लाख लोकांचा मृत्यू झाला आहे आणि येणाऱ्या काळात जगात ७३ कोटी लोक या आजाराने पिडीत होतील असा अंदाज व्यक्त केला जात आहे.

● कोरोना व्हायरसच्या संसर्गाची लक्षणे -

कोरोना व्हायरस हा विषाणूचा एक गट आहे. ह्या व्हायरसमुळे सस्तन प्राण्यांना व पक्ष्यांना विविध रोग होतात. गार्यांना व डुकरांना होणाऱ्या अतिसार व कॉबड्यांना होणाऱ्या श्वसन रोगांचा समावेश आहे. तसेच मांजर, उंट, मगर इ. समुद्रातून मिळणारे मासे, खेकडे, झिंगे व कोळंबी इत्यादीपासून मानवाला कोरोना विषाणूचा संसर्ग होऊ शकतो. या विषाणूवर प्रसार हवेमार्फत होत असल्यामुळे तो खूप जलदगतीनेन मानवामध्ये प्रसरतो आणि मानव प्राण्यामध्ये ताप,

थकवा व कोरडा खोकला तर काही रूग्णांना घसा खवखवणे, अनुनासिक रक्तसंचय, श्वसन त्रास किंवा अतिसार होऊ शकतो. काही लोकांना कोरोना व्हायरसचा संसर्ग होतो, पण त्यांच्यात कोणतीही लक्षणे दिसत नाहीत. बहुतांश रूग्ण (८० टक्के) विशेष उपचार न घेता या आजारातून बरे होतात. कोरोना होणाऱ्या प्रत्येक ६ पैकी १ व्यक्ती गंभीर आजारी पडते. विशेषतः वृद्धलोक, उच्च रक्तदाब व मधुमेही आजार असणाऱ्या लोकांना हा रोग लवकर होण्याची शक्यता असते.

● कोरोना प्रतिबंधात्मक खबरदारी -

- १) हातांना नियमित हॅण्डवॉशने स्वच्छ करणे, साबण व अल्कोहोलचा वापर करणे.
- २) खोकतांना व शिंकतांना नाका-तोंडावर रूमाण धरणे.
- ३) चेहऱ्यावर मास्क लावणे व सोशल डिस्टेंसिंगचे पालन करणे.
- ४) आपल्या डोळ्यांना, नाकाला किंवा तोंडाला स्पर्श न करणे.
- ५) न शिजलेले अन्न व अपुरे शिजवलेले मांस खाऊ नये.

● मानवी इतिहासातील पहिले लॉकडाऊन -

कोरोना जागतिक महामारीमुळे मानवी इतिहासात पहिल्यांदा असे घडले की, सर्व जग स्तब्ध व शांत झाले. वैश्विक स्तरावर कोरोनाचा प्रादुर्भाव पाहता सर्व देशांनी लॉकडाऊन घोषित केला. भारतात ३० जाने. २०२० रोजी चीनमधील वुहान विद्यापीठात शिक्षण घेणारा विद्यार्थी केरळमध्ये परत आला आणि तो कोरोना बाधित आढळला. तो देशातील पहिला कोरोना रूग्ण आढळला. त्यानंतर कोरोना रूग्णांची संख्या झपाट्याने वाढण्यास सुरुवात झाली. जवळपास संपूर्ण देशात कोरोना रूग्णांची संख्या ५०० झाल्याचे पाहता कोरोना संसर्ग रोखण्यासाठी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी २१ मार्चपासून देशात लॉकडाऊनची घोषणा केली आणि संपूर्ण देशातील जनता आपल्या घरातच बंदिस्त झाली. घरी राहा - सुरक्षित राहा हा व्यक्तीच्या जीवनाचा

मुलमंत्र बनला. तसेच दो गज दुरी और मास्क है जरूरी! हे जीवन जगण्याचे सूत्र बनले. या कालावधित सर्व व्यवहार बंद झाले होते. त्याचप्रमाणे औद्योगिक क्षेत्रातील कंपन्या, उद्योग, व्यवसाय, कारखाने बंद ठेवावे लागले. परिणामी सर्वाधिक लॉकडाऊनचा परिणाम देशातील उद्योग जगतावर झाल्याचे दिसून येते.

● कामगारांच्या नोकऱ्यांवर संक्रांत -

कोरोना प्रादुर्भाव रोखण्यासाठी एकमेव पर्यात म्हणजे लॉकडाऊन होय. देशाच्या हवाई क्षेत्रातील इंडिगोसह अनेक हवाई वाहतूक कंपन्यांनी कर्मचाऱ्यांच्या वेतनात कपात करण्याची घोषणा केली. देशातील हॉटेल्स, लॉजिंग, रेस्टॉरंट, मॉल्स व चित्रपटगृहे इत्यादी ठिकाणी काम करणारे कामगार यांना आपल्या नोकऱ्या गमवाव्या लागल्या. खाजगी कंपन्या, उद्योग, कारखाने यामध्ये काम करणाऱ्या कामगारांचे अनेक प्रकार आहेत. यामध्ये टेम्पररी, कॅच्युअल, ट्रेनी, अन्सोलिपरी, व्हेडॉर, आऊटसोर्सिंग, फ्रेंचाईज आणि नॉन बायनेबल अशा अनेक पद्धतीने कामगार ठेवले जातात. कंपनी व्यवस्थापक गरजेनुसार कामगारांना कामावर घेते आणि गरज संपली की कामावरून कमी करते. हा अलिखित खाजगी क्षेत्रातील नियम आहे. ज्यावेळेस काम न करता कोणताही मालक पगार देणार नाही. दिल्ली, मुंबई, बंगलोर, पाटना, कोलकत्ता, पुणे, नोएडा व औरंगाबाद इत्यादी महानगरात औद्योगिक हब पहावयास मिळतात. शासनाने कामगार कपात न करण्याचे आदेश दिले असतानाही हजारो कंपन्यांनी आपली मनमानी सुरू केली. त्यामुळे एकट्या पुणे शहरातील ६८ हजार आय.टी. क्षेत्रातील कर्मचाऱ्यांच्या नोकरीवर संक्रांत आली आहे. लॉकडाऊनच्या ४० दिवसात देशात १२ कोटी कामगारांच्या नोकऱ्या गेल्या आहेत. याशिवाय सध्या अनेक कंपन्यांतील व्यवस्थापन बेकायदेशिररित्या कामगार कमी करणे, वेतन कमी करणे, कामाचे तास कमी करणे व सक्तीने कामगारांना

राजीनामा देण्यास भाग पाडणे, अशा प्रकारच्या घटना घडत आहेत. औरंगाबाद लगत असलेल्या वाळूज, चिकलठाणा रेल्वे स्टेशन, शेंद्रा इत्यादी औद्योगिक वसाहतींमध्ये सुमारे दिड लाख कामगारांवर बेरोजगारीची कुऱ्हाड कोसळली आहे. आंतरराष्ट्रीय श्रम संघटनेच्या अहवालानुसार कोरोना महामारीमुळे जगातील ५० कोटींपेक्षा अधिक कामगारांना आपल्या नोकऱ्या गमवाव्या लागल्या आहेत.

● स्थलांतरीत कामगारांचे मृत्यू -

देशाची आर्थिक राजधानी असलेल्या मुंबई नगरीत असंघटीत क्षेत्रातील मजुरांचा आकडा सुमारे ३० लाख इतका आहे. यात नाका कामगार, वीटभट्टी, रेती, मच्छीमार, बंदराववरील मजूर, कचरावेचक, प्लंबर, धोबी, भेळ-पुरीवाले, नाभिक, चहा टपरीवाले व रिक्षावाले इत्यादींच्या हाताला काम नाही. खायला अन्न नाही. रहायला घर नाही. करणार तरी काय? देशभर सुरू असलेल्या कोरोना लॉकडाऊनमुळे हातावर पोट असणाऱ्या मजुरांचे आणि परप्रांतीय अडकून पडलेल्या कामगारांचे जगणे मुश्किल बनलंय. महाराष्ट्र राज्यात ११ मार्च २०२० पासून राज्यातील प्रवासी वाहतूक करणाऱ्या सर्व बससेवा अनिश्चित काळासाठी बंद करण्यात आल्या. तर २२ मार्च पासून सर्व प्रकारच्या आंतरराष्ट्रीय विमानसेवा, रेल्वे व मुंबईतील लोकल सेवा बंद करण्यात आल्या. याशिवाय राज्याच्या सर्व सीमा बंद करून जिल्ह्याच्या सीमा सिल केल्या. त्यामुळे जिल्ह्याबाहेर जाणे-येणे बंद झाले. परिणामी मुंबई महाराष्ट्रातील इतर शहरात आलेले परप्रांतीय मजुरांचे मोठे हाल झाले. वाहने बंद असल्यामुळे व स्वतःजवळ पैसे नसल्यामुळे हजारो मजुर रखरखत्या उन्हात संसाराचे गाठोडे पाठीवर घेऊन हजारो किलोमीटर पायी, पायात चप्पल नाही, फक्त पाण्याची बाटली हातात घेऊन आपल्या गावाकडे निघाले. परंतु वाटेतच अनेकांचे अपघाती मृत्यू झाले. परिवहन राज्यमंत्री

व्ही.के. सिंह यांनी लोकसभेत उत्तर देतांना सांगितले की, स्थलांतरीत मजूर पायी चालून आपल्या गावी गेले. या दरम्यान ८१३८५ रस्ते अपघातात २९४१५ मजुरांची अपघाती मृत्यू झाला. अशी हेलावून टाकणारी घटना आपल्या परिसरात घडलेली. जालना येथील एसश्रारजे स्टोल कंपनीत काम करणारे परप्रांतीय १९ मजुर रात्री जालन्यातून रेल्वे पटरीच्या बाजूने मध्यप्रदेशकडे निघाले. रात्रभर चालून थकल्यामुळे काही मजूर रूळावर झोपले आणि मालवाहू रेल्वेने त्यातील १५ मजुरांना चिरडले. ही थरारक घटना मजुरांचे जीवन किती यातनामय बनले आहे, याचे प्रत्यक्ष उदाहरण होय.

● निष्कर्ष -

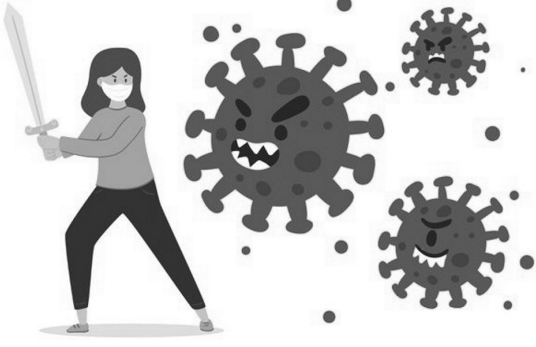
भारतात गेल्या ३-४ वर्षात नोटबंदी, आर्थिक मंदी व आता कोरोना लॉकडाऊन यामुळे आम आदमीचे जीवन यातनामय बनले आहे. कोरोना महामारीमुळे भयानक स्वरूपाची प्रचंड असुरक्षितता निर्माण झाली आहे. त्यातच कंपन्या, उद्योग, कारखाने व व्यवसाय ठप्प झाल्यामुळे उत्पादन बंद आहेत. परिणामी ज्यांच्या हाताला काम होते ते सुद्धा कामगार बेरोजगार बसले आहेत. बेरोजगारीमुळे मानसिक व शारीरिक ताण-तणाव वाढून कौटुंबिक हिंसा व आत्महत्येचे प्रमाण वाढण्याची भिती व्यक्त केली जात आहे. त्यामुळे शासनाने बंद असलेले छोटे-मोठे उद्योग व्यवसाय चालू करण्यासाठी आर्थिक सहकार्य करण्याची गरज आहे. तसेच दुसरीकडे कोरोना महामारीला तोंड देण्यासाठी आरोग्य व्यवस्था समृद्ध करणे आणि देशाच्या अर्थव्यवस्थेला चालना देणे शासनाला आवश्यक बनले आहे.

कु. सुचिता राजेंद्र बाविस्कर

एस.वाय.बी.ए. (राज्यशास्त्र विभाग)

*****

कोरोना महामारी

कोरोना हा एक प्रकारचा विषाणू आहे. संपूर्ण जगच त्याच्या विळख्यात सापडले आहे. परंतु खूप परिश्रमानंतर त्यावर आता लस शोधण्यात आलेली आहे. त्याचा संसर्ग झाल्यास होणाऱ्या आजारास कोविड-१९ असे नाव दिलेले आआहे. २०१९ मध्ये हा रोग चिनमधील वुहान या शहरात मनुष्यात आढळल्याने कोरोना व्हायरस म्हणजे कोविड १९ असे नाव देण्यात आले.

१९६० च्या दशकात सर्वप्रथम मनुष्याला श्वसन मार्गास संसर्ग होणाऱ्या कोरोना व्हायरसचा त्रास आढळून आला. या आजारात कोरोना विषाणुंचे श्वसन मार्गास भयंकर संक्रमण आढळून आले होते. २०१९ मध्ये वुहान या शहरात कोरोना संक्रमण आढळून आल्याने सुरूवातीला वुहानमध्ये पसरलेला हा आजार संपूर्ण चीनमध्ये पसरला आणि त्यानंतर संपूर्ण जगभर त्याने थैमान मांडले आहे.

ताप, कोरडा खोकला, श्वसन मार्गात आणि घशात अडथळा, शारीरिक थकवा अशी लक्षण या आजारात आढळून येतात. या व्यतिरिक्त इतर दिर्घ आजार ज्या व्यक्तींना असतील त्यांना त्याच आजारात वाढ झाल्याचे आढळून आले. स्वस्थ व्यक्तींना हा होत नाही पण या व्यतिरिक्त इतर दिर्घ आजार ज्या व्यक्तींना असतील त्यांना त्याच आजारात वाढ झाल्याचे आढळून आले. ज्यांची इम्युनिटी पॉवर चांगली असेल त्यांना हा

आजार होत नाही. मात्र रक्तदाब, मधुमेह, लठ्ठपणा आणि इतर दिर्घ आजार असलेल्या व्यक्तींना कोरोना आजारापासून जास्त धोका संभवतो. त्यांना या आजाराची लागण झाल्यास उपचार करणे आवश्यक असते. साधारणपणे खोकला, ताप किंवा घशात खवखवणे असे आजार असल्यास लवकरात लवकर वैद्यकिय सल्ला घ्यावा. प्रत्येकाने योग्य पद्धतीने मास्क लावणे, हात धुळे, दूर अंतर ठेऊन राहणे असे केल्यास या आजारापासून लांब राहू शकतो.

कोविड-१९ आजार संसर्गजन्य असल्याने आणि या आजारापासून एकमेकांपासून सुरक्षित अंतर पाळणे, वारंवार हात स्वच्छ धुणे, बाहेर जातांना, फिरतांना तोंडावर मास्क घालून जाणे अशी व्यक्तीगत काळजी आपण घेऊ शकतो. खोकतांना, शिंकतांना रूमालाचा वापर करणे आवश्यक आहे. नियमित बोलताना तीन-चार फुटाचे अंतर ठेवणे, आंबट चवीच्या पदार्थांचा, फळांचा आहारात समावेश करणे, या आजारावर कोणते १०० टक्के उपचार देणारे नसल्याने रोग प्रतिकारशक्ती वाढविणे हाच एकच पर्याय आहे. त्यामुळे फळे, कडधान्ये, सुकामेवा आणि जास्तीत जास्त व्हिटॅमिन-सी चे आहारात सेवन करणे गरजेचे आहे.

कोरोना आजारात सरकारने संचारबंदी लागू केली. जेणेकरून हा विषाणु पसरू नये. शहरी भागात कोविड-१९ सेंटर्स उभारून त्यावर कोरोना लागण झालेल्या व्यक्तींवर उपचार करण्यात आलेत.

भारतात जवळ-जवळ सर्वच व्यवहार बंद, शाळा, कारखाने ठप्प होते. यात पोलीस, डॉक्टर्स यांचा सहभाग खूपच बहुमुल्य ठरला.

कोरोना विषाणुवर लस शोधण्यात यश आले आहे. फायझर, मॉडर्ना, कोविशिल्ड, स्फुटनिक, कोर्वॅक्सिन अशा काही लसी ९० ते ९५ टक्के प्रभावी आहेत. तर जागतिक संघटनेच्या म्हणण्यानुसार

कोणतीही लस १०० टक्के उपचार देणारी नाहीय. तरी पण सर्वांनी लस घेऊन योग्य काळजी घेणे व स्वतःला सशक्त बनवणे हाच योग्य मार्ग आहे.

कु. मानसी चौधरी

एस.वाय.बी.ए. (समाजशास्त्र विभाग)

*****

कोरोनाचा सामाजिक दुष्परिणाम

कोरोनाचा विकार आपल्या समाजाला नवी विषमता शिकवतो आहे. त्यातूनच कोरोना रूग्णांशी व कोव्हीड योद्धांशी वागतांना समाजाचे क्रौर्य उफाळून आले. इतका भेदाभेद वाढला तो सर्वदूर पसरला आहे. कोरोना गेल्यावरही भेदभाव करण्याची वृत्ती समाज व्यवस्थेत कायम राहिल असे चित्र पहावयास मिळत आहे. या कोरोनाने जगामध्ये भय आणि क्लेशदायक परिस्थिती निर्माण केली आहे. यातून संपूर्ण मानवी जीवनामध्ये एक प्रकारचे सामाजिक रण थोपले असे वाटत आहे. भारत आजही या परिस्थितीतून जात असून याबाबत सरकार त्यावर सर्व उपाययोजना करीत आहे. काही काळापुरते लॉकडाऊन शिथिल करण्यात आले तरी कोरोनाग्रस्त कुटुंब व रुग्णांकडे दया भावनेने पाहणे अपेक्षित होते. त्याऐवजी समाजात तिटकारा निर्माण होतांना दिसतो. ते अधिक प्रकर्षाने त्याची जाणीव होतांना दिसते. कोरोनामुळे नातेसंबंधाबाबतही कटूता निर्माण झाली आहे. कोरोना कमी अधिक जरी होत असला तरी एका बाजूला त्यांच्याप्रति त्यांचेच शेजारी व

नातेवाईक असंवेदनशिल होतांना दिसतात. कोरोनाची लागण झालेल्या व्यक्तीकडे दुषित दृष्टीने पाहिले जाते. अनेक ठिकाणी त्या व्यक्तीला वाळीत टाकण्याच्याही घटना घडल्या आहेत.

वास्तविक मनुष्य हा समाजशिल प्राणी आहे. समाजामध्ये राहूनच त्याला मनुष्यत्व प्राप्त होते. हे प्राचीन ग्रीक विचारवंत अॅरिस्टॉटल यांनी सांगितले आहे. परंतु कोरोनामुळे मनुष्याची वाटचाल तुटकपणाकडे होत आहे. माणूसकीचे अधःपतन होत जाऊन मानव आत्ममग्न होत चालला आहे.

इतकेच नव्हे तर सार्वत्रिक क्षेत्रात काम करणाऱ्या डॉक्टर, नर्स, पोलीस, निमवैद्यकीय सेवा, महानगरपालिका येथील कर्मचारी, नगर परिषदेतील कर्मचारी यांच्याशी क्लेशदायक वागणे समाजातील लोकांकडून दिसून येत आहे. भौतिक जगात व्यक्ती व्यक्ती मधील नैतिक व्यवहार, नागरी मूल्य, सार्वजनिक हित याची चिकीत्सा करणारी एक मोजपट्टी आहे. कोणताही समाज मुलभूत श्रद्धा, मूल्ये व नैतिक जीवन दृष्टीवर बरोबर इतरांच्या नागरी हक्काप्रती आदर भावना व्यक्त करत असतो.

कोरोनाच्या कठिण प्रसंगात एकमेकांविषयी संशय व अनादराची भावना समाज जीवनात प्रकर्षाने दिसल्यामुळे कठीण प्रसंगात माणूस काय मदत करतो, सर्व प्रकारचे मदतकार्य करणे हा विवेकाचा भाग आहे. आरोग्य कर्मचारी, पोलीस, स्थानिक प्रशासनाचे कर्मचारी दिवसरात्र कोरोनाशी झुंज देत आहेत. रूग्ण बरे करण्यासाठी मेहनत घेत आहेत. परंतु त्यांनाही या सामाजिक बहिष्काराला सामोरे जावे लागले आहे. याचे उदाहरण धारावी परिसरात काम करणाऱ्यांना त्यांच्या राहत असलेल्या सोसायटीत प्रवेश नाकारला, मारहाण केली. नाशिक येथील एका डॉक्टराला लक्षणे जाणवली तर त्याला घरातच विलगीकरण राहण्याचे सांगितले. मात्र सोसायटीतील लकांनी त्यांना स्टोअर

रूममध्ये डांबून ठेवले. इतकी समाज व्यवस्थेत माणुसकी हरवून बसले, असे पहावयास मिळाले आहे.

कोरोनामुळे समाज व्यवस्थेत सामाजिक रितीरिवाज यांच्यावर मज्जाव करण्यात आला. कारण परिस्थिती असल्या कारणाने तसे करावे लागले. पण त्याचा सोयीचा अर्थ समाजातील लोकांनी लावून ग्रामीण समाज जीवनात अनेक कुटुंबांना रोष पत्कराला लागला. लग्न समारंभावर असलेली बंदी टॉप ५० मध्ये आपला नंबर नसल्याने नातेवाईकांमध्ये झालेला रोष वाढत गेला. अनेक धार्मिक परंपरांवर बंधने आलीत. त्याच्यामुळे नविन पिढीकडे श्रद्धा-परंपरा या विषयी फारशी माहिती हस्तांतरित झाली नाही. त्याच्याने मौखिक परंपरांद्वारे होणारे संस्कृतीचे हस्तांतर थांबले. आर्थिक दृष्टीने कौटुंबिक विकास साधला गेला नाही. होती ती नोकरी गेल्याने सांभाळून ठेवलेली तुटपुंजी बचत ती राहिली नाही. यामुळे हातावर काम करणारे कुटुंब रस्त्यावर आलीत. नको त्या प्रसंगांना समोर गेलेत. त्यातून त्यांची मानसिक हानी झाली. त्या परिस्थितीला तोंड देऊन वावरतांना दिसत आहे.

कोरोनामुळे समाजात अनेक गोष्टींना प्रत्येकांना सामोरे कुठल्या ना कुठल्या कारणाने अपमान सहन करावा लागत असल्याने समाजात सामाजिक दुष्परिणाम वाढत असल्याचे दिसून येत आहे.

कु. लक्ष्मी संजय साबळे

टी.वाय.बी.ए. (समाजशास्त्र विभाग)

*****

कोरोनाकाळात योगाचे महत्त्व

कोरोना संसर्गाचा (Corona Infection) वाढता प्रादुर्भाव लक्षात घेता आपण स्वतःची अधिक काळजी घेणं आणि निरोगी राहणं अधिक महत्त्वाचं आहे. सध्या कोरोना संसर्गाच्या दुसऱ्या लाटेत मोठ्या प्रमाणात लोक या आजाराला बळी पडत असून बहुतांश

लोकांना श्वसनाला अधिक त्रास होत असल्याचं आढळलं आहे. अशा परिस्थितीत नियमितपणे योगा (Yoga) केल्यास संसर्ग रोखण्यासाठी मदत होऊ शकते. तसंच रोग प्रतिकारक (Immunity) शक्तीसह फुफ्फुसांची (Lungs) क्षमतादेखील वाढते.

सध्या अनेक लोक घरी राहून ऑफिसचं काम करत आहेत. त्यांनीही नियमित योगासनं करणं आवश्यक आहे. त्यामुळं ताण दूर करण्याबरोबरच खूप वेळ एकाच ठिकाणी बसल्यामुळे उद्भवणारी पाठदुखी, कंबरदुखी यासारख्या समस्याही दूर होऊ शकतील. आपल्या क्षमतेनुसार योगासनं करणं आवश्यक आहे. योग्य पद्धतीनं श्वास घेण्याच्या तंत्राचा उपयोग करून योगासनं करा. योग कार्य शतकानुशतक शरीराचे कार्य तंदुरुस्त आणि समग्र ठेवण्यासाठी वापरला जात आहे. तथापि, योगाचे फायदे केवळ ताणतणाव आणि मानसिक तंदुरुस्तीपुरते मर्यादित नाहीत.

जर योग्य पद्धतीने सराव केला तर योगामुळे तुमचे शरीर रिचार्ज होऊ शकते, विषाणूपासून मुक्त होऊ शकते, नकारात्मक ऊर्जा मिळेल आणि तुमची महत्त्वाची अवयव व्यवस्थित कार्यरत राहतील. हे आपल्याला आतून आणि बाहेरून लचकता वाढविण्यात मदत करू शकते. काही विशिष्ट योगासने रोगप्रतिकारक शक्तीचे समर्थन संतुलन आणि वाढीस मदत करतात. हे ऑक्सिडेटिव्ह तणावाशी लढायला देखील मदत करू शकते ज्यामुळे निरोगी पेशींसाठी धोका असू शकतो. नियमितपणे क्ल्यास योगामुळे शरीरात तणाव कमी होतो आणि यामुळे जळजळ आणि च्हास कमी होते. म्हणूनच योगायोगाने संपूर्णतः तुमचे मन आणि शरीरे निरोगीपणा आणि पाठबळ प्रदान करीत आहेत, तर येथे चार योग पोझेस आहेत जे आपण आपला रोग प्रतिकारशक्ती रिचार्ज करण्याचा आणि धोक्याचा धोका कमी करण्यासाठी प्रयत्न करू शकता.

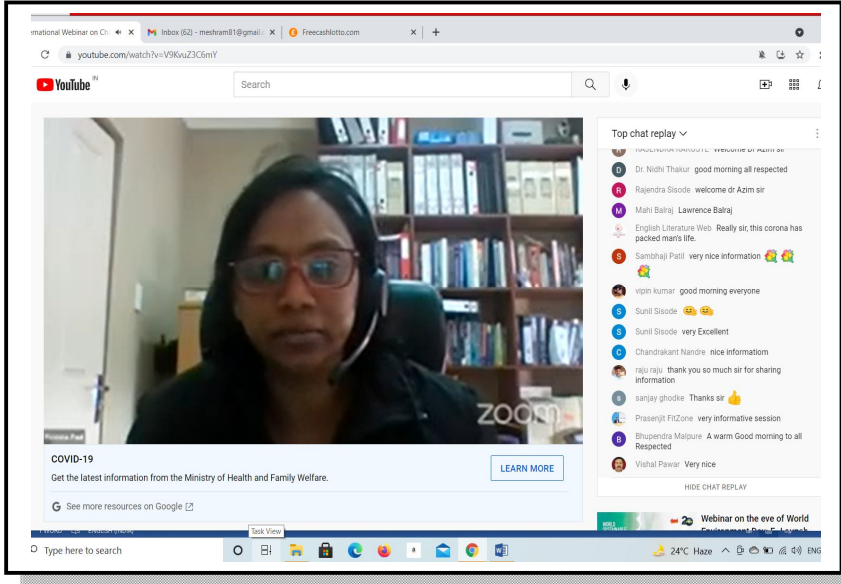
कु. गिता राण्या नाईक

एस.वाय.बी.ए. (हिन्दी विभाग)

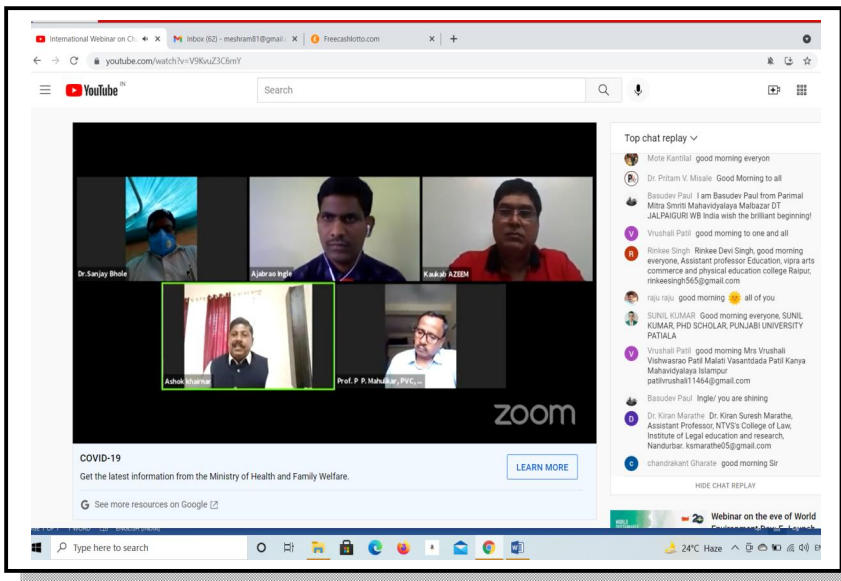
*****

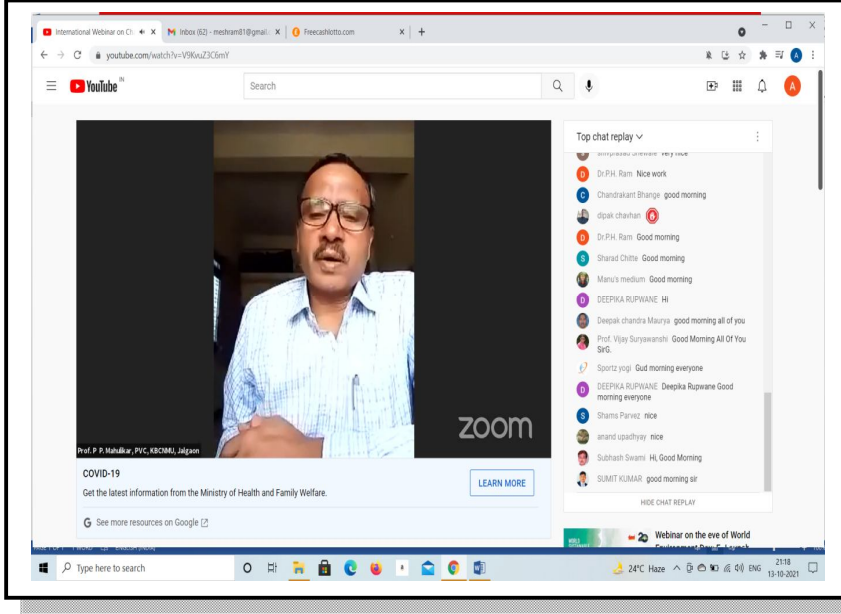
इंटरनेशनल वेबीनारच्या
उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन
करतांना डॉ. कोंकुब
अजीम, सौदी अरेबिया

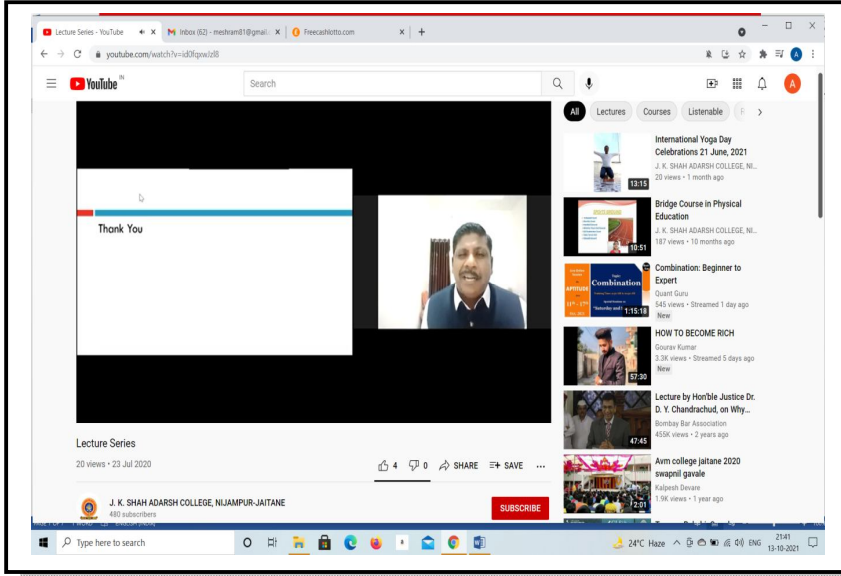
प्रा. वोनी पॉल आंतरराष्ट्रीय
वेबीनारमध्ये मार्गदर्शन
करतांना.

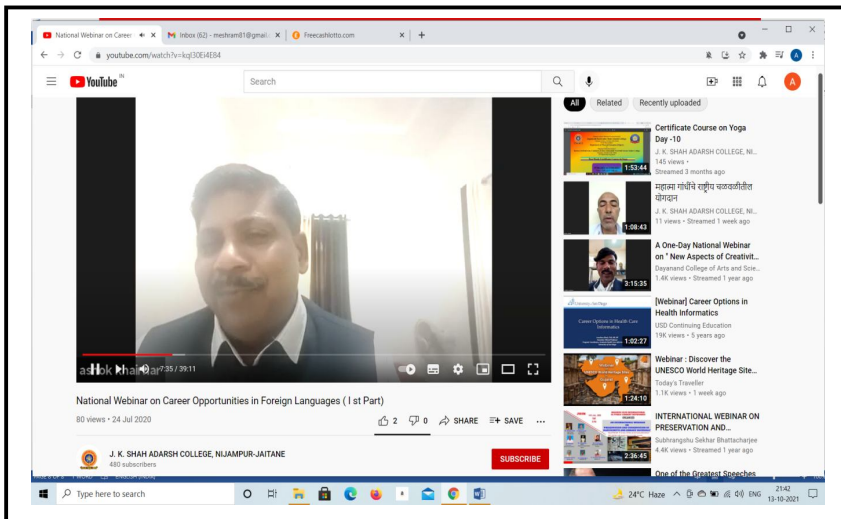
इंटरनेशनल वेबीनारच्या
उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन
करतांना प्राचार्य डॉ. अशोक
पी. खैरनार.

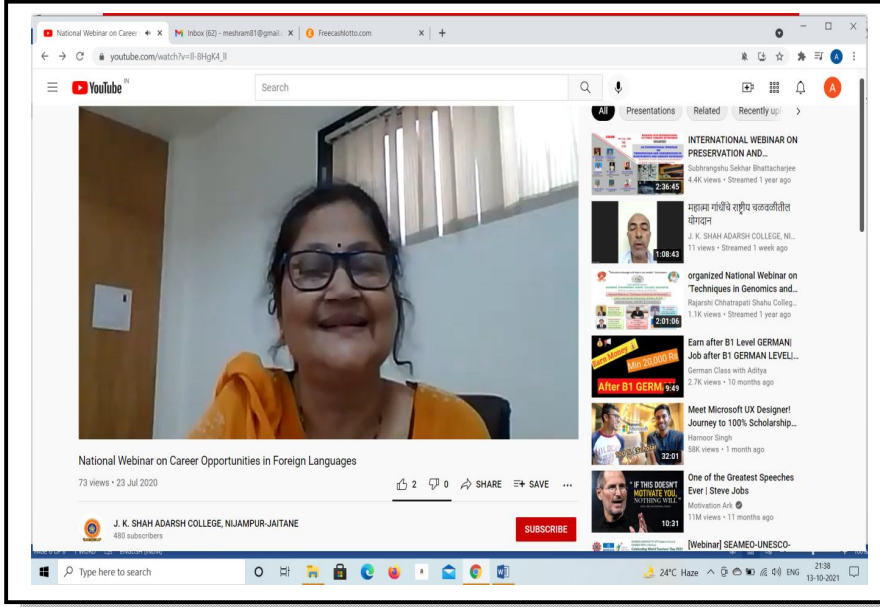
इंटरनॅशनल वेबीनारच्या
उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन
करतांना प्र.कुलगुरू
कवयित्री बहिणाबाई चौधरी
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ,
जळगांवचे मा. प्रा. पी.पी.
माहुलीकर.

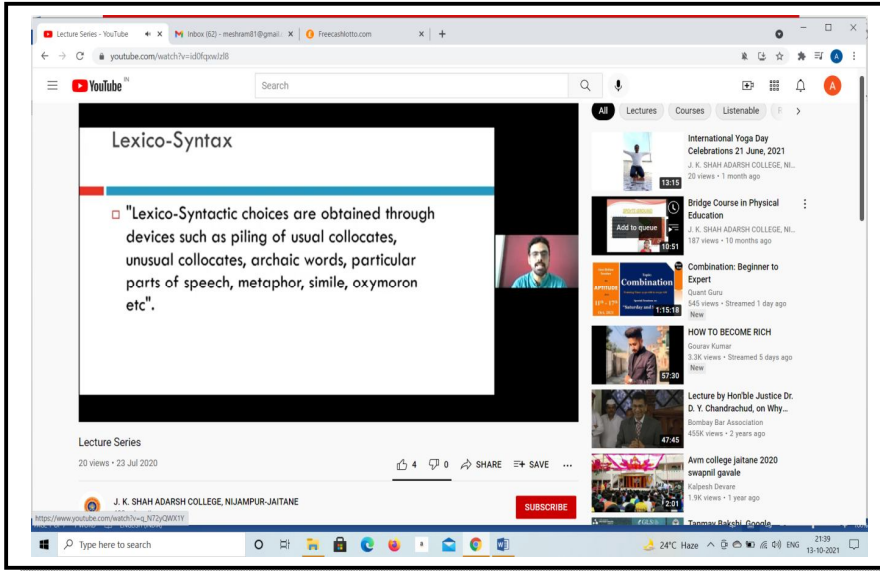
मा.प्राचार्य डॉ. अशोक पी.
खैरनार लेक्चर
सिरीजमध्ये अध्यक्षीय
भाषण करतांना.

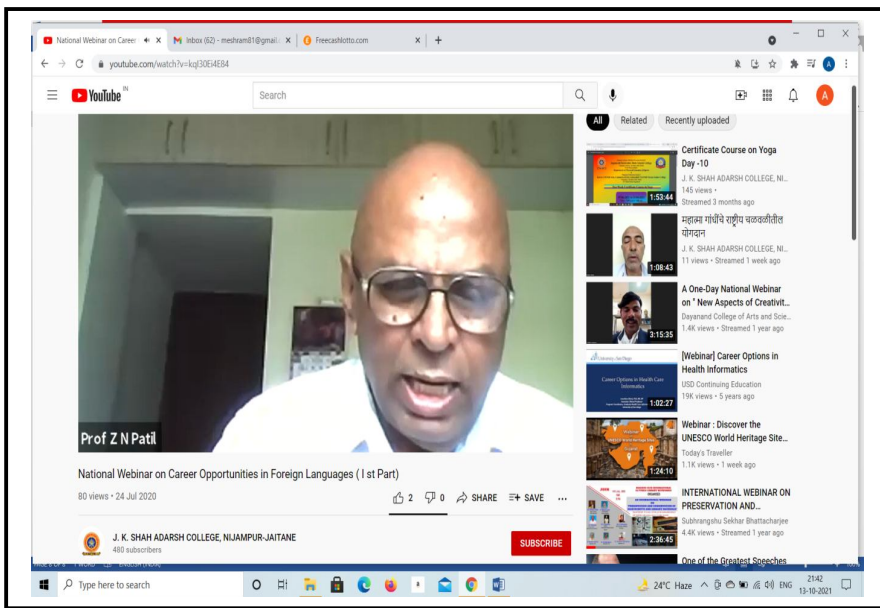
मा. प्राचार्य डॉ. अशोक पी.
खैरनार नॅशनल वेबीनार
करीअर अपॉर्च्युनीटी इन
फॉरेन लॅंग्वेजमध्ये
प्रास्ताविक सादर करतांना.

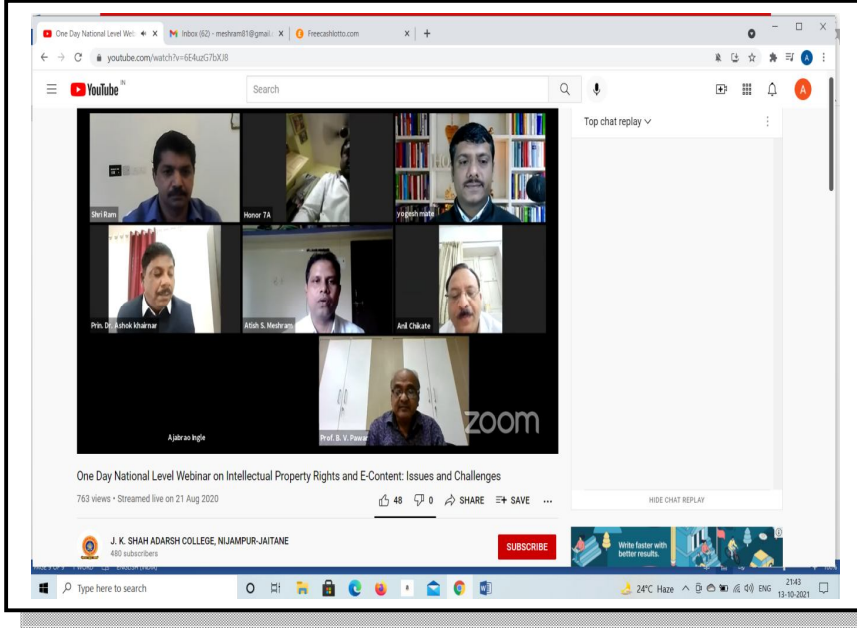
करीअर अपॉर्च्युनीटी इन फॉरेन लॅंग्वेज राष्ट्रीय वेबीनारमध्ये सहभागी फीडबॅक व्यक्त करतांना.

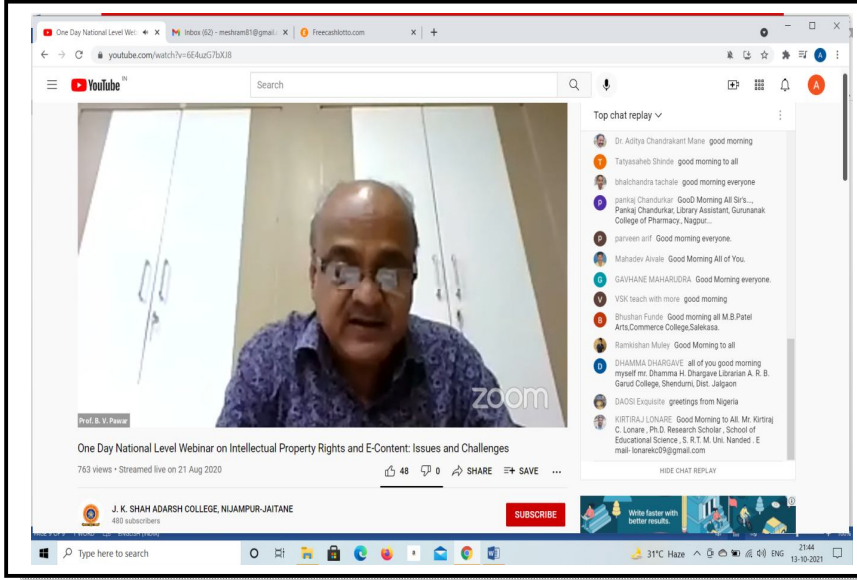
डॉ. दिनेश नायर लेक्चर सिरीजमध्ये व्याख्यान देत असतांना.

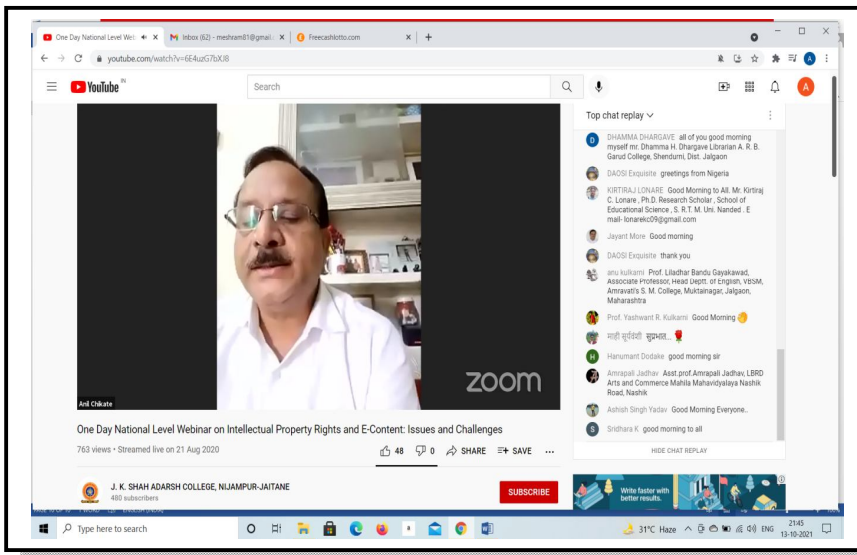
राष्ट्रीय वेबीनार करीअर अपॉर्च्युनीटी इन फॉरेन लॅंग्वेजमध्ये प्रा. झेड.एन. पाटील बीज भाषण करतांना.

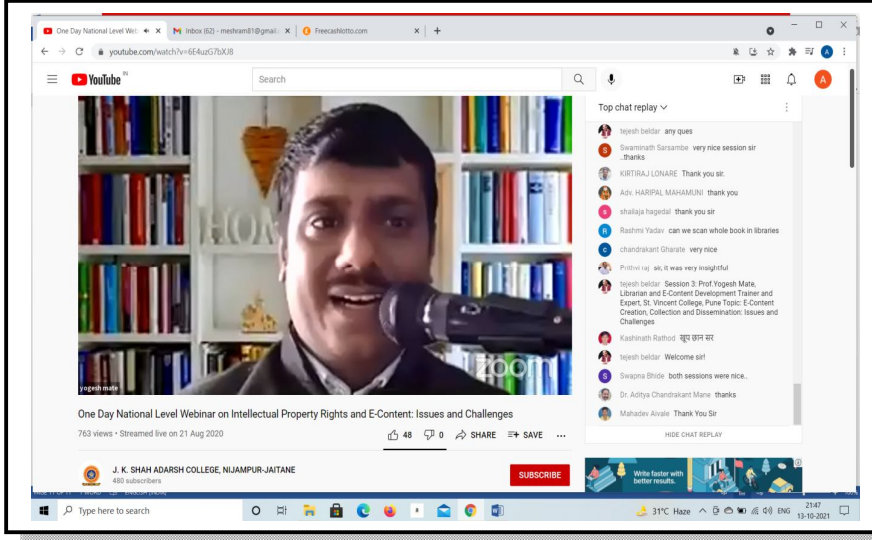
मा. प्राचार्य डॉ. अशोक पी.
खैरनार समवेत मान्यवर प्रो.
व्ही.सी. व्ही.बी. पवार
राष्ट्रीय वेबीनार
इंटलेक्च्युअल प्रॉपर्टी
राईट्स मध्ये सहभागी.

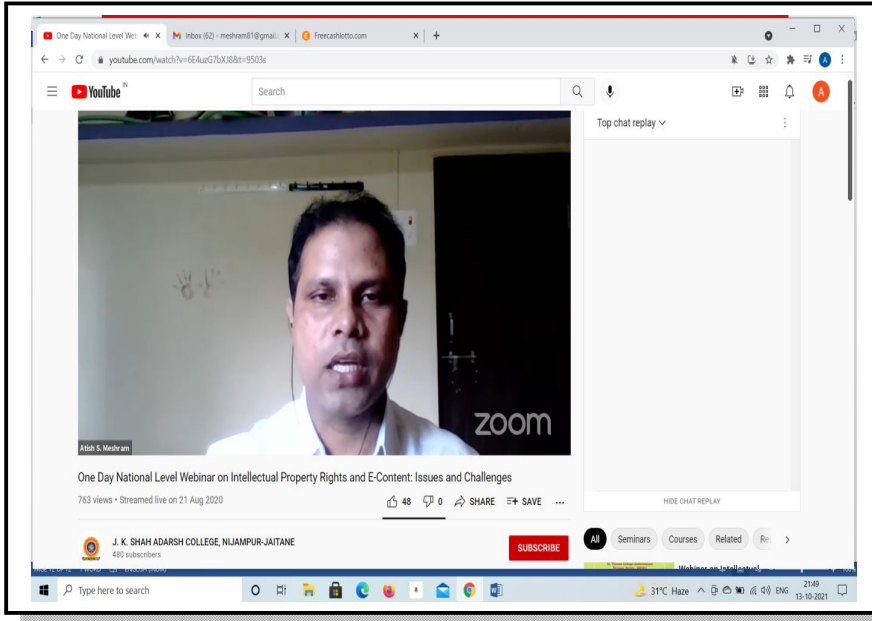
इंटलेक्च्युअल प्रॉपर्टी
राईट्स आणि इ-कॉन्टेंट :
इश्यु आणि चॅलेंजेस मध्ये
प्रो. व्ही.सी. व्ही.बी. पवार
उद्घाटन पर भाषण
करतांना.

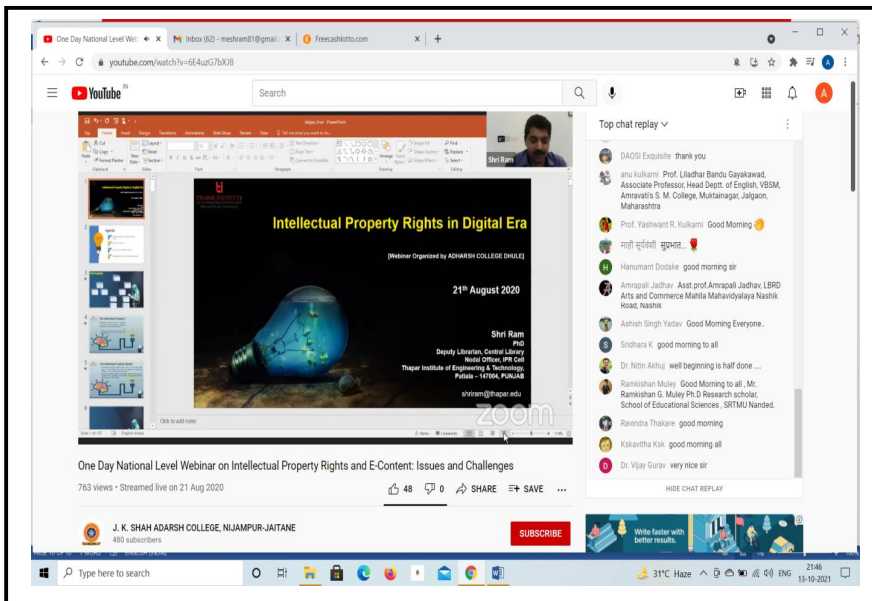
डॉ. अनिल चिकाटे
(डायरेक्टर, युनिव्हर्सिटी,
क.ब.चौ.उ.म.वि.,
जळगांव) राष्ट्रीय
वेबीनारमध्ये मार्गदर्शन
करतांना.

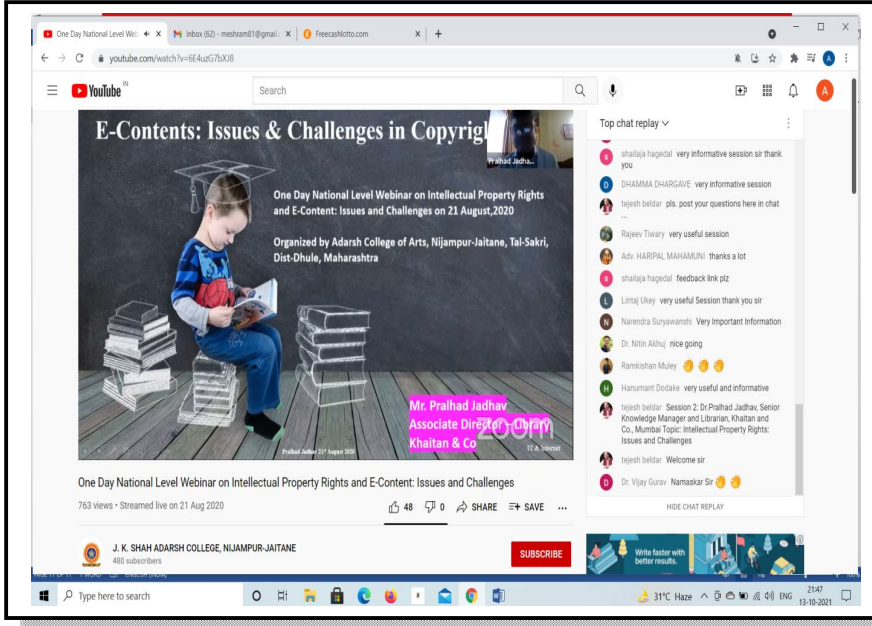
प्रा. योगेश माटे
इंटलेक्च्युअल प्रॉपर्टी व इ-
कंटेंट या विषयावर राष्ट्रीय
वेबीनारमध्ये व्याख्यान
देतांना.

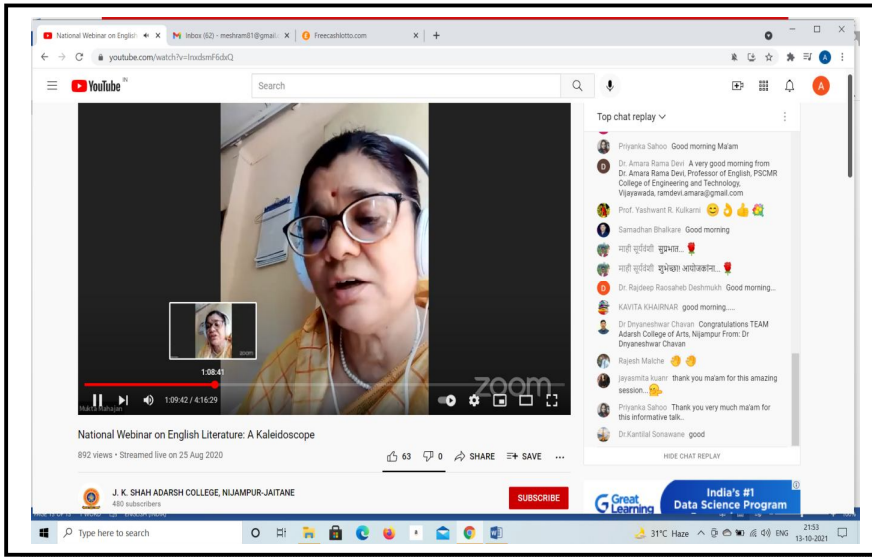
राष्ट्रीय वेबीनारमध्ये प्रा.
अतिष मेश्राम संचालन
करतांना इंटलेक्च्युअल
प्रॉपर्टी राइटस् आणि इ-
कंटेंट : इश्यु अॅन्ड चॅलेंजेस

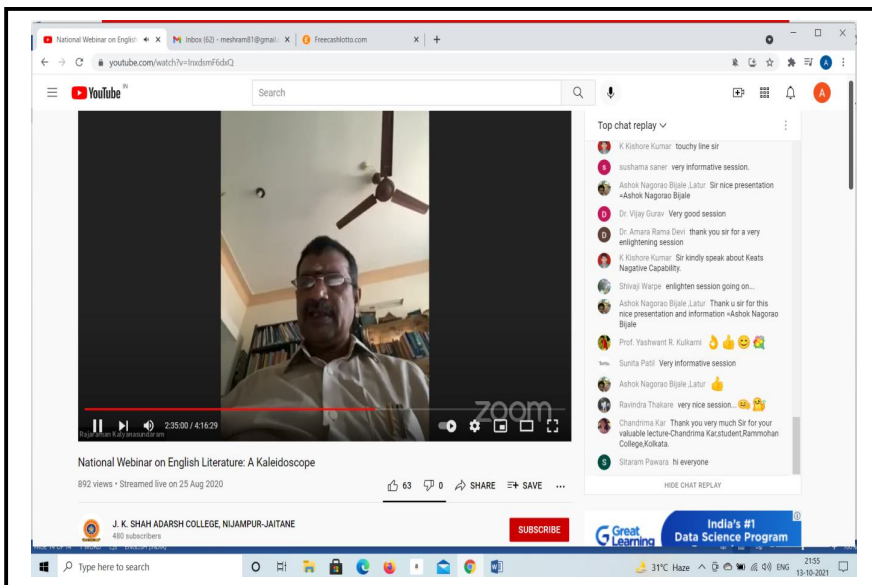
डॉ. श्रीराम (डेप्युटी
लायब्ररीयन पंजाब
युनीव्हर्सिटी) राष्ट्रीय
वेबीनारमध्ये मार्गदर्शन
करतांना.

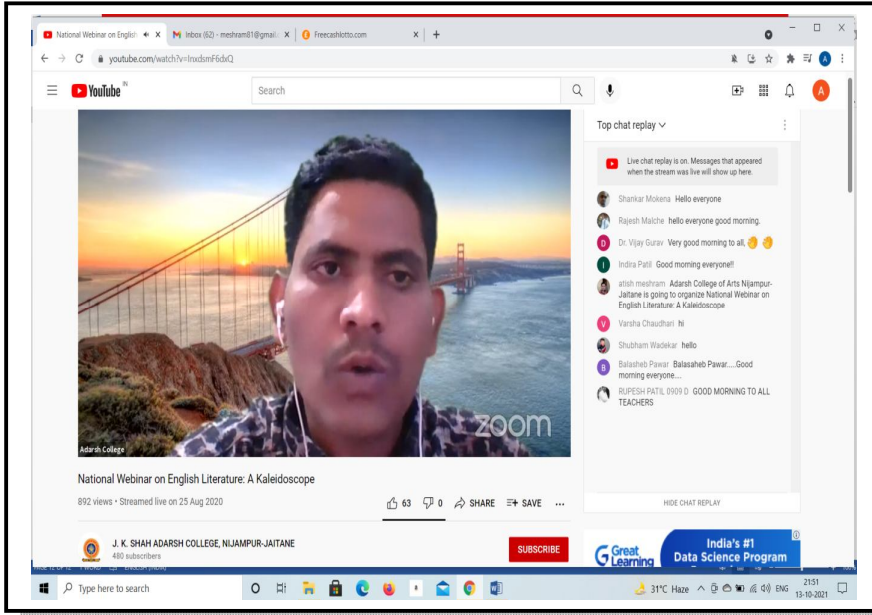
नॅशनल वेबीनारमध्ये डॉ. प्रल्हाद जाधव इ-कॉन्टेंट या विषयावर मार्गदर्शन करतांना.

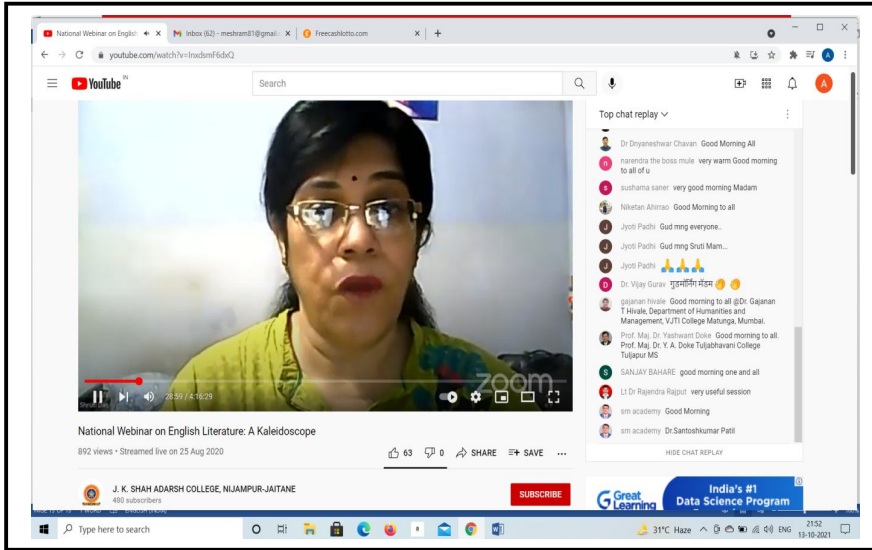
बी.ओ.एस. इन इंग्लिश च्या अध्यक्षा डॉ. मुक्ता महाजन राष्ट्रीय वेबीनार इंग्लिश लिटरेचर : अ कडाइलोस्कीप मध्ये प्रमुख अतिथी म्हणून भाषण करतांना.

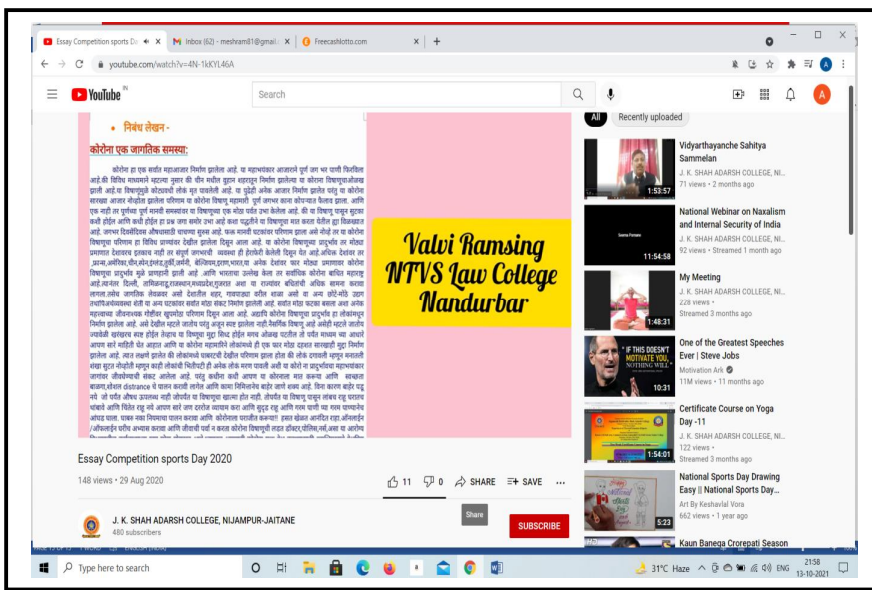
राष्ट्रीय वेबीनार इंग्लिश लिटरेचर अ कडाइलोस्कोप मध्ये आपले विचार मांडतांना.

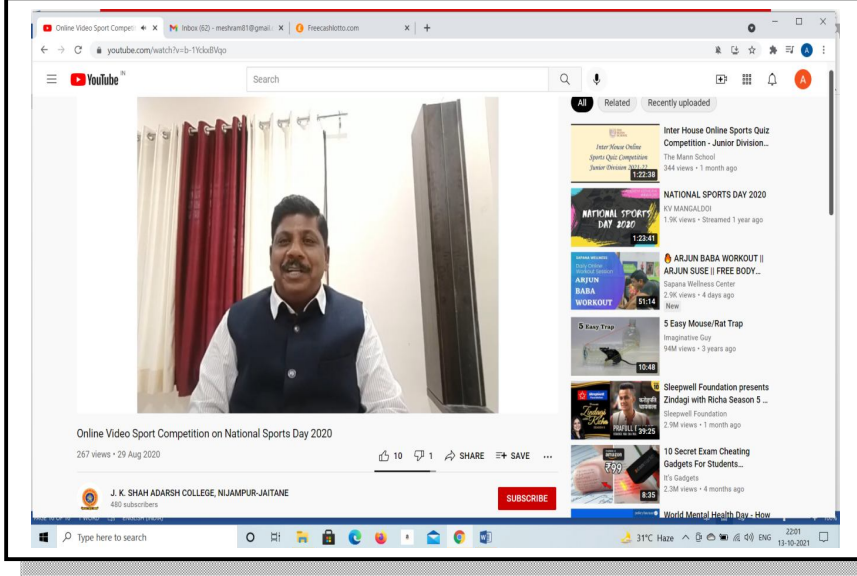
प्रा. अजाबराव इंगळे राष्ट्रीय वेबीनारचे सुत्रसंचालन करतांना.

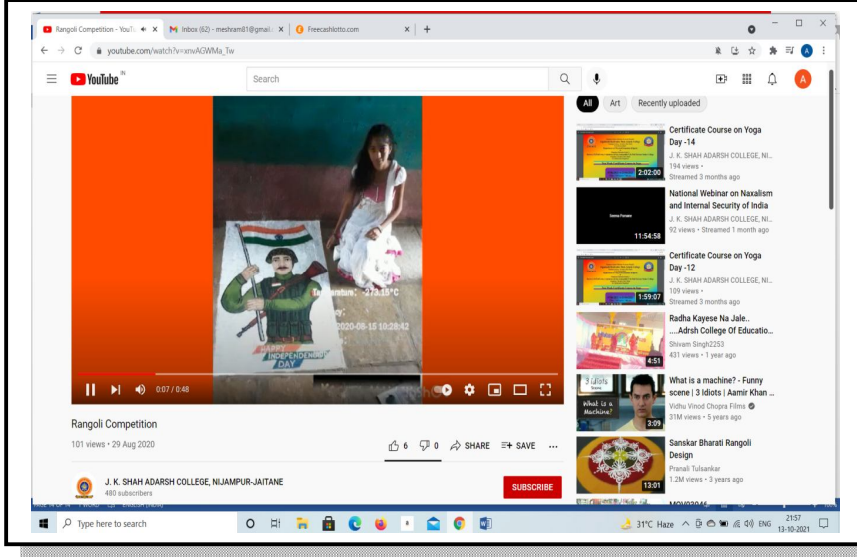
राष्ट्रीय वेबीनार इंग्लिश लिटरेचर : अ कडाइलोस्कोप मध्ये बीजभाषण करतांना.

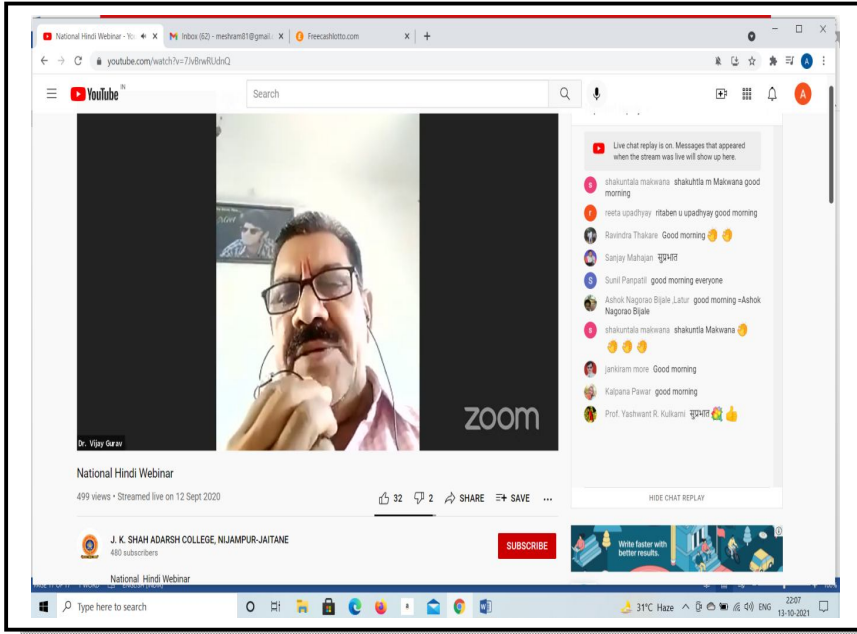
आंतरराष्ट्रीय महाविद्यालयीन निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते.

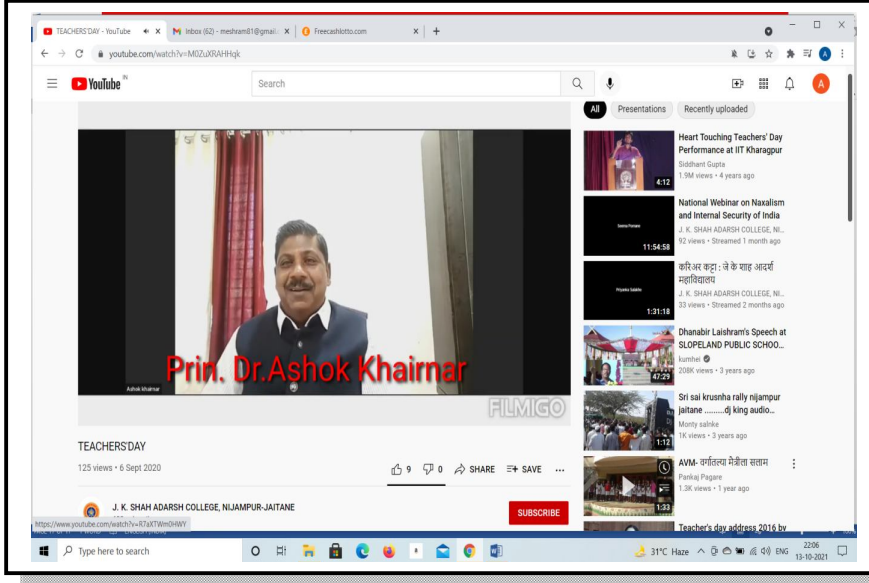
राष्ट्रीय क्रीडा दिनानिमित्त ऑनलाईन व्हिडीओ स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. त्याप्रसंगी मार्गदर्शन करतांना प्राचार्य डॉ. अशोक पी. खैरनार.

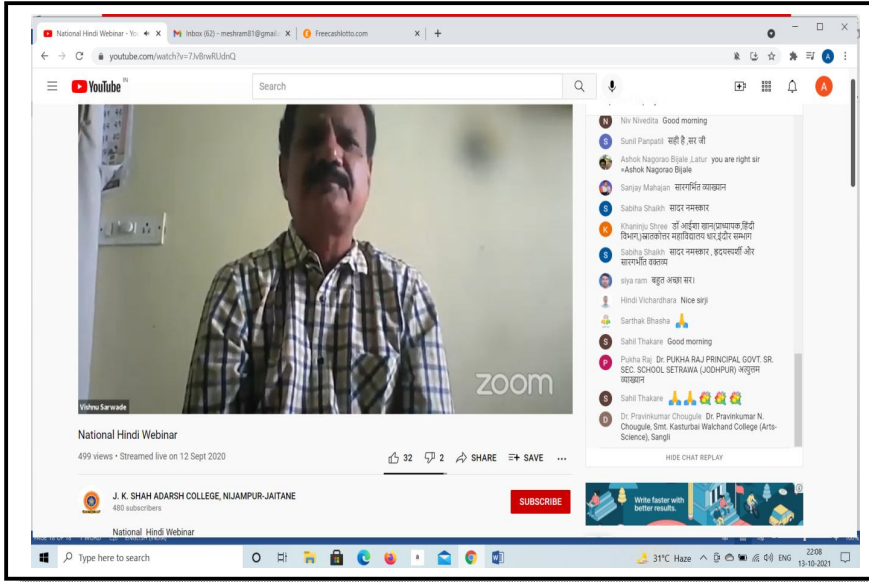
स्वातंत्र्य दिनानिमित्त रांगोळी स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते.

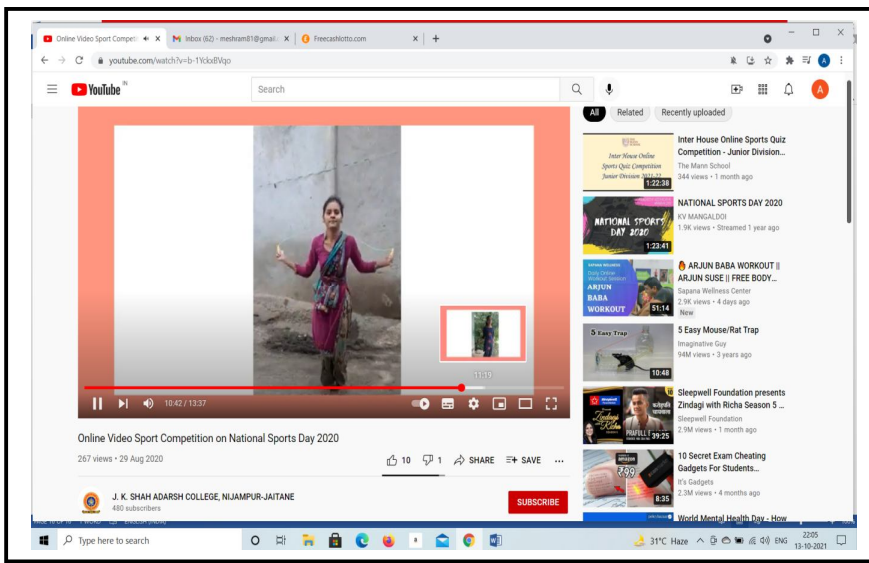
हिन्दी एक दिवसीय राष्ट्रीय बेविनार 'हिन्दी साहित्य में किन्नर विमर्श एवं नारी विमर्श' मध्ये सुत्रसंचालन करतांना. प्रा.डॉ. विजय गुरव

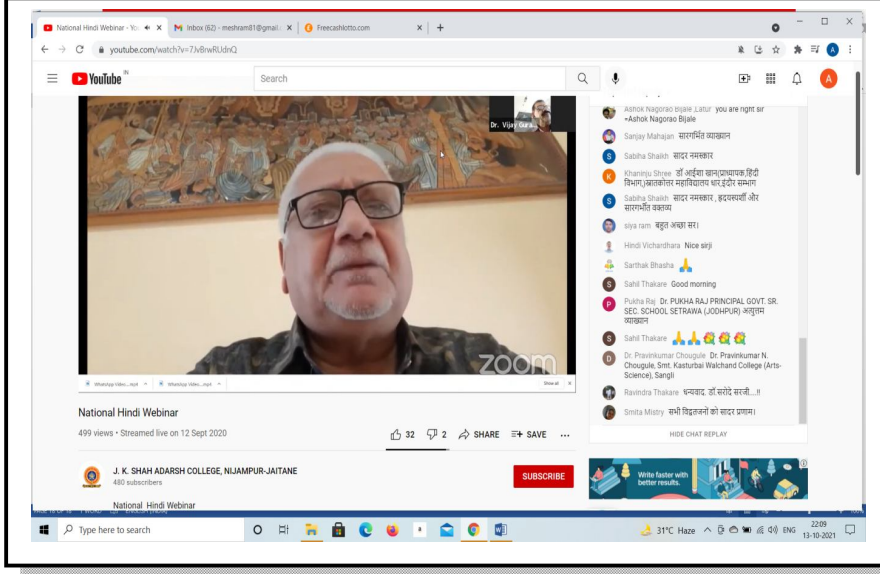
प्राचार्य डॉ. अशोक पी. खैरनार हिन्दी राष्ट्रीय एक दिवसीय वेबिनार 'हिन्दी साहित्य में किन्नर विमर्श एवं नारी विमर्श' मध्ये मार्गदर्शन करतांना.

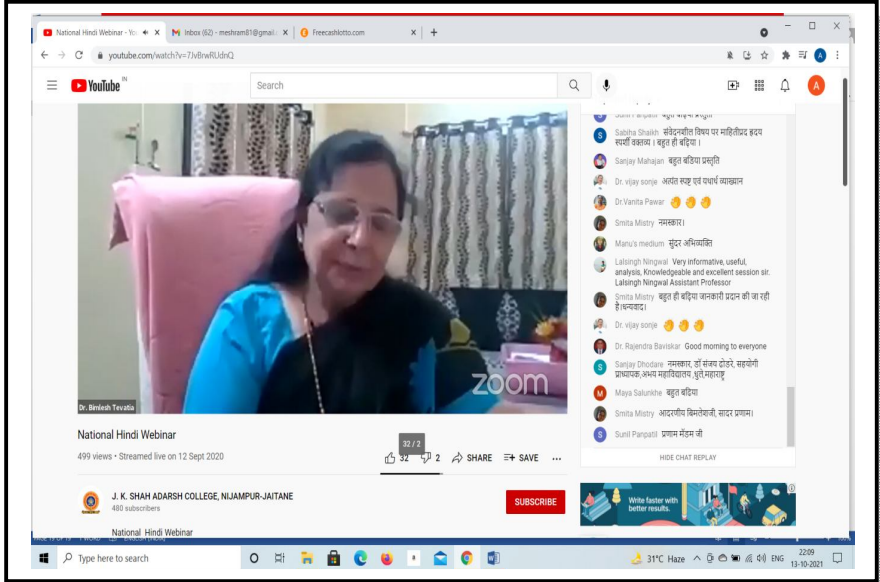
प्रो.डॉ. विष्णुजी सरवदे एक दिवसीय राष्ट्रीय वेबिनार 'हिन्दी साहित्य में किन्नर विमर्श एवं नारी विमर्श' प्रसंगी बिजभाषण करतांना.

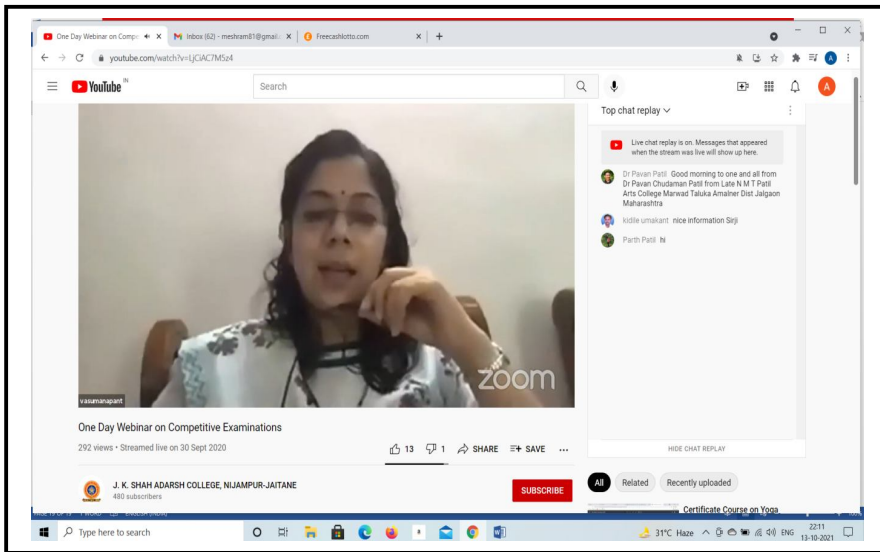
राष्ट्रीय क्रीडा दिनानिमित्त ऑनलाईन व्हिडीओ स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते.

प्रा.डॉ. मधुजी खराटे हिन्दी एक दिवसीय राष्ट्रीय वेबिनार 'हिन्दी साहित्य में किन्नर विमर्श एवं नारी विमर्श' मध्ये प्रमुख वक्ता म्हणून मार्गदर्शन करतांना.

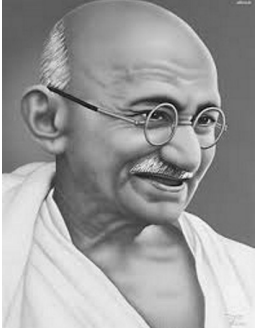

हिन्दी एक दिवसीय राष्ट्रीय वेबिनार 'हिन्दी साहित्य में किन्नर विमर्श एवं नारी विमर्श' मध्ये प्रमुख वक्ता म्हणून मार्गदर्शन करतांना प्रधानाचार्या सुश्री. डॉ. बिमलेशजी तेवतिया (कला, वाणिज्य, विज्ञान महाविद्यालय, निझर (सुरत))

एक दिवशीय वेबिनार स्पर्धा परीक्षेमध्ये मा. वसुमना पंत (असिस्टंट कलेक्टर, नंदुरबार) उद्घाटन पर भाषण करतांना.

गांधीजींचा मिठाचा सत्याग्रह

१२ मार्च १९३० रोजी म. गांधीजींनी कायदेभंग करण्यासाठी दांडीकडे प्रयाण केले. तेव्हा त्यांच्याबरोबर ७९ सहयोगी होते. साबरमती ते दांडी हे

अंतर २०० मैलांचे आहे. जोपर्यंत आपण मीठाचा कायदा मोडत नाही तोपर्यंत कोणीही ही चळवळ सुरू करू नये, असे म. गांधीजींनी जाहीर केले. म. गांधीजी स्वतः ब्रिटीशांच्या कायद्याची अवहेलना करण्यासाठी समुद्र किनारी असलेल्या दांडी या गावाकडे निघाले. ही पदयात्रा होती. ठिकठिकाणी या सत्याग्रहींचे मोठ्या प्रमाणात स्वागत केले जात होते. वल्लभभाई पटेल या पदयात्रेत अग्रभागी होते. ते कायदेभंगासाठी जनतेत जागृती निर्माण करीत होते. अतएवं या पदयात्रेचे स्वागत करण्यासाठी व ती सामील होण्यासाठी हजारो लोक येत जात होते. साबरमती ते दांडी हा मार्ग स्वागत करणाऱ्यांनी भरून गेला होता. हे दृश्य पाहण्यासारखे होते. म. गांधीजींना जनतेचा एवढा प्रचंड प्रतिसाद मिळेल याची ब्रिटीशांना मुळीच कल्पना नव्हती. तेही या प्रतिसादाने आश्चर्यचक्रीत झाले.

साबरमती ते दांडी ही २०० मैलांची यात्रा म. गांधीजींनी १३ दिवसात पूर्ण केली आणि ते ५ एप्रिल १९३० रोजी दांडी येथे येवून पोहोचले. दांडीच्या काठावर पसरलेला समुद्र आणि त्याचबरोबर म. गांधीजी बरोबर असलेल्या जनसमुदायाचा समुद्र दोघेही एकमेकांशी स्पर्श करीत होते. कारण आजपर्यंत या छोट्याशा गावाच्या किनाऱ्यावर असे कधीच घडले नव्हते. असे दृश्य तेथील समुद्र किनाऱ्याने कधीच पाहिले नव्हते. प्रचंड माणसांचा समुदाय आणि अथांग पसरलेला समुद्र. म. गांधीजींनी तेथे पोहोचल्यानंतर एक

दिवसाचे उपोषण केले आणि ज्या दिवशी जालियनवाला बाग हत्याकांड झाले होते त्या हुतात्म्यांच्या स्मृतीला आदरांजली वाहून त्यांनी समुद्रकाठी तयार केलेले मीठ त्यावर कर न भरता हातात घेतले व मीठाचा कायदेभंग केला. त्या दिवशी ब्रिटीशांनी म. गांधीजींची ही कृती फक्त डोळ्यांनी पाहिली पण कोणाला तेथे अटक केली नाही. म. गांधीजींच्या या धिरोदात्त वृत्तीने सारेच भारावून गेले.

ब्रिटीशांच्या सत्तेला आम्ही आता किंमत देत नाही. त्यांचा कायदा यापुढे आम्ही पाळणार नाही. असेच या प्रसंगी लोकांना वाटत. लोकांच्या मनात पूर्ण ब्रिटीश कायद्याबद्दल असलेली धास्ती संपुष्टात आली. तसे पाहिले तर मीठ ही अतिसामान्य वस्तु. पण म. गांधीजींनी मीठाचा उपयोग कायदेभंगासाठी करून हा कायदेभंग त्यांनी मीठाद्वारे प्रत्येकाच्या घरात पोहोचविला. हे या सविनय कायदेभंग चळवळीचे यश होय. विशेष म्हणजे हा कायदेभंग अहिंसात्मक मार्गाने चालू असल्याने ब्रिटीश सरकारही गोंधळून गेले. शेकडो विदेशी पत्रकार हा कायदेभंग पाहण्यासाठी दांडी येथे उपस्थित होते.

या कायदेभंग प्रसंगी म. गांधीजींनी लोकांना संबोधित करून सांगितले की, आता हिंदुस्थानातील प्रत्येक गावात मीठाचा कायदेभंग झाला पाहिजे. जेथे दारू, अफू आणि परदेशी कपडे विकले जातात अशा दुकानांसमोर स्त्रियांनी धरणे आंदोलन सुरू करावे, दुकानासमोर सत्याग्रह करावा. विदेशी वस्तुंची होळी करा. हिंदू लोकांनी अस्पृश्यतेचा त्याग करावा. विद्यार्थ्यांनी शिक्षण सोडून राष्ट्रीय चळवळीत भाग घ्यावा. सरकारी कर्मचाऱ्यांनी नोकरीचा राजीनामा द्यावा.

म. गांधीजींनी जनतेला संबोधित केल्याप्रमाणे लवकरच सर्व देशात कायदेभंगाची चळवळ सुरू झाली. याचवेळी म. गांधीजींनी धरासना येथील मीठाचा

साठा कायदेभंग करून ताब्यात घेण्याची घोषणा केली. म.गांधीजींच्या या घोषणेने सरकारी यंत्रणा हादरली. तिला भिती वाटू लागली की, आंदोलनाचे हे लोण जर असेच सर्व देशात पसरले तर येथील आपल्या साम्राज्याला लवकरच खिंडार पडेल. येथील साम्राज्य संपुष्टात येईल. म्हणून आता ब्रिटीशांनी या आंदोलनाबाबत कडक उपाय योजना करण्याचे ठरविले.

धरासना येथे काँग्रेसच्या अडीच हजार स्वयंसेवकांनी मीठाच्या गोडावून जवळ धरणे धरले. ह्या स्वयंसेवकांनी शांतताने तेथे धरणे धरले होते. ब्रिटीश पोलीस तेथे आले आणि शांततेने धरणे धरलेल्या लोकांवर त्यांनी लाठीमार केला. न्यु फ्रीमेनचा वार्ताहर बेब मिलर या घटनेबाबत लिहितो, स्वयंसेवकांच्या जखमा, पीडा आणि त्यांच्या विव्हाळण्याने तेथील सारी भूमी भरून गेली होती. कोणाचा खांदा, तर कोणाचे डोके फुटले होते. स्वयंसेवकांचे कपडे रक्ताने लदबदले होती. मी आतापर्यंत १८ वर्षांत बावीस देशात जाऊन वार्ता संकलनाचे काम केले. मी आजपर्यंत अनेक उपद्रव, संघर्ष, गल्ली-बोळात जमून लोकांनी केलेले हल्ले आणि उठाव बघितले. पण धरासना येथील अंगावर काटे उभे करणारे मर्मभेदी असे दृश्य कधीच बघितलेले नव्हते. काही वेळा त्यातील दृश्ये इतकी भयानक होती की ती पाहणे मला अशक्य झाले. मी त्यावेळी अक्षरशः डोळे बंद करून घेतले होते. तेथील स्वयंसेवकांचे अनुशासन इतके आश्चर्यकारक होते की, जणू त्यांनी म. गांधीजींची सारी तत्वे ते कोळून प्याले आहेत असे वाटते.

धरासना येथे कायदेभंग होण्यापूर्वीच ५ मे १९३० रोजी रात्री एक वाजता म. गांधीजींना ब्रिटीश सरकारने ताब्यात घेवून त्यांची रवानगी तुरुंगात केली. म. गांधीजींच्या अटकेचा जनतेवर विपरीत परिणाम झाला. या अटकेमुळे लोकांत कायदेभंगाबद्दल अधिक

उत्तेजना पसरली. देशातील अनेक भागात कायदेभंगाचे कार्यक्रम सुरू झाले. वकील, व्यापारी, सरकारी नोकर, मजुर, विद्यार्थी इत्यादींनी यथाशक्ती या आंदोलनात आपले योगदान दिले. त्यामुळे थोड्याच काळात चळवळरूपी या ठिणगीचे वणव्यात रूपांतर झाले. या आंदोलनाचे वैशिष्ट्य म्हणजे आजपर्यंत बहुतेक स्त्रिया या राष्ट्रीय चळवळीपासून अलिप्त होत्या. यावेळी मात्र तसे घडले नाही. स्त्रियांनी प्रथमच या आंदोलनात भाग घेतल्याने राष्ट्रीय चळवळीची व्याप्ती इतकी वाढली की, हे आंदोलन आता कोणीच थांबवू शकणार नव्हते. फक्त प्रश्न होता की तो किती वर्षांनी भारताला स्वातंत्र्य मिळणार. कारण या आंदोलनामुळे हे स्पष्ट झाले की, आता भारतीय जनता स्वातंत्र्य मिळविल्याशिवाय गप्प बसणार नाही.

म. गांधीजींच्या अटकेनंतर अब्बास तैय्यब, श्रीमती सरोजिनी नायडू, पंडीत मोतीलाल नेहरू व त्यांचे पुत्र जवाहरलाल नेहरू, सरदार वल्लभभाई पटेल आदि नेत्यांनी ब्रिटीशांनी अटक करून तुरुंगात पाठविले. एक वर्षापासून नेताजी सुभाषचंद्र बोस तुरुंगात होते. त्यांची सुटका होताच पोलिसांनी त्यांच्यावर लाठीमार केला. बिहार, बंगाल, मध्यप्रदेश, पंजाब या राज्यात या चळवळीचा जोर अधिक होता. जेथे समुद्र नव्हता तेथे लोकांनी जंगलचा कायदा मोडला. मध्यप्रदेश, महाराष्ट्र या प्रांतात जंगल सत्याग्रह हे मोठ्या प्रमाणात झाले. कलकत्यात राजद्रोहाचा कायदा मोडण्याचे सत्र सुरू झाले. महाराष्ट्रात शिरोडा येथे मीठाचा कायदेभंग करण्यात आला. तेव्हा तेथील स्वयंसेवकांवर प्रचंड पोलीसी अत्याचार करण्यात आले. हे सारे वर्तमान पत्रात प्रसिद्ध होवू नये म्हणून ब्रिटीश सरकारने १९१० चा प्रेस अॅक्ट लागू करून वर्तमानपत्रांची मुस्कटदाबी केली. या कायदेभंगाच्या चळवळीत शिक्षा झालेल्या अनेक स्वयंसेवकांची मोठ्या प्रमाणात मालमत्ता जप्त करून सरकारने

समाजात दहशत पसरविण्याचा प्रयत्न केला. पण त्याचा काही उपयोग झाला नाही. या आंदोलनाची ज्योत ही अधिक प्रखरतेने पेटतच गेली.

कु. जयश्री विकास माळी
एफ.वाय.बी.ए. (इतिहास विभाग)

*****

सुभाषचंद्र बोस व आझाद हिंद फौज

नेताजी सुभाषचंद्र बोस हे त्यांच्या घरी स्थानबद्ध असतांना त्यांनी भारताबाहेर निसटण्याचा बेत आखला. प्रकृती बरी नाही. या सबबीखाली त्यांनी दाढी वाढविण्यास प्रारंभ केला व एके दिवशी म्हणजे १७ जानेवारी १९४१ रोजी पठाणाचा वेश करून ते घरातून निसटले. सुरूवातीला ते अफगाणिस्तानामध्ये गेले. तेथून रशियास पोहोचले. २८ मार्च १९४१ रोजी ते मॉस्कोहून विमानाने बर्लिनला पोहोचले. जर्मनीत त्यांनी हिटलर व मुसोलिनीची भेट घेतली. भारतीय स्वातंत्र्याबाबत हिटलरशी विचार-विनिमय केला व जर्मनीने अटक केलेल्या भारतीय लष्कराचा इंग्लंडविरुद्ध वापर करून घेण्याची जबाबदारी त्यांनी सुभाषचंद्र बोसवर सोपविली. कलकत्यावरून सुभाषचंद्र बोस निसटल्यानंतर कित्येक दिवस ब्रिटीशांना त्यांचा ठावठिकाणा माहित नव्हता. पण एके दिवशी अचानक त्यांनी बर्लिन रेडिओ केंद्रावर भारतीयांना इंग्रजांविरुद्ध लढण्याचे आवाहन केले.

त्यांच्या या आवाहनामुळे भारतीयांच्यात उत्साह निर्माण झाला व हजारो लोकांनी त्यांना पाठींबा दिला.

● सुभाषचंद्र बोस यांचे जपानकडे प्रयाण -

७ डिसेंबर १९४१ रोजी जपानने अमेरिकेच्या पर्ल हार्बर बंदरावर अचानक आक्रमण करून अमेरिकेच्या आरमाराला तडा दिला. पुर्वेकडची आघाडी जपान सांभाळत असल्याने नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांनी जपानमध्ये जावे असे हिटलरने सुभाषचंद्र बोस यांना सूचविल्याने सुभाषचंद्र बोस जपानची राजधानी टोकियो येथे पोहोचले. त्यांनी जपानचा पंतप्रधान टोजो यांची भेट घेतली. तेव्हा नेताजींना पंतप्रधान टोजो यांनी मदतीचे आश्वासन दिले.

● रासबिहारी बोस व आझाद हिंद सेना -

रासबिहारी बोस हे क्रांतीकारक देशभक्त होते. इ.स. १९११ मध्ये कलकत्याहून राजधानी दिल्लीत हलविण्याचे ब्रिटीशांनी ठरविले. तेव्हा हिंदुस्थानचा ग.ज. मोठ्या दिमाखाने हत्तीवरून दिल्लीत प्रवेश करीत होता. ही वेळ साधून रासबिहारी बोस यांनी चांदणी चौकात लॉर्ड हार्डींगवर बॉम्ब फेकला. या हल्ल्यातून सुदैवाने हार्डींग वाचला. परंतु या बॉम्ब हल्ल्याचा ब्रिटीश सरकारला प्रचंड धक्का बसला. इ.स. १९१५ मध्ये गदर पक्षाच्या सहाय्याने रासबिहारींनी ब्रिटीशांच्या विरुद्ध उठाव करण्याची मोठी योजना आखली होती. परंतु दुदैवाने ब्रिटीशांना या कटाचा सुगावा लागला आणि रासबिहारी बोसांचा शोध सुरू झाला. अनेक क्रांतीकारक यावेळी पकडले गेले. अनेकांना फासावर वा तुरुंगात जावे लागले. रासबिहारी बोस बनावट नाव धारण करून जपानमध्ये निघून गेले. तेथेही ते गप्प बसले नाहीत. हिंदुस्थानच्या स्वातंत्र्य चळवळीसठी त्यांनी इ.स. १९२४ रोजी 'इंडियन इंडिपेंडस लिग' नावाची संस्था जपानमध्ये स्थापन केली. दुसरे महायुद्ध सुरू झाल्यानंतर जर्मनीने ब्रिटीश लष्करातील अनेक भारतीय सैनिकांना कैद केले. या लोकांना एकत्र करून

रासबिहारी बोस यांनी त्यांच्यात हिंदुस्थानच्या स्वातंत्र्याविषयी अस्मिता निर्माण केली. नेताजी सुभाषचंद्र बोस जेव्हा जपानला गेले तेव्हा रासबिहारी बोस यांनी आझाद हिंद सेनेचे नेतृत्व आणि सरसेनापती पद सुभाषचंद्र बोस यांच्याकडे सोपविले.

● आझाद हिंद सरकारची स्थापना -

नेताजी सुभाषचंद्र बोस जुलै १९४३ रोजी सिंगापुरला पोहोचले. रासबिहारी बोस यांनी आझाद हिंद सेनेची सर्व सुत्रे त्यांच्या हाती सोपविली. नेताजी सुभाषचंद्र बोस आणि जपानचे पंतप्रधान टोजी यांच्यात आशिया खंडातून साम्राज्यवादी युरोपियन देशांची हकालपट्टी करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. त्यांच्या आधारे २१ ऑक्टोबर १९४३ रोजी नेताजींनी सिंगापूर येथे 'आझाद हिंद सरकारची' स्थापना केली. आझाद हिंद सरकारचे स्वतंत्र लष्कर उभारण्यात आले. गांधी, नेहरू ब्रिगेड, सुभाष ब्रिगेड व स्त्रियांची झाशी ब्रिगेड अशा पलटणी निर्माण करण्यात आल्या. "तुम्ही मला रक्त द्या, मी तुम्हांला स्वातंत्र्य देईन." असे आवाहन त्यांनी समस्त भारतीयांना केले. त्याचा हिंदुस्थानातील लोकांवर फार मोठा परिणाम झाला. 'चलो दिल्ली' हा नारा त्यांनी लष्कराला दिला. 'जय हिंद' या शब्दाने एकमेकांना अभिवादन करण्यात येऊ लागले. त्यामुळे थोड्याच अवधित ४० हजार सैनिकांची आझाद हिंद फौज तयार झाली.

● आझाद हिंद फौजेचे कुच -

आझाद हिंद फौजेच्या सहाय्याने सुभाषचंद्र बोस यांनी हिंदुस्थानकडे प्रयाण केले. नोव्हें. १९४३ मध्ये जपानने अंदामान व निकोबार ही जिंकलेली भारतीय बेटे आझाद हिंद सरकारच्या ताब्यात दिली. सुभाषचंद्र बोस यांनी अंदामानचे 'शहिद' व निकोबारचे 'स्वराज्य' असे नामकरण केले. आझाद हिंद सेनेने आसाममधील कोहीमा, मणिपूर, इम्फाल पर्यंत आघाडी घेतली. परंतु याच सुमारास दुसऱ्या महायुद्धाचा रंग

पालटला. इ.स. १९४४ मध्ये प्रथम इटालीने व नंतर जर्मनीने शरणागती पत्कारली. जपान एकटेच लढत होते. सुभाषचंद्रांनी हा लढा जपान बरोबर चालू ठेवला. परंतु १८ ऑगस्ट १९४५ रोजी सुभाषचंद्र बोस यांच्या विमानाला अपघात होऊन त्यात त्याचे दुर्दैवी निधन झाले. त्यांच्या निधनाबद्दल अनेकांच्या मनात आजही शंका आहे. या शंका दूर करण्यासाठी अनेक वेळा चौकशी समित्या नेमण्यात आल्या. परंतु कोणत्याही समितीला नेताजींच्या मृत्यू संबंधीचे अंतिम सत्य उजेडात आणता आले नाही. ब्रिटीश सरकारने कर्नल जे.सी. पिगेस यांना या मृत्यू प्रकरणी चौकशी करण्यासाठी नियुक्त केले होते. २४ जुलै १९४६ रोजी त्यांनी आपला अहवाल ब्रिटीश सरकारला सादर केला होता. विमानाचे उड्डाण होतांनाच विमानाच्या इंजिनाने पेट घेऊन नेताजी सुभाषचंद्र बोस भाजून मरण पावले, असे या अहवालात सांगिते. नेताजींचे सहकारी हबील-उल-रहमान, मेजर कोजो व वैमानिक औपाजी हे मात्र बचावले. नेताजींच्या पार्थिवाचे दहन टोकियो येथे लष्कराने केले. त्यांच्या टोकियोतील एका बुद्ध मंदिरात ठेवण्यात आल्याचे या अहवालात म्हटले आहे.

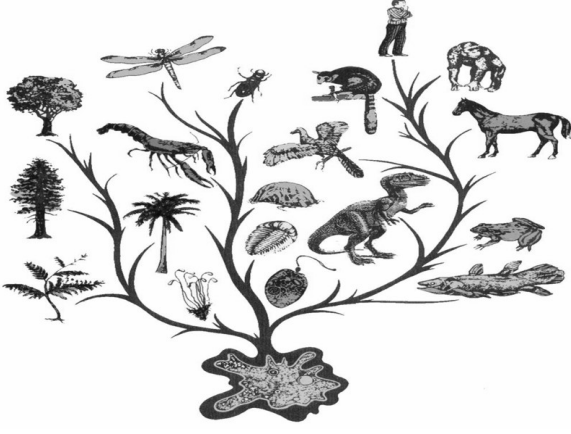
राम जेजीराम ठाकरे

टी.वाय.बी.ए. (इतिहास विभाग)

*****

पर्यावरणातील सजीवांचा संघर्ष

आपण प्राण्यांना आपल्या परीनं अनेक गुण चिकटवीत असतो. खरं तर निसर्गामध्ये एकाने दुसऱ्यास गिळवे, हाच जगाचा न्याय खरा' ही ओळ सार्थ ठरावी अशी परिस्थिती आहे. मोठा मासा छोट्या माशला गिळतो, हेही आपल्याला ठाऊक आहेच. यामुळे गिळणारा आणि गिळले जाणारे यात सतत एक प्रकारची स्पर्धा चालू असलेली आपल्याला पाहावयास मिळते.

गिळले जाणारे संख्याबळच्या जोरावर जगतातच, पण त्याचबरोबर स्वयंरक्षणाची इतरही अनेक साधने त्यांच्याकडे निसर्गदत्त उपलब्ध असतात. यात अनेक वाईट चवीची किंवा विषारी रसायने महत्वाची भूमिका बजावत असतात. मानवाने रासायनिक अस्त्रे निर्माण करण्याच्या कितीतरी आधी निसर्गाने या सजीवांना रासायनिक युद्धात सहभागी करून घेतले असं आपण म्हणू शकतो. कीटकांमध्ये तर अशा विषांचा आणि विविध रंगांचा वापर खुप चातुर्याने करून घेण्यात येतो. छानावरण (कॅमोफ्लेज) हे या कीटकांच आणि इतरही प्राण्यांच आणखी एक वैशिष्ट्ये. त्याबद्दल आपण आता फार खोलात न शिरता प्राण्यांच्या रासायनिक युद्धाची माहिती करून घेणार आहोत. विषुववृत्तीय र्जन्यारण्यातले अनेक प्राणी विषाचा स्वसंरक्षणासाठी वापर करतात. अनेक शास्त्रज्ञ याला निसर्गातील रासायनिक युद्ध अस म्हणतात बेडूक आणि तत्सम प्राण्यांच्या अनेक जाती (फ्रॉग आणि टोड्स) विषांचा वापर करतात टोडला आपल्याकडे भेक असं म्हणतात. संकट येताच भेक उड्या मारत अंधाज्या जागी जाऊन लपतो आणि त्याला पकडताच तो लघवी उडवतो. त्यामुळे त्याला पकडणाऱ्या प्राण्याच्या त्वचेची आग होते. या भेकवरूनचे 'भेकड' हा शब्द निर्माण झाला असावा. विषुववृत्तीय आरण्यातल्या बेडूक आणि भेकांची लघवी वेदनाकारक असते पण त्यांची विष मात्रा जालीम असतात. अतिशय छोट्या प्रमाणात हे विष शत्रुच्या शरिरात गेलं तर शत्रुची हृदयक्रिया तरी बंद पडते किंवा

शत्रुला पक्षाघाताचा तात्पुरता झटका येऊन तो जागीच कोसळतो. बरेच प्राणी छानावरणाचा अवलंब करतात किंवा खायला त्रासदायक आणि बेचव असतात बफ-टिप मॉथ नावाच्या पतंग हा बेचव तर असतोच पण तो लाकडाच्या तुकड्यासारखा दिसतो. एकतर त्याचं अस्तित्व झटकन लक्षातच येत नाही आणि आलं तरी त्याचा भक्षक या पंतगाच्या वाईट चवीमुळे एखादा चावा घेऊन त्याला सोडून देतो.

काही चवीला वाईट आणि सौम्य विषारी सजीव लपून राहण्याऐवजी आपल्या अस्तित्वाची शत्रुला जाणीव झाली तरी चालेल अशा बेफिकीरीने वावरत असतात. त्यांचे रंगही उठून दिसतील असे असतात. काही वेळा त्यांच्या शरीरावर चटकन लक्षात येईल अशी अनेकरंगी नक्षी असते हे रंग उजेडात तर चमकातातच पण अंधारातही प्रस्फुरित होत असतात ते संकटाची अजिबात जाणीव नसाववी असा मुक्त संचार करतांना आढळतात एवढंच नव्हे तर त्यांच्या अस्तित्वाची ते इतरांना जाणीव करून देतात. डार्विनच्या काळात त्यांना हे रहस्य उलगडता आलं नव्हतं. तसं बघायला गेलं तर माझ्या पासून दुर रहा' असं सांगणारी रंगसंगती अनेक प्राण्यांमध्ये आढळते, यावरून अशा रंगसंगतीचा प्राण्यांचा निश्चितच काहीतरी फायदा होत असणार, पण हा फायदा नक्की कोणत्या किंवा कशामुळे होत असावा हे डार्विनच्या काळात शास्त्रज्ञांच्या लक्षात आलं नव्हतं तरीही त्या प्रश्नावर त्या काळातही विचार झाला होताच या प्रश्नांसंबंधी काही उत्तरे अलीकडच्या काळात शास्त्रज्ञांना हळहळू मिळू लागली आहेत.

उत्क्रांतीवादाची कल्पना डार्विन यांच्याबरोबर मांडणारे आल्फ्रेड रसेल वॅलेस यांनी डार्विननाच लिहिलेल्या एक पत्रामध्ये या प्रश्नांच उत्तर द्यायचा प्रयत्न केला होताच. जर भडक रंगाचे प्राणी विषारी असतील तर कुठलाही भक्षक या प्राण्यांच्या वाटेला जाणार नाही.

उलट हा प्राणी अपायकारक आहे हे त्या शिकाज्याच्या झटकन लक्षात यायला त्या भक्षाच्या भडक रंगामुळे तसेच लक्षात येईल. कुठल्यातरी गंद रंगाच्या प्राण्याच्या विषारीपणा लक्षात येणे त्यामानाने अवघड ठरेल.

अशा प्रकारच्या रंगाचे काही वेगळे फायदेसुद्धा असतात. लीडस् विद्यापीठाच्या जॉन टर्नर या शास्त्रज्ञांनीही याबाबत काही निरीक्षण केली आहेत. त्यांच्या मते भडक रंगामुळे भक्ष्य अधिक दुश्यमान होते. म्हणून टाळले जात नाही. तर ते नेहमीच्या भक्षापेक्षा वेगळे दिसते म्हणून टाळले जाते. बहुतेक सर्व प्रकारचे भक्ष्य आजूबाजूच्या परिसराशी मिळताजुळता रंग धारण करून भक्षकाला टाळायचा प्रयत्न करत असते. त्याचे रंग अनाकर्षक मंद असे असतात. अशा परिस्थितीत नेहमीपेक्षा वेगळ म्हणजे धोकादायक अस एक समीकरण बहुतेक सर्व सजीवांच्या मनात पक्के झालेलं असत. बऱ्याच पक्षांच्या बाबतीत हे ज्ञात उपजत असत हे पक्षी भडक रंगाच्या किड्यांच्या वाटेलाच जात नाहीत. गॉटिंगेन विद्यापीठाच्या वेर्नर शुलर आणि एल्क हेसे या प्रायोगिक जीवशास्त्रज्ञांनी कॉबडीची पिल्लं आणि अननुभवी स्टार्लिंगना काही किडे खायला दिले. हे किडे हे पक्षी नेहमीच खात असत, पण यावेळी यातले काही किडे नैसर्गिक अनाकर्षक रंगामध्ये होते तर उरलेले किडे मुद्दाम काळ्या-पिवळ्या पट्ट्यांनी रंगवले होते. हा रंग निसर्गतः गांधीलमाशी आणि भुंग्यांचा असतो या कॉबडीच्या पिल्लांनी आणि स्टार्लिंगची नैसर्गिक हिरव्या आळ्या लगेच खाल्ल्या काळेपिवळे पट्टे असलेल्या आळ्यांकडे मात्र त्यांनी चक्क दुर्लक्ष कले. क्वचित एखाद्या दुसऱ्या पक्षानं त्यांना चोच मारली पण खायचा प्रयत्न मात्र कला नव्हता. डॉ. टी.जे. रोपर यांनी याच धर्तीवर एक वेगळाच प्रयोग कला. त्यांनी कन्नळ एकाच भडक रंगाने भक्ष्य रंगवले चट्ट्यापट्ट्यांप्रमाणेच नुसता भडक रंगही भक्षकास भक्षापासुन दुर ठेवणे असा त्यांना अनुभव आला, मग बऱ्याच अळ्या आणि

किटक चट्ट्यापट्ट्यांचे का असावेत. हा प्रश्न निर्माण होतो. रोपर यांच्या मते चट्ट्यापट्ट्यांमुळे कीटक आसमंतात लपून जाऊ शकतो गवताळ प्रदेशात झेब्रा एकदम लक्षात येत नाही त्या प्रमाणे कीटक चटेरीपटेरी असेल तर तोही दुरुन एकदम लक्षात येत नाही आणि जवळून मात्र भडक रंगामुळे तो वेगळा भासतो. अशा तऱ्हेने तो वेगळा भासतो. अशा तऱ्हेने विष निर्मिती करता सुद्धा काही कीटक स्वसंरक्षण करतात.

पवन सुभाष ठाकरे

टी.वाय.बी.ए. (भूगोल विभाग)

*****

युद्धाचा पर्यावरणावर परिणाम

युद्धाचा आणि पर्यावरणाचा संबंध काय? हा प्रश्न युद्ध आणि पर्यावरण हे दोन शब्द एकत्रित बघितल्यावर आपल्या मनात उभा राहतो. हा प्रश्न मनात येणे चुकीचं नाही याचं कारण पर्यावरण हा शांततेच्या काळातला बागुलबुवा आहे. युद्ध काळात इतर अनेक राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय महत्वाचे प्रश्न राष्ट्रांपुढे उभे असतात. त्या काळात असल्या किरकोळ प्रश्नांचा बाऊ करण्याचं कारणच काय? अशी एक समजुत करून देण्याचे राजकारणी प्रयत्न गेली कित्येक हजार वर्षे चालू होते. याच साधं, सोपं, सरळ कारण पर्यावरणाच्या सहाय्यानं युद्ध खेळलं जात होतं. मुख्य म्हणजे त्या काळात जगाची लोकसंख्या अतिशय कमी असल्यामुळे . तसंच रोगराईत बरीच जनसंख्या कमी होत असल्यामुळे पर्यावरणाची होणारी हानी तातडीनं

लक्षात येत नव्हती आलीच तर तिकडं दुर्लक्ष करणं सोपं जात होते. दुसरी महत्वाची गोष्ट म्हणजे आजकाल हवाई छायाचित्राण आणि उपग्रही सर्वेक्षण सर्रास चालतं. त्यामुळे फार मोठ्या भूभागाची हानी झटकन लक्षात येते. त्यामुळे ती आपल्या सरख्या सामान्य मागासांपर्यंत पोहोचणे. पूर्वी असं नव्हतं अर्जुनानं खांडववन जाळलं तेंव्हा किती प्रकारचे जीव होरपळले याची यादी महाभारतात वाचायला मिळते.

● व्हिएतनाम युद्धातील पर्यावरणाशी हानी -

ज्यावेळी आखाती युद्धात पर्यावरणाची हानी झाली असा आरडाओरडा सुरु झाला तेंव्हा अलीकडच्या काळात या प्रकारच्या हानीची सुरवात करणारं व्हिएतनामचं युद्ध आठवणं अपरिहार्य हों किंबहुना अमेरिका ज्या ज्या गोष्टीचा इतर राष्ट्रांविरुद्ध प्रचारासाठी उपयोग करतं, त्या त्या सर्व निर्गुण आणि टीकास्पद गोष्टी अमेरिकन व्हिएतनामयुद्धात क्लेल्या आढळतात. मग ती निरपराध माणसांची हत्या असो किंवा पर्यावरणाची हानी असो, अमेरिकनच या बाबतीत पहिले पाऊल उचललं असं म्हणावं लागतं. व्हिएतनाम युद्धात अमेरिकन पर्यावरण नाशाचा, महत्वाचे आणि प्राथमिक दर्जाचे हत्यार म्हणून उपयोग क्ला होता. अमेरिकेनं प्रचंड वजनाचे तोफगोळे आणि विमानातुन टाकलेले बाँब यांच्या सहाय्यान दक्षिण व्हिएतनामचा ३०% भाग उद्ध्वस्त क्ला. दक्षिण व्हिएतनामचं मित्रराष्ट्र म्हणुन अमेरिकनं या युद्धात सल्लागार म्हणून भाग घेतला होता. या भागात २५ कोटी मोठे खड्डे निर्माण झाले १०% देशावर वनसपतीनाशक रसायने फवारली गेली. दक्षिण व्हिएतनाममधली ८% जमीन नापीक बनवण्यात आली १४% जंगल नष्ट करण्यात आलं, तर कांदळ, म्हणजे मॅग्नूव्ह किंवा खारफुटीचं फार मोठ्या प्रमाणावर नुकसान करण्यात आलं. त्यात ५०% मॅग्नूव्ह कायमचं नष्ट झालं या साठी खास बुलडोझर आणि साखळ्या बनविण्यात आल्या होत्या.

● निकाराग्वातील युद्ध आणि वन्यजीवन -

निकाराग्वा हा मध्य अमेरिकेतील देश. तिथे जवळ जवळ दोन तप युद्ध चालू होतं. सुरुवातीस हे युद्ध शहरातुन चाललं होतं, पुढे ते खेड्यापाड्यातुन पसरलं आणि त्यानं सर्व देश व्यापुन टाकला. या युद्धात १ लाख व्यक्ती बळी गेल्या, तीस लाख लोकसंख्येच्या या देशातले सहा लाख लोक दुसऱ्या देशामध्ये पळून गेले, ४ लक्ष लोक याच देशातल्या शहरात रहायला गेले. या शिवाय उत्तरेच्या भागातील सुचीपर्णी अरण्यातील आणि दक्षिणेच्या पर्जन्यारण्यामधील दोन लक्ष व्यक्ती शासनामार्फत इतरत्र पुनर्स्थापित करण्यात आल्या. याचं कारण इथे युद्धाचा खुप प्रभाव होता. या युद्धात निकाराग्वातले लोक अशा त-हेने पिडले गेले होतेच, पण त्यांचं अर्थाजनही थांबल होतं. यामुळे देशावर आर्थिक संकट कोसळलेलं होतं. पण त्याचेवळी देशातील सर्वच पर्यावरण प्रणाली मात्र फोफावत होत्या निकाराग्वात युरोपी लोकांच्या प्रवेश झाल्यापासुन फार मोठ्या प्रमाणावर वृक्षतोड झालेली होती. अनेक ठिकाणी खाणी खोदल्या गेल्या होत्या. सोनं, रत्नं, महॉगनी आणि देवदाराचं लाकूड, दुर्मिळ प्राणी आणि त्यांची कातडी, पक्षी कासवं, शेवंडे आणि झिंगे हे सर्व पैशांसाठी जसं आणि जिथून मिळेल तिथून गोळा करूं जात होत. याशिवाय शेती आणि बागायतीसाठी तसेच पशूपालनासाठी बनहानी केली गेली. यामुळे खुप रांन मोकळ झालं होतं.

● अफगाणिस्तानातले युद्ध आणि स्थलांतरित पक्षी -

अफगाणिस्तानमध्ये जवळ जवळ आठ वर्षे युद्ध चाललं होतं हे युद्ध मुखतः गुरिला किंवा गनिमीकाव्याने खेळलं जात होतं. म्हणजेच ते व्हिएतनाम किंवा निकाराग्वातल्या युद्धाप्रमाणेच होतं. अशा युद्धात गनिमीकाव्यानं युद्ध खेळणारी बाजू ही नैसर्गिक आडोशांचा, जंगलांचा, डोंगर कपारीचा,

डोंगरातील गुहांचा आश्रय घेते आणि बरेचदा सामान्य जनात मिसळून जाते. तर शासकीय फौजांनी या गनिमी कारवायांना बंदी घालायची असते. त्यामुळे गनिमिकाव्याने युद्ध करणाऱ्यांचे आडोसे दुर करणे हे शासकीय फौजांचे प्रमुख काम असतं. व्हिएतनाम युद्धात अमेरिकन जंगल नष्ट करून गनिमांना उघडं पाडायचा प्रयत्न कला. निष्कारागवात खेडीच्या खेडी उठवून त्यांचं पुनर्वसन करून गनिमांचा पराभव करायचा प्रयत्न झाला. अफगाणिस्तानात एक अगदीच वेगळं युद्धतंत्र वापरलं गेलं त्याला कारणही तसंच होतं एकंदर हा मुलूख पहाडी आणि गनिमांची अफुत्री लागवड करून शस्त्रांसाठी पैसा मिळवायचा प्रयत्न कला हे दुसरं. पहाडी मुलुखात, एक व्यक्ती योग्य ती मोक्याची जागा पकडून पाच पाचशे सैनिकांना अनेक दिवस थोपवू शकते आणि शेतीच्यामध्ये लावलेलं अफुत्र पीक शोधून काढणं अवघड असतं, यावर एक वेगळ्याच उपाय मंग शोधून काढण्यात आला. तो म्हणजे हेलिकॉप्टर, गनशिप, रशियाची हिंद- २४ ही हेलिकॉप्टर या युद्धतंत्राचा दृष्टीने योग्य होती. ती खूप सैनिक वाहून नेऊ शकत त्यांच्यावर अग्निबाण आणि मशीनगन अशी आयुध होती. यामुळे हवेतून खाली लक्ष ठेवणं. योग्य तिथे सैनिकी तुकडी उतरवणं, शत्रूचा मारा चुकवणं, पिकं बॉम्ब टाकून जाळणं. आणि एकट्या दुकट्या गनिमास मारणं ही कर्म करणं त्यांना शक्य होतंण आखाती युद्ध म्हणजे संयुक्त राष्ट्रसंघाने मान्यता दिलेलं, अमेरिका आणि तिच्या दोस्तरांष्ट्रांनी इराक विरुद्ध लढलेलं युद्ध.

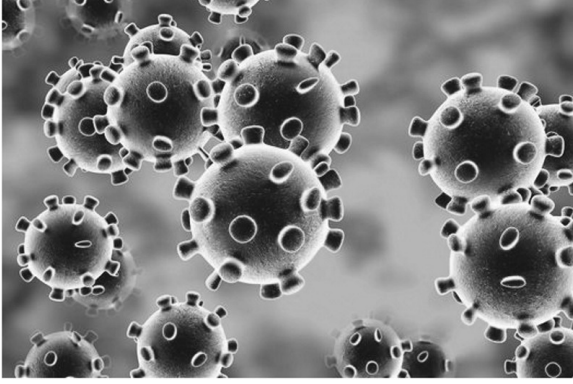
या युद्धास अनेक कारणामुळे प्रचंड प्रसिध्दी मिळाली हे युद्ध एका अर्थानं दुरचित्रवाणीच्या सहाय्यानं खेळलेलं पचारतंत्राचं युद्ध असंही म्हणता येईल. यापूर्वीही अनेक युद्धांमध्ये पर्यावरणाची प्रचंड हानी झाली होती. अमेरिकन यादवी युद्धात, तसंच क्नातल्या माऊमाऊ चळवळी विरोधी मोहिमेत १९५० ते ५६ च्या दरम्यान ब्रिटिशांनी, दुसऱ्या महायुद्धात रशिया आणि

जर्मनीनं, फ्रान्सनं अल्जेरिया विरुद्ध दग्धू धोरण अमलात आणलं हे पर्यावरण हानीचंच युद्ध होतं. याशिवाय पाश्चात्य आणि रशियन राष्ट्रांनी आपल्या आप्व स्त्र चाचण्यांनी क्लेली पर्यावरणाची हानी हाही युद्धाचाच एक भाग मानायला हवा १९६३ साली रशिया आणि फ्रान्स वगळता इतर आण्विक राष्ट्रांनी म्हणजे अमेरिका आणि ग्रेट ब्रिटन यांनी एक करार करून फक्त भुमिगत चाचण्या घेण्याचं ठरवलं तत्पूर्वी १९४६ ते १९५८ च्या दरम्यान अमेरिकनं. बिकिनी आणि एनेवेटोक या पॅसिफिक महासागरातल्या प्रवाळद्वीपांवर ६६ अणुचाचण्या कल्या. यात अणुबॉम्ब आणि हायड्रोजन बॉम्बचा समावेश होता. ग्रेट ब्रिटनन ख्रिसमस बेटांवर १९५७ ते ६२ च्या दरम्यान १२ चाचण्या कल्या, तर फ्रान्सनं १९६६ पासून मोरुरोआ आणि फांगातुआफा या दक्षिण पॅसिफिकमधल्या प्रबळ द्वीपांवर १३२ अण्वस्त्रांचे स्फोट केले. यामुळे जी पर्यावरणाची हानी झाली त्या मानानं आखाती युद्धातील हानी अगदीच किरकोळ होती. पण याचा अर्थ ती निंदनीय नाही. असा मात्र नाही प्रश्न एवढाच आहे की एक्झॉन व्हाल्डेजनं अलास्काच्या किनाऱ्यावर केलेले प्रदुषण विसरायचं पॅसिफिक महामागराचं पाश्चात्य राष्ट्रांनी क्लेलं वाटोळ दुर्लक्षित कराचं (कारण तिथं दुरचित्रवाणीचे कॅमेरे पोहोचु देण्यात आले नाहीत) आणि आखाती युद्धाची मात्र वर्षानुवर्षे चर्चा करायची हे कितपत योग्य आहे?

विशाल बाबुलाल ठाकरे
एस.वाय.बी.ए. (भूगोल विभाग)

*****

कोरोना विषाणू आणि जिवाणू युद्धतंत्र

कोरोनाचा संसर्ग चीनमधील वुहान शहरामधून संपूर्ण जगात पसरल्याचे सिद्ध झाले. वटवाघळांमधील कोरोना विषाणूशी सार्स-कोव्ह-२ (कोविड-१९) या विषाणूचे साधर्म्य आहे. प्राण्यांकडून या विषाणूचा प्रवास माणसाकडे झाला असे सुरुवातीला समजले. परंतु कोरोना विषाणूचा प्रसार हा चीनमधील वुहान इन्स्टिट्यूट ऑफ व्हायरॉलॉजी ही प्रयोगशाळा असलेल्या भागात मोठ्या प्रमाणात झाला. त्यामुळे चीन मधील प्रयोगशाळेतून हा विषाणू बाहेर पडण्याची शक्यता वर्तवली गेली. यापुर्वी देखिल प्रयोगशाळेतून विषाणू बाहेर पडल्याची उदाहरणे आहेत. प्राण्यांमार्फत माणसांमध्ये विषाणूचा प्रसार झाल्याची उदाहरणे आहेत. उदा. एच.१ एन१ फ्लूच्या (बर्ड फ्लू) लाटेचा करता येईल. बर्ड फ्लू या आजारामुळे जगभरातील जवळजवळ सात लाखाहून अधिक लोकांचा बळी गेला.

साथीचे आजार फार पूर्वीपासून येत असल्याचे दिसून येते. १४ व्या शतकात येऊन गेलेल्या प्लेग. ऑक्टोबर १३४७ मध्ये सुरू झालेली प्लेगची साथ इतिहासात काळा मृत्यू म्हणून प्रसिद्ध आहे. या प्लेगच्या साथीमुळे युरोपमधील ३० ते ५० टक्के लोकांचा बळी घेतला. काळ्या समुद्रात माल वाहतुक करणाऱ्या जहाजातून बंदरात आलेल्या उंदरांमुळे ही साथ युरोपात

आली. परंतु ही साथ नेमकी कुठून आली ते निश्चित सांगता आले नाही.

आजच्या कोरोनाची तुलना साधारण शंभर वर्षांपुर्वी आलेल्या स्पॅनिश फ्लूच्या महासाथीशी केला जातो. १९१८ मध्ये सुरू झालेली ही साथ १९२० पर्यंत चालली आणि जवळ जवळ ५० कोटी लोकांना आजारी करून गेली व काही कोटी लोकांचा बळी घेऊन गेली. या साथीच्या वेळी दुसरे महायुद्ध सुरू असल्याने स्पॅनिश फ्लूच्या बळींची निश्चित संख्या किंवा आकडेवारी उपलब्ध नाही.

सजीव घटकांवर विपरीत परिणाम करणाऱ्या अस्त्रांना जीवशास्त्रीय अस्त्रे संबोधिले जाते. जेव्हा जैविक पदार्थांचा किंवा जीवाणूंचा उपयोग युद्धामध्ये शत्रू विनाशासाठी किंवा शत्रुच्या सैनिकांचे मनोधैर्य किंवा त्यांना हतबल करण्यासाठी केला जातो. त्यास जीवाणू युद्ध असे संबोधले जाते. जीवाणू युद्धामध्ये मुख्यतः शत्रु राष्ट्रांशी प्रत्यक्ष युद्ध न करता अप्रत्यक्षपणे शत्रु राष्ट्रांमध्ये जीवाणू सोडले जातात. जेणेकरून सजीव घटकांवर विपरीत परिणाम होईल. शत्रु मुख्यतः राष्ट्रातील मनुष्य, प्राणी, पीके किंवा आर्थिक साधने नष्ट करून रोगराई पसरविण्यात येते. ज्यामुळे शत्रु राष्ट्रातील जनता प्रत्यक्ष युद्ध न करता वेगवेगळ्या आजारांनी ग्रस्त होऊन, जर जर होऊन मृत्यू पडतील व समोरचे राष्ट्र शरण येईल. या दृष्टीकोनातून विचार केला जातो व मुख्यतः रोगराई पसरविण्याचा प्रयोग केला जातो. त्याला जीवाणू युद्ध संबोधले जाते. जीवाणू युद्धामध्ये औषधे कुजके पदार्थ, मांस, रासायनिक द्रव्य, किटाणू किंवा जीवजंतूचा उपयोग केला जातो. तसेच साखर कारखान्यातील मळी इत्यादी मिश्रण एकत्र करून जीवजंतू तयार केले जातात व शत्रु राष्ट्रातील पाण्याचे साठे, धरणे, नद्या, शेती व खाद्यजन्य पदार्थ किंवा वातावरणात हे जीवाणू काचेच्या नळकांड्यात भरून सोडले जातात. ज्यामुळे शत्रुराष्ट्रातील लोकांमध्ये अनेक आजार पसरतील. परिणामी लोक

नोकरीला जाणार नाही. कामावर जाणार नाहीत. त्यामुळे राष्ट्राचे उत्पन्न बुडेल व ते राष्ट्र कंगाल होईल व युद्ध न करता शरण येईल. म्हणून इतिहासात अनेक उदाहरण आहेत. काही राष्ट्र जगावर राज्य करण्यासाठी प्रत्यक्ष युद्ध न करता वेगवेगळे जीवाणू, विषाणू शत्रुराष्ट्रांमध्ये सोडतात व आपले हित साध्य करतात.

आजच्या कोरोनाची तुलना साधारण शंभर वर्षांपूर्वी आलेल्या स्पॅनिश फ्लूच्या महासाथीशी केला जातो. १९१८ साली सुरू झालेली ही साथ १९२० पर्यंत चालली व काही कोटी लोकांचा बळी घेतला. आज कोरोनाने संपूर्ण जगामध्ये धुमाकुळ घातलेला आहे. अशी साथ नवी नाही. यापूर्वी देखिल सार्स आणि मर्स या स्वरूपाच्या विषाणूच्या साथी आल्या आहेत. सार्सचा पहिला रूग्ण नोव्हेंबर २००२ मध्ये चीनच्या गुआंगडोंग प्रांतात सापडला. आजच्या कोरोनाच्या बाबतीत बघायचे तर डिसेंबर २०१९ मध्ये त्याचा पहिला रूग्ण सापडला. सार्स प्रमाणेच यावेळीही चीनने जागतिक आरोग्य संघटनेला ही माहिती उशिरा दिली आणि त्यामुळे हा आजार वेगाने जगभर पसरला त्याचा उगम आज संशयाच्या वेढ्यात आहे. बऱ्याचदा काही राष्ट्रे अशी विषाणू-जीवाणू तयार करून ते प्रयोग शाळेत सुरक्षित ठेवतात व जेव्हा युद्धजन्य परिस्थिती निर्माण होते. तेव्हा काचेच्या नळकांडीतून हे जीवाणू-विषाणू शत्रु राष्ट्रात सोडले जातात. म्हणून ज्या ज्या वेळी जीवाणू किंवा विषाणूचा प्रसार होऊन महामारी आल्या आहेत. त्या त्या वेळी शत्रु राष्ट्रांकडे संशयाने पाहिले जाते.

अजय दिलीप मालचे

एस.वाय.बी.ए.

(संरक्षण आणि सामरिकशास्त्र विभाग)

*****

आपत्ती व्यवस्थापन आणि कोरोना महामारी

आपत्ती व्यवस्थापनात तात्काळ वेगवान निर्णय घेणे हा महत्त्वाचा भाग असतो. याशिवाय आपण दिवसाकाठी २ लाखापेक्षा जास्त पीपीई आणि तेवढेच टेस्टिंग किट्स बनवित आहोत आणि तीन महिन्यांपूर्वी हे उत्पादन जवळपास शून्य होते. कारण ही सर्व तयारी आपत्तीपूर्व प्रशासन या टप्प्यातच पूर्ण करायला हवी होती. पण तसेच झाल्याने आज रूग्णांची अवस्था काय होतेय. तेव्हा हा धोका टाळता आला असता याचाच अर्थ डिसेंबर २०१९ मध्ये कोरोना विषाणूची लागण होण्यास सुरुवात झाली आणि त्या होऊ घातलेल्या आपत्तीचे व्यवस्थापन करण्यासाठी २२ मार्च २०२० यावा लागला.

संयुक्त राष्ट्र संघाने 'आपत्ती' या शब्दाची व्याख्या 'एखाद्या देशाच्या व समाजाच्या दैनंदिन व्यवहारात आलेले गंभीर विहन अशी केलेली आहे.' ढोबळ मनाचे विचार केला तर आपत्ती म्हणजे संकट मग ते नैसर्गिक अथवा मानवनिर्मित असू शकते. मनुष्य पूर्वीपासूनच विविध आपत्ती म्हणजे विविध आपत्तींना सामोरे जाऊन इथपर्यंत पोहचला आहे. आपत्ती ह्या पूर्वीपासूनच घडत होत्या. परंतु त्याची भयानकता व तीव्रता आधुनिक काळात अधिक जाणवत आहे. आपत्ती मुळे देश पातळीवर व समाजावर दीर्घकालीन परिणाम होत असतात. कारण आपत्ती काळात झालेली जीवित व वित्त हानी कितीही किंमत देवून नंतर भरून काढता येत नाही. परंतु प्रगत शास्त्रिय ज्ञानाच्या बळावर सुयोग्य शास्त्रिय व्यवस्थापनाद्वारे तिची तीव्रता कमी

करता येते. व्यवस्थापन म्हणजे काय? तर कोणत्याही आपत्तीला सामोरे जाण्याची क्षमता बांधणी करणे, आपत्तीने होणाऱ्या परिणामाचा, तीव्रतेचा, त्याच्या विशालतेचा अंदा घेणे, आपत्ती काळात आपत्ती शमन व आपत्तीनंतर पुनर्वसन, पूर्णबांधणी करणे इ. बाबींचा समावेश व्यवस्थापनात करण्यात येतो.

कोरोना विषाणूशी सार्स-कोव्ह-२ (कोविड-१९) या विषाणूचे साधर्म्य आहे. परंतु त्यावेळी त्याचा प्रसार मानवात झाला नव्हता. प्राण्यांकडून माणसाकडे या विषाणूचा प्रवास झाला असे सुरुवातीच्या काळात मानण्यात येत होते. परंतु कोरोना विषाणूचा प्रसार हा वुहान इन्स्टिट्यूट ऑफ व्हायरॉलॉजी ही प्रयोगशाळा असलेल्या भागात मोठ्या प्रमाणावर झाला. म्हणजेच वटवाघळांमध्ये हा विषाणू सापडलेल्या ठिकाणापासून सुमारे एक हजार मैल अंतरावरून याचा प्रसार सुरू झाला. त्यामुळे प्रयोगशाळेतूनच हा विषाणू बाहेर पडला किंवा मुद्दाम बाहेर नेला असेल ह्या शक्यतेची शंका बळावली. यापुर्वीही प्रयोगशाळेतून विषाणू बाहेर गेल्याने त्यांचा प्राण्यांद्वारे माणसांमध्ये प्रसार झाल्याची उदाहरणे आहेत. वानगी दाखल उल्लेख करायचा झाला तर एच-१ एन-१ फ्लूच्या (बर्ड फ्लू) लाटेचा करता येईल. त्या लाटेत जगभरातील सात लाखांहून अधिक लोकांचा बळी गेला होता.

सार्स-कोव्ह-२ चे मूळ कशात आहे याबाबतची चर्चा कोरोनाचा संसर्गाच्या सुरुवातीच्या काळात प्रसिद्ध करण्यात आलेल्या दोन लेखांमुळे सुरू झाली. पहिला लेख १९ फेब्रुवारी २०२० च्या 'द लॅन्सेट' या विज्ञान नियतकालिकात प्रसिद्ध करण्यात आला होता. सुमारे २७ शास्त्रज्ञांच्या स्वाक्षऱ्या असलेल्या या प्रबंधामध्ये कोरोनाचे मुळ शोधण्याच्या चीनी शास्त्रज्ञांच्या प्रयत्नांचा उल्लेख करण्यात आला होता. याचे मुळ नैसर्गिक नसल्याचा दावा त्यात खोडून काढला होता.

कु. जागृती रावसाहेब दहिते

एफ.वाय.बी.ए.

(संरक्षण आणि सामरिकशास्त्र विभाग)

*****

कोरोना आणि मानसिक स्वास्थ्य

सध्या जगभरात कोरोना विषाणूचे अभूतपूर्व संकट आहे. भारतासारख्या विकसनशील देशात बेड, व्हेंटिलेटर्स, ऑक्सिजन डॉक्टर्स, मेडिसिन्स आदींची कमतरता असल्याने अनेक रुग्णांना जीव गमवावा लागतोय. राष्ट्रीय मानसिक आरोग्य आणि मेंदूविषयक संस्था बेंगलोर यांच्या एका अहवालानुसार भारतामध्ये कमीत कमी १५ कोटी लोकांना वेगवेगळ्या प्रकारचे सामान्य किंवा गंभीर मानसिक स्वास्थ्याचे आजार आहेत. त्यातील ८० ते ८५ टक्के लोकांना कोणतेही मानसिक उपचार मिळत नाहीत. कोरोना काळात यात निश्चितच भर पडली आहे. ही बाब गंभीर स्वरूपाची असल्याने मानसिक स्वास्थ्याकडे लक्ष देणे आवश्यक झाले आहे.

माझ्या नोकरी व करिअरचे काय होईल? कुटुंबातील आर्थिक सुबत्ता नष्ट होईल का? ईएमआय कसे भरू? या जगातून मनुष्याचा विनाश होईल का? कोरोना नंतरचे जग कसे असेल? अशा नानाविध प्रश्नांनी मनात भीतीचे काहूर निर्माण व्हेले आहे. घाबरून (panic) जाण्यापेक्षा सावधगिरी (cautious) महत्त्वाची असते. ज्या बाबी आपल्या हातात नाही त्याकडे आपण अधिकचे लक्ष केंद्रित करतो आणि त्यातून मानसिक स्वास्थ्याचे प्रश्न निर्माण होतात.

महामारीची परिस्थिती म्हणजे अल्पविराम असून पूर्णविराम नाही हे समजून घेतले पाहिजे. संकट काळात एखादी जवळची व्यक्ती निवर्तल्याने दुःख होणे स्वाभाविक आहे. उद्भवलेल्या परिस्थितीसाठी

दुसऱ्याला अथवा बाह्य घटकांना जबाबदार ठरवल्यास त्यातून नैराश्य येऊ शकते. म्हणूनच ज्या बाबी आपल्या हातात आहे त्याकडे लक्ष केंद्रित करा ज्या प्रश्नांवर आपले नियंत्रण नाही त्याकडे दुर्लक्ष करा.

अनेक कोविड रुग्ण चिंता, एकटेपणा, सततची काळजी भीती, नैराश्य, नकारात्मक विचार, अस्वस्थता या मानसिकतेतून बाहेर न निघू शकल्यामुळे खचून जातात आणि मृत्यूला जवळ करताना दिसतात. डॉक्टर्स पोलीस वैद्यकीय क्षेत्राशी निगडित कर्मचारी, शेतकरी, वकील, पत्रकार या कोविड योद्ध्यांना मानसिक स्वास्थ्य जपणे निकडीचे झाले आहे.

मानसिक आजाराची कारणे : कुटुंबापासून अलिप्तता अनिश्चितता माहिती व संपर्काचा अभाव सुरक्षा साधने न मिळणे व संसर्गजन्य रोगाच्या प्रादुर्भावाची भीती अधिक कारणांमुळे मानसिक स्वास्थ्य बिघडू शकते.

● मानसिक स्वास्थ्य जपण्यासाठी काय टाळावे?

मद्य आणि उत्तेजक पदार्थ व्यसन सोशल-डिजिटल मीडिया- दूरदर्शन आदींचा जास्त वापर करणे मानसिक स्वास्थ्याकडे दुर्लक्ष करणे नकारात्मक बाबींकडे लक्ष केंद्रित करणे या बाबी प्रत्येकाने टाळल्या पाहिजे. ओसीडी म्हणजेच ओबसेसिव कम्पल्सिव डीसऑर्डर' या मानसिक आजारात आपले विचारांवर नियंत्रण राहात नाही. मानसिक दडपण मानसिक ताण, बायपोलर मूड डीसऑर्डर आधी मनोविकाराने आपल्याला ग्रासलेले असू शकते. म्हणून विकारांना निश्चित असे निदान वा उपचार नाही. अनेक कोरोना रुग्णांचा ऑक्सीजन स्तर नॉर्मल असतो, योग्य वैद्यकीय उपचार देखील सुरू असतात आणि तरी देखील त्यांचा जीव जातोय. यातून असे दिसते की, बरेच रुग्ण कोरोना पेक्षाही मानसिक स्वास्थ्य उत्तम नसल्याने आणि मानसिक आधार मिळत नसल्याने दगावत आहे. आपल्या अवतीभवती असलेल्या कोरोना रुग्णांशी व त्यांच्या कुटुंबियांशी फोनद्वारे संवाद साधा त्यांच्यात

सकारात्मकता निर्माण करण्याचा प्रयत्न करा आणि शक्य तेवढा मानसिक आधार द्या. आपल्या कृतीतून अनेक कोरोना रुग्ण सुखरूप बरे होऊ शकतात. त्यामुळे केवळ पाहिजे घटकांना दोष देत राहण्यापेक्षा स्वतः जबाबदार नागरिक म्हणून छोट्या छोट्या कृतीतून मोठा सकारात्मक मानसिक स्वास्थ्याचा बदल घडविण्यास सज्ज व्हा.

आपल्याला परिस्थिती बदलवायची असेल तर सुरुवातीला स्वतः बदल घडवावा लागतो आणि स्वतः बदल घडवायचा असेल तर त्या आधी स्वतःच्या मानसिकतेत बदल घडवावा लागतो असे म्हणतात. प्रत्येक आजार हा वैद्यकीय उपचार आणि क्वळ गोळ्या घेऊनच बरा होतो असा नाही, त्यासोबत मानसिक स्वास्थ्य जपणे आवश्यक असते. या अभूतपूर्व संकट परिस्थितीत मानसिक स्वास्थ्याविषयी जागरूकता बाळगत एकमेकांना आधार दिला पाहिजे. मानसोपचार तज्ञांचा सल्ला निदान आणि उपचार याकडे दुर्लक्ष करता कामा नये. अत्यंत महत्त्वाचे म्हणजे आपण आपले मानसिक आरोग्य जपण्यासाठी प्रो-एक्टिव्ह झालो तर कोरोना संकटावर मात मिळवण्यासाठी मनोबल वाढेल हे मात्र निश्चित. चला तर मग छोट्या छोट्या कृतीतून मोठा बदल घडवायला सज्ज व्हा. मानसिक स्वास्थ्य जपण्याच्या प्रक्रियेत सहभागी व्हा.

हिम्मत फड्या पावरा

एस.वाय.बी.ए.

*****

टोकीयो ऑलिम्पिक - २०२१

● प्राचीन ऑलिंपिक

ऑलिंपिक समितीची स्थापना सव्वाशे वर्षापूर्वी झाली होती, पण ऑलिंपिकचा इतिहास बराच जुना आहे. प्राचीन ग्रीसमध्ये इसवीसनपूर्व आठव्या शतकात म्हणजे सुमारे २,७०० वर्षापूर्वी या

क्रीडास्पर्धांची सुरुवात झाली होती. सुमारे ५०,००० जण त्या खेळांसाठी हजेरी लावायचे, असे उल्लेख इतिहासात आहेत.

ग्रीक संस्कृतीत खेळांना, खेळाच्या स्पर्धांना महत्त्वाचं स्थान होतं आणि दर चार वर्षांनी होणारं ऑलिंपिक हा सर्वात मोठा सोहळा होता. अगदी आजच्यासारखाच. पण ग्रीकांसाठी ऑलिंपिक हा एक धार्मिक उत्सवही होता. ग्रीक संस्कृतीत झ्यूस हा देवांचा राजा मानला जायचा. त्याच्या सन्मानार्थ ऑलिंपिया इथे या खेळांचं आयोजन करून जायचं. इथेच झ्यूसचं मंदिर होतं आणि त्यात त्याची सोनं आणि हस्तिदंतानं मढवलेली मूर्ती होती. तिथे धार्मिक विधीही होत असत, प्राण्यांचा बळी देण्याचीही प्रथा होती. काहीसं आपल्याकडच्या यात्रांमधल्या कुस्ती, कबड्डीच्या स्पर्धांसारखंच म्हणा ना. एरवी या नगरराज्यांमध्ये युद्धं, लढाया, भांडणं व्हायची. पण ऑलिंपिकच्या काळात 'पवित्र युद्धबंदी लागू केली जायची. खेळाडू आणि प्रेक्षक ऑलिंपियाला जाऊन सुखरूपपणे परत येऊ शकतील, यासाठी ही युद्धबंदी व्हायची. ऑलिंपिक स्पर्धा हे तेव्हापासूनच शांतीचं प्रतीक मानलं जातं. ऑलिंपियातले हे खेळ पाहण्यासाठी फक्त पुरुष, लहान मुलं आणि अविवाहित मुलींनाच परवानगी होती, लग्न झालेल्या स्त्रियांना तिथे जाण्यास मज्जाव होता. नियम मोडणाऱ्यांना कडेलोट करण्याची शिक्षा होत असे.

पण महिला आपल्या मालकीचे घोडे या ऑलिंपिकमध्ये रथांच्या स्पर्धेत उतरवू शकत होत्या. तसंच दर चार वर्षांनी झ्यूसची पत्नी हेराच्या सन्मानार्थ कन्नळ अविवाहीत महिलांच्या खेळाचं आयोजन करून जायचं. ग्रीक संस्कृतीचा प्रभाव ओसरत गेला, तसे हे खेळ मागे पडत गेले आणि काहीना त्यांचा साफ विसर पडला होता.

● आधुनिक ऑलिंपिकचा जन्म -

फ्रेंच जहागीरदार पिएर द कुबेर्तान यांना आधुनिक ऑलिंपिकच्या आयोजनचा श्रेय दिलं जातं,

पण त्यासाठी त्यांना प्रेरणा मिळाली होती ती इंग्लंडमधल्या वेनलॉक ऑलिंपिक गेम्समधून. मच वेनलॉक गावी जन्मलेले डॉ. विल्यम पेनी ब्रुक्स यांनी आपल्या परिसरातील तरुणांना शिस्त लागावी, त्यांची तब्येत सुधारावी अशा उद्देशानं १८५० साली वेनलॉक ऑलिंपिक गेम्सची सुरुवात केली होती. या वेनलॉक क्रीडास्पर्धांमधूनच पिएर द कुबेर्तान यांना आधुनिक ऑलिंपिक खेळांच्या आयोजनाची प्रेरणा मिळाली होती. कुबेर्तान हे शिक्षणतज्ज्ञ होते. ते श्रीमंतही होते.

● ऑलिंपिक स्पर्धेचे आयोजन -

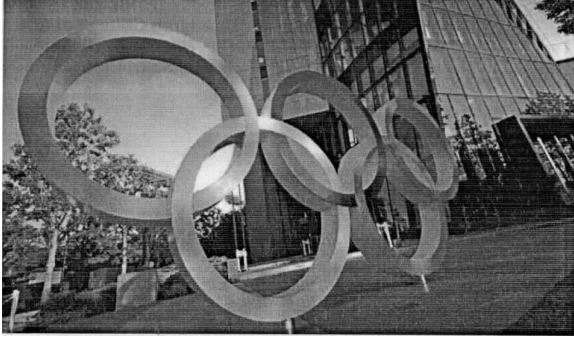
प्राचीन काळी ग्रीसमधल्या ऑलिंपिया नगरीमध्ये दर ४ वर्षांनी खेळ म्हणजेच 'ऑलिंपिक' होई, आणि हीच परंपरा पुढे सुरू ठेवण्यात आली. दोन ऑलिंपिकदरम्यानच्या ४ वर्षांच्या काळाला ऑलिंपियाड म्हटलं जाई. आणि हे त्याकाळी कालगणनेचं मापही होतं. म्हणजे वर्षांऐवजी ऑलिंपियाडमध्ये कालगणना केली जाई.

● महिलांचा ऑलिंपिकमध्ये सहभाग -

१९०० साली पॅरिसमध्ये झालेल्या ऑलिंपिकमध्ये महिला पहिल्यांदा सहभागी झाल्या. हे दुसरंच ऑलिंपिक होतं. या ऑलिंपिकमध्ये सहभागी झालेल्या ९९७ थलीट्सपैकी २२ महिला होत्या. टेनिस, सेलिंग, क्रोक (Croquet), इक्वेस्ट्रियानिझम (घोडेस्वारीशी निगडित स्पर्धा), आणि गोल्फ या खेळ प्रकारांत महिला अॅथलीट्स सहभागी झाल्या. २०१२ मध्ये लंडन ऑलिंपिकमध्ये महिलांच्या बॉक्सिंगचाही समावेश झाला तेव्हापासून ऑलिंपिकच्या सर्व क्रीडा प्रकारांत महिलांचा समावेश झाला. १९९१ पासून ऑलिंपिकमध्ये नवीन खेळांचा समावेश करण्यासाठी एक नियम करण्यात आला. महिला आणि पुरुष अशा दोन्ही अॅथलीट्सचा सहभाग ज्या खेळात असेल, तोच ऑलिंपिकमध्ये समाविष्ट केला जाऊ शकतो.

● ऑलिंपिकचं बोधचिन्ह -

एकमेकांत गुंफलेल्या पाच रिंगा हे ऑलिंपिकचं बोधचिन्ह आहे. याला ऑलिंपिक रिंग्स म्हटलं जातं. जगभरातल्या अब्जावधी लोकांचं प्रतिनिधित्व या रिंगा करतात. ऑलिंपिकचे जनक मानले जाणाऱ्या पिएर द कुबेर्तान यांनी पहिल्यांदा हा लोगो तयार केला.

पाच खंडांचं द्योतक असणाऱ्या या रिंगा विविध रंगांच्या, पण समान आकाराच्या आणि एकमेकांमध्ये गुंफलेल्या आहेत. जगभरातल्या लोकांचं एकत्र येणं यावरून दर्शवतात. पांढऱ्या पार्श्वभूमीवरच्या या रिंगा निळा, पिवळा, काळा, हिरवा आणि लाल रंगात असतात.

निळा वर्तुळ : युरोप खंड

पिवळा वर्तुळ : आशिया खंड

काळा वर्तुळ : आफ्रिका खंड

हिरवा वर्तुळ : ओशिनिया खंड

लाल वर्तुळ : अमेरिका खंड

● २०२१ टोकियो olympic

दि.२३ जुलै ते ८ ऑगस्ट २०२१ दरम्यान olympic चे आयोजन टोकियो, जपान येथे करण्यात आले. यात एकूण २०६ देशांनी व ११,३२६ खेळाडूंनी आपला सहभाग नोंदवला. १२१ भारतीय खेळाडूंनी आपला सहभाग नोंदवला. यात एकूण ७ पदक प्राप्त झाले.

● २०२१ टोकियो ऑलिंपिक मध्ये सहभागी भारतीय संघाची पदक तालिका -

India's Best Ever Medal Tally at Olympics		
Neeraj Chopra	Gold	Men's javelin throw
Mirabai Chanu	Silver	Weightlifting
Ravi Dahiya	Silver	Wrestling
PV Sindhu	Bronze	Badminton
Bajrang Punia	Bronze	Wrestling
Lovlina Borgohain	Bronze	Boxing
Indian Hockey Team	Bronze	Men's Hockey

हिम्मत फड्या पावरा

एस.वाय.बी.ए.

*****

मन के हारे हार है
मन के जीते जीत

मन एवं मनुष्याणां कारणं बन्ध-मोक्ष योः अर्थात् मन ही मनुष्य कबन्धन और मोक्ष का कारण है | जिसे मन है वही मनुष्य है | प्राणी शरीर में मन सबसे अधिक चंचल और चेतन अंग है । यह वह केन्द्र है जिससे सभी कर्म संचालित होते हैं | मन समस्त इन्द्रियों का राजा और प्रशासक है | इन्द्रियों द्वारा जो कार्य होते हैं उन कार्यों की प्रेरणा पहले मन में उत्पन्न होती है मनुष्य अपने मन से ही प्रेरणा ग्रहण करता है | सूर की गोपियों ने उध्दव से कहा था -

ऊर्धो, मन माने की बात ।

दाख छुहारा छँडि कविष कीडा विष खात |

तात्पर्य मनुष्य का मन जिस बात को स्वीकार करता है वही कार्य मनुष्य करता है।

मन अत्यन्त शक्तिशाली इन्द्रिय है | इसीलिए कहा है मन के हारे हार है, मन के जीते जीत, अर्थात् मनुष्य तब तक कभी नहीं हारता, जब तक कि उसका मन किसी काम से हार नहीं मान लेता । अतः मनः शक्ति मानव-विकास के लिए महत्वपूर्ण है | यदि व्यक्ति की इच्छा-शक्ति बलवती नहीं है तो उसका संकल्प धराशायी हो जाते है | यदि व्यक्ति मनस्वी है तो उसकी संकल्प शक्ति कभी टूटती नहीं है और वह कठिन या असंभव कार्य भी कर लेता है | मनस्वी व्यक्ति असंभव को नहीं मानता | जैसा कि नेपोलियन ने कहा था *Impossible is the word found in the Dictionary of fools* अर्थात् असंभव शब्द मूर्खों के शब्दाकोष में होता है | गुरु नानक ने मनजीते जगजीत उक्ति में मन की जीत को महत्व दिया है | मन को जीतने का अर्थ है संसार को जीतना | अतः मनुष्य को पहले अपने मन पर विजय प्राप्त करनी चाहिए तब वह दूसरों के मन भी जीत सकता है | दिनकरजी ने कहा भी है कि हम तलवार से मनुष्य को पराजित कर सकते है उसे जीत नहीं सकते सच्ची जीत को उसके मन पर अधिकार प्राप्त करना है।

नीतिशास्त्र में लिखा है मनस्विनः सिंह मुयैति लक्ष्मीः अर्थात् दृढ एवं स्थिर मन वाले वीर सिंहों का ही लक्ष्मी वरण किया करती है । तात्पर्य यह है कि जिसका मन दृढ एवं स्थिर है वह जीवन में सफलता प्राप्त कर सकता है | अतः मन की संकल्प शक्ति ही सफलता कुंजी है।

यदि मन स्थिर एवं विचारशील नहीं है तो हमारे किये कर्म हमें विपरीत परिणाम देते है | मन की इच्छा और प्रेरणा से ही अच्छा-बुरा फल मिलता है । अतः इस चंचल मन को स्थिर व नियन्त्रण में रखने का अभ्यास करना आवश्यक है । मन की चंचलता की और संकेत करते हुए कबीर ने कहा है - 'मन के मत न चालिए मन के मते अनेक' मन के मत पर मानव की

नहीं चलना चाहिए क्यों कि मन तो अनेक दिशाओं में भागता है। अतः कबीर ने मन को वश में रखकर मनस्वी बनने का उपदेश दिया है। मन भौतिक वस्तुओं की ओर भागता है पर भौतिक वस्तुएँ तो तृष्णा है तृप्ति नहीं। अतः तृप्ति के लिए मन को जीतना आवश्यक है। श्रीकृष्ण ने अर्जुन के दुर्बल मन को धैर्यशाली बनने का उपदेश दिया था। मन की संकल्प शक्ति एवं दृढता के ही कारण महात्मा गांधी ने अंग्रेजों की दमन नीति का मुकाबला किया था। मन के हार जाने पर मनुष्य ही नहीं राष्ट्र तक पराजित हो जाता है।

मन विचारों का उत्पादक है, मन के विचारों से प्रभावित मनुष्य कर्म करता है और कर्म के अनुसार फल प्राप्त होता है। जैसा कि तुलसीदासजी ने लिखा - "कर्म प्रधान विश्व रचि राखा, जो जस करहि सो तस फल चाखा।"

स्पष्ट है कि हमारे कर्म व कर्मफल का आधार हमारा मन है। अतः उसी को सुसंस्कृत बनाने की आवश्यकता है। शुभ-अशुभ, सत्-असत् विचार मन में उत्पन्न होते है, उसी विचार-भेद से व्यक्ति-व्यक्ति के स्वभाव व कार्यों में अन्तर आ जाता है। जिस प्रकार यह संसार द्वन्द्वात्मक है उसी प्रकार मन भी द्वन्द्वात्मक है। कुविचारों से, असत् से उसे सुविचारों, सत् की ओर मोडना चाहिए।

मन दुर्बल हो तो दैववाद, भाग्यवाद को हम स्वीकार करने लगते है। यदि मन के सामर्थ्य को बढ़ाले, दुर्बलता को दूर कर दे तो भाग्य पर विश्वास न करते हुए हम कर्म पर विश्वास करने लगते है। मनस्वी व्यक्ति भाग्य से पराजित, निराश एवं हतोत्साह नहीं होते।

मन मित्र भी है और शत्रु भी। यदि मन की चंचल-प्रवृत्ति पर नियंत्रण कर लिया जाये तो वह महत्वाकांक्षा को पूर्ण करने में मित्र के समान सहायक एवं प्रेरक बन जाता है। इसके विपरीत यदि मन

अनियंत्रित हो जाये तो हमारा जीवन नष्ट भी कर सकता है वह शत्रु बन जाता है। केशव दास के शब्दों में मन ही मन का शत्रु है मन की मन का मीत। तात्पर्य है कि किसी भी कार्य को करने के लिए मन की स्थिरता एवं एकाग्रता अत्यन्त आवश्यक है। जीवन संघर्षमय है। यहाँ सुख-दुःख, सफलता-असफलता, उन्नति-पतन, मान-अपमान आदि है। यदि मनुष्य दुःख, असफलता, पतन, अपमान आदि से व्यथित हो जाये, निराश हो जाये तो उसका मन टूट जाता है। वह जीवन में संघर्ष में हार जाता है और कई बार आत्महत्या के लिए प्रवृत्त हो जाता है। अतः मन को दृढ़ व शक्तिपूर्ण बनाना आवश्यक है।

कु. योगिता माळीच (हिन्दी विभाग)

*****

विद्यार्थी जीवन

मनुष्य जीवन का श्रृंगार विद्यार्थी जीवन है | विद्यार्थी जीवन सरस, आनंदपूर्ण और उत्साह उमंगों से परिपूर्ण होता है | यह जीवन का उज्ज्वल पक्ष है | जीवन का स्वर्ण काल है।

प्राचीन काल में गुरुकुल शिक्षा प्रणाली थी | जहाँ विद्यार्थी जाकर रहता था और आचार्य या गुरु के अनुशासन में शारीरिक, आत्मिक विकास की शिक्षा प्राप्त

करता था | यहाँ उसका विकास एकांगी नहीं सर्वांगीण होता था | शिक्षा के साथ व चारित्रिक आदर्श प्राप्त करता था जो शिक्षा का प्रमुख ध्येय है।

विद्या का अर्जन करना विद्यार्थी जीवन का मुख्य उद्देश्य है | जीवन का सही अर्थ समझकर, जीवन को सफल-सार्थक बनाने के लिए व्यक्ति जो कुछ ज्ञान प्राप्त करता है, व्यापक अर्थ में इसे ही विद्या कहते हैं और उसके इच्छुक को विद्यार्थी कहा जाता है | वास्तव में जिसके ग्रहण करने की इच्छा एवं शक्ति है | वही विद्यार्थी है।

आज की शिक्षा पध्दती विद्यार्थी जीवन की सार्थकता को पूर्ण नहीं करती | विद्यार्थी केवल डिग्रीधारी बन गया है | उसका बौद्धिक, नैतिक, चारित्रिक विकास नहीं हो पाता है | उसमें चेतना, जागरुकता, स्फूर्ति, आशा, उत्साह, धैर्य, सहन-शीलता, कर्म करने की भावना इत्यादी जीवनोपयोगी गुणों के विकास करने का प्रयास नहीं किया जाता फलस्वरूप आज का विद्यार्थी जीवन के प्रति तटस्थ हो गया है, अशांत हो गया | विद्यार्थी जीवन की मनः स्थिती का वर्णन करते हुए किसी ने कहा है।

ज्ञान दूर कुछ कर्म भिन्न
इच्छा कैसे पूरी हो मन की,
एक दूसरे से मिल न सके,
यह विडम्बना है जीवन की।

इस विडम्बन के लिए सामाजिक और राष्ट्रीय वातावरण जवाबदार है | आज समाज में अनीती, भ्रष्टाचार, भाई-भतीजावाद, स्वार्थ का बोलबाला है | राष्ट्रीय-चरित्र का अभाव है | हमारे तथाकथित नेता अपने पुत्र-पुत्रियों एवं रिश्तेदारों को परीक्षा में अधिक अंक दिलवाने के लिए प्रयत्न करते हैं परिणामस्वरूप विद्यार्थियों की मानसिकता भी उसी दिशा में कार्य करती है और स्वाभाविक भी है | विद्यार्थी जीवन तो कच्ची मिट्टी के लोंदे के समान होता है | यह तो बनाने वाले पर

निर्भर करता है कि वह उसे किसी प्रकार का रूप दे | आज उसे स्वरूपवान बनाने का प्रयत्न नहीं किया जाता।

माता-पिता शिक्षक, विद्यार्थी से यही अपेक्षा करते हैं कि वह पुस्तकों को रट डाले और जैसे भी हो अधिक से अधिक अंक प्राप्त कर डाक्टर, इंजिनियर जैसे गल्ला भरने वाले व्यवसाय में प्रवेश करे | अतः विद्यार्थी की मानसिकता भी उसी दिशा में कार्य करती है और उसका शारीरिक, बौद्धिक एवं चारित्रिक विकास नहीं हो पाता है | आत्म चिंतन (Self Thining) का महत्व ही समाप्त हो गया है। विद्यार्थी जीवन अपरिपक्व होता है उसमें जोश अधिक होता है होश कम | अतः उसे सही दिशा दी जाये तो वह सुमार्ग पर चल सकता है। अधिकांश विद्यार्थी समाज और राष्ट्र के लिए कुछ करना चाहते हैं | राष्ट्रीय छात्र सेना में रहकर वे साहसिक कार्य करते हैं, राष्ट्रीय सेवा योजना में सहभागी होकर सामाजिक विकास के लिए तन-मन से सेवा करते हैं। रक्तदान जैसे पुनीत कार्य करते हैं | वही वाद विवाद स्पर्धा, संगीत स्पर्धा, नाट्य संस्कृतिक आयोजनों में महत्वपूर्ण कार्य करते हैं। वह जिज्ञासू प्रवृत्ति का होता है | वह मूलतः अनुशासन प्रिय है।

प्रश्न यह है कि अनुशासन प्रिय विद्यार्थी फिर अनुशासन हीन क्यों हो जाता है। इसका कारण उसे योग्य शिक्षा नहीं दी जा रही है। परीक्षोपयोगी विद्या जीवन के लिए निरर्थक साबित हो चुकी है | शिक्षक भौतिकवादी हो गया है, वह विद्यार्थियों से ज्ञान की, अच्छे चरित्र की नहीं पैसे की अपेक्षा करता है। अतः आज ट्यूशन का भूत, समाज पर हावी हो गया है | अर्जुन के कारण द्रोणाचार्य एकलव्य कअंगुठे काट रहे हैं। विद्यार्थी जीवन में शार्टकट की अधिक महत्व प्राप्त हो गया है।

विद्यार्थी जीवन में राजनैतिक जागृती तो होनी चाहिए परन्तु यह जीवन राजनीति का केन्द्र नहीं होना चाहिए। विभिन्न राजनैतिक दलों का आश्रित विद्यार्थी संघ शिक्षा केन्द्रों को वातावरण अधिक कलूषित कर रहे हैं।

प्रत्येक महाविद्यालय और विश्वविद्यालय किसी न किसी राजनैतिक दल के गढ बन गए हैं | शक्ती परीक्षण के लिए आंदोलन किये जा रहे हैं | कई शिक्षा केन्द्र महिनों बन्द रहते हैं अतः विद्यार्थी की स्थिती खाली दिमाग शैतान का घर के समान हो गई है।

हमारे मनोरंजन के साधन विशेषकर चित्रपट उसे हिंसा, कानून हाथ में लेना, ऐश्वर्य विलास की चमक-दमक, स्त्री-जाति के प्रति उपभोग्य दृष्टिकोण, अश्लीलता की ओर ले जा रहे हैं | मनोरंजन के स्थान पर युवा वर्ग को और राष्ट्र को पतन की ओर ले जाने का कार्य कर रहे हैं | गन्दी, अश्लील पत्रिकाओं एवं पुस्तको का कच्चे मन पर प्रभाव होना स्वाभाविक है।

स्वार्थरत, स्वकेन्द्रित सामाजिक एवं राष्ट्रीय मनोवृत्ति में विद्यार्थी कैसे अनुशासन और आदर्श में रह सकता है। यह निर्विवाद सत्य है कि आज का विद्यार्थी पहले से कहीं अधिक बुद्धिमान, जिज्ञासू, सजग और भविष्य के प्रति जागरूक है | यदि उसे उन्नति के अवसर और योग्य मार्गदर्शन प्राप्त हो तो वह अपने विद्यार्थी जीवन को सुन्दर और सुमधूर बना सकता है | आज का विद्यार्थी कल का नागरिक है यह घोषणा सत्य है | परन्तु उसे कल के नागरिक को आज योग्य रूप में ढालना आवश्यक है | इसके लिए शिक्षा प्रणाली में सुधार की भाषणबाजी न करते हुए प्रत्यक्ष कार्य करना चाहिए | शिक्षा प्रणाली व्यवसायाभिमुख (Job oriented) होनी चाहिए ताकि कल के बेकारी की चिंता विद्यार्थी जीवन में न हो। शिक्षा को परीक्षोपयोगी ही न रहने दे। विद्यार्थी जीवन में शारीरिक विकास के पुर्ण अवसर व सुविधा दी जाए | उसका बौद्धिक विकास व चारित्रिक विकास को दृष्टि में रखकर पाठ्य पुस्तकों का चुनाव हो। विद्यार्थी को आत्मचिंतन का समुचित अवसर प्रदान किया जाये | राष्ट्र की स्वतन्त्रता की बलिवेदी पर प्राण बलिदान करने वाले आदर्श उसे अनिवार्य रूप से पढाये जायें | उसमें राष्ट्र के प्रति प्रेम उत्पन्न करने की दृष्टि से शिक्षा पध्दती

का गठन किया जाये | केवल विद्यार्थियों को दोष देकर समाज तटस्थ बना रहे यह उचित नहीं है।

भारत शिक्षा के क्षेत्र में अग्रणी रहा है | इस राष्ट्र का एक सांस्कृतिक इतिहास है अतः कल के नागरिक की और विशेष ध्यान दिया जाए।

कु. वैष्णवी मोहने
(हिन्दी विभाग)

*****

कोरोना शायरी

ट्रकच्या पाठीमागे आपली गाडी असेल तर बऱ्याच वेळेस ट्रकच्या पाठीमागे सुंदर लिहलेल्या शेरों शायऱ्या वाचायला मिळतात....

असेच काल परवा ट्रकवर "कोरोना शायरी" ची अनूठी पहल वाचावयास मिळाली.....

कोरोनावर खास मजेदार आनंदी मुड मध्ये लिहलेले वेगळ्या भाव भावनेतून कोरोना लस आणि मास्कचा कसा उपयोग करावा हे खास अंदाजात वाचायला मिळाले....

"देखो मगर प्यार से....

कोरोना डरता है वैक्सीन की मार से"

"मैं खूबसूरत हूँ मुझे नजर न लगाना जिंदगी भर साथ दूंगी, वैक्सीन जरूर लगवाना"

"हंस मत पगली, प्यार हो जाएगा

टीका लगवा ले, कोरोना हार जाएगा"

"टीका लगवाओगे तो बार-बार मिलेंगे

लापरवाही करोगे तो हरिद्वार मिलेंगे"

"यदि करते रहना है सौंदर्य दर्शन रोज-रोज तो पहले लगवा लो वैक्सीन के दोनों डोज"

"टीका नहीं लगवाने से

यमराज बहुत खुश होता है।"

"चलती है गाड़ी, उड़ती है धूल

वैक्सीन लगवा लो वरना होगी बड़ी भूल"

"बुरी नजर वाले तेरा मुंह काला अच्छा होता है वैक्सीन लगवाने वाला"

"कोरोना से सावधानी हटी, तो समझो सब्जी-पूड़ी बंटी"

"मालिक तो महान है, चमचो से परेशान है।

कोरोना से बचने का, टीका ही समाधान है।

खरोखर वाचणे सुद्धा पुण्याचे काम वाटले.....

संकलन - प्रविण नारायण कारंडे

टी.वाय.बी.ए. (मराठी विभाग)

*****

जाइये-आइये

हां हमी ने बुलाया था न आपको

आपके मुद्दों पर विचार के लिए

पर अब हम नहीं करेंगे न

नहीं करेंगे माने नहीं करेंगे, जाइये।

ऐ न्यायप्रिय जी

सब हमारी मर्जी पर ही चलता है न

कारण-कारण जानकर क्या कीजिएगा

क्या उखाड़ लेंगे आप हमारा

कह दिया न हमारी मर्जी ! जाइये |

अरे हे पी.ए. साहिब, तनिक सुनो तो

समझाओं इन्हें। आहाहाहाहाहा...

कल प्रैस में मर्जी

और आगले दिन छपवा दीजिएगा न मजबूरी |

आहाहाहाहाहा...

अरे ! अरे ! आप! आप यहां

बुला लिया होता न दास को

ऐ पी.ए. साहब !

माफ कीजिए यस

ससुर लांगड भी

तैयार रहती है खुलने को

खोले रहूं या बंध लूं।

हमारी चरण वंदना तो लीजिए न !
आप हैं तो हम हैं न ! आइये ।
देखिए न
कितना कुछ तो कह रही हैं आपकी आंखे
हमारे पक्ष में | आइये । ऐ पी.ए. साहिब
भेजिए न | तनिक जल्दी कीजिए भाई ।
आइये!

संग्रहीत - कु. भाग्यश्री जाधव
(हिन्दी विभाग)

*****

गांव गया था, गांव से भागा

गांव गया था, गांव से भागा ।
रामराज का हाल देखकर
पंचायत की चाल देखकर
आंगन में दीवाल देखकर
सिर पर आती डाल देखकर
नदी का पानी लाल देखकर
और आंख मे लाल देखकर |
गांव गया था, गांव से भागा ।।
जला हुआ खलिहन देखकर
नेता का दालान देखकर
मुस्काता शैतान देखकर
घिघियाता इंसान देखकर
कहीं नहीं ईमान देखकर
बोझ हुआ मेहमान देखकर |
गांव गया था, गांव से भागा ||
नये-नये हथियार देखकर
लहू-लहू त्योहार देखकर
झूठ की जै-जै कार देखकर
सच पर पडती मार देखकर
भगतिन का सिंगार देखकर
गिरी व्यास की लाल देखकर |

गांव गया था, गांव से भागा ||
मुट्टी में कानून देखकर
किचकिच दोनो जून देखकर
सिर पर चढा जुनून देखकर
पंडित का सैलून देखकर |
गांव गया था, गांव से भागा ||

संग्रहीत - कु. पुंजीबाई भिल
(हिन्दी विभाग)

*****

काश

काश कि मै एक नागरिक न होता
दबा सभ्य होने के बोझ से
तो न करता इंतजार
किसी गवाही किसी अदालत की।
उखाड फेंकता जहरीले वृक्षों में भी
वहशी प्राणियों का
नहीं करता परवाह मंत्रालयों की, विभागों की।
काश कि मैं पिशाचभक्षी हो पाता
तो खाता एक एक अंग
जिंदा ही भूनकर उनका
और अट्टहास करता
उनके गगनभेदी चीत्कारों पर |
देखता पूरी खिंची आंखों से।
नोचता उनकी स्मृतियों को ।
कैसे चबाया होगा उन्होंने
मासूम बच्चों और महिलाओं के गोशत को!
कैसे किया होगा उपेक्षित
उनकी आंखो से टपकती मानवता को !
कैसे? काश!

संग्रहीत - कृष्णा मारनर
(हिन्दी विभाग)

*****

खुशी

खुशी को मैंने
उंगलियों में पकडा
और सहलाया उसकी पंखुड़ियों को
पाया
खुशी शर्माते शर्माते
सकुचा गयी थी
मैंने
थोडा खोला खुशी की पंखुड़ियों को
पाया
खुशी मेरी खुशी में
सम्मिलित हो गयी थी
मैंने खोल दिया पूरा
और कर दिया अर्पित उसे
उस पुरी दुनिया पर
जहां नही थी वह
पाया
मैंने कभी नहीं देखा था खुशी को
इससे ज्यादा खुश
पहले कभी
ताज्जुब
मेरी खुशी तक मना रही थी जश्न
जैसे मुक्त हो गयी हो मेरी कैद से |

संग्रहीत - कु. पल्लवी गमे
(हिन्दी विभाग)

*****

Educational Picture in Chetan Bhagat's Five Point Someone

Chetan Bhagat is an Indian Author and columnist. He was included in time magazines' list of world 100 most influential people. He was born on 22 April 1974. He graduated in mechanical engineering at IIT Delhi and completed at PGP at IIM Ahmedabad. He is a multitalented personality. Chetan Bhagat writes columns for leading Hindi newspaper, focusing on youth and national development issues. He is bestselling author who has impacted on the minds of the youth. He is novelist, colonist, public figure and screenplay writer.

Chetan Bhagat is one of the most popular and successful novelist of contemporary India. In his entire novel, he has touched upon something new, in his writing he has presented a true picture of life Indian youth. He has expressed the topics which are related to the young generation of the country. His interests in literature lead him on the different level.

Chetan Bagat wrote the notable novels which are welcomed and appreciated by young Indian readers. He wrote five point some One (2004), One Night @ the call centers (2005), The 3 Mistakes of my life (2008), Two states (2009), Revolution 2020 (2011), Half Girlfriend (2014), and One Indian Girl (2016). His novels inspired Bollywood films like Hero (2008), Three Idiots (2009), Nandan 2012, Kai Poche

---

(2013), 2 States (2014), and Half Girlfriends (2017). He did screenplay and own film award for best screen play for Koi Poche.

His Five Point Someone published in 2004. In this novel, he focuses in the educational life Three IIT students who fails to cope worth grading system of IITs. The names of the students are Harikumar, Alok Gupta and Ryan Oberai.

Here Bhagat has speaks about the effect of ragging. The ragging creates a great psychological effect on the mind of students. The seniors at IIT tried the ragging on the new comers but Ryan Oberai revolted against it. Ryan, Hari and Alok became friends at the very first day of IIT and remained the same forever.

The novel touches the traditional way of thinking and teaching of professors, which is the representative of picture of Indian Education System. It remarks on the gap of thinking between the aged professors and new challenging generation of young students. It shows that students are no more hold the hands, out the finger in the lip type but they may have their own thoughts and ideas about the subject which are taught to them. It is a challenge to the professors to teach to teach them brilliant students who posses challenging question based on their common sense. As in the novel Prof. Dubey mentions the definition of machine.

"The definition of machine is simple; It is anything that reduces human effort. Anything that reduces human effort .Anything, so see the world around you and it is full of machines."

On this explanation of machine Ryan ask a sensible question 'sir what about gym machine, like a bench press or something that doest reduce human effort In fact is increaseit' after listening this dialogue the professor remains unanswered. It shows the challenge the teacher has to face and think

beyond the text books. IIT are known as centers of excellence .one has to crack the all Indian ranking to get admission there. The cream of student gets entry in it .the grading system to assess the students performance not only overburdened the students but also spoiled their originality.

Hari, Alok and Rran joined IIT with good all ranking but gave lot of preference to fun and friends instead focusing in major, quizzes and assignment . The consequences were expected and they became the under achievers. Their grade point Average came to bottom line .They are all five pints, according to them the education system is useless. They become IIT for its not contributing to nation building and for not using the creativity and they become underachievers. They grade point average came to bottom line. According to them education system is useless. They blame IIT for its contributing to national building and for not using creativity and intellect for national development.

The novel is an alarming call for the educational system. This novel set in Engnieering College where engineer students should be encouraged to present his creative ideas and concept. Each and each and each student is bestowed with unique qualities for them CGPA is not the criteria to decide their future.

Chetag Bhagat suggests youth to be confident according to him bad thing is to be turned down and a good thing is to be accepted. Acceptance and rejection should depend on the nature of the thing and on the nature of the person. Thus in the novel Five Point Someone gives the educational picture.

Miss. Bharti Manise
F.Y.B.A. (Dept. of English)

*****

Education: The Valuable Source of Knowledge in Human Life

"Education is the most powerful weapon which you can use to change the world." A.P.J. Kalam

Education is the process of acquiring knowledge and information that lead to a successful future. There are many important issues are in human life but the education is the one of the important issues which has much significance. It is the key and integral part of life. Without it, we cannot imagine our life. Education illuminates a person's mind and thinking. There are many advantages of education. It develops human personality, thoughts and makes people a special status in their own society. Education gives us good career, we can have plenty of chances to work at any workplace.

Education is one of the key components for an individual's success. It has the ability to shape one's life in the right direction. It is a process of imparting or acquiring knowledge, developing the powers of reasoning and judgment. It prepares oneself or others intellectually for mature life. It improves not only the personal life of the people but also their community. It is very important and highly valued in today's society; it is also necessary for success in life. Human life has no worth without education.

Undoubtedly, education polishes our mind, reinforce our thoughts and strengthen our characters. It equips us with information in various fields. Having education means help to teach other morals, manners and ethics in education. In addition we can say that education makes us a role model in society. We can guide to other people if we are well educated. In fact being educated is an advantage to help our people and build our characters. Tagore said, "Education is enabling the mind to find out the ultimate truth emancipates us from the bondage of the dust and gives us wealth, not things bit of inner light, not of power but of love making the truth, its own and giving expression to it."

All multifaceted social thinkers and personalities gave to much importance to education in their life. They observed that illiteracy is the root cause of the entire problem in the society therefore they started imparting education to all section of the society. Dr. Ambedkar built up his image as top most scholars in the world due to his education just. He asked Bahunjan to educate their children at any cost for their progress. Dr. Ambedkar emphasized on secular education for social emancipation. The basic theme of his philosophy of education to inculcate the values of liberty, equality, fraternity justice and moral character among the boys and girls of all shades. He also regards that education as a means to reach the doors of light and perception to remove the regions of darkness and ignorance."

Education plays a key role in the development of any society in all over the world. It improves one's knowledge, skills and develops the personality and attitude. Most noteworthy, It affects the chances of employment for people. A highly educated

individual is probably very likely to get a good job, create their images due to power of education. Without education our life has no meaning.

Education is supposed to provide human being with the necessary skills that prepare them for the world of work later in life. The education system serves to teach individuals the values and morals of society. Government should pay serious attention to education and support it economically although this is sometimes not the case. Students must be equipped with knowledge and skills which are needed to participate effectively as member of society and contribute towards the development of shared values and common identity; the education system serves this purpose. Thus, one cannot neglect the significance of Education in life and society. Plato commented in this regards "education is the capacity to feel pleasure and pain at the right movement. It develops in the body and in the soul of the pupil all the beauty and all the perfection of which he is capable? The role of education in human life is very valuable because it improves productivity and prosperity, and also improves enriched life experiences. There is no denying fact that it is the fundamental factor of development. It plays crucial role in securing economic and social progress. Every human has dreams and aspiration so education is the medium to pursue and fulfil it. Education is primary right for every individual.

Sharad Malche
S.Y.B.A. (Dept. of English)

*****

The Future of Online Education

Friends, Corona Virus is spreading rapidly, whole world became victim it. We have to accept that traditional education has taken place of online education. Friends, online learning is one of the fastest growing modes of education. It has become one of the most popular means of education. Nowadays it is quite easy and convenient to have an online education instead of offline. Online education is necessary due to many reasons. They are good for everyone. There are many online learning portals available which are very useful for online education. Online education gives you an opportunity to connect to globe. The future of online education is very bright because of its benefits.

Easy Access - Online education connect with expert through computer and internet. The concept & traditional education must be changed. Digital India has helped you in this regard. Internet facility are available to every countryside area.

Flexibility - Teacher can schedule his class at his convenience. Sometime its become hectic for people to attend class physically. But online class can be scheduled as per need and availability of the resources. Online class can be recorded and you can save the file in future requirement. It is quite

---

a good deal and benefited to people. It encourages people to develop this platform as learning booth.

Save your time, energy and traveling - Online education saves your time and energy. Not these but also it saves your travelling costs. Many times it costs a lot to attend offline classes and also consume a lot of time. So online classes are helpful in both ways. They consume less money as well as time.

Wide Scope for Learning - In offline we can not act particular course easily but I think that there are variety of courses available that can be easily accessed. Nowadays different types of courses are available online. These study materials are available online so I prefer the online education for wide scope of learning concerned. It is easy to learn anything you need with time and adjustment.

No Crowd in Online Education - In the offline education there are lot of crowd, as a result no students learn properly. We can not get exactly what we want, but in the online learning we are given limited seats. And we can learn individual. Depending on the course, teachers are available for each students on their time. It helps them to interact directly with the teacher and student. Online individual, solo class are very helpful because teacher can easily focus the students. I really appreciated the online education. The future is bright because phones, laptops, computers and internet are available every students and students. So the future of online is so bright every cons have two side. The online education also may be some drawback but in the Corona Pandemic, all schools and colleges are classed for more than one years. So I must suggest that online education must be introduced that will prove very very beneficial to students and teachers. It makes

learning joyful, an interesting and lovable. It explores lot of doors. They are available everywhere. Offcourse it is giving much popularity in the whole world to conclude

I say that, Learning is a never ending process in life. Everyday we learn something new and change is rule of nature. Though there are different forms of learning like online, offline and distance learning but online education is best according to me. There are some universities who started online classes for students who were unable to attend classes.

The place of physical presence taken by online education. We can see that there is revolution of online education. It is not that much difficult to change. The dayys have been gone that teachers used to come in the class. There is flexibility in online education. Students can be enjoying online education. It is convient time management councerned. Teacher can conduct various kinds of tests with the help of blog, youtubee, zoom and other applications. Online education has wide access. Student can give any exam of any university. One can be connected with whole world various companies can give you security and data for online education.

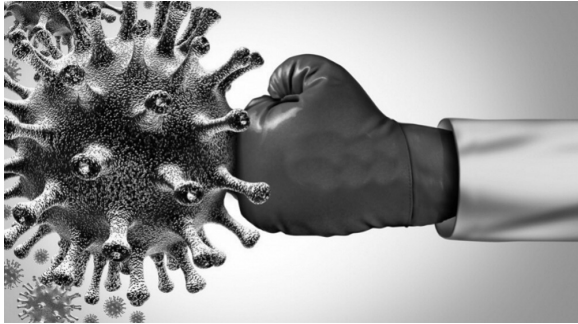
Today every boy and girld have mobile so we should take advantages of online education.

(This speech is delivered by Pathan Rannuma at University Level Eloguti on competition organized by Kaviyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University English Teachers Association.)

Pathan Rannuma
S.Y.B.A. (Dept. of English)

*****

My Role Responsibility to Tackle Covid-19

Friends, Corona Virus disease (Covid-19) is an infectious disease caused by the SARS COV-2 virus. Whole world is under the terror of Covid. Most people are affected by it. The most common symptoms of Covid-19 are fever, dry cough and tiredness. Friends, life is very important, we need to care of it. So there must be some responsibility of us to make safe our life. The entire world is experiencing the desolation and devastation of the deadly virus. We need to tackle Covid-19 therefore we must play a vital role and responsibility. These responsibilities are as follows. We need to stop the Covid-19 which has been spreading fastly.

1) Hand Wash Regularly - Hand hygiene is very important to tackle Covid-19. You must wash hands with soap and water for at least 20 seconds, especially after being in public place, blowing coughing, sneezing and using bathroom. One must not neglect hand hygiene if you want safe from Covid-19. This is my responsibility to make me clean always. This action kills virus.

2) Physical Distancing - I appeal to all that stay away at least three feet from others at all time. This is very important to keep away Covid-19. We must maintain the physical distancing always to tackle Covid-19. The virus is contained in saliva droplets that can be transmitted by breathing at close range, so we must follow physical distancing to avoid Covid-19.

3) Use mask - Friends, masks are required to be worn in everywhere except when you are actively eating or drinking but the mask which you use that should be N-95 which has been recommended by experts of medical. If you are regularly using mask then you will be keeping safe from Covid-19. It has been infecting people fastly but if we protect our breathing system by mask then we will be safe.

4) Avoid Shaking Hands - Friends, if we shake hands to other then there will be possibility to transfer the virus then chances of Covid-19 will be more. So we should avoid shake hands and hugging to avoid Covid-19. This guideline have been given to medical experts. You can reduce the chances of being infected or spreading Covid-19. There is much peak of corona but we can reduce it if you follows the practices which has been advised to us. Prevention is better than cure. Hands wash activity should be continue after an hour.

5) Do not loose your confidence - Friends, be positive and healthy in your life because if you loose your confidence then mental weak persons automatically become victims of the covid. Many people got sick because they are mentally weak. Self believe is very important in today's racing world.

6) Build up your Immune System - Friends, Immune system must be very strong. If you fail to maintain it then we can become the victim of Covid-19. No man or woman is fit if they have no strong immune system. It defend our body against invaders such as virus, bacteria and foreign bodies. It reduces your stress and keep us always away frequent infections. You don't feel time if you maintain your immune system strong.

7) Vaccine is Must - It is advisable to have vaccine of Covid-19. You can tell your friends, relatives, family members and other people to have vaccine. Those people who

are unvaccinated are more chances to infected Covid-19.

8) Avoid News - To protect yourself from Covid-19 you must avoid watching news of Covid-19 which are making us desperate. We loose our confidence. Every individual has responsibility to tackle it. As a good citizen I must says that everyone has some responsibility but my responsibility is must in this regars.

The pandemic appears to be bigger threat but if we play our role and responsibility then we can be safe. According to expert that Covid-19 is spreading because people are not following basic rules and regulations. We need to prevent some traditional life and customs to avoid the gathering.

9) Keep your hobbies in the pandemic period we need to reduce our stress. Keeping good hobbies is the way to make ourself safe and sound. If you maintain and plan our everyday life schedule then we would be able to live verely smoothly. Our hobbies keep us fresh always and live friendliness. Our hobbies are the medium to make fresh nicely. Our hobbies are very important to live healthy life. In this rectic schedule of human life one need to overcome all the hurders which are need of time.

'जान है तो जहान है' our life has worth. "हम सभी को आगे जाना है, कुछ बेहतरिीन करना है" So I appeal to all that use sanitization, wash your hands, wear mask and don't celebrate any religious festivals. If you have done all these then I believe that you will be able to tackle Covid-19.

(This speech is delivered by Shaikh Misbah at University Level Elogution Competition organized by Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University English Teacher's Association.)

Miss. Shaikh Misbah
T.Y.B.A. (Dept. of English)
*****

Tokyo Paralympics Games 2021

Paralympics Games, major international sports competition for athletes with disabilities. Comparable to the Olympic Games, the Paralympics are split into Winter Games and Summer Games, which alternately occur every two years. Many of the same Olympic events are included such as Alpine skiing, cross-country skiing, and biathlon for winter sports and cycling, archery, and swimming for summer sports although sports equipment for the Paralympics may be modified for specific disabilities. Since the late 20th century the Paralympics have been held in the same city that hosts the corresponding Olympic Games; the Paralympics follow shortly after the Olympics conclude. The International Paralympics Committee, which was founded in 1989 and is based in Germany, governs the Paralympics Games.

Paralympics athletes compete in six different disability groups amputee, cerebral palsy, visual impairment, spinal cord injuries, intellectual disability, and "les autres" (athletes whose disability does not fit into one of the other categories, including dwarfism). Within each group, athletes are further divided into classes on the basis of the type and extent of their disabilities. Individual athletes may be reclassified at later competitions if their physical status changes.

The Paralympics developed after Sir Ludwig Guttmann organized a sports competition for British World War II veterans with spinal cord injuries in England in 1948. A follow-up competition took place in 1952, with athletes from the Netherlands

---

joining the British competitors. In 1960 the first quadrennial Olympic-style Games for disabled athletes were held in Rome; the quadrennial Winter Games were added in 1976, in Sweden. Since the Seoul 1988 Olympic Games (and the 1992 Winter Olympics in Albertville, France), the Paralympics have been held at the Olympic venues and have used the same facilities. In 2001 the International Olympic Committee and the International Paralympic Committee agreed on the practice of "one bid, one city," in which every city that bids to host the Olympics also bids to hold the related Paralympics.

The size and diversity of the Paralympic Games have increased greatly over the years. The Paralympics in 1960 hosted 400 athletes from 23 countries participating in eight sports. Just over 50 years later, at the 2012 Summer Paralympics in London, more than 4,200 athletes representing 164 countries participated in 20 sports.

Categories - The IPC has established ten disability categories, including physical, visual, and intellectual impairment. Athletes with one of these disabilities can compete in the Paralympics though not every sport can allow for every disability category. These categories apply to both Summer and Winter Paralympics.

Physical Impairment - There are eight different types of physical impairment:

Impaired muscle power - With impairments in this category, the force generated by muscles, such as the muscles of one limb, one side of the body or the lower half of the body is reduced, (e.g. spinal cord injury, spina bifida, post-polio syndrome).

Impaired passive range of movement - The range of movement in one or more joints is reduced in a systematic way. Acute conditions such as arthritis are not included.

Loss of limb or limb deficiency - A total or partial absence of bones or joints from partial or total loss due to illness, trauma, or congenital limb deficiency (e.g. dysmelia).

Leg-length difference - Significant bone shortening occurs in one leg due to congenital deficiency or trauma.

Short stature - Standing height is reduced due to shortened legs, arms and trunk, which are due to a musculoskeletal deficit of bone or cartilage structures. (e.g. achondroplasia, growth hormone deficiency, osteogenesis imperfecta)

Hypertonia - Hypertonia is marked by an abnormal increase in muscle tension and reduced ability of a muscle to stretch. Hypertonia may result from injury, disease, or conditions which involve damage to the central nervous system (e.g. cerebral palsy).

Ataxia - Ataxia is an impairment that consists of a lack of coordination of muscle movements (e.g., cerebral palsy, Friedreich's ataxia, multiple sclerosis).

Athetosis - Athetosis is generally characterized by unbalanced, involuntary movements and a difficulty maintaining a symmetrical posture (e.g. cerebral palsy, choreoathetosis).

Visual Impairment - Athletes with visual impairment ranging from partial vision, sufficient to be judged legally blind, to total blindness. This includes impairment of one or more component of the visual system (eye structure, receptors, optic nerve pathway, and visual cortex). The sighted guides for athletes with a visual impairment are such a close and essential part of the competition that the athlete with visual

impairment and the guide are considered a team. Beginning in 2012, these guides (along with sighted goalkeepers in 5-a-side football became eligible to receive medals of their own.

Intellectual Disability - Athletes with a significant intellectual impairment and associated limitations in adaptive behaviour. The IPC primarily serves athletes with physical disabilities, but the disability group Intellectual Disability has been added to some Paralympic Games. This includes only elite athletes with intellectual disabilities diagnosed before the age of 18.10 However, the IOC-recognized Special Olympics World Games are open to all people with intellectual disabilities.

The Paralympics flag

The Paralympics flag has a white background, with the Paralympic symbol in the centre. The current Paralympic flag was first flown in 2019.

The symbol of the Paralympic Games is composed of three "agitos", coloured red, blue, and green, encircling a single point, on a white field. The agito ("I move" in Latin) is a symbol of movement in the shape of an asymmetrical crescent. The colours of the agitos with the white background stand for the three colours that are most widely represented in national flags around the world. The three agitos encircle a centre point, to emphasize "the role that the International Paralympic Committee (IPC) has of bringing athletes from all corners of the world together and enabling them to

compete". The shape also symbolises the Paralympic vision "To enable Paralympic athletes to achieve sporting excellence and inspire and excite the world".

From an Indian perspective, just like the Olympics, the current edition of the Paralympics in Tokyo will never be forgotten. India ended up winning 19 medals in all, including 5 gold, 8 silver and 6 bronze, to mark its best ever outing at the Paralympic Games.

List of Indian Paralympic Medal Winners

Event	Sportsperson	Medal
Women's 10m air rifle standing SH1 event	Avani Lekhara	Gold
F64 Javelin Throw	Sumit Antil	Gold
Badminton men's singles SL3	Pramod Bhagat	Gold
P4 mixed 50m air pistol SH1	Manish Narwal	Gold
Badminton men's singles SH6-final	Krishna Nagar	Gold
Class 4 Table Tennis	Bhavina Patel	Silver
Badminton men's singles SL4 event	Suhas Yathiraj	Silver
T64 High Jump	Praveen Kumar	Silver
T42 High Jump	Mariyappan Thangavelu	Silver
F46 Javelin Throw	Devendra Jhajharia	Silver
F56 Discus Throw	Yogesh Kathuniya	Silver
T47 High Jump	Nishad Kumar	Silver
P4 mixed 50m air pistol SH1	Singhraj Adene	Silver
F46 Javelin Throw	Sunder Singh Gurjar	Bronze
Men's 10m air pistol SH1	Singhraj Adhiana	Bronze
T42 High Jump	Sharad Kumar	Bronze
R8 Women's 50m Rifle 3P SH1	Avani Lekhara	Bronze
Men's individual recurve archery	Harvinder Singh	Bronze
Badminton men's singles SL3	Manoj Sarkar	Bronze

Miss. Gita Ranya Naik
S.Y.B.A. (Dept. of English)

*****

Role of Learning Management System (LMS) during Covid-19 Pandemic Period

Learning Management System is popularly known as LMS application or platform. A Learning Management System (LMS) is a software application for the administration, documentation, tracking, reporting, automation and delivery of educational courses, training programs, or learning and development programs. The learning management system concept emerged directly from e-learning. Although the first LMS appeared in 1924 in the higher education sector (https://en.wikipedia.org/wiki/Learning_management_system). During COVID 19 pandemic period the LMS is important and effective dissemination of E-content, E-resources, sharing the information and provided online assessment facility. Effective curriculum delivery and teaching-learning through the LMS platform.

LMS are being extensively used in schools and higher educational institutions in all over the world. LMS is using in academic institutions for the teaching-learning, dissemination of information, presentation of subject related information, storage the information, sharing the audio-video links from the YouTube as well as Google Drive. LMS providing the uploading and creating the facilities for the teachers or instructors. It can creates the class or sections. Teachers can circulates the attendance form, feedback form, Quizzes and internal test. Teachers can teaches the course either online or offline. Students can join depend upon the registration process of LMS.

Academic institutions, organization, teachers and students must have internet with good mbps speed. Its can work on LMS through the Desktop with Webcam, Laptops, Tablets or Smart Phones. LMS software or application (Apps) is installed on the available modules have the users.

The LMS software are available on free, open source and commercial based. There are many types of LMS software are available on the internet.

- Free based Software: Google Classroom, Teachmint.
- Open Source Software: MOODLE, FORMA, Open edX, ELMS Learning Network, Canvas LMS, Sakai LMS, Opigno LMS etc.
- Commercial Based Software: A commercial product is designed to be used by any organization, a college or university, or another educational primary organization. It's generally easy to deploy and it has 24/7 support. It also comes with a price tag depending on the level of required features. (<https://www.valamis.com/hub/what-is-an-lms>)

Benefits of LMS

Using a learning management system can provide many benefits for your organization.

- It is easy to use and very effective.
- It is cost effective when compared to traditional training methods.
- Flexible array of course activities - Forums, Quizzes, Glossaries, Resources, Choices, Surveys, Assignments, Chats, and Workshops to choose from.
- It is a simple, lightweight, efficient, compatible, low-cost training interface.

Ku. Chhaya Jagdale, S.Y.B.A.

*****

Role of Zoom Application

Nowadays ZOOM app is very popular and effective video conferencing app. ZOOM is basically using for the live teaching as well as live webinars. It is very easy to use and understand to the users. ZOOM app using more compare to the other video conferencing apps.

Zoom is an application that allows users to make free video calls with an individual or group of people. They refer to video calls as "online live meetings". For instance, Zoom can enable a user to participate in an in-person gathering being held at a distant location, like an information session or support group. Using a personal laptop, tablet or smartphone, and a connection to the Internet, anyone can get a Zoom account. Like many applications, Zoom requires new users to sign-up with an existing email address and to establish a strong, unique password. A confirmation email from Zoom will be sent to the address provided, so when signing-up, be sure to have access to the email account. (<https://www.dementiacarers.ca/wpcontent/uploads/2020/03/Intro-to-Zoom.pdf>)

How to use ZOOM App

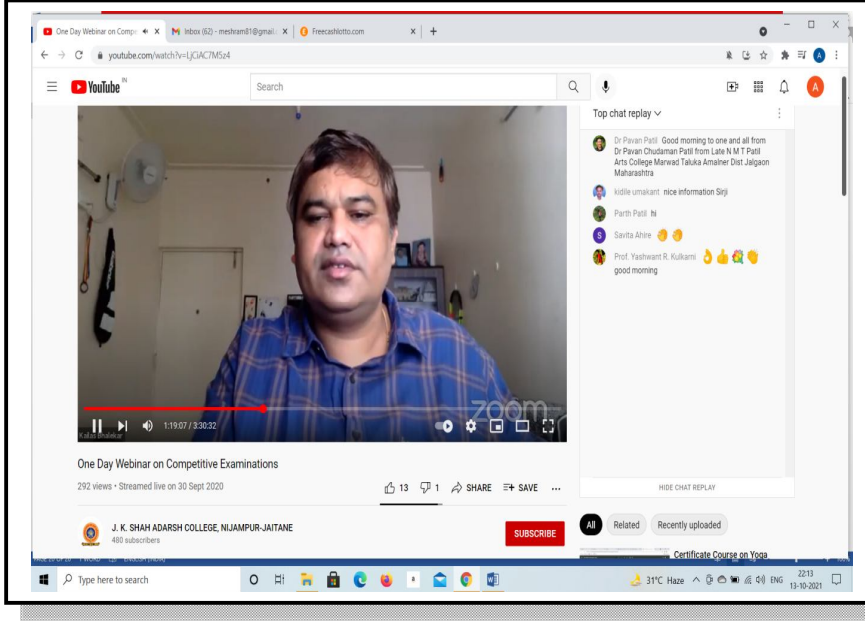
- ZOOM App installed in any modules with all settings.
- Sign Up with ZOOM App and then created the username and password.
- It must have internet for using the ZOOM App.
- Before use the ZOOM screen have four option and they are "Join", 'New Meeting', 'Share Screen', 'Schedule'.
- Users can join the meeting with meeting Id and meeting password.
- ZOOM provides audio, video, chatting, sharing the screen, mute, unmute,

recording, live streaming on YouTube or Facebook, asking the question and answer etc.

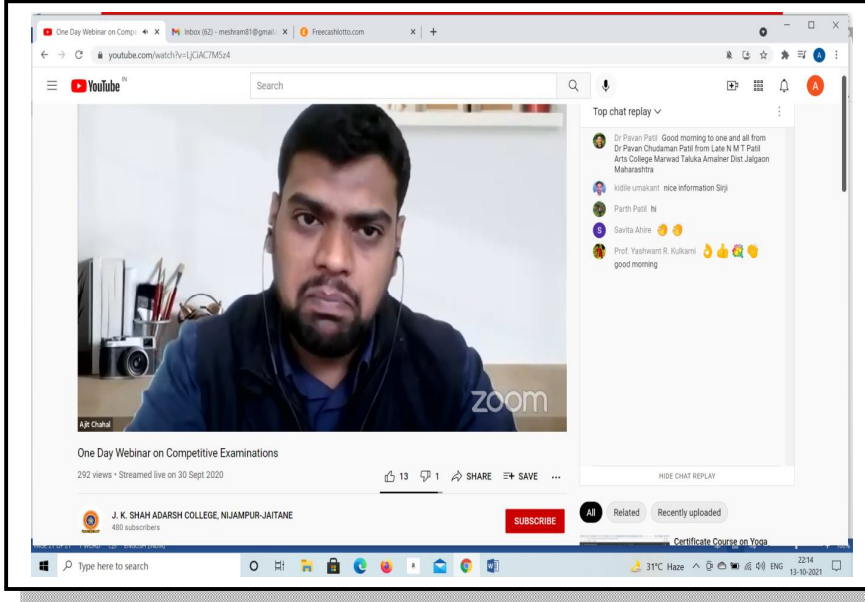
- Schedule meeting sharing from WhatsApp, Facebook, Twitter, SMS, Email and many more.

Ku. Savita Ahire, S.Y.B.A.

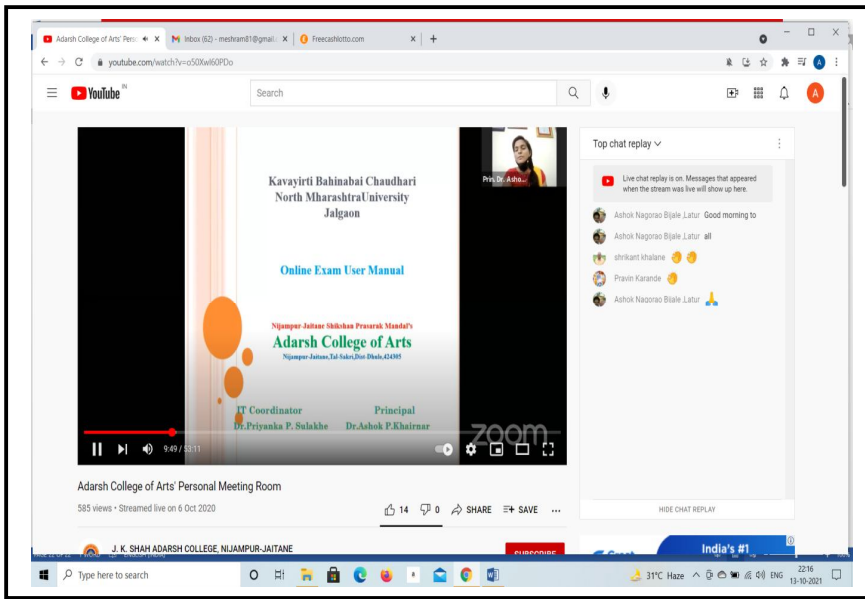
*****

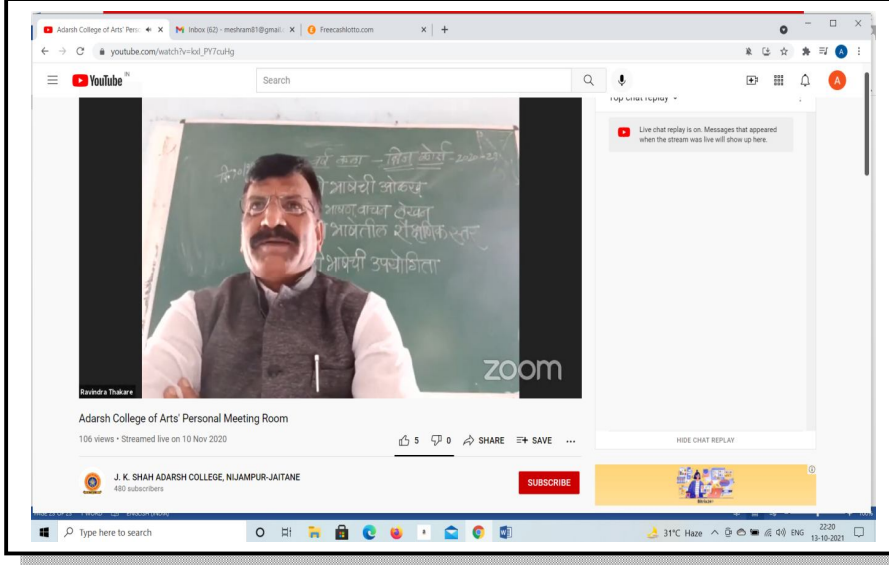
युनीक अकॅडेमीचे प्रा.
कैलाश भलकारे विद्यार्थ्यांना
एम.पी.एस.सी. वर
मार्गदर्शन करतांना.

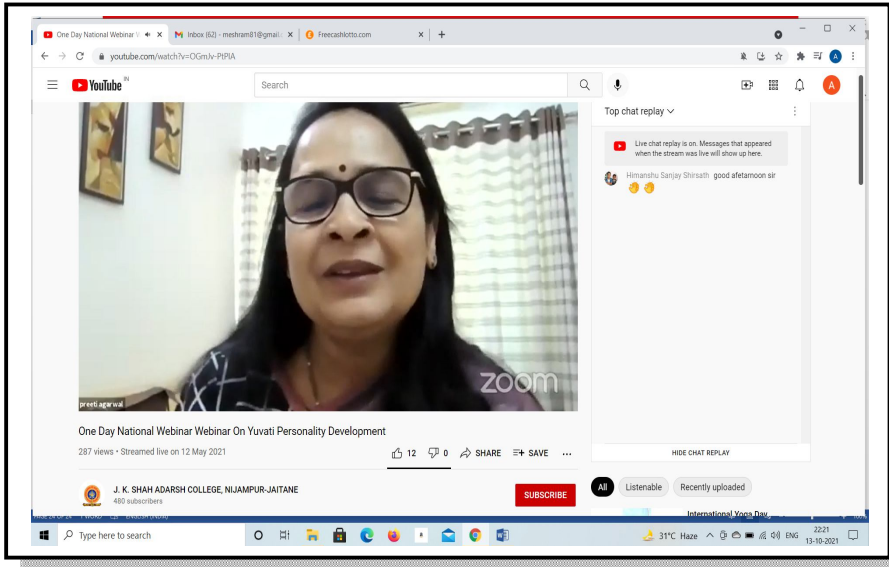
द युनिक अकॅडेमी, पुणेचे
प्रा. अचल चहल स्पर्धा
परिक्षेच्या वेबीनारमध्ये
मार्गदर्शन करतांना.

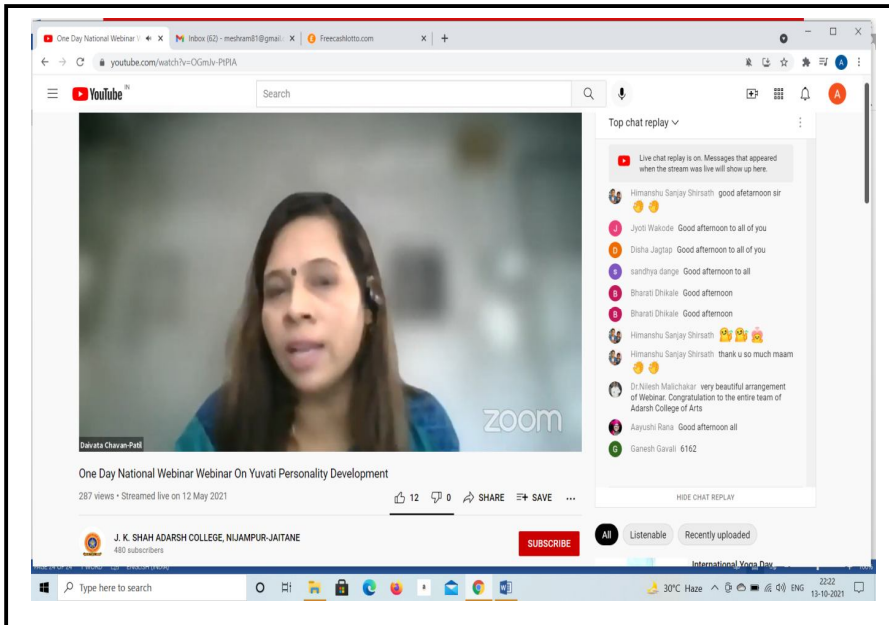
शारिरीक शिक्षण व क्रिडा
विभागातर्फे ब्रीज कोर्सचे
आयोजन करण्यात आले
होते.

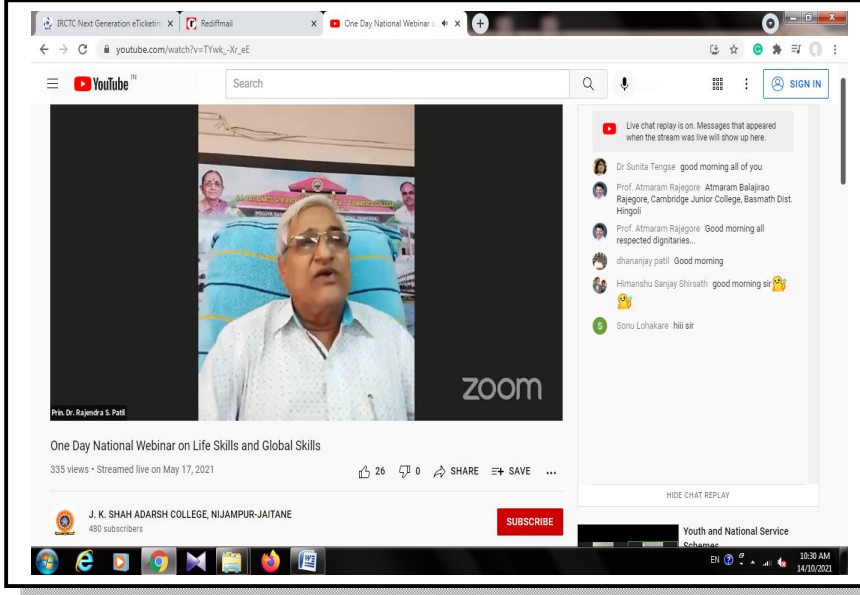
डॉ. रविंद्र ठाकरे ब्रिज कोर्स मराठोमध्ये मराठी भाषेची विद्यार्थ्यांना ओळख करून देतांना.

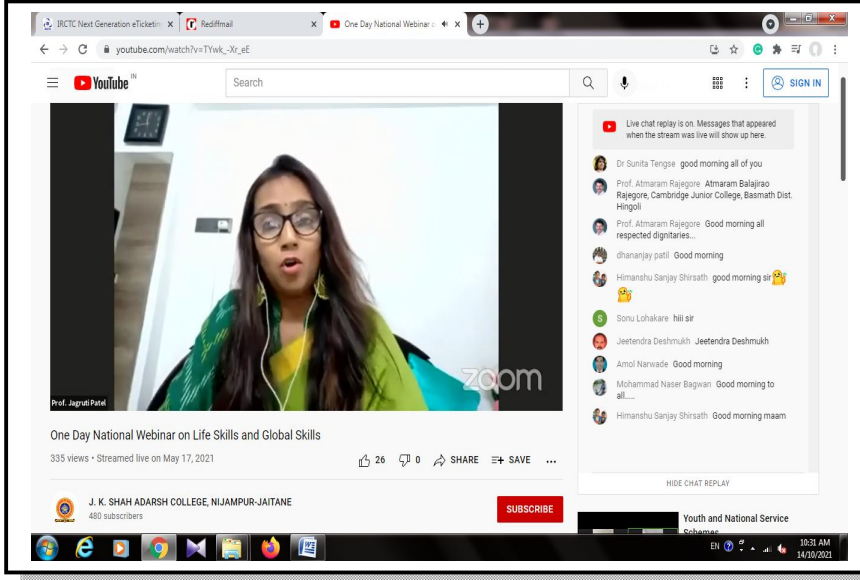
युवती व्यक्तीमत्व विकास वेबीनारमध्ये मार्गदर्शन करतांना उद्घाटक डॉ. प्रिती अग्रवाल.

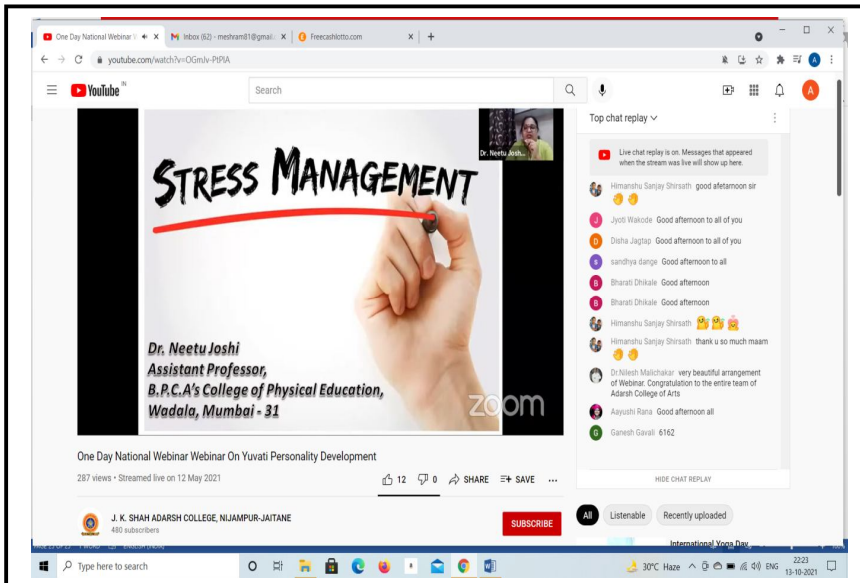
युवती व्यक्तीमत्व विकास वेबीनारमध्ये मार्गदर्शन करतांना प्रमुख वक्त्या सौ. दैवता पाटील

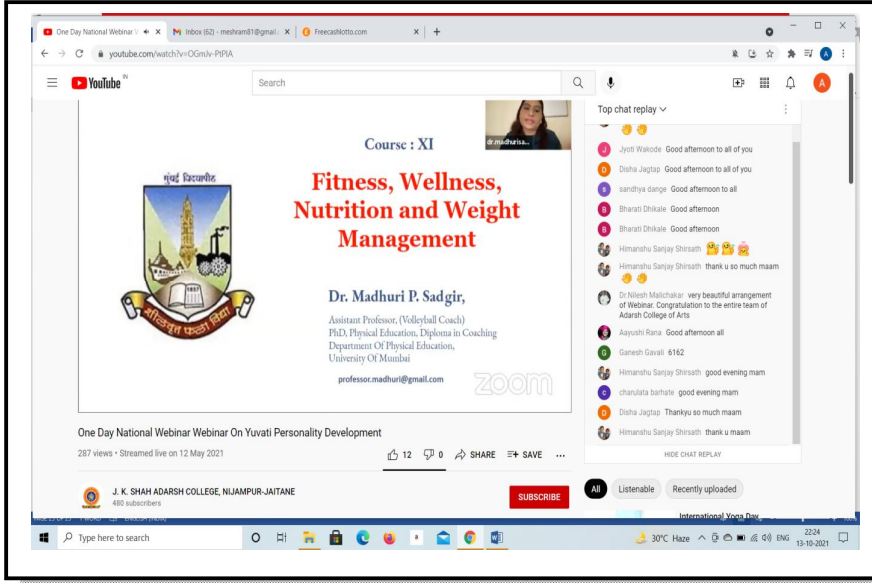
फॅकल्टी ऑफ सायन्स
अॅन्ड टेक्नॉलॉजीचे डीन डॉ.
आर.एस. पाटील नॅशनल
वेबीनार लाईफ स्कील व
ग्लोबल स्कीलमध्ये
उद्घाटन पर भाषण
करतांना.

प्रा. जागृती पटेल (वलसाड,
गुजरात) राष्ट्रीय वेबीनार
लाईफ स्कील व ग्लोबल
स्कीलमध्ये आपले विचार
मांडतांना.

युवती व्यक्तीमत्व विकास
वेबीनारमध्ये मार्गदर्शन
करतांना डॉ. नितु जोशी

युवती व्यक्तीमत्व विकास वेबीनारमध्ये मार्गदर्शन करतांना प्रमुख वक्त्या डॉ. माधुरी सदगिर.

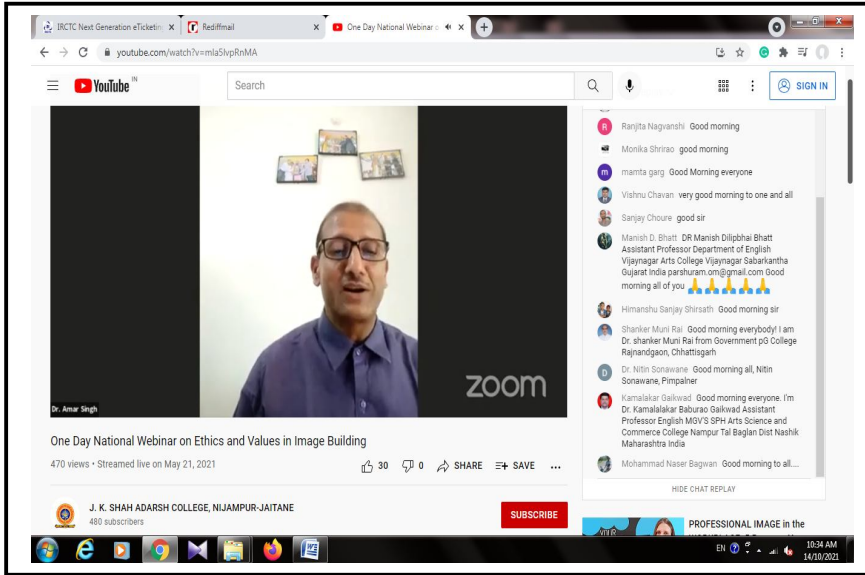
डॉ. प्रशांत मोटे (उमरगा) राष्ट्रीय वेबीनार, इथिक्स अॅण्ड व्हॅल्यु मध्ये सादरीकरण करतांना.

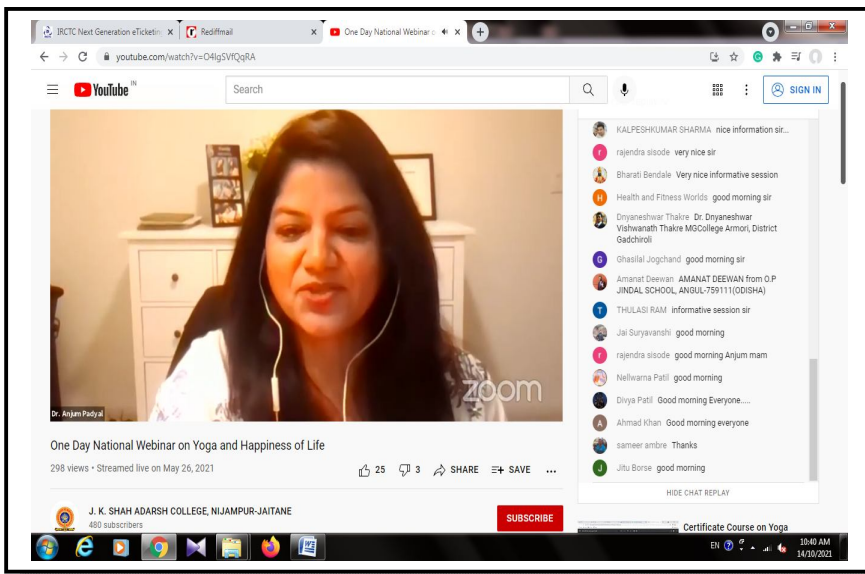
प्रा. दिसा कदम (एम.आय.टी. कॉलेज, पुणे) राष्ट्रीय वेबीनारमध्ये आपले विचार इथिक्स व व्हॅल्युवर मांडतांना.

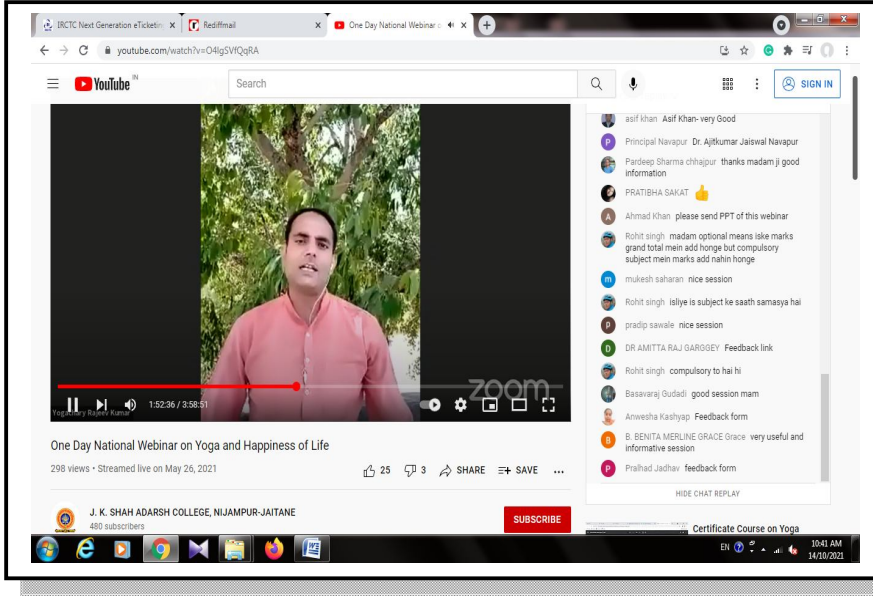
डॉ. आर.आर. अहीरे
(प्राचार्य सि.गो. पाटील
महाविद्यालय, साक्री)
अध्यक्षीय भाषण करतांना.

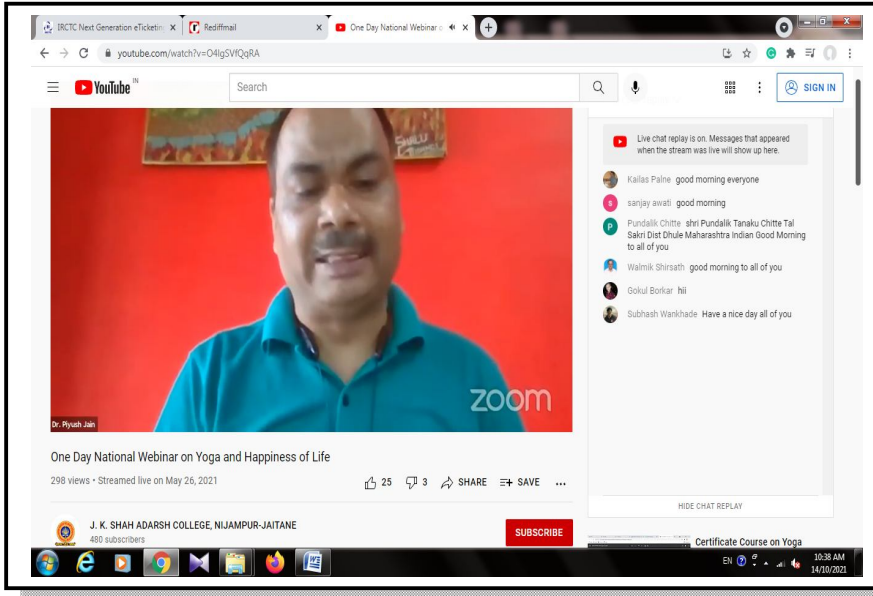
डॉ. अमरसिंह (छिंदवाडा,
युपी) राष्ट्रीय वेबीनार
इथिक्स अॅण्ड वॅल्युमध्ये
बीजभाषण सादर करतांना.

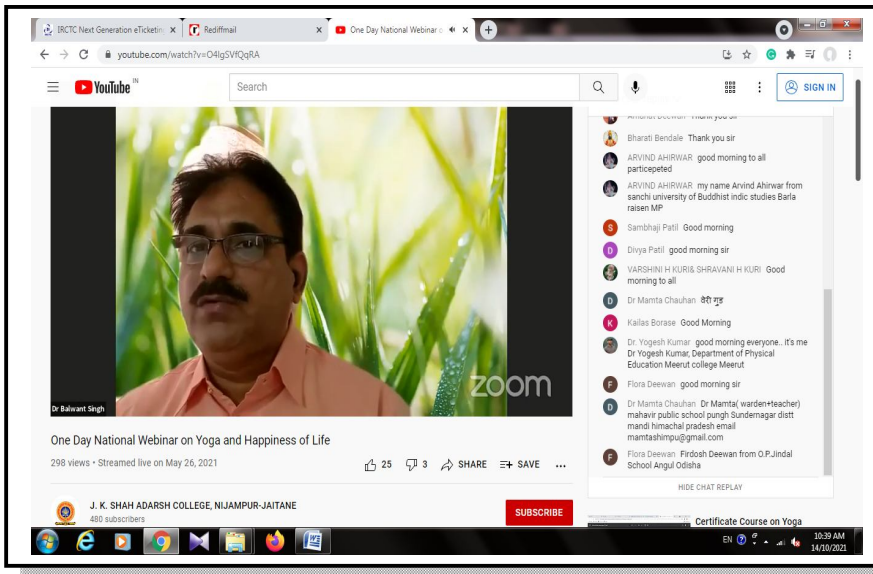
योगा अॅण्ड हॅप्पीनेस ऑफ
लाईफ वेबीनारमध्ये
मार्गदर्शन करतांना डॉ.
अंजुम पडयाल.

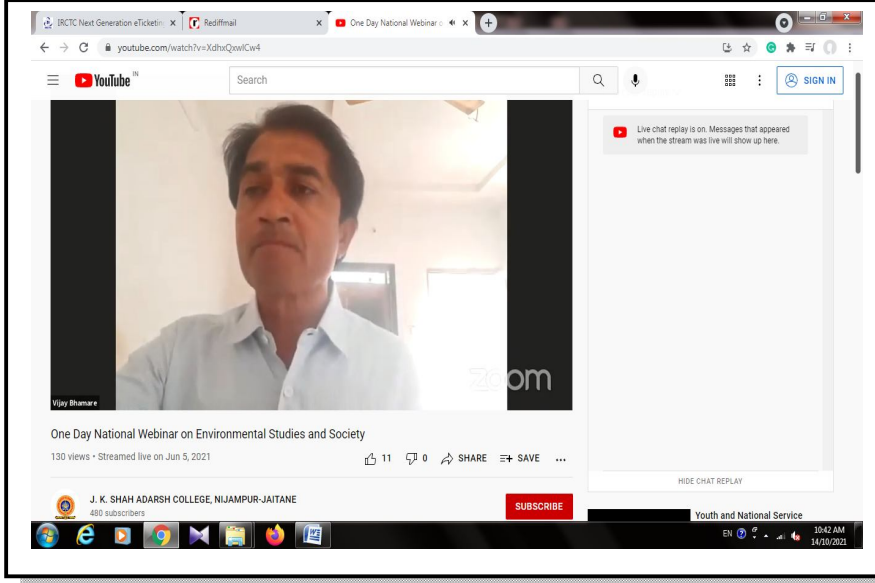
योगा अँण्ड हॅप्पीनेस ऑफ
लाईफ वेबीनारमध्ये
मार्गदर्शन करतांना श्री.
राजीव कुमार.

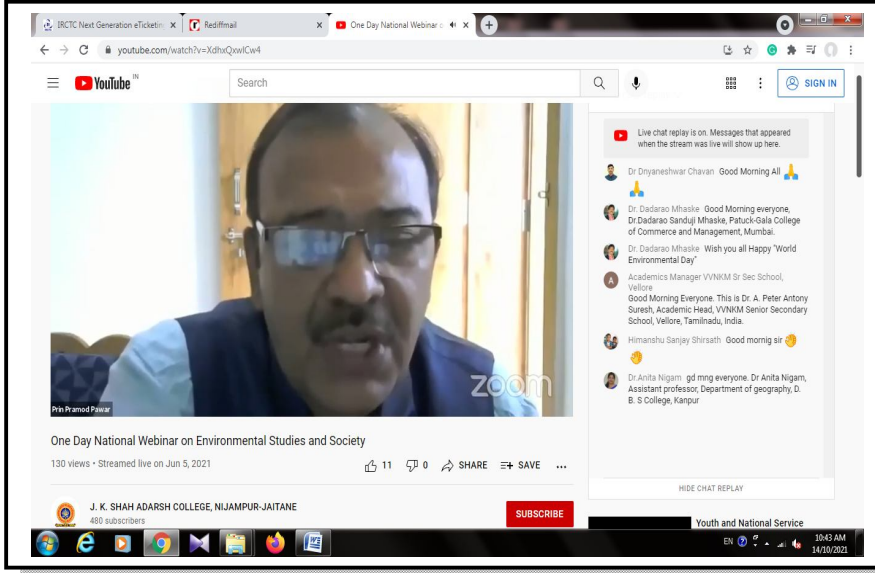
योगा अँण्ड हॅप्पीनेस ऑफ
लाईफ वेबीनारमध्ये
मार्गदर्शन करतांना पेफीचे
अध्यक्ष डॉ. पीयुष जैन

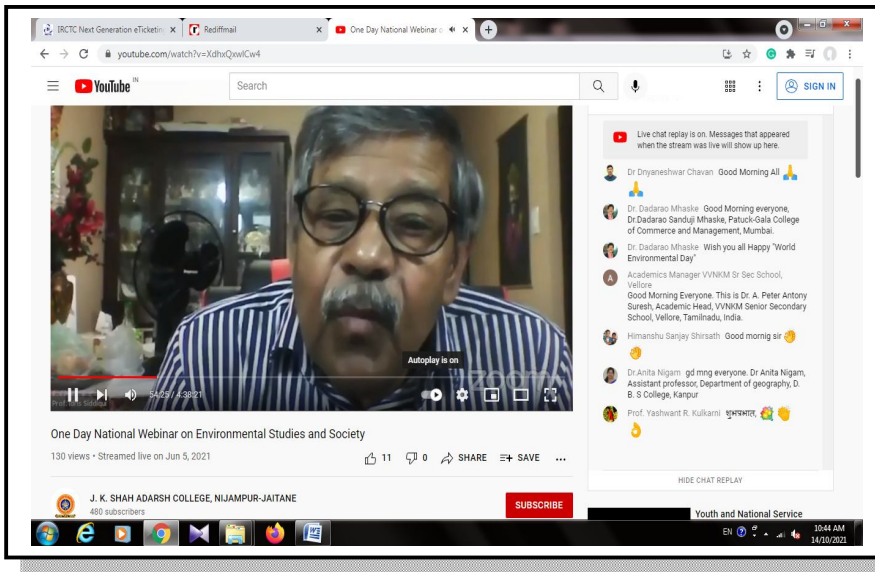
योगा अँण्ड हॅप्पीनेस ऑफ
लाईफ वेबीनारमध्ये
मार्गदर्शन करतांना प्रमुख
अतिथी डॉ. पियुष जैन व
डॉ. बलवंत सिंग

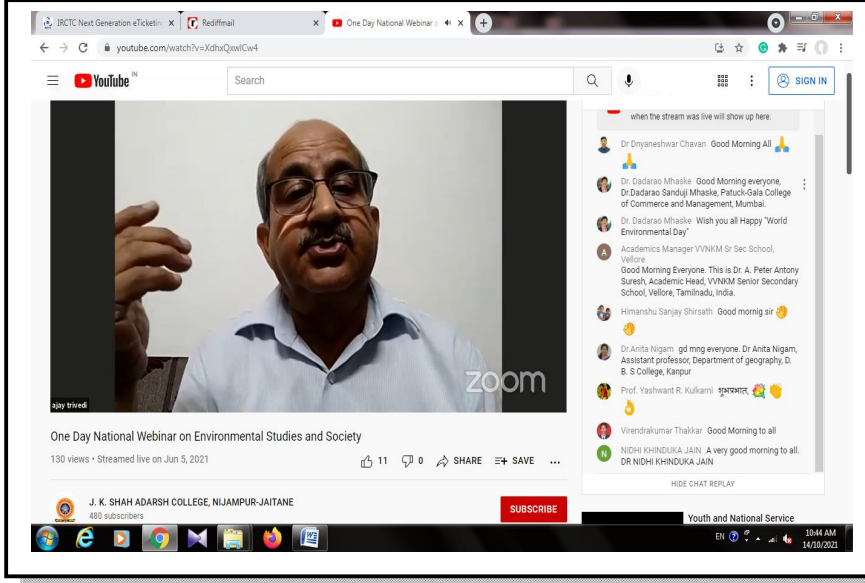
प्रा.डॉ. विजय भामरे
पर्यावरण संवर्धन
विषयावरील राष्ट्रीय
वेबीनारचे सुत्रसंचालन
करतांना.

"भारताच्या अंतर्गत
सुरक्षेला नक्षलवादाचे
आव्हान" या विषयवर एक
दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात
आपले विचार मांडतांना
क.ब.चौ.उ.म.वि.चे
अधिष्ठाता प्राचार्य डॉ.
प्रमोद पवार सर.

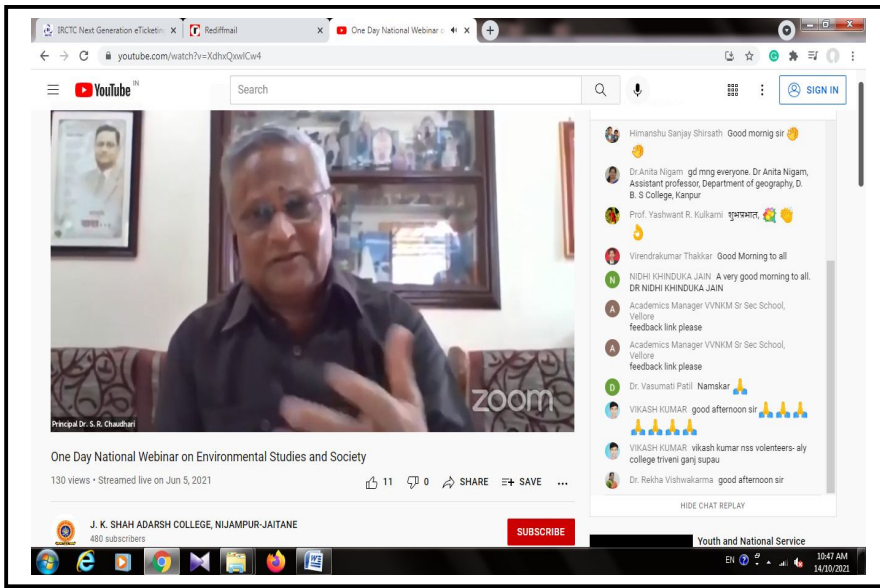
टोरांटो कॅनडा येथील प्रो.डॉ.
एम.आय. सिद्धीकी
पर्यावरणातील पाण्याची
भूमिका या विषयावर विचार
मांडतांना.

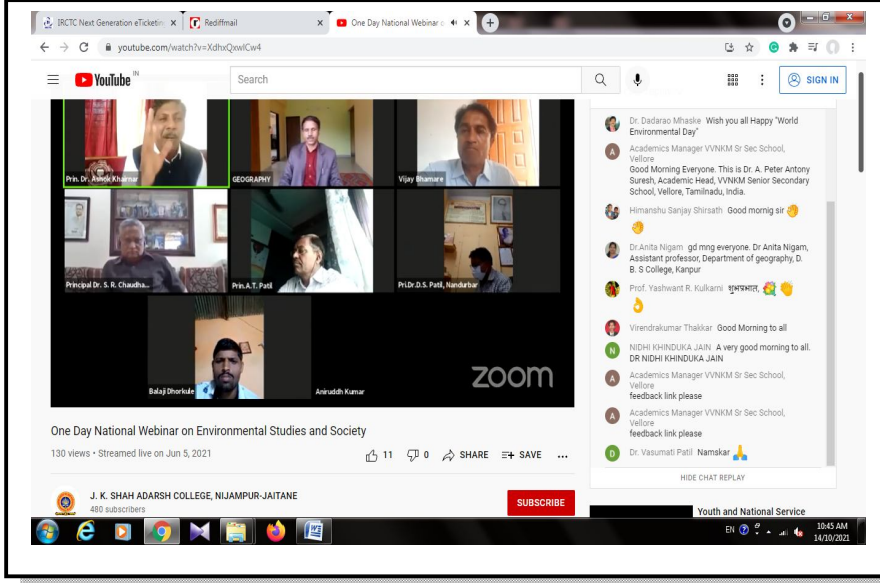
रोहीलखंड विद्यापीठ उत्तर प्रदेश येथून प्रो.डॉ. अजय त्रिवेदी पर्यावरणीय समस्या व समाज या विषयावर आपले व्याख्यान देतांना.

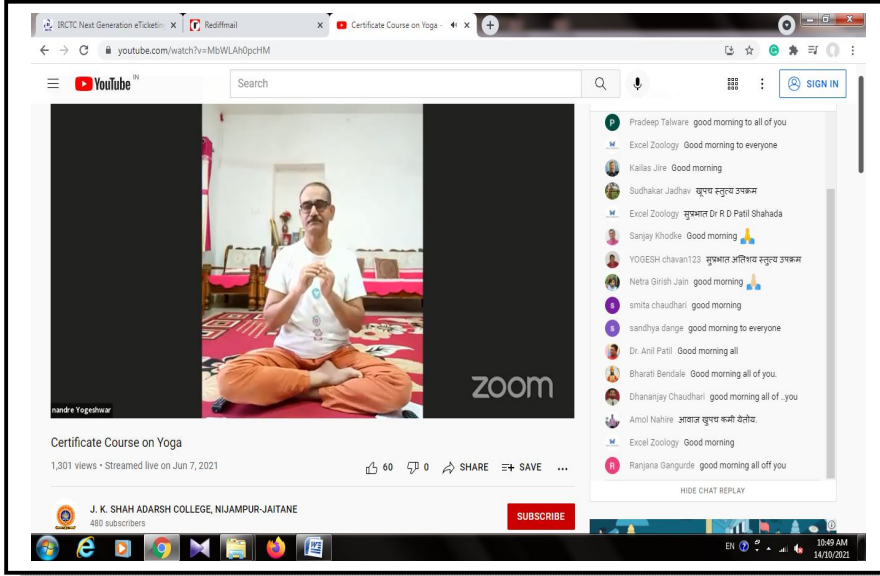
औरंगाबाद विद्यापीठातील प्रा.डॉ. दादासाहेब जयहंस आधुनिक शेती पद्धत व त्यामुळे होणारी पर्यावरणाची हानी या विषयावर आपले विचार मांडतांना.

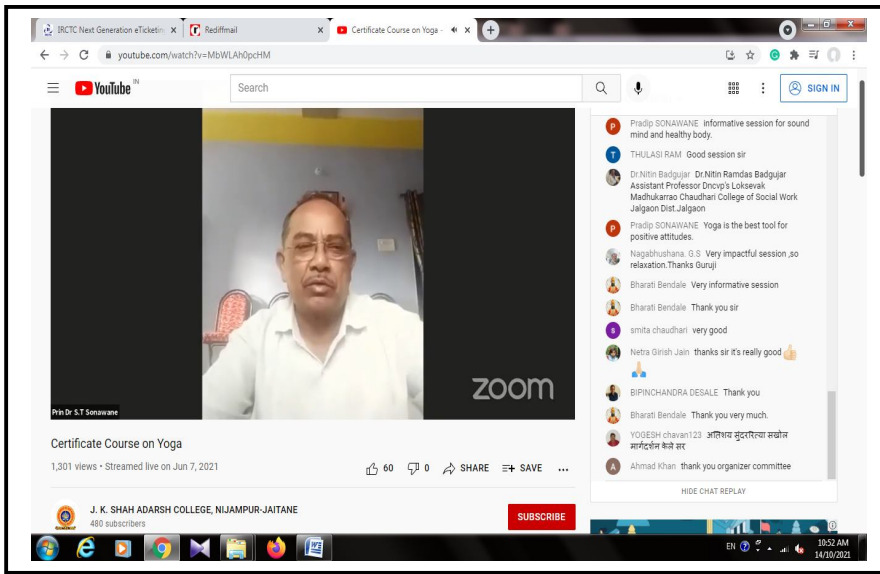
प्रा.डॉ. चौधरी सर पर्यावरणीय समस्या व समाज या राष्ट्रीय वेबीनारमध्ये भूविवर्तनकी या अती महत्त्वाच्या विषयावर बोलतांना.

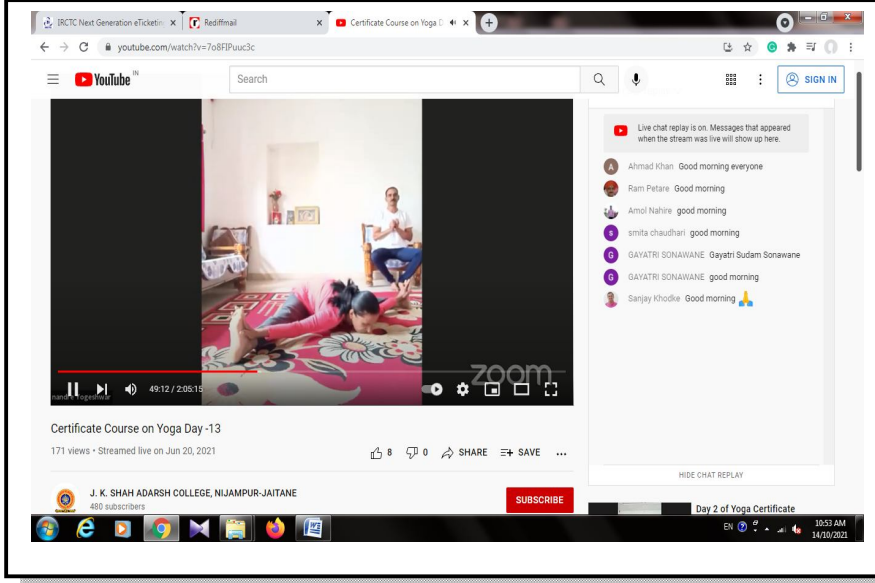
अमळनेर महाविद्यालयाचे
माजी प्राचार्य डॉ. एस.आर.
चौधरी सर खंडवहनावर
माहिती देतांना.

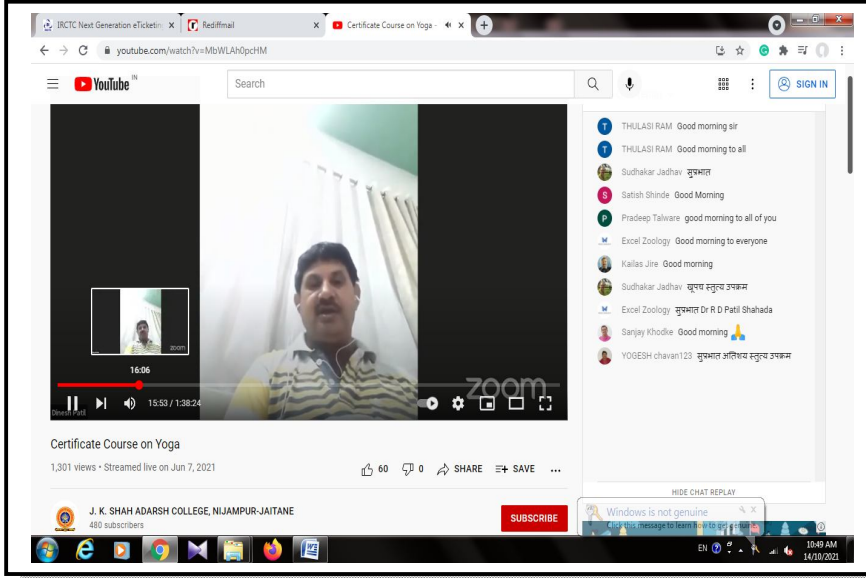
दोन आठवड्यांच्या
सर्टीफिकेट कोर्स इन योगा
मध्ये मार्गदर्शन करतांना डॉ.
योगेश्वर नांदे.

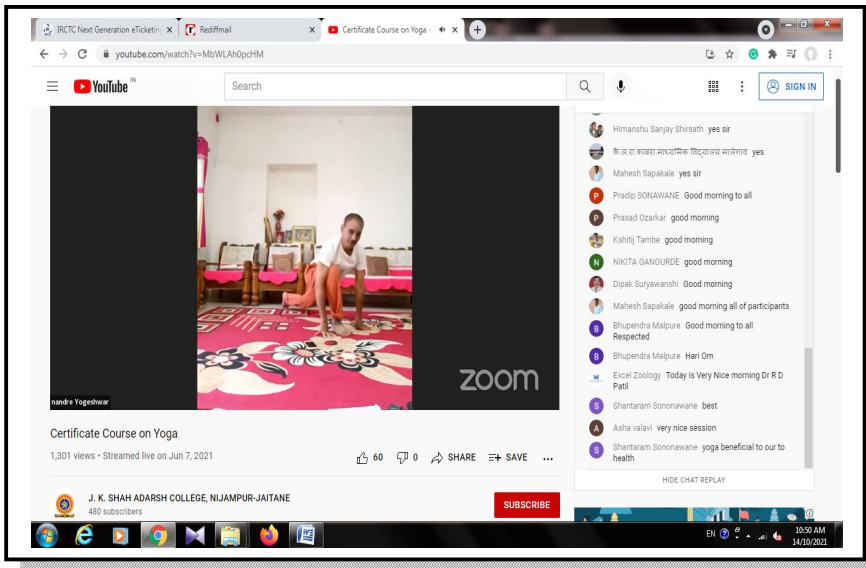
प्रा.डॉ. एस.टी. सोनवणे,
कला व वाणिज्य
महाविद्यालय, पिंपळनेर हे
अध्यक्षिय समारोप
करतांना.

योगाच्या सर्टीफिकेट कोर्समध्ये प्रात्यक्षिक दाखवतांना शिबीराथी.

सर्टीफिकेट कोर्स इन योगाच्या उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करतांना उद्घाटक डॉ. दिनेश पाटील.

सर्टीफिकेट कोर्स इन योगात प्रात्यक्षिक दाखवतांना प्रशिक्षक डॉ. योगेश्वर नांदे.

अहवाल विभाग

Internal Quality Assurance Cell (IQAC)

Annual Report 2020-21

Prin. Dr. A. P. Khairnar

Prof. Atish Meshram

Internal Quality Assurance Cell (IQAC) of Nijampur Jaitane Shikshan Prasarak Mandal Jagannath Kadwadas Shah Adarsh College, Nijampur-Jaitane, Tal-Sakri, Dist-Dhule was formed in January, 2009. IQAC was constituted in our institution under the Chairmanship of the Head of the institution. IQAC establishment in higher educational institutions and universities is recommended by the National Assessment and Accreditation Council (NAAC), Bangalore for the development, enhancement and sustenance of all academic work based on quality level. Post-accreditation process on sustenance measure to internalize and institutionalize quality assurance measures by the IQAC of college. The IQAC of college has worked done at quality based in all academic and administrative areas as per the revised framework of NAAC Seven Criteria. The following seven criteria are as

Criteria-I: Curricular Aspects

Criteria-II: Teaching-Learning and Evaluation

Criteria-III: Research, Innovations and Extension

Criteria-IV: Infrastructure and Learning Resources

Criteria-V: Student Support and Progression

Criteria-VI: Governance, Leadership and Management

Criteria- VII: Institutional Values and Best Practices

The mechanisms and procedure of our college through the IQAC

- a) Ensuring timely, efficient and progressive performance of academic, administrative and financial tasks;
- b) Relevant and quality academic/ research programmes;
- c) Equitable access to and affordability of academic programmes for various sections of society;
- d) Optimization and integration of modern methods of teaching and learning;
- e) The credibility of assessment and evaluation process;
- f) Ensuring the adequacy, maintenance and proper allocation of support structure and services;
- g) Sharing of research findings and networking with other institutions in India and abroad.

The objectives of the Cell are

- To develop a system for conscious, consistent and catalytic action to improve the academic and administrative performance of the institution.
- To promote measures for institutional functioning towards quality enhancement through internalization of quality culture and institutionalization of best practices.

The functions of the IQAC Cell are

- Development and application of quality benchmarks
- Parameters for various academic and administrative activities of the institution;
- Facilitating the creation of a learner-centric environment conducive to quality education and faculty maturation to adopt the required knowledge and technology for participatory teaching and learning process;

- Arrangement for feedback response from students, parents and other stakeholders on quality-related institutional processes;
- Dissemination of information on various quality parameters of higher education;
- Organization of inter and intra institutional workshops, seminars on quality related themes and promotion of quality circles;
- Documentation of the various programmes/activities leading to quality improvement;
- Development and maintenance of institutional database through MIS for the purpose of maintaining /enhancing the institutional quality;
- Development of Quality Culture in the institution;
- Preparation of the Annual Quality Assurance Report (AQAR) as per guidelines and parameters of NAAC, to be submitted to NAAC.

IQAC Initiatives taken during the academic year 2020-21

- Prepared academic calendar 2020-21 at the beginning of academic year that consist of effective curriculum implemented, use of innovative teaching and learning planning, promote research culture initiatives, various activities and events, organized seminars and workshops, admission, examinations, some best practices, students support and welfare services, meetings and holidays for effective and ensuring timely, efficient and progressive performance of entire academic and administrative tasks.
- Two days International level webinar on Challenges, Opportunities and Solution During post Covid 19 on 06-07 July, 2020
- One Day National level Webinar on Intellectual Property Rights and E-Content : Issues and Challenges held on 20 August 2020.
- One Day National level Webinar on Ethis and Image Building on 21 May 2021.
- Preparation of Annual Quality Assurance Report (AQAR) of academic year 2020-21.
- Conducted meetings of IQAC at College IQAC room for planed and prepared the academic work based on quality.
- Quarterly meetings with staff teachers are initiated to formulate the plan of action.
- Participated in National Institutional Ranking Framework (NIRF)
- Conducted Online Student Satisfaction Survey (SSS)
- Organized Yuwati Personality Development Programme.
- Arranged online Swayamsiddha Shibir for girls.
- Soft Skills, Communication Skills and Employability Skills.
- Conducted online lecture on Competitive Examination.
- Promoting in Participation of faculty in Seminars and Workshops.
- PBAS , Performance Appraisal Report and API Assessing and Collection.
- Preparing Self Study Report for Third Cycle.
- Promote the Research Culture
- Publication of College Prospectus and Magazine
- Started Certificate courses at university level
- PBAS and API/ARS checking
- The IQAC has taken initiative to conduct result analysis for the previous online and offline examination.
- IQAC encouraged teachers to obtain feedback from students, alumni, parents and stakeholders on curricular and teaching learning aspects.
- IQAC ensured that result analysis of FYBA,SYBA and TYBA Exam.

- Online Special coaching classes like Bridge course, Remedial classes and Extra classes for the slow learners after the working hours with proper scheduled made by IQAC.
- IQAC motivate to the teachers for Guidance and Counseling of students.
- Adopted innovative teaching-learning method for the effective online and offline classroom teaching.
- College internal exam and university exam conducted through the online and offline mode was effectively during COVID-19 period.
- To motivate subject teachers for publication of research work in International and National UGC Care list and Open Access Journal with good Impact Factor.
- There were two Best Practices the college has taken that is one "Personality Development of Yuwati" and second one is "Online Webinar Series."
- Conducted online Add-on course on Grammar Improvement Programme (GIP).

*****

National Level Webinar on Intellectual Property Rights and E-Content : Issues and Challenges

Prof. A.S. Meshram

निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे आदर्श कला महाविद्यालय, निजामपूर-जैताणे, तालुका-साक्री, जि.धुळे. यांचा वतीने Intellectual Property Rights and E-Content : Issues and Challenges या विषयावर ऑनलाईन एक दिवसीय राष्ट्रीय वेबिनारचे आयोजन दिनांक २१ ऑगस्ट , २०२० वार शुक्रवार रोजी करण्यात आले. या आयोजनाचे सरळ प्रसारण ZOOM App व Live

Streaming YouTube च्या माध्यमातून करण्यात आले होते. या वेबिनार मध्ये जवळ जवळ ५९९ participants यांनी सहभाग नोंदविला. कार्यक्रमाची सुरुवात दीप प्रज्वलन करून करण्यात आली. कार्यक्रमाचे आयोजक महाविद्यालयाचे प्राचार्य मा.डॉ.अशोक पितांबर खैरनार यांनी आपल्या प्रास्ताविकातून प्रस्तुत वेबिनार आयोजेनचा हेतू व महत्व स्पष्ट केले. कोविड-१९ च्या काळात महाविद्यालयाचा वतीने १२ वेबिनार घेण्यात आले तसेच महाविद्यालयाची यशोगाथा प्रस्तुत केली. या वेबिनार करीता उदघाटक म्हणून कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ,जळगावचे कुलसचिव आदरणीय प्रा.बी.वि.पवार सर होते. आपल्या उदघाटनपर मनोगतातून आयोजक महाविद्यालयाचे अभिनंदन केले. ग्रामीण भागात असलेला आदर्श कला महाविद्यालय, निजामपूर-जैताणे सतत नवं-नवीन विषयावर वेबिनार यशवीरित्या आयोजित करत आहे. आजच्या वेबिनार चा विषय काळाची गरज आहे. E Content तयार करत असतांनी आपण Intellectual Property Rights ला लक्षात घेतले पाहिजे. कार्यक्रमाचे प्रमुख अथाति मा. डॉ.अनिल चिकटे, डायरेक्टर, ज्ञान स्रोत केंद्र, क. ब. च उमवी, जळगाव यांनी आपल्या मनोगतातून वेबिनार च्या विषयाची रूपरेखा स्पष्ट केली. Intellectual Property Rights आणि E-Content या विषयावर थोडक्यात माहिती दिली व हे विषय महत्वपूर्ण असून या विषयावर अधिक वेबिनार होणे गरजेचे आहे. यानंतर वेबिनारच्या पहिल्या सत्राचे प्रमुख वक्ते मा.डॉ.श्री राम, डेप्युटी लायब्ररियन, थापर इन्स्टिट्यूट ऑफ इंजिनरींग आणि टेकनॉलॉजि, पतियाला, पंजाब यांनी Intellectual Property Rights संदर्भात स्पष्ट भूमिका मांडली. बौद्धिक संपत्ती म्हणजे अमूर्त वस्तूंच्या मालकीचा संदर्भ. Intellectual Property Rights चे महत्व, वैशिष्ट्ये व आवश्यकता या संदर्भातील संपूर्ण माहिती

दिली. Intellectual Property Rights च्या अंतर्गत पेटंट, copyrights, ट्रेडमार्क, design, geographical indication, treaties इत्यादी येत असतात. इंडस्ट्रियल प्रोडक्शन manufacturing प्रॉडक्ट्स यांचे उदहारण दिले. मेडिसिन हे सुद्धा IPR च्या अंतर्गत येतात त्यांनी corona virus ची vaccine संपूर्ण जगासमोर येणार त्या आदी ते पेटंटेड असणार. पेटंट file करणे, पेटंट search database, पेटंट साईट्स जसे www.ipindia.nic.in असे काही साईट्स सांगितले. IPR चे advantage व disadvantage याची माहिती दिल. मा.प्रा.प्रल्हाद जाधव, वरिष्ठ ज्ञान मॅनेजर व ग्रंथपाल, Khaitan आणि कंपनी, मुंबई यांनी बौद्धिक संपत्तीचा अधिकार व त्यांची आव्हाने या विषयावर सादरीकरण केले. E-content वर बौद्धिक संपत्तीचा अधिकाराचा होणार परिणाम व त्यावर उपाययोजना या विषयी माहिती देण्यात आली. सर्व क्षेत्रातील व्यक्तींनी कॉपी, कट, पेस्ट चा वापर करणे टाळावे. त्यांनी सांगितले कि IPR ची सुरुवात हि एखाद्या क्षेत्रापर्यंत मर्यादित नसून प्रत्येक व्यक्ती पासून सुरुवात होऊन मरे पर्यंत असते. त्याचबरोबर शैक्षणिक क्षेत्रात देखील IPR ची सुरुवात कलासरूम मधून होत असते. तुमची IP हि world Intellectual Property organization ठरवीत असते. प्राध्यापकांच्या नेहमी कामात येत असलेला Copyrights या संदर्भात संपूर्ण माहिती देऊन त्या अंतर्गत Textual work, Dramatic work, Musical work, Artistic work, Recording, Cinema, Broadcast, Author, Writer, Producer and Composer etc. तिसऱ्या सत्राचे प्रमुख वक्ते मा.प्रा.योगेश मते, ग्रंथपाल व E-content एक्स्पर्ट, सेंट व्हिन्सेंट महाविद्यालय, पुणे यांनी E-content creation, collection and dissemination व त्यात उद्भवणाऱ्या समस्या आणि आव्हाने या विषयावर सादरीकरण केले. त्यांनी E-content तयार करण्यासाठी काही टिप्स व

software ची नावे सांगितली जसे ओपन ब्रॉडकास्टर, ओपन शॉट एडिटर, Camtasia इत्यादी. त्याचबरोबर स्टडी मटेरिअल्स चे प्रसारण व साठवून ठेवण्यासाठी काही Learning Management System ची नावे यात econtenthe. com, MOOCS तसेच Institutional Repository कशी तयार करावी या संदर्भात प्रकाश टाकले. E-content मध्ये विडिओ, ऑडिओ, इमेजेस, कशी तयार करावी या संदर्भात प्रत्यक्ष डेमो दिला. त्यांनी E-resources च्या काही weebssitees सांगितले यात DOAJ, DOAB इत्यादी. समारोपाचे प्रमुख अथिति मा.डॉ.अनिल महादू चौधरी, अध्यक्ष, नागो नर्मदाबाई चौधरी आर्टस्, कॉमर्स आणि सायन्स महाविद्यालय, कुसुंबा, धुळे यांनी एकंदरीत कार्यक्रम कसा पार पडला व नेमकी कुठली माहिती देण्यात आली हे सारांश मध्ये सांगितले त्याचबरोबर महत्वपूर्ण विषयावर वेबिनार आयोजित केल्याबद्दल महाविद्यालयाचे कौतुक केले. महाविद्यालयाचे अध्यक्ष मा.एँड.शरदचंद्र शाह व संपूर्ण व्यवस्थापन मंडळांनी कार्यक्रम यशस्वी झाल्याबद्दल आनंद व्यक्त केला व येणाऱ्या पुढील कार्यक्रमाबद्दल शुभेच्छा दिल्या. समारोपाचे अध्यक्ष व कार्यक्रमाचे आयोजक मा.डॉ.अशोक पितांबर खैरनार यांनी सर्व अतिथीचे, मान्यवरांचे व वेबिनार साठी नोंदणी करून उपस्थिती दाखविल्याबद्दल विविध राज्यातून व शहरातून असलेले सर्व प्राध्यापकांचे आभार व्यक्त केले त्याचबरोबर महाविद्यालयाचे प्राध्यापक व प्राध्यापकांचे बंधू-भगिनींचे तसेच इतर महाविद्यालयाचे प्राध्यापकांचे ज्यांनी या कार्यक्रमासाठी परिश्रम घेतले त्यांचे कौतुक केले. या संपूर्ण कार्यक्रमाचे नियोजन, सूत्रसंचालन, परिचय व आभार प्रदर्शन संयोजक प्रा.आतिष शिवशंकर मेश्राम यांनी केले. कार्यक्रमाची समाप्ती राष्ट्रीयीताने करण्यात आली.

*****

परीक्षा समिती अहवाल

शै.वर्ष २०२०-२१

प्रा.अतिश मेश्राम, डॉ. विजय. ग.गुरव
डॉ. प्रियंका सुलाखे, डॉ. प्रविण मोरे

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव यांचा ठराविक वेळेनुसार जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय, निजामपूर-जैताणे या वेंद्नात शैक्षणिक वर्ष २०२० -२१ मध्ये प्रथम सत्रांत व दविततीय सत्राच्या Corona virus (COVID-१९) या जागतिक महामारी मुळे FYBA, SYBA आणि TYBA च्या परीक्षा Online व Offline या पद्धतीने परीक्षा घेण्यात आल्या. विद्यापीठाच्या परीक्षा सुरळीतपणे चालावे या करीता Online Meetings चे आयोजन करण्यात आले होते. त्याचबरोबर विद्यार्थ्यांना Online परीक्षा देतांना येणाऱ्या अडचणींना दूर करण्यासाठी महाविद्यालयाच्या वतीने Online कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले असून हे Videos महाविद्यालयाच्या YouTube Channel वर उपलब्ध आहेत. सविस्तर अहवाल पुढिल प्रमाणे आहे.

● प्रथम सत्र

शैक्षणिक वर्षाच्या प्रथम सत्राची सुरुवात ०१ ऑगस्ट २०२० पासून झाली. विद्यापीठाच्या वेळेनुसार व syllabus प्रमाणे प्रथम सत्राचे संपूर्ण Course Online

Mode मध्ये विद्यार्थ्यांना प्रध्यापाकाद्वारे शिकवण्यात आले. FYBA, SYBA आणि TYBA करिता Choice Based Credit System (CBCS) विद्यापीठाच्या परिपत्रकानुसार सुरु करण्यात आले असून त्यानुसार विद्यार्थ्यांना शिकविण्यात आले. महाविद्यालयात FYBA,

SYBA आणि TYBA वर्गाच्या अंतर्गत व मुख्य परीक्षा विद्यापीठ स्तरावर घेण्यात आल्या.

● अंतर्गत परीक्षा (Internal Exam) -

दिनांक २५/११/२०२० ते ०४/१२/२०२० या दरम्यान अंतर्गत परीक्षा Online Mode म्हणजे Google Form च्या माध्यमातून घेण्यात आले.

अंतर्गत परीक्षेतील गुणदान हे Test, Tutorial, behaviour आणि Attendance या पद्धती नुसार करण्यात येते. हे गुणदान College Assessment म्हणून Online KBCNM Digital University मध्ये submit करण्यात येते.

● University Main Exam

विद्यापीठाच्या मुख्य परीक्षा दिनांक १९/०१/२०२१ ते ०९/०३/२०२१ या कालावधीत Online Mode (<http://nmunionline.in>) मध्ये यशस्वीरीत्या घेण्यात आल्या.

● द्वितीय सत्र -

शैक्षणिक वर्षाच्या द्वितीय सत्राची सुरुवात January २०२१ पासून झाली. विद्यापीठाच्या वेळेनुसार व syllabus प्रमाणे प्रथम सत्राचे संपूर्ण Course Online Mode मध्ये विद्यार्थ्यांना प्राध्यापकांद्वारे शिकवण्यात आले. FYBA, SYBA आणि TYBA करिता Choice Based Credit System (CBCS) विद्यापीठाच्या परिपत्रकानुसार सुरु करण्यात आले असून त्यानुसार विद्यार्थ्यांना शिकविण्यात आले. महाविद्यालयात FYBA, SYBA आणि TYBA वर्गाच्या अंतर्गत व मुख्य परीक्षा विद्यापीठ स्तरावर घेण्यात आल्या.

● अंतर्गत परीक्षा (Internal Exam) -

दिनांक १७/०५/२०२१ ते २८/०५/२०२१ या दरम्यान अंतर्गत परीक्षा Online Mode म्हणजे Google Form च्या माध्यमातून घेण्यात आले.

अंतर्गत परीक्षेतील गुणदान हे Test, Tutorial, behaviour आणि Attendance या पद्धती नुसार करण्यात येते.हे गुणदान College Assessment म्हणून Online KBNM Digital University मध्ये submit करण्यात येते.

● **Main Exam -**

विद्यापीठाच्या मुख्य परीक्षा दिनांक २२/०६/२०२१ ते १८/०८/२०२१ या कालावधीत Online Mode (<http://nmunionline.in>) मध्ये यशस्वीरीत्या घेण्यात आल्या.

Coronavirus या जागतिक महामारी मुळे भारत सरकारच्या आदेशान्वये संपूर्ण देशात मार्चच्या अखेर पासून ते आजपर्यंत Lockdown ची परिस्थिती असल्यामुळे विद्यापीठाच्या परीक्षा केंद्र सरकार, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, विद्यापीठाच्या परिपत्रकानुसार व महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने FYBA, SYBA व TYBA च्या परीक्षा Online mode मध्ये यशस्वीरीत्या घेण्यात आल्या. ग्रामीण व आदिवासी भागातील विद्यार्थ्यांनी या online परीक्षेकरिता जवळ-जवळ ९७ % उपस्थिती नोंदवली.

विद्यापीठ परीक्षेला FYBA, SYBA आणि TYBA वर्गाच्या सर्व विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला. FYBA, SYBA व TYBA ला विद्यार्थ्यांची परीक्षेला लक्षणीय उपस्थिती होती.परीक्षेकरिता परीक्षा समितीने उत्तम नियोजन करून यशस्वीपणे परीक्षेचे काम पूर्ण करण्यात आले यासाठी सर्व प्राध्यापकांचे व प्रध्यापकत्तर बंदूचे सहकार्य लाभले त्याचबरोबर आदरणीय प्राचार्य साहेबांचे देखील मार्गदर्शन वेळो-वेळी मिळाले.

*****

विद्यार्थी विकास विभाग

वार्षिक अहवाल - शै. वर्ष २०२०-२१

प्रा.डॉ. के. डी. सोनवणे

(विद्यार्थी विकास अधिकारी)

क.ब.चौ.उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ विद्यार्थी विकास विभाग यांच्या आदेशानुसार व मार्गदर्शनात महाविद्यालयात विद्यार्थी विकास विभाग कार्यरत आहेत. महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांचा केवळ शैक्षणिक विकास न होता. त्यांचा सामाजिक, सांस्कृतिक, बौद्धिक आणि एकूणच सर्वांगीण विकास होण्यासाठी त्याचप्रमाणे सशक्त, सुदृढ, निकोप, सुसंपन्न, चारित्र्यवान, प्रामाणिक, कष्टाळू युवापिढी घडविण्यासाठी हा विभाग सर्वोत्तमरी तत्पर आहे. असे मानले जाते.

वर्ष २०२०-२०२१ साठी महाविद्यालयांचे प्राचार्य ए.पी. खैरनार यांच्या मार्गदर्शनात आणि विद्यार्थी विकास अधिकारी प्रा.डॉ. के. डी. सोनवणे, यांच्या सहकार्याने विद्यार्थी विकास विभागाचे कार्य संपन्न झाले.

क.ब.चौ.उ.म.वि. विद्यार्थी विकास विभागामार्फत निघणाऱ्या परिपत्रकाप्रमाणे विविध योजना कार्यशाळा उपक्रम चर्चासत्र कार्यक्रम आदिंची कार्यवाही महाविद्यालयात या विभागामार्फत करण्यात आली.

● **महत्त्वपूर्ण व योजनांची रुपरेषा पुढीलप्रमाणे -**

- १) कर्मवीर भाऊराव पाटील "कमवा आणि शिका" योजना
- २) वैद्यकीय तपासणी शिबीर
- ३) विद्यार्थी सुरक्षा अपघात योजना
- ४) आर्थिक दुर्बल घटक शिष्यवृत्ती
- ५) एकलव्य विद्याधन योजना
- ६) रॅगिंग प्रतिबंध समिती
- ७) महिला लैंगिक शोषण व तक्रार निवारण समिती

- ८) व्यक्तीमत्त्व विकास कार्यशाळा
 ९) महापुरुष जयंती, पुण्यतिथी व्याख्यानपर मार्गदर्शन
 १०) विविध दिन साजरे करणे
 ११) मतदार नोंद जनजागृती
 १२) विद्यापीठस्तरीय विविध महाविद्यालय आयोजित कार्यशाळेसाठी प्राध्यापक बंधु-भगिनी विद्यार्थी-विद्यार्थिनी सहभाग व उपस्थिती नियोजन.
 १३) स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शन
 अशाप्रकारे आमच्या महाविद्यालयात विद्यार्थी विकास विभागामार्फत कार्यक्रम राबविण्यात आले.

*****

विद्यार्थी विकास मंच स्पर्धा परीक्षा केंद्र

वार्षिक अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

प्रा. अजाबराव इंगळे
(समन्वयक)

दरवर्षी निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श कॉलेज निजामपूर-जैताणे विद्यार्थी विकास मंच स्पर्धा परीक्षा केंद्र अंतर्गत स्पर्धा परीक्षेवरती विविध तज्ञांचे मार्गदर्शन आयोजित केले जाते. शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ मध्ये खालील कार्यक्रम झूम एप द्वारे ऑनलाईन आयोजित करण्यात आले.एम.पी.एस.सी. आणि यु.पी.एस. .सी पास झालेल्या तज्ञ अधिकाऱ्यांचे मार्गदर्शन आयोजित करण्यात आले.

स्पर्धा परीक्षेवर ऑनलाईन व्याख्यान :

देहरादून केंद्राचे कामगार सहाय्यक आयुक्त विशाल आमटे यांनी स्पर्धा परीक्षेची पूर्व तयारी यावती विद्याथुयाना मार्गदर्शन केले. वेळेचे नियोजन आणि अभ्यासाचे सातत्य स्पर्धा परीक्षा साठी आवश्यक असते असे प्रतिपादन आमटे यांनी केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष माहाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार होते.

त्यांनी स्पर्धा परीक्षेमध्ये यशस्वी होण्यासाठी मूलमंत्र दिला. आपण आपल्या बिकट परिस्थितीवर मात करून जिद्द, चिकाटी आणि अथक परिश्रम या भरोश्यावर कोणतेही यश संपादन सहज करू शकतो हे हि त्यांनी सांगितले. कार्यक्रमाचे प्रास्तविक प्रा.अजबराव इंगळे यांनी केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष मा. प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार यांनी अध्यक्षस्थान भूषविले. त्यांनी विद्यालयामध्ये विद्यार्थी केंद्रीत उपक्रमावरती प्रकाश टाकला.

स्पर्धा परीक्षेवर एक दिवसीय वेबिनार :

द युनिक अकॅडेमी पुणे आणि आदर्श कला महाविद्यालय तर्फे स्पर्धा परीक्षेवर्ती वेबिनार दि.३० सप्टेंबर ला झूम द्वारे आयोजित करण्यात आला. एक दिवशीय वेबिनार चे उद्घाटक नंदुरबार येथील Assistant Collector श्रीमती वासुमना पंत होत्या. तर प्रमुख मार्गदर्शक महणून विद्यार्थी विकास मंच स्पर्धा परीक्षा केंद्र चे प्रा. कैलास भलकारे आणि प्रो.अचल चहल होते. भलकारे यांनी एम.पी.एस.सी.ची पूर्वतयारी यावरती मार्गदर्शन केले. त्यात त्यांनी ग्रामीण आणि शहरी युवक यांची तुलना करून. ग्रामिण युवक कसे स्पर्धा परीक्षा मध्ये यश संपादन करीत आहे यावर हि भाष्य क्ले. प्रा.अचल यांनी ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित करून त्यांना मार्गदर्शन केले. सदर वेबिनार चे समन्वक प्रा.अजबराव इंगळे यांनी सूत्रसंचालन व आभार केले.

*****

राष्ट्रीय सेवा योजना

वार्षिक अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

प्रा. प्रणव गरूड

(कार्यक्रम अधिकारी)

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ मध्ये कोविड -१९ च्या परिस्थितीमुळे संपूर्ण समाज जिवन व शैशीणक क्षेत्रात मोठ्या अडचणी निर्माण झाल्या लॉकडाऊन व संचार बंदीमुळे महाविद्यालय नियमित स्वरूपात भरत नव्हते विद्यार्थ्यांचे प्रवेश व मागील वर्षाच्या परीक्षा नंतरच्या काळात घेण्यात आल्या. महाविद्यालय नियमित न भरता ऑनलाईन पद्धतीने काम काज करत होते. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार यांनी लॉक डाऊनच्या सुरुवातीच्या काळातच राष्ट्रीय सेवा योजना एककाचे कार्य सरकार व प्रशासनाच्या विविध नियम व निबंधाना अनुसरून कशा प्रकारे करता येईल याच्या सुचना कार्यक्रम अधिकारी व सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी यांना दिल्या त्या नुसार लॉकडाऊनच्या काळातही सर्व नियमांचे पालन करून राष्ट्रीय सेवा योजना एककाने कोरोनाच्या कठीण संकट काळात सर्व नियमांचे पालन करून आपले कामकाज सुरु केले. कार्यक्रम अधिकारी म्हणून महाविद्यालयातील इतिहास विषयाचे प्रा. प्रणव गंगाधर गरूड यांना पदावर पुढे कायम ठेवण्यात आले. तर सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी म्हणून प्रा. यशवंत रघुनाथ कुलकर्णी यांची तर महीला कार्यक्रम अधिकारी म्हणून प्रा. डॉ. प्रियंका प्रकाश सुलाखे यांना नविन शैक्षणिक वर्षात एक वर्षासाठी कायम करण्यात आले.

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ चा नियोजित वार्षिक अहवाल सादर करतांना मनस्वी आनंद होत आहे. समाजहित व राष्ट्र उभारणीसाठी युवक हा महत्व पूर्ण घटक मानला जातो. माजी राष्ट्रपती डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांनी युवा शक्ती आधारावरच २०२०

पर्यंत आपला देश जागतिक महासत्ता होण्याचे स्वप्न पाहिले. राष्ट्रीय सेवा योजना एककाच्या माध्यमातून या अशा युवा शक्तीच्या पंखात बळ निर्माण करण्यासाठी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे व्यासपीठ निर्माण करण्यात आले आहे. राष्ट्रपीता महात्मा गांधी यांच्या जन्म शताब्दी निमित्ताने सुरु झालेल्या या उपक्रमाची सुरुवात आमच्या आदर्श कला, महाविद्यालयात सन १९९८ पासून झाली आहे. कोरोना सारख्या जागतीक महामारीच्या काळात राष्ट्रीय सेवा योजना समाज सेवेसाठी दिपस्तंभा सारखी उभी राहिली. आमच्या महाविद्यालयातील स्वयंसेवकांनीही कोरोना काळात विविध सामाजिक बांधीलकीचे कार्यक्रम राबवून समाजाच्या कठीण परिस्थितीत सहाय्य करण्याचा अभिमानास्पद प्रयत्न केला. त्यांच्या या प्रयत्नांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अशोकजी खैरनार व महाविद्यालयाचे अध्यक्ष बाबासाहेब अॅड. शरदचंद्र जगन्नाथ शाह यांचे मौलिक मार्गदर्शन व प्रेरणा खुप मोलाच्या ठरल्या.

लॉकडाऊन काळात सर्व समाज जिवन ठप्प असतांना राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी समाजामध्ये कोरोना विषयक जागृती निर्माण करणे, प्रशासनाला मदत करणे, कोरोनाच्या सुरुवातीच्या काळात जागृती हेच महत्वाचे हत्यार असल्याने यासाठी स्वयंसेवकांनी आपल्या ग्रामिण भागात वाड्या वस्त्यांवर, पाड्यांमध्ये कौतुकास्पद कार्य केले. देशापुढे असलेल्या अवाढव्य संकटाला तोंडदेतांना आपला खारीचा वाटा उचलला.

१) मास्क वाटप - आमच्या महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी ३०० मास्कचे वाटप निजामपूर, जैताणे, वासखेडी, टिटाणे, भामेर, वाघापूर, छडवेल व जवळच्या परीसरातील गावांमध्ये केले.

२) सॅनिटायझेशनला मदत - राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी निजामपूर, जैताणे, वासखेडी, टिटाणे,

भामेर, वाघापूर, छडवेल व जवळच्या परीसरातील गावांमध्ये ग्रामपंचायत प्रशासनाला गावाच्या सॅनीटायझेशनला मदत केली.

३) कोरोना जनजागृती - राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी कोरोना विषयक जनजागृती करण्यासाठी विशेष प्रयत्न केले. ग्रामिण भागात मास्क वापरणे, सामाजिक अंतर राखणे, सॅनीटायझरचा वापर, वारहवार हात धुणे, गर्दी टाळणे व कोरोना आजाराची जनतेला माहिती देणे या विविध मुद्द्यांवर जनजागृती केली.

४) सरकारी यंत्रणांना मदत - राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी विविध कामांसाठी आपल्या परीसरातील सरकारी यंत्रणांना मदत केली. ५० राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी ग्रामपंचायत स्वस्त धान्य दुकाने, पोलीस प्रशासन यांना कोरोना आपत्तीत मनुष्यबळ तुटवडा असतांना विविध कामांसाठी मोलाची मदत केली.

५) समाज माध्यमांमधून जनजागृती - आमच्या ग्रामिण परीसरात राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी विविध समाज माध्यमांच्याद्वारे कोरोना विषयक जनजागृती केली व ग्रामिण भागातील जनतमध्ये कोरोना विषयक उपयुक्त माहिती दिली.

६) अन्नधान्य वितरणात मदत - राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या २० स्वयंसेवकांनी ते राहत असलेल्या गावातील सरकारी स्वस्त धान्य दुकानांना अन्नधान्य वितरणात मदत केली.

७) आमच्या महाविद्यालयातील कार्यक्रम अधिकारी व सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी यांनी पंतप्रधान सहाय्यता निधीला आर्थिक मदत केली.

८) जागतिक लोक संख्या दिनानिमित्त कवयत्री बहीणाबाई उत्तर महाराष्ट्र विद्यापिठ, जळगांव व हेल्थ फाऊंडेशन, नवीदिल्ली यांच्या संयुक्त विद्यमाने राबवलेल्या तंबाखु मुक्त भारत अभियान या उपक्रमा

अंतर्गत स्वयं सेवकांनी तंबाखु मुक्तीची ऑनलाईन पध्दतीने शपथ घेतली.

९) ८ जुलै २०२० बुधवार रोजी महाविद्यालयातील स्वयंसेवक व कार्यक्रम अधिकारी यांनी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यापिठ स्तरावर राबवल्या गेलेल्या वृक्षा रोपण अभियानात सहभाग घेतला व ५० वृक्ष लावले.

१०) दि. १२ ऑगस्ट २०२० रोजी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी गंदगी मुक्त भारत अभियान उपक्रमांतर्गत आपण राहत असलेल्या परीसरात कोरोना व लॉकडाऊनचे सर्व नियम पाळून स्वच्छता केली.

११) दि. २ ऑक्टोबर २०२० रोजी महाविद्यालयात माहात्मा गांधी जयंती निमित्त गांधीजींचे प्रतिमा पुजन करण्यात आले.

१२) दि. ८ ऑक्टोबर २०२० रोजी महाविद्यालयात कोविड-१९ संदर्भात शपथ घेण्याचा कार्यक्रम घेण्यात आला ह्यात सर्व प्राध्यापक व प्राध्यापकत्तर कर्मचारी वृंद उपस्थित होते. सर्व कोरोना नियमांचे पालन करत हा कार्यक्रम करण्यात आला तर विद्यार्थ्यांनी त्यांच्या घरी राहून ऑनलाईन शपथ घेतली.

१३) दि. २६ नोव्हेंबर २०२० रोजी संविधान दिनाच्या निमित्ताने ऑनलाईन कर्काक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. भारतीय संविधान एक गौरव ग्रंथ या विषयावर विद्यार्थी कल्याण अधिकारी प्रा. डॉ. क. डी. सोनवणे यांनी भारतीय संविधान व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे योगदान स्वयंसेवकांना विषद केले तर कार्यक्रमाच्या अध्यक्ष स्थानी प्राचार्य डॉ. अशोकजी खैरनार हे होते.

१४) दि. १२/०१/२०२१ रोजी स्वामी विवेकानंद जयंती व राष्ट्रीय युवक सप्ताहाच्या निमित्ताने राष्ट्रीय सेवा योजना एककाच्या वतीने ऑनलाईन कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या प्रसंगी प्रमुख वक्ते म्हणून राष्ट्रीय सेवा योजनेचे जिल्हा स्वयंसेवक व म्हसदी

महाविद्यालयाचे प्रा. डॉ. वाल्मीक आढावे यांनी स्वामी विवेकानंदांच्या जिवनावर मार्गदर्शन कले युवकांना स्वामीजी अखंड प्रेरणेचा स्रोत असल्याचे त्यांनी सांगितले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्रा. डॉ. अशोक खैरनार होते. कार्यक्रमासाठी प्रा. प्रणव गंगाधर गरुड, प्रा. यशवंत कुलकर्णी, प्रा. प्रियंका सुलाखे यांनी परिश्रम घेतले.

१५) दि. १/३/२१ रोजी महाविद्यालयास छत्रपती शिवाजी महाराज राष्ट्रीय समितीच्या राज्य शाखेतर्फे ५० आयुवेदीक वनस्तर्तीची रोपे भेट देण्यात आली. समितीचे नंदुरबार शाखाध्यक्ष श्रीकृष्ण कासार यांनी ही रोपे सुपूर्त केली त्यांची योग्य प्रकारे लागवड करून जतन करण्यात आले.

अशा प्रकारे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या निमित्त कार्यक्रमाचे नियोजन केले गेले. कोरोनाच्या कठीण परिस्थितीत महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना एककाने वणवा पेटलेला असतांना तो विझवणाऱ्या चिमणी प्रमाणे अल्पसा का होईना परंतू चांगले कार्य करण्याचा प्रयत्न केला. आमच्या यशस्वीतेसाठी अध्यक्ष बाबासा. अॅड. शरदचंद्रजी शाह यांचे मार्गदर्शन व प्रेरणा तसेच महाविद्यालयाचे प्राचार्य राष्ट्रीय सेवा योजना एककाचे अध्यक्ष डॉ. अशोकजी खैरनार यांचे मार्गदर्शन लाभले. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. प्रणव गरुड सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी प्रा. यशवंत कुलकर्णी व महिला कार्यक्रम अधिकारी प्रा. डॉ. प्रियंका प्रकाश सुलाखे यांचे नियोजन तसेच महाविद्यालयातील प्राध्यापक व प्राध्यापकत्तर वृंद यांच्या सहकार्यातून राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या नियमित कार्यक्रमासाठी मोलाचे सहकार्य व मार्गदर्शन मिळाले. यातूनच राष्ट्रीय सेवा योजना एककाचे कार्य वाटचाल करत आहे.

ध्यान्यवाद!

*****

युवती व्यक्तिमत्व विकास चर्चासत्र

अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

प्रा.डॉ. प्रियंका सुलाखे

दिनांक १२/०५/२०२१ रोजी निजामपुर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपुर जैताणे येथे एक दिवसीय राष्ट्रीय युवती व्यक्तिमत्व विकास विषयावर विद्यार्थिनींसाठी वेबिनार आयोजित करण्यात आला होता. या वेबिनारच्या उद्घाटन प्रसंगी उद्घाटक म्हणून जी एच रायसोनी विद्यापीठ अमरावतीच्या कुलगुरू मा. प्रा. डॉ. प्रीती अग्रवाल, वेबिनारच्या समारोपकर्त्या मा. प्रा.डॉ. लता मोरे, प्रमुख वक्ता म्हणून लाभलेल्या मा.श्रीमती दैवता पाटील, मा. डॉ. नीतू जोशी मा. डॉ. माधुरी सदगीर, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक पी. खैरनार, सर्व प्राध्यापक वृंद व प्राध्यापकत्तर कर्मचारी तसेच विविध विद्यापीठ व विविध राज्यातून विद्यार्थिनी उपस्थित होत्या. या ऑनलाइन वेबिनार साठी विविध राज्य व विद्यापीठातून एकूण २२७ विद्यार्थिनींनी आपला सहभाग नोंदवला. या कार्यक्रमाची सुरुवात सरस्वती पूजन करून करण्यात आली.

वेबिनार चे प्रास्ताविक महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार सर यांनी केले. प्रास्ताविकात प्राचार्य महोदय यांनी सांगितले की महाविद्यालयांमध्ये महिला सक्षमीकरणासाठी अनेक वर्षांपासून अनेक उपक्रम राबवले जातात. लॉकडाऊनच्या काळातही महिला सक्षमीकरण साठी दरवर्षी राबविण्यात येणारे उपक्रम यात खंड पडू नये, त्यात सातत्य रहावे म्हणून या वेबिनारचे आयोजन करण्यात आले आहे. अनेक वर्षांपासून महिलांसाठी, युवतींसाठी चालवण्यात आलेल्या विविध उपक्रमांबद्दल महाविद्यालयाला मिळालेल्या महाराष्ट्र राज्य शासनाचा जागर जाणिवांचा पुरस्काराबाबत माहिती दिली. मुलींचा फक्त बौद्धिक

विकास नव्हे तर त्यांचा सर्वांगीण विकास व्हावा हा हेतू डोळ्यासमोर ठेवून दरवर्षी या उपक्रमांचे आयोजन केले जाते, कार्यक्रमांला मिळणारा मुलींच्या उदंड प्रतिसाद कामाची पावती आहे असे सरांनी सांगितले.

या कार्यक्रमाच्या उद्घाटक मा. प्रा. डॉ.प्रीती अग्रवाल यांनी उद्घाटकीय भाषण केलं. समाजात एकंदरीत लहान लहान गोष्टी वर लक्ष देता प्रत्येक वस्तूत प्रत्येक घटकात कुठे ना कुठे स्त्री-पुरुष असमानता जाणवते. मुलांनी घराबाहेरची कामं करावी आणि मुलींनी स्वयंपाकच करावा असं लहानपणापासून मुलांच्या मनात रुजवलं जातं. समाजानेच स्त्री-पुरुष असमानतेची चौकट स्वतः उभी करून दिलेली आहे. आणि आपण देखील ती स्वीकारलेली आहे आपण स्वतः बऱ्याच वेळा ही गोष्ट स्वीकारतो की मी स्त्री आहे मी हे करू शकणार नाही परंतु आपण आपली मानसिकता बदलायला हवी. कोणी आपल्याला समान वागणुकीची संधी देण्यापेक्षा आपण स्वतः आपल्या मध्ये बदल घडवून आणून ही संधी स्वतः घेतली पाहिजे. सर्वसाधारणतः प्रत्येक शिक्षण क्षेत्रात बघितलं असता चांगले मार्क मिळवणाऱ्या जास्त करून या मुलीच असतात परंतु जिथे नोकरीची संधी येते किंवा जिथे प्रशासकीय काम करायचं असतं तिथे जास्त करून पुरुषांचे प्रमाण जास्त असत या गोष्टीचा आपण स्वतः विचार करायला हवा. म्हणजेच प्रत्येक स्त्रीमध्ये क्षमता असून देखील त्या आपल्या क्षमतांना कुठेतरी वाव देत नाही असे त्यांनी सांगितले. जर स्त्रीने स्त्रीच्या क्षमता ना ओळखलं नाही त्याला वाव दिला नाही तर आपण दुसऱ्यांकडून समानतेची अपेक्षा करून उपयोग नसतो आपण ती समानता स्वतः तयार करायला हवी. या सर्व गोष्टी समजून घेण्यामागे शिक्षणाचा खूप मोठा हातभार असतो. प्रत्येक मुलीने शिक्षण हे घेतलं पाहिजे शिक्षणामुळे तुमच्या व्यक्तिमत्त्वामध्ये फार मोठा आमूलाग्र बदल होतो त्यामुळे आपल्याला प्रत्येक

गोष्टीमध्ये सकारात्मकता शोधण्याची एक नवी दृष्टी निर्माण होते. समाजामध्ये स्त्री पुरुष समानता करण्याची सुरुवात मुलींनी स्वतःपासून करायला हवी. मुलींनी स्वतः ठरवायला हवं की आपल्याला समानता हवी आहे आणि त्याची सुरुवात स्वतःपासून करायला हवी. मी मुलगी आहे मी एक स्त्री आहे मी प्रत्येक गोष्ट करू शकते असा आत्मविश्वास स्वतःमध्ये निर्माण करायला हवा यामुळे आपण स्वतः समाजात असलेली स्त्री पुरुष असमानता याच्यामध्ये बदल घडवून आणू शकतो असे मा.अग्रवाल मॅडम यांनी सांगितले.मा. प्रा.डॉक्टर प्रीती अग्रवाल मॅडम यांनी अगदी लहान लहान उदाहरण देऊन समाजात असणारी असमानता दाखवून दिली तसेच महिलांमध्ये किती क्षमता असते आणि ती आपलं भविष्य स्वतः लिहू शकते याबद्दलही सांगितले. तसेच या वेबिनारसाठी मुलींचा असणारा इतका उदंड प्रतिसाद पाहून याबद्दल कौतुकास्पद वक्तव्य केले.

वेबिनारच्या समन्वयक डॉ.प्रियंका सुलाखे यांनी मा.डॉ.प्रीती अग्रवाल मॅडम यांनी त्यांच्या अमूल्य वेळ दिला याबद्दल त्यांचे आभार मानले यानंतर लगेचच प्रथम सत्रची सुरुवात झाली प्रथम सत्राच्या प्रमुख वक्त्या मा.प्रा. श्रीमती दैवता पाटील मॅडम यांनी सेल ग्रूमिंग अंड पर्सनॅलिटी डेव्हलपमेंट या विषयावरती मार्गदर्शन केले. समाजामध्ये प्रत्येक घटकामध्ये स्त्री-पुरुष असमानता खोलवर रुजलेली आहे आणि त्यांना बदलणे सहज शक्य नसतं. त्याकरता पहिले स्वतःला ओळखणं हे फार महत्त्वाचं असतं. आपण स्वतःला कसं डिफाइन करतो कसं ओळखतो हे फार महत्त्वाचं असतं. स्वतःमध्ये तीन गोष्टी फार महत्त्वाच्या असतात मी स्वतः काय आहे? कोणी माझ्याकडे कसं पहावं? आणि मी कोणाकडे कसं पाहावं? या गोष्टी फार महत्त्वाच्या असतात. कोणासमोर आपण स्वतःला कसं प्रेझेंट करावं हे फार महत्त्वपूर्ण असतं असे सांगितलं. आपण दुसऱ्याच्या अपेक्षा नुसार वागणे म्हणजे

स्वतःच्या व्यक्तिमत्त्वाला कुठेतरी लपवतो असा त्याचा अर्थ होतो. आपण जसे आहोत तसेच वागायला हवे. यामुळे आपल्या व्यक्तिमत्त्वामध्ये अमुलाग्र बदल होतात. आपण जसे आहोत तसं वागणं म्हणजे हे तुमचं खरं व्यक्तिमत्त्व असतं आणि दुसऱ्याला जसं हवा आहे तसं वागणं म्हणजे हे कृतीम व्यक्तिमत्त्व असतं. तर हे आपणच ठरवायचं असतं की आपलं व्यक्तिमत्त्व कृतीम असावं की खरं. सर्वप्रथम तुम्ही हे ठरवायला हवं की तुम्हाला तुमच्या स्वतः कडून काय अपेक्षा आहेत. तुम्ही जे स्वतःसाठी कराल, जे निर्णय घ्याल, हे तुम्ही स्वतः घ्यायला हवे. स्वतःच्या आयुष्याचा निर्णय कोणालाही घेऊ देऊ नका असं त्यांनी सांगितलं. तुमच्या विचारांमधली सकारात्मकता हे तुमचं व्यक्तिमत्त्व प्रतिबिंबित करते. तुमच्या आजूबाजूला सकारात्मकतेचे वातावरण ठेवल्यामुळे तुमच्यात आपोआपच आत्मविश्वास निर्माण होईल. चांगल्या पुस्तकांचे वाचन करणं हे स्वतःचे व्यक्तिमत्त्व घडवण्यात महत्त्वाचे योगदान देते असं सांगीताला. एकाच वेळी व्यक्ती कुठल्याही एका कामावरती पूर्ण लक्ष देऊ शकते आपण जर एका वेळी अनेक काम करण्याचा प्रयत्न केला तर हवा तितका वेळ किंवा लक्ष आपण ठराविक कामावर देऊ शकत नाही म्हणून त्याच्यामध्ये अचूकता येत नाही. स्वतःचं व्यक्तिमत्त्व सकारात्मक बनवण्यासाठी कुठलंही काम वेळेवर करणं महत्त्वाचं असतं. वेळ आल्यानंतर ते काम केलं तर आपोआपच चिडचिड, तणाव या गोष्टी निर्माण होतात आणि या गोष्टी आपल्या व्यक्तिमत्त्वावर नकारात्मक परिणाम करतात. मुलींनी स्वतःला, स्वतःच्या विचारांना व्यक्त करणं शिकायला हवं चुकीच्या गोष्टींसाठी नाही म्हणायला शिकायला हवं, कोणी माझ्या बदल काय बोलेल काय विचार करेल याचा विचार न करता आपल्या मनाला जे योग्य वाटेल तेच करायला हवं. यामुळे आपल्या व्यक्तिमत्त्वामध्ये सकारात्मकता

निर्माण होण्यास मदत होते असे मॅडमने प्रतिपादन केलं. कुठल्याही क्षेत्रामध्ये आपण वावरत असताना किंवा नोकरी करत असताना आपलं व्यक्तिमत्त्व फार महत्त्वाचं असतं. आपण कसं उभ राहतो, कसं बोलतो, कसा वेष परिधान करतो या गोष्टी फार महत्त्वाच्या असतात. मॅडम यांनी प्रात्यक्षिक रूपांमध्ये व्यक्तिमत्त्व कसं असायला हवं, कसं बोलावं, कसं चालावं हे त्यांनी सांगितलं.

दुसऱ्या सत्राच्या प्रमुख वक्ता मा.डॉ. नीतू जोशी मॅडम यांनी स्ट्रेस मॅनेजमेंट या विषयावर मार्गदर्शन केले. स्ट्रेस म्हणजे काय? यावर त्यांनी सखोल मार्गदर्शन केले. तणाव हा एका विशिष्ट स्तरापर्यंत आपल्या व्यक्तिमत्त्वावर सकारात्मक परिणाम करतो परंतु जर जास्त वाढला तर त्याचा आपल्या व्यक्तिमत्त्वावर नकारात्मक परिणाम होतो. विद्यार्थीदशेमध्ये विविध गोष्टींचा फार तणाव निर्माण होतो आणि सध्याच्या स्थितीमध्ये परीक्षेचे वातावरण आहेत आणि एकीकडे कोरोनामुळे लॉकडाऊनचा काळ आहे अशा परिस्थितीमध्ये विद्यार्थ्यांना तणाव येणं हि साहजिक गोष्ट आहे. स्वतःच्या परिस्थितीची दुसऱ्याच्या परिस्थितीशी कधीही तुलना करू नये. माझ्याकडे हे आहे आणि तिच्याकडे ते आहे याचा विचार करण्यापेक्षा आपल्याकडे जे आहे त्यामध्ये आनंदी राहिल्यामुळे व्यक्तिमत्त्वात सकारात्मकता निर्माण होते. कोणाच्याही व्यक्तिमत्त्वाचे अनुकरण करू नये. दैनंदिन जीवनामध्ये नेहमीच तणावाचं वातावरण असतं. प्रत्येक गोष्टींमध्ये संतुलन व्यक्तीला ठेवता आलं पाहिजे. यामुळे तणाव कमी होण्यास मदत होते. तणाव कमी होण्यासाठी कुठल्याही गोष्टीचे नियोजन व्यवस्थित पद्धतीने करणं आणि महत्त्वाच्या गोष्टींना प्राथमिकता देणं हे फार महत्त्वाचं असतं असे त्यांनी सांगितले. वेळेचे व्यवस्थापन करणे, महत्त्वाच्या कामांवर अधिक लक्ष देणे आणि टाळाटाळ न करता सर्व कामे वेळेवर करणे,

प्रत्येक घटकासाठी प्रत्येक गोष्टीसाठी एक ठराविक वेळापत्रक बनवायला हवं यामुळे कमीत कमी ऊर्जेचा वापर करून आपण जास्तीत जास्त काम करू शकतो. तणाव घालण्यासाठी स्वतःचा स्वतःशी बोलणे फार महत्त्वाचा असते.तणावाच्या परिस्थितीमध्ये आपल्याला कुठल्या गोष्टीमुळे तणाव येतो आहे हे शोधणं फार महत्त्वाचं असतं आणि स्वतः स्वतःशी बोलल्यामुळे खूप गोष्टींची उत्तरं आपल्याला आपल्याच मध्ये मिळतात. आपल्याला आपले ध्येय ठरवता आलं पाहिजे आणि ठरवलेल्या ध्येयापर्यंत पोहोचण्यासाठी प्रत्येक पायरीला मोजून मापून, कामाचे व्यवस्थापन करून त्या ध्येयापर्यंत पोहचले पाहिजे. सर्व गोष्टींचा विचार करून वागल्यास तणाव हा आपल्याला घालवता येतो आणि प्रभावी व्यक्तिमत्व बनवता येते असे त्यांनी प्रतिपादन केले.

तिसऱ्या सत्राच्या प्रमुख वक्ता मा.डॉ. माधुरी सदगीर यांनी डिजिटल टूल्स इन एज्युकेशन या विषयावरती विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन केले. त्यांनी प्रात्यक्षिक स्वरूपामध्ये वर्ड फाईल ही कशी असते त्याच्यामध्ये कुठली फिचर्स असतात आणि त्याचा कसा वापर करता येतो यावर प्रकाश टाकला. शिक्षण क्षेत्रांमध्ये अशा वेगवेगळ्या डिजिटल टूलचा वापर करून शिक्षण क्षेत्रांमध्ये अध्यापनाला अधिक प्रभावी बनवता येतं. करोनाने आपल्याला अधिकच डिजिटल साक्षरते कडे घेऊन गेलेला आहे आणि या काळामध्ये स्वतःला डिजिटल करून घेणं फार महत्त्वाचं असतं असं त्यांनी सांगितलं. त्यांनी त्यांच्या सादरीकरणामध्ये प्रत्येक विषयामध्ये कुठल्या कुठल्या टूल्सचा वापर करून आपण प्रेझेंटेशन तयार करू शकतो यावर त्यांनी प्रकाश टाकला. पीपीटी तर सर्वच तयार करतात पण विद्यार्थ्यांना अधिक समजण्यासाठी त्या प्रेझेंटेशनमध्ये जास्तीत जास्त माहितीला आपण पिक्चर मार्फत कसं दाखवता येईल यावर लक्ष दिलं गेलं पाहिजे. ऑनलाइन

अशी अनेक सॉफ्टवेअर ऍप्लिकेशन्स आहे त्यामध्ये आपण अगदी सहज असं प्रेझेंटेशन ला जास्त सुंदर आणी सहज-सोप्या पद्धतीने बनवू शकतो. काही प्रेझेंटेशन मध्ये आपण माहिती टाकू शकतो तर काहीमध्ये इमेजेस तर काहीमध्ये वेगवेगळ्या डेव्हलपमेंट स्टेजसला सुद्धा आपण दाखवू शकतो अशा वेगवेगळ्या स्लाईड्स दाखवून त्यांतील माहितीला आपण विद्यार्थ्यांपर्यंत अगदी सोप्या आणि चांगल्या पद्धतीने कसं पोचवू शकतो यावर असे त्यांनी सांगितले. गुगल वर्ड फाईलबद्दल त्यांनी खूप साध्या आणि सोप्या शब्दात विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन करून गुगल वर्ड फाईल म्हणजे काय त्यात कुठली कुठली घटक असतात त्याचा कसा कसा वापर करता जातो यावर त्यांनी मार्गदर्शन करून. गुगल वर्ड फाईल मध्ये विद्यार्थी स्वतः कशा नोट्स बनवू शकतात त्यानंतर त्या नोट्स आपल्या मित्रांपर्यंत घर बसल्या कशा पोहोचवता येतील तसेच विद्यार्थ्यांना दिलेले प्रोजेक्ट जेव्हा विद्यार्थी तयार करतात त्यात काही चुका असल्यास किंवा त्यासंबंधी काही मार्गदर्शन करायचे असल्यास घरी बसल्या त्या फाईल मध्ये शिक्षक त्यांना सांगू शकतात. यामुळे आपल्याला आपल्या कागदांची किंवा नोट्सची देवाणघेवाण करण्याची गरज नसते. घर बसल्या सर्व गोष्टी शक्य असतात असे त्यांनी सांगितले. या काळामध्ये जवळपास सर्वच विद्यार्थी डिजिटल झाले आहेत परंतु त्या डिजिटल मध्ये सुद्धा पूर्णतः कुशल होण्याची विद्यार्थ्यांना गरज असते. असे बरेच फीचर्स असतात की जे विद्यार्थ्यांना माहित नसतात त्यामुळे त्याचा वापर करू शकत नाही. त्यामुळे प्रत्येक फीचर्सचा व्यवस्थित अभ्यास करून ते समजून घेणं फार महत्त्वाचं असतं. असे त्यांनी सांगितले.

समारोप समारंभ प्रसंगी समारोपका म्हणून मा. प्रा. डॉ. लता मोरे, मा.प्रा. डॉ.प्रीती अग्रवाल, प्रा.श्रीमती दैवता पाटील, डॉ.नीतू जोशी, डॉ.माधुरी सदगीर,

मा.प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार सर्व प्राध्यापक वृंद, प्राध्यापकत्तर कर्मचारी वर्ग आणि विविध विद्यापीठातून व राज्यातून आलेल्या सर्व विद्यार्थिनी उपस्थित होत्या. समारोपका प्रा.डॉ. लता मोरे मॅडम यांनी अगदी लहान लहान गोष्टीतून आपण आपली व्यक्तिमत्व कस विकसित करू शकतो हे सांगितलं. व्यक्तिमत्व विकास होण्यासाठी सर्वात महत्वाचं म्हणजे आत्म नियंत्रण असतं. स्वतःवर स्वतःचे नियंत्रण असायला हवं. आपण काय करतो आहे, का करतो आहे या गोष्टीचा आपण विचार करायला हवा असं त्यांनी सांगितलं. कोणीही सांगितलं म्हणून ती गोष्ट करण्यापेक्षा ती गोष्ट आपल्या बुद्धीला पटत असेल तर ती गोष्ट नक्कीच करायला हवी. कुठलीही परिस्थिती ही एकसारखी कधीच नसते. कधी ना कधी ती बदलणारच असते. बदलणाऱ्या परिस्थितीशी जुळवून घेणं हे फार महत्वाचं असतं यामुळे आपल्या आयुष्यात सकारात्मकता निर्माण होते. फक्त बसून राहण्यापेक्षा नेहमी व्यक्तीने क्रियाशील राहायला हव, उपक्रमशील राहायला हवं यामुळे नवीन नवीन काहीतरी करण्याची प्रेरणा व्यक्तीला मिळते यामुळे त्याचं मन कुठेतरी गुंतलेलं असतं यामुळे त्याच्या मनात कधीही नकारात्मक विचार येत नाही आणि तो नेहमी सकारात्मक विचार करत असतो असे त्यांनी सांगितले. कुठल्याही क्षेत्रात या कुठल्याही कामात आपल्या भावना खूप महत्वाच्या असतात. सर्वप्रथम आपल्याला स्वतः ध्येय ठरवता आलं पाहिजे आणि त्या ध्येयापर्यंत पोहोचण्यासाठी आपल्या भावनांना तिकडे वळवता आलं पाहिजे. भावना एकदा आपल्या ध्येयाकडे वळल्या की व्यक्ती त्या दिशेने बरोबर काम करतो. कुठलंही काम करताना आशावादी राहायला हवं आशावादी राहिलं तर न होणारं कामही अगदी सहज कमी कष्टात करू शकतो. कुठलेही काम करताना स्वतःच्या हितापेक्षा सामाजिक हिताचा विचार करणं महत्वाचं असतं जर का आपण सामाजिक हिताचा

विचार केला तर आपण केलेलं काम हे नक्कीच चांगलं असतं आणि त्याचे परिणाम हे आपल्याला खूप चांगल्या स्वरूपात मिळतात. असे काम करत असताना जर आपल्या हिताचा आपल्याला त्याग करावा लागला तर त्यागही आपण करण्याची तयारी ठेवायला हवी. आपल्या ध्येयापर्यंत पोहोचण्यासाठी स्वतःला प्रेरित करणं महत्वाचं असतं स्वतःला स्वतः प्रेरणा देऊन आपण आपल्या ध्येयापर्यंत पोहोचण्यासाठी प्रयत्नांची पराकाष्ठा करायला हवी. तरच आपण आपल्या ध्येयापर्यंत पोहोचू. या पर्यंत पोहोचताना आपलं एटीट्यूड सकारात्मक असायला हवं यामुळे अटीट्यूड सकारात्मक असल्यास आपण करत असणारी सर्व कामही सकारात्मकरीत्या पूर्ण होतात.. आपल्या मनात चांगले विचार येण्यासाठी आपल्या डोक्यात चांगले विचार असायला हवे आणि आपल्या डोक्यात चांगले विचार येण्यासाठी वाचनाची सवय असणे फार महत्वाची असते. चांगल्या गोष्टी वाचल्यास त्या चांगल्या गोष्टी आपल्या आपोआपच मनामध्ये रुजत जातात आणि आपण त्या गोष्टी आपल्या आचरणात आणत जातो. ज्या गोष्टी आपल्याला आवडतात त्या आपण नक्कीच करायला हवा यामुळे त्या गोष्टीमुळे आपल्या आयुष्यामध्ये एक आनंदाचं वातावरण निर्माण होतं. यामुळे आपोआपच आपल्या आजूबाजूला एक सकारात्मकता निर्माण होते आणि आपल्याला काम करण्याची प्रेरणा मिळते. घरातली प्रत्येक गोष्ट आपल्याला काहीतरी शिकवते हा दृष्टिकोन समोर ठेवून तिच्याकडे पाहायला हवं. प्रत्येक गोष्ट प्रत्येक वस्तू काही ना काही आपल्याला शिकवत असते गरज असते ती फक्त आपल्या दृष्टीकोनाची. मॅडम यांनी रूम मधल्या प्रत्येक छोट्या छोट्या गोष्टी आपल्याला काय शिकवतात यावर प्रकाश टाकला. प्रत्येक गोष्ट प्रत्येक वस्तू चांगली असते आपण त्याचा चांगुलपणा घ्यायला हवा आणि जी गोष्ट नकोशी असते जी नकारात्मक

असते तिला सोडून द्यायचं असतं त्यामुळे आपण प्रत्येक गोष्टीतून चांगली बाजू घेऊन आपल्या आयुष्याला आपल्या भावनांना वळण लावू शकतो असं मॅडम यांनी सांगितलं. समारोपाप्रसंगी समारोपाचे अध्यक्ष आदरणीय प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार सर यांनी आज दिवसभर लाभलेल्या प्रत्येक वक्त्याच्या मार्गदर्शना बद्दल आभार व्यक्त कले. प्रत्येक वक्त्याने प्रत्येक क्षेत्रात किती सखोल विचार मांडले यावर त्यांनी मत व्यक्त कले. निरीक्षण हे शिकण्याचं एक खूप मोठं साधन आहे प्रत्येक व्यक्ती निरीक्षणातून खूप काही शिकू शकत असतो. व्यक्तीला मिळालेला अनुभव त्याचा शिक्षक असतो. तो त्याच्या अनुभवातून खूप काही शिकत असतो. विद्यार्थिनींनी त्याच्या दैनंदिनी मध्ये जे काही काम करतात किंवा जे काही पाहतात त्या कामातून निरीक्षण करून खूप काही गोष्टी शिकाव्या असे सरांनी आवाहन केले. सुखी राहण्याचे महत्त्वाचं सूत्र म्हणजे नियम पाळण असे सरांनी सांगितले. स्वतःला स्वतः शिस्त लावणे खूप महत्त्वाचे असते.विद्यार्थ्यांनी स्वतः स्वतःचे व्यक्तिमत्व घडवायला हवं लहान लहान गोष्टींचे निरीक्षण करून तिच्यातली सकारात्मक बाजू घेऊन आपला व्यक्तिमत्व विकास करण्यात त्याचा वापर करायला हवा. महाविद्यालयमध्ये अनेक उपक्रम राबवले जातात. प्रत्येक उपक्रम हा मुलींच्या व्यक्तिमत्व विकासात नक्कीच हातभार लावतो असे त्यांनी ठामपणे सांगितले. आजच्या या वेबिनार मध्ये ग्रामीण भागातल्या मुली असूनही इतका उदंड प्रतिसाद दिला याबद्दल त्यांनी विद्यार्थिनींचे कौतुक केले.

समारोप प्रसंगी समारोपाच्या उद्घाटक प्रा.डॉ.प्रीती अग्रवाल, समारोपका प्रा.डॉ.लता मोरे आणि प्रमुख वक्त्यामाधुरी सदगीर तसेच काही विद्यार्थ्यांनी आपले प्रतिनिधीक स्वरूपात फीडबॅक सादर केले. त्यांनी आयोजित वेबिनारच्या आयोजना

संबंधित खूप कौतुकास्पद उद्गार काढले आणि या महाविद्यालयाने परत अश्याच प्रकारचे अनेक उपक्रम राबवावेत आणि आम्हाला त्यात समाविष्ट करून घ्यावेत अशी अपेक्षा व्यक्त केली.

आभार प्रसंगी वेबिनारच्या समन्वयक डॉक्टर प्रियंका सुलाखे यांनी कार्यक्रमाच्या उद्घाटक प्रा.डॉ.प्रीती अग्रवाल, समारोपकर्त्या प्रा.डॉ.लता मोरे आणि प्रमुख वक्त्या श्रीमती दैवता पाटील, डॉ. नीतू जोशी, डॉ. माधुरी सदगीर, सर्व सन्माननीय व्यवस्थापन मंडळ, आणि ज्यांच्या प्रेरणेने हा उपक्रम सातत्याने राबवला जात आहे असे महाविद्यालयाचे प्राचार्य यांचेही आभार मानले उपस्थित सर्व प्राध्यापक वृंद प्राध्यापक व इतर कर्मचारी यांचेही आभार मानले तसेच ज्यांनी या वेबिनार ची अत्याधिक शोभा वाढवली त्यांच्या उदंड प्रतिसादाने अशा सर्व विद्यापीठातल्या राज्यातल्या सर्व विद्यार्थिनींचे आभार मानले आणि राष्ट्रगीताने कार्यक्रमाची सांगता करण्यात आली.

वेबिनारच्या आयोजना संबंधी निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाच्या सर्व सन्माननीय व्यवस्थापन मंडळ व प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार सर यांनी समाधान व्यक्त केले. वेबिनारच्या समन्वयक डॉ. प्रियंका सुलाखे, संयोजक डॉ. कडी.सोनवणे सर होते. वेबिनारसाठी सर्व प्राध्यापक व प्राध्यापकत्तर कर्मचारी बंधुंचे सहकार्य लाभले.

*****

Online One Day National E- Conference on

Naxalism and Internal Security of India

अहवाल - दि. ८.०९.२०२१

प्रा.डॉ. प्रविण मोरे

दि.०८ सप्टेंबर २०२१ रोजी सकाळी १०:०० वाजता संरक्षण आणि सामरिक शास्त्र विभागाच्या वतीने एकदिवशीय राष्ट्रीय चर्चा सत्राचे आयोजन करण्यात आले. "भारताची अंतर्गत सुरक्षा आणि नक्षलवाद" या विषयावर झाले. हरियाणाचे प्रोफेसर डॉ.एस.के. मिश्रा सर यांनी "नक्षलवाद की गंभीर होती चुनौतीया" या विषयावर आपले विचार व्यक्त केले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक पी. खैरनार कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी होती. कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाचे मानव विद्या शाखेचे अधिष्ठाता डॉ.प्रमोद पवार, उद्घाटक म्हणुन उपस्थित होते. तर एस.के. साकेत पोस्ट ग्रॅज्युएट कॉलेज अयोध्याचे प्राचार्य डॉ.अभय के. सिंह यांनी "भारतातील नक्षलवादाचा प्रश्न व उपाय योजना" या विषयावर आपले विचार व्यक्त केले. तर चर्चासत्राच्या दुसऱ्या सत्रात मुंबई विद्यापीठाचे सेंट्रल युरशियन स्टडीचे डायरेक्टर प्रा.डॉ.संजय देशपांडे यांनी भारताच्या देशाबाहेरील घटनांचा अंतर्गत सुरक्षेवर होणारे परिणाम या विषयावर आपले विचार व्यक्त केले. कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ जळगावचे संरक्षण आणि सामरिक शास्त्र विषयाचे चेअरमन प्रा. डॉ. के.बी. पाटील यांनी चर्चा सत्राच्या समारोप पर मनोगत व्यक्त केले. चर्चासत्राचे संयोजक प्रा.डॉ.प्रवीण मोरे यांनी कार्यक्रमाचे सुत्रसंचालन व आभार प्रदर्शन व कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले. या चर्चा सत्रासाठी

प्रा.आतिष मेश्राम, प्रा.अजाबराव इंगळे, प्रा.डॉ.प्रियंका सुलाखे यांनी तांत्रिक सहाय्यक केले. या चर्चासत्रासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार प्राध्यापक बंधू भगिनी व शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांचे सहकार्य लाभले. या चर्चासत्रासाठी Online १८० लोकांनी सहभाग नोंदविला.

*****

डिजिटल स्त्री शक्ती विषयावर विद्यार्थीनींसाठी वेबिनार

डॉ. प्रियंका सुलाखे

दिनांक २८ सप्टेंबर २०२० रोजी महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग मुंबई, रिस्पॉन्सिबल नेटिझन आणि निजामपुर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे आदर्श कला महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने महाविद्यालयातील विद्यार्थीनींसाठी एक दिवसीय वेबिनार "डिजिटल श्री शक्ती" या विषयावर आयोजित करण्यात आले. या एक दिवसीय वेबिनार च्या उद्घाटन प्रसंगी महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग चे वरिष्ठ समुपदेशक माननीय श्री लक्ष्मण मानकर, प्रमुख वक्त्या माननीय श्रीमती सोनाली पाटणकर, माननीय श्री उन्मेष जोशी, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार आदी उपस्थित होते. महाराष्ट्र राज्य महिला आयोगाची पार्श्वभूमी, त्यांचे कार्य प्राचार्य अशोक खैरनार यांनी सांगितले. ग्रामीण भागातल्या विद्यार्थीनींना सक्षम बनवण्यासाठी महाविद्यालयात राबवण्यात येणाऱ्या विविध उपक्रमांबाबत माहिती दिली. आजच्या काळात डिजिटल सक्षम असणं किती महत्त्वाचा आहे हे त्यांनी आपल्या प्रास्ताविकातून सांगितलं. ग्रामीण भागातल्या विद्यार्थीनींनी प्रत्येक क्षेत्रात पुढे जाण्यासाठी तसेच डिजिटल सक्षम होण्यासाठी या वेबिनारचे आयोजन कले आहे असे सांगितले. तसेच महाराष्ट्र राज्य महिला

आयोग आणि रिस्पॉन्सिबल नेटिझन यांनी सुवर्ण संधी दिली याबद्दल आभार मानले. श्री लक्ष्मण मानकर यांनी असे सांगितले की ग्रामीण भागातील विद्यार्थिनींना तंत्रज्ञान अवगत असले तरी त्या तंत्रज्ञानामुळे होणारे दुष्परिणाम तसेच त्यापासून वाचण्यासाठी त्यांचे कोणते अधिकार आहेत याबद्दल त्यांना माहिती अवगत नसते आणि हाच हेतू डोळ्यासमोर ठेवून या वेबिनार चे आयोजन करण्यात आले आहे. कुठल्याही महिलाना कधीही कसाही समस्या समोर आल्या तरी महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग सदैव त्यांच्या पाठीशी उभा राहील असे आश्वासन दिले. आणि या ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांनी इतका सक्रिय सहभाग घेतला याबद्दल त्यांचे कौतुक केले. श्री उन्मेष जोशी यांनी ग्रामीण भागातील महाविद्यालयाने इतका सुंदर वेबिनार आयोजित कला तसेच या वेबिनार मध्ये ग्रामीण भागातील विद्यार्थी ने इतक्या मोठ्या संख्येने प्रविष्ट झाले याबद्दल त्यांनी कौतुक केले. वेबिनारच्या प्रमुख वक्त्या माननीय श्री सोनाली पाटणकर यांनी सायबर हरेशमेंट म्हणजे काय याबद्दल माहिती दिली तसेच फेक प्रोफाईल, सायबर स्टॉकिंग, फोटो मार्फिंग, बॉडी शेमींग, बुल्लिंग, ट्रॉलिंग याबद्दल सखोल माहिती विद्यार्थ्यांनीना दिली. या सर्व गोष्टींपासून वाचण्यासाठी प्रत्येक सोशल मीडिया संदर्भातील ॲप्लिकेशन मध्ये कोणकोणत्या सिव्युरिटी सिस्टम काम करतात तसेच त्या कशा काम करतात या संदर्भात माहिती दिली. कोण कोणत्या मार्गाने मुली सायबर क्राईम ला बळी पडू शकतात यावर प्रकाश टाकला. आपण लावत असलेला डीपी व स्टेटस हा आपल्या मॅटल स्टेटचा आरसा असतो असे त्यांनी सांगितले. ह्या मुळे मुलींनी सोशल मीडियावर आपला कोणताही फोटो अपलोड करताना या सर्व गोष्टींची खबरदारी घेणे महत्वाचे असते असे सांगितले. मोठ्या कंपन्या तसेच सरकारी क्षेत्रात नोकरीसाठी गेले असता डिजिटल फूट प्रिंट्स चेक करणे जातात अश्यावेळी

आपल्या संदर्भात घडलेली कुठलेही सायबर क्राईम हे आपल्या मार्गात येऊ शकते. त्यामुळे इंटरनेटवर कोणत्याही मोहाला बळी न पडता आपण स्वतःला सुरक्षित कसा राहावे या संदर्भात माहिती दिली. या सर्व गोष्टींची खबरदारी घेऊनही नकळत जर कोणी विद्यार्थ्यांनी किंवा महिला या सायबर क्राईमला बळी पडत असेल तर तिने स्वतःच्या अधिकाऱ्याला ओळखणं महत्वाचं असतं अशावेळी गप्प न बसता होणाऱ्या अन्यायाविरुद्ध तक्रार करणं महत्वाचं ठरतं. आणि अशावेळी सायबर क्राईम संदर्भातले सर्व पुरावे आपल्याजवळ सांभाळून ठेवणं महत्वाचं असतं. कोणत्याही धमकीला बळी न पडता नाही म्हणण्याची हिम्मत महिलांनी आपल्यामध्ये निर्माण करायला हवी. तरच आपण स्वतःला आणि आपल्या घरातील सर्वांना सुरक्षित ठेवू शकतो असे सांगितले. सायबर क्राईम मध्ये कोणत्या गुन्ह्याला कशी व कोणती शिक्षा न्यायालयामार्फत दिली जाते यावर त्यांनी प्रकाश टाकला आणि एक महत्वाची बाब सांगितली की जर १८ वर्षांखालील मुलाने गुन्हा कला असेल तर त्याच्या आई-वडिलांना पालकांना त्याची भरपाई करावी लागते. या उपक्रमाबद्दल निजामपुर जैताने शिक्षण प्रसारक मंडळाचे व्यवस्थापन मंडळाचे सर्व सन्माननीय सदस्यांनी कौतुक करून.यासाठी सर्व प्राध्यापक वृंद प्राध्यापक व इतर कर्मचारी वर्ग यांचे सहकार्य लाभले.

यावेळी ज्या विद्यार्थ्यांनी सहभागी आहेत त्यांनी या वेबिनारच्या माध्यमातून शिकलेल्या सर्व गोष्टी अजून त्यांच्या जवळील सर्व मैत्रिणी पर्यंत पोहोचवावे आणि सायबर क्राईम विरुद्ध जागृतता करावी असे आवाहन मॅडम यांनी करून यानंतर प्रश्न उत्तरांचे सत्र करण्यात आले या सत्रामध्ये विद्यार्थिनींना आलेल्या प्रश्नांचे निरसन करण्यात आले.

या वेबिनारचे सूत्रसंचालन आभार समन्वयक डॉ. प्रियंका सुलाखे यांनी केले. या उपक्रमाबद्दल

निजामपुर जैताने शिक्षण प्रसारक मंडळाचे व्यवस्थापन मंडळाचे सर्व सन्माननीय सदस्यांनी कौतुक व्हेत यावे यासाठी सर्व प्राध्यापक वृंद प्राध्यापक व इतर कर्मचारी वर्ग यांचे सहकार्य लाभले

*****

Department of English Annual Report 2020-21

Prin.Dr.Ashok Pitambar Khairnar
Head Department of English

Prof. A.R. Ingale (Asst. Professor)

The following student oriented activities have been conducted in the academic year 2020-21 on behalf of Department of English.

National level webinar : Department of English, Jagannath Kadwadas Shah Adarsh College Nijampur organized national level webinar on English Literature: A Kaleidoscope on 25 August 2021. Dr.Shruti Das head, PG Department of English, Behranpur University, Orrosa was the key note speaker while Dr. Mukta Mahajan Chairperson of BOS in English KBCNMU Jalgaon was the inaugurator of the webinar.Prof.Omkar Upadhyay Professor, Department of English and MEL lucknow University and Prof.K.Rajaraman Department of English ANnamali University, Annamalainagar were resource persons in the webinar.Prof.Nitin Bari management council member KBCNMU,Jalgaon was invited as valedictory speaker. Prin.Dr.Ashok Khairnar was the chairperson of the inaugural session of the webinar.

English Grammar Improvement Course : The department of English offered English Grammar Improvement Programme online for college students. The course was run via You Tube platform. The topics Parts of speech, Direct Indirect speech, Tenses, Clauses, Types of sentences have been covered in the course.

Mr.Ajabrao Ingle conducted classes online via Google classroom platform and Techmint and Zoom Cloud application. The HoD of the Department Prin.Dr.Ashok Khairnar guided for successful completion for the course. The course was conducted from 01 April to 30 April 2021 with online platform of Zoom, You Tube and Google Classroom.

Remedial Classes : Department organized the remedial class for S. Y and T.Y B.A Students after III and V semester in the month of August of the academic year 2020 – 21. Each student is different in term of learning ability, academic standards classroom learning. The aim of the remedial teaching is to support students who lag behind their counterparts in college performance. It helps students to consolidate their basic knowledge, to strengthen their confidence and enhance their effectiveness if learning. Fifty two students were benefitted by this course they have improved their result.

Bridge Course : Department of English offered Bridge Course for F.Y.B.A Students. These courses help to fill the gap between the two semesters. New students are acquainted to English language and literature. The course also highlighted Impotence of English Language and literature from the pint of views of students' career.

Participation in Essay Competition : Our two department students namely Rahnuma Pathan and Hitesh Nikumbh participate d in the national level Inter college essay completion organized Department of Economics and IQAC Chhatrapati Shivaji College Satara on 23 March 2021.Prof.AJabrao Ingle guided to both participants.Rahnuma Pathan wrote essay on Employment Issues After Covid 19 whereas Hitesh Nikumbh wrote essay on Agriculture after Covid 19.

Organization of Add on Course : Department of English conducted Add on Course on An Introductory Course for Literary Studies from 1 July to 30 July 2021. Thirty students benefitted

by this course. The records of the attendance have been maintained properly. Dr. D.S.Chavhan from S.G.Patil college and Dr.Jahagirdar Salunkhe from Vimalbai Arts and Science College, Sakri were external expert for the course. The syllabus is designed by the guidance of HoD Prin.Dr.Ashok Kahirnar

Organization of Elocution competition : Department of English organized elocution competitions at college level on 28 April 2021 .the topic of the elocution competitions were My experience with online teaching Online learning Myths and reality ,the future of online learning and the my role and responsibility to tackle covid 19 were given by the NMU English Teachers Associations. The HOD of department and Principal of college Dr. Ashok Khairnar was the chairperson of the programme while Prof.Ajabrao Ingle guided to students. Archana Nikumbh, Misbah Sheikh, Kiran Bedse, Rahnuma Pathan and Sakshi Vibhandik participated in the elocution participants.two students namely Misbha Shaikh from T.Y.B.A and Rahnuma Pathan from S.Y.B.A were selected for district level round organized by H.R.Patel Mahila college Shirpur and KBCNMU English Teachers' Association Jalgaon.

*****

हिन्दी विभाग व वैयक्तिक

वार्षिक अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

डॉ. विजय ग. गुरव
(हिन्दी विभाग)

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ हिन्दी विभाग की ओर से विभिन्न गतविधियाँ संगोष्ठीयों, हिन्दी दिवस, वेबिनार जसे विभिन्न गतविधियाँ संपन्न हुई है। महाविद्यालय का हिन्दी विभाग विद्यार्थियों के शैक्षिक

एवं व्यक्तिमत्व विकास के लिए विविध उपक्रमों का हमेशा आयोजन करता रहा है।

१) दि. १४ जून २०२० में आर.सी. पटेल कला, वाणिज्य, विज्ञान महाविद्यालय, शिरपुर में 'वैश्विक महामारी के दौर में संतसाहित्य की प्रासंगिकता' एकदिवसीय वेबिनार में ऑनलाईन उपस्थिति दर्शायी।

२) दि. १५ जून से १८ जून २०२० कला, वाणिज्य, विज्ञान महाविद्यालय, शहादा में 'मल्टीडिसिप्लनरी वेबिनार' में त्रि-दिवसीय वेबिनार में ऑनलाईन उपस्थिति दर्शायी।

३) दि. २० जून से २५ जून २०२० दरम्यान आदर्श कला महाविद्यालय, निजामपूर-जैताणे में सात दिवसीय इंग्लिश विभाग की व्याख्यानमाला में ऑनलाईन उपस्थिति दर्शायी।

४) दि. २७ जून २०२० जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय में एक दिवसीय राष्ट्रीय वेबिनार खेलकुद में ऑनलाईन उपस्थिति दर्शायी।

५) दि. २७ जून २०२० संत मुक्ताबाई कला, वाणिज्य, विज्ञान महाविद्यालय, मुक्ताईनगर (भुसावळ) में 'संतसाहित्य की प्रासंगिकता' को लेकर राष्ट्रीय वेबिनारर हुवा जिसमें ऑनलाईन उपस्थिति दर्शायी।

६) दि. २९ एवं ३० जून २०२० मुंबई विश्वविद्यालय, हिन्दी विभाग एवं जम्हानी साहित्य अकादमी के संयुक्त तत्वावधान में दो दिवसीय अंतरराष्ट्रीय ऑनलाईन वेबिनार संगोष्ठी में उपस्थिति।

७) दि. १२ जुलै २०२० में कला, वाणिज्य, विज्ञान महाविद्यालय, औरंगाबाद द्वारा आयोजित 'हिन्दी भाषा एवं साहित्य' प्रश्नमंजुषा में प्रतियोगिता में सहभाग दर्शाया।

८) दि. १२ जुलै २०२० कला एवं विज्ञान महाविद्यालय, मेहरूण जलगांव द्वारा आयोजित हिन्दी भाषा एवं साहित्य प्रश्नमंजुषा प्रतियोगिता में सहभाग दर्शाया।

९) दि. २० जुलै २०२० विमलताई कला एवं विज्ञान महाविद्यालय, साक्री में आयोजित राष्ट्रीय संगोष्ठी 'साहित्य व सामाजिक सरोकार' में ऑनलाईन उपस्थिति।

१०) दि. ३१ जुलै २०२० तथा १ अगस्त २०२० को कला, वाणिज्य, विज्ञान शासकयी महाविद्यालय सांखली (गोवा) एवं हिन्दी विभाग के संयुक्त तत्वावधान में आयोजित अंतर्राष्ट्रीय संगोष्ठी (वेबिनार) द्वि-दिवसीय 'वैश्विक परिदृश्य : प्रेमचंद साहित्य' में ऑनलाईन उपस्थिति।

११) दि. २६, २७ जुलै २०२० को अखिल भारतीय विकलांग चेतना परिषद, बिलासपुर (छत्तीसगढ़) में आयोजित द्वि-दिवसीय संगोष्ठी 'विकलांग दिव्यांग विमर्श : दशा एवं दिशा' में ऑनलाईन उपस्थिति।

१३) दि. ८ अगस्त २०२० शासकीय दिग्विजय स्वशासी स्नातकोत्तर महाविद्यालय, राजनांदगांव (छत्तीसगढ़) द्वारा आयोजित एक दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी कोरोना काल की कविता में ऑनलाईन उपस्थिति।

१४) दि. १० अगस्त २०२० ज्ञानपीठ प्रतिष्ठान द्वारा प्रकाशित पुस्तक में 'विनोद रस्तोगी के नाटकों में राजनीतिक चेतना' विषय को लेकर प्रपत्र प्रकाशित।

१५) दि. २६ सितम्बर २०२० कला, वाणिज्य, विज्ञान महाविद्यालय, बोदवड में '२१ वी सदी की चुनौतियाँ और साहित्य सृजन' विषयपर आयोजित एक दिवसीय राष्ट्रीय वेबिनार में उपस्थिति।

१६) दि. १२ सितम्बर २०२० आदर्श कला महाविद्यालय तथा हिन्दी विभाग द्वारा आयोजित एक दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी 'हिन्दी साहित्य में किन्नर विमर्श एवं नारी विमर्श 'का (ऑनलाईन वेबिनार) आयोजन किया।

१७) दि. १४ सितंबर से ३० सितंबर २०२० शिक्षा, संस्कृतिक उत्थान न्यास, नई दिल्ली द्वारा

आयोजित हिन्दी पखवाडा हेतु 'राष्ट्रीय काव्य महोत्सव' में ऑनलाईन उपस्थिति।

१८) दि. ३० सितम्बर २०२० ग.तु. पाटील महाविद्यालय, नंदुरबार तथा हिन्दी विभाग द्वारा आयोजित 'एक दिवसीय तृतीय वर्ष कला हिन्दी पाठ्यक्रम' पर आयोजित कार्यशाला में ऑनलाईन उपस्थिति।

१९) दि. १५ अक्टुबर २०२० धनाजी नाना महाविद्यालय, फैजपूर तथा हिन्दी विभाग के संयुक्त तत्वावधान में आयोजित एक दिवसीय ऑनलाईन कार्यशाळा 'हिन्दी भाषा एवं साहित्य विकास में खानदेश का योगदान' हुई जिसमें सक्रीय उपस्थिति।

२०) दि. १७ अक्टुबर २०२० एस.एस.व्ही.पी. एस. कॉलेज तथा हिन्दी विभाग के संयुक्त तत्वावधान में तृतीय वर्ष कला हिन्दी के पाठ्यक्रम पर आधारीत 'हिन्दी सिनेमा और साहित्य' विषय पर कार्यशाळा हुई जिसमें सक्रीय उपस्थिति।

२१) दि. २० अक्टुबर २०२० सि.गो. पाटील महाविद्यालय तथा हिन्दी विभाग के संयुक्त तत्वावधान में 'भारतीय संत काव्य' को लेकर एक दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी हुई जिसमें सक्रीय उपस्थिति।

२२) दि. ६ नवंबर २०२० एम.जे. कॉलेज और हिन्दी विभाग जलगांव की ओर से 'हिन्दी की राष्ट्रीय काव्यधारा' को लेकर ऑनलाईन राष्ट्रीय संगोष्ठी में उपस्थिति।

२३) दि. ११ मार्च ते १७ मार्च २०२१ 'रिसर्च ऑप मथडॉलॉजी' विषय पर ०७ दिवसीय शॉर्टटर्म कोर्स पुना विश्वविद्यालय, पुना के अंतर्गत कला, वाणिज्य, विज्ञान महाविद्यालय, अक्कलकुवा में ऑनलाईन पूर्ण किया।

२४) दि. ०७.०६.२०२१ से २१.०६.२०२१ योगा वर्कशॉप, दि. ०५.०६.२०२१ Environmental Issues of Society (National Webinar), दि.

३१.०७.२०२१ विद्यार्थी साहित्य सम्मेलन. दि.
०८.०९.२०२१ नक्सलवाद तथा राष्ट्रीय सुरक्षा विषय
पर राष्ट्रीय संगोष्ठीयों में उपस्थिती दर्शायी।

*****

मराठी विभाग

वार्षिक अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

डॉ. रविंद्र ठाकरे
(मराठी विभाग)

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२०२१ ची सुरुवात कोविड १९ च्या प्रादुर्भावामुळे दिनांक १ ऑगस्ट २०२० पासून झाली. या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयाची संपुर्ण प्रवेश प्रक्रिया ऑनलाईन पद्धतीने क.ब.चौ.उ.म.वि. च्या प्राप्त सुचना नुसार झाली. यावर्षी प्रथम वर्ष कला वर्गात वाडमय मराठी साठी ६७ विद्यार्थी प्रवेशित झाले. उपयोजित मराठी साठी १५ विद्यार्थी प्रवेशित झाले तर द्वितीय वर्ष कला वर्गात स्पेशल साठी २१ विद्यार्थी तर जनरल ४२ विषयासाठी व MIL मराठी ५२, Skill-१३ विषयासाठी विद्यार्थी प्रवेशित झाले. तृतीय वर्ष कला वर्गासाठी स्पेशल साठी ११ विद्यार्थी व जनरल विषयासाठी २६ विद्यार्थी व MIL मराठी ४७ विद्यार्थी व G-E मराठी Skill-१४ ३९ विद्यार्थी या विषयासाठी प्रवेशित झाले.

२०२१-२१ या शैक्षणिक वर्षात विद्यार्थ्यांसाठीच्या अध्यापनाचे नियोजन झुम ॲप द्वारा ऑनलाईन पद्धतीने झाले. २०२१-२१ या शैक्षणिक वर्षात तृतीय वर्ष कला या वर्गासाठी MIL मराठी माध्यमांसाठी लेखन व संवाद तसेच स्कील मराठी लेखन कौशल्ये व जिई-मराठी साठी - मराठी लोकरंगभुमी या विषयासह एकंदर सहा विषय तृतीय वर्ष कला वर्गासाठी बदलेल्या अभ्यासक्रमात समाविष्ट करण्यात आले. महाविद्यालयातील मराठी विभागात

विभागात विभाग प्रमुख म्हणून प्रा.डॉ.रवींद्र पोपटराव ठाकरे व प्रा.यशवंत रघुनाथ कुलकर्णी त्यांना मराठी विभागात सहकार्य लागत असते. मराठी विभागांतर्गत विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी विद्यार्थ्यांना विविध उपक्रमात सहभागी केले जाते. त्यात वाचन प्रेरणा दिवस, राष्ट्रीय सेवा योजना, विविध कार्यशाळा, ऑनलाईन उपक्रम इ. तुन विद्यार्थ्यांची यशस्वती वाटचाल चालली आहे. मराठी विभागाच्या विकासासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार यांचे मार्गदर्शन, महाविद्यालयाचे अध्यक्ष अॅड. शरदचंद्र ज. शाह यांचे प्रोत्साहन व आर्शिवाद तसेच नि. जै तरी प्र. मंडळाच्या विश्वस्तांचे मार्गदर्शनातुन मराठी विभागाची वाटचाल चालली आहे.

*****

समाजशास्त्र विभाग

वार्षिक अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

डॉ. सुधाकर लोटन जाधव
(समाजशास्त्र विभाग प्रमुख)

सज्जनहो नमस्कार !

जागतीक महामारी कोरोनाच्या विळख्यात सापडलेल्या शैक्षणिक वर्षाचा अहवाल देतांना खुपच अस्वस्थ वाटत आहे. मानव संसाधन विकास मंत्रालय दिल्ली, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग महाराष्ट्र आणि कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार ह्या शैक्षणिक वर्षाचा प्रारंभ करण्यासाठी आमच्या महाविद्यालयाचे मा.प्राचार्य डॉ.अशोक पितांबर खैरनार यांनी शैक्षणिक वर्षाच्या प्रारंभीच अभासी प्रणाली (ऑनलाईन) द्वारा विद्यार्थी व प्राध्यापकांशी सुसंवाद साधला. कोरोना काळातील महाविद्यालयातील शिक्षण कसे असेल? विद्यापीठाचे धोरण व नियोजन कसे असेल? परिक्षा

पद्धतीचे स्वरूप काय असणार ! व यात विद्यार्थ्यांचे उत्तर दायित्व काय असेल या मुद्यावर सुक्ष्म व समग्ररित्या मा. प्राचार्यांनी मार्गदर्शन केले.

शैक्षणिक वर्षाच्या प्रारंभी समाजशास्त्र विभागाने आमच्या महाविद्यालयात शिक्षण घेत असलेल्या सर्व विद्यार्थ्यांशी दूरध्वनी द्वारा संपर्क साधुन प्रथम, द्वितीय व तृतीय वर्गाच्या सर्व विद्यार्थ्यांना प्रवेश प्रक्रियेत सामावून घेतले. ऑनलाईन पद्धतीने प्रवेश कसा घ्यावा आदिवासी व ग्रामीण भागात सायबर सेवा पुरविणारे केंद्र कोठे कोठे उपलब्ध आहे. शिवाय मोबाईल द्वारा प्रवेश घेतांना कोणती काळजी घ्यावी. या बाबतचे मार्गदर्शन विभाग प्रमुख डॉ.सु.लो जाधव व सहकारी प्राध्यापक डॉ.किशोर सोनवणे यांनी केले. यामुळेच पिंपळनेर, दहिवेल, नवापूर, खापर, मोलगी व धडगांव परिसरात वास्तव्य करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयीन प्रवेशाची संधी उपलब्ध झाली.

मा.प्राचार्य डॉ. ए.पी. खैरनार व नियोजन समितीचे प्रमुख डॉ.विजय गुरव यांनी ठरवून दिलेल्या वेळापत्रकानुसार ऑनलाईन पद्धतीने अध्यापनाचे कार्य पूर्ण केले. मात्र बहुतेक विद्यार्थ्यांचा मोबाईल तंत्रज्ञानाच्या अभावामुळे ऑनलाईन पद्धतीचा लाभ घेता आला नाही याचे दुःख आजही वाटते. ऑनलाईन मोबाईल नसणे, इंटरनेट सुविधेचा अभाव किंवा आर्थिक दुरावस्थेमुळे अनेक विद्यार्थी ऑनलाईन शिक्षणापासून वंचित राहत असतील तर त्यांना मित्र किंवा नातेवाईकां मार्फत अध्ययन साहित्य उपलब्ध करण्याची तरतुद समाजशास्त्र विभागाने केली.

सदरच्या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयाने नॅक मानांकनाच्या तिसऱ्या टप्प्यासाठी तयार केली आहे. या नॅक प्रणालीसाठी स्थापन केलेल्या माजी विद्यार्थी समूहात समाज शास्त्र विभागाच्या विद्यार्थ्यांना सामावून घेतले शिवाय ऑनलाईन पद्धतीने झालेल्या बैठकांमध्ये समाजशास्त्र विभागातील विद्यार्थी राहुल पैठणकर, सुनिल साबळे, रिता शाह, नाना मोचकर, संगीता वाघमारे व जागृती जगदेव यांनी आपली बाजू मांडली.

विद्यापीठाने आयोजित केलेल्या सर्व वर्गाच्या परीक्षांमध्ये विद्यार्थी वंचित राहू नये म्हणुन विभागाने प्रत्यक्ष संपर्क करुन त्यांना सामावून घेतले.

*****

राज्यशास्त्र विभाग

वार्षिक अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

डॉ. के.डी. सोनवणे

(राज्यशास्त्र विभाग)

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास व्हावा. हा दृष्टीकोन डोळ्यांसमोर ठेऊन महाविद्यालयात राज्यशास्त्र विभागाची स्थापना करण्यात आली सन १९९६ पासून महाविद्यालयात राज्यशास्त्र हा विषय विशेष स्तरावर शिकविला जात आहे. राज्यशास्त्र विभागा मार्फत महाविद्यालयात स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शन केंद्र व्याख्यामाला राष्ट्रीय दिवस साजरे केले जातात. कोव्हीड-१९ मुळे देशात सेमिनार ऐवजी ऑनलाईन वेबिनार घेण्यात आले त्यात खालील वेबिनारमध्ये राज्यशास्त्र विभाग कडून डॉ.के.डी. सोनवणे यांनी सहभाग घेतलेले आहे.

१) शिवाजी कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय कन्नड जिल्हा औरंगाबाद येथे कोरोना विषाणू या आजारा विषयी ऑनलाईन जनजागृती अभियान घेण्यात आले त्यात सहभाग घेतला.

२) जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे येथे Blended Mode of Teaching & Learning या विषयावर दिनांक ०६/०६/२०२१ या दिवशी राष्ट्रीय वेबिनार घेण्यात आले त्यात सहभाग घेतला.

३) लोकमान्य महाविद्यालय वर्धा येथे Contemporary India's Foreigny Policy : Special Reference SAARC Countries या

विषयावर ऑनलाईन वेबिनार दिनांक ०९/०६/२०२१ रोजी घेण्यात आले त्यात सहभाग घेतला.

४) आ.मा. पाटील महाविद्यालय पिंपळनेर येथे दिनांक २२/०७/२०२१ रोजी ऑनलाईन Life Style And Stress Management या विषयावर आंतरराष्ट्रीय E-Couferuce घेण्यात आली त्यात सहभाग घेतला.

५) कर्मवीर मामासाहेब जगदाळे महाविद्यालय वाशी येथे छत्रपती शिवाजी महाराज लोकशाही वादी शासनकत्ते या विषयावर ऑनलाईन E-Quiz घेण्यात आली त्यात सहभाग घेतला.

६) साकार महर्षी शंकरराव मोहिते पाटील महाविद्यालय नाते-पुते जिल्हा सोलापूर येथे कोरोना-१९ AWARENESS Programme-२०२०" या विषयावर Snilur वेबिनार घेण्यात आले त्यात सहभाग घेतला.

*****

संरक्षण आणि सामरिक शास्त्र

वार्षिक अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

डॉ. प्रविण बाबुराव मोरे

(संरक्षण आणि सामरिकशास्त्र विभाग)

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ चा संरक्षण आणि सामरिक शास्त्र या विषयाचा अहवाल सादर करतांना मन सूत्र होते. कारण मार्च २०२० पासून कोरोना महामारीने संपूर्ण जग हतबल झाले. कोरोना महामारीच्या लाटेत संपूर्ण जगाचे जनजीवन प्रभावीत झाले. अश्या या शैक्षणिक वर्षात सुरुवातीलाच लॉकडाऊन झाल्यामुळे विद्यार्थ्यांनी घरी राहुनच ऑनलाईन परीक्षा घेण्याचे कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव यांनी जाहिर केले. ह्यानुसार विद्यार्थ्यांना झुम मिटींगच्या माध्यमातून मुलांना शिक्षण द्यावे. या संदर्भात महाविद्यालय स्तरावर आदरणीय

प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार यांनी मिटींग घेवून सर्व प्राध्यापकांना सूचना दिल्या की, विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक नुकसान होवू नये म्हणुन मोबाईल द्वारे झुम मिटींग आयोजित करुन अभ्यासक्रम पूर्ण करावा. त्या अनुषंगाने प्रथम वर्ष कला द्वितीय वर्ष कला व तृतीय वर्ष कला या वर्गाचा अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यात आला.

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ मध्ये प्रा. डॉ. प्रवीण मोरे यांनी पुढील शैक्षणिक उपक्रमात सहभाग नोंदविला. दि. २ ऑगस्ट २०२० रोजी Effects of Covid-१९ on Education (कोविड-१९ चा शिक्षणावर होणारा परीणाम) या विषयावर श्रीमती विमलबाई उत्तमराव पाटील महाविद्यालयाने एक दिवसिय राष्ट्रीय स्तरावरच्या वेबिनारचे आयोजन केले होते त्यात सहभाग नोंदविला.

भैरूलाल पाटीदार गवर्नमेंट पी.जी. कॉलेज महु यांच्या द्वारे ऑनलाईन एक दिवसिय राष्ट्रीय स्तरावरचे वेबिनारचे आयोजन दि.१७ ऑगस्ट २०२० रोजी करण्यात आले. "कोविड-१९ के समान चीन से गैर परम्परागत संकटो का समता" या विषयावर वेबिनार घेण्यात आले. यात सहभाग नोंदविला.

गवर्नमेंट के. एल. आर्ट कॉमर्स आणि सायन्स कॉलेज, बगबा द्वारा छत्तीसगढ यांच्या तर्फे संध्याकाळी ५ ते ७ या वेळात राष्ट्रीय वेबिनारचे आयोजन १७ ऑगस्ट २०२० रोजी करण्यात आले. यात सहभागी.

दि. २१ ऑगस्ट २०२० रोजी आदर्श कला महाविद्यालय, निजामपूर-जैताणे यांच्याकडुन ऑनलाईन एक दिवशीय राष्ट्रीय स्तरावरच्या वेबिनारचे आयोजन करण्यात आले. त्यात Intellectual Property Rights and E-content : Issues and Challenges या विषयावर वेबिनार घेतले. त्यात सहभाग नोंदविला.

दि. २५ ऑगस्ट २०२० रोजी आदर्श कला महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे आयोजित एक दिवसिय

राष्ट्रीय स्तरावरील वेबीनारचे English Literature : A Kateidoscope या विषयावर आयोजन करण्यात आले. त्यात सहभाग नोंदविला.

लेवा एज्युकेशनल युनियन्स डॉ.अण्णासाहेब जी.डी. बेनडाले महिला महाविद्यालय जळगांव यांच्याकडून दि. ९ सप्टेंबर २०२० रोजी Media and Career Opportunities या विषयावर विद्यापीठ स्तरीय चर्चा सत्राचे आयोजन ऑनलाईन पद्धतीने करण्यात आले. यात सहभाग नोंदविला.

जी.टी. पाटील कॉलेज नंदुरबार यांच्या वतीने ऑनलाईन राष्ट्रीय सर्व्हिस स्कीम (राष्ट्रीय सेवा योजना) विभागाच्या वतीने एक दिवसीय राष्ट्रीय ई-कॉन्फरन्स आयोजित दि. २८/०१/२०२१ रोजी करण्यात आले. त्यात सहभाग नोंदविला.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ जळगांव व संरक्षण आणि सामारिक शास्त्र विभागाच्या वतीने दि. २० फेब्रुवारी २०२१ ते २७ फेब्रुवारी २०२१ पर्यंत आठ दिवसीय ऑनलाईन राष्ट्रीय वर्कशॉपचे आयोजन करण्यात आले. "New Dimension of India's Foreign Policy" या विषयावर अनेक तज्ञ मार्गदर्शकांचे विचार ऐकण्याची संधी उपलब्ध झाली.

दि. १७ मे २०२१ रोजी निजामपूर-जैतणे शिक्षण प्रसारक मंडळाच्या जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय यांच्यामार्फत Life Skills and Global Skills या विषयावर एक दिवशीय ऑनलाईन राष्ट्रीय स्तरावरचे वेबीनारचे आयोजन करण्यात आले. त्यात सहभाग.

दि. २१ मे २०२१ रोजी जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे यांच्या वतीने ऑनलाईन एक दिवशीय राष्ट्रीय स्तरावरचे वेबीनारचे आयोजन करण्यात आले. Ethics and

Values in Image Building या विषयावर वेबीनार झाले त्या सहभाग.

दि. २६ ते २०२१ रोजी निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाच्या जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय, निजामपूर-जैताणे यांच्या वतीने एक दिवशीय राष्ट्रीय स्तरावरचे वेबीनार आयोजित केले. Physical Education Foundation of India या विषयावर ऑनलाईन वेबीनारचे आयोजन करण्यात आले. त्यात सहभाग.

दि. ५ जून २०२१ रोजी एक दिवशीय आंतरराष्ट्रीय वेबीनारचे आयोजन SAIARD Council यांच्या वतीने करण्यात आले. त्यात ऑनलाईन सहभाग नोंदविला.

दि. ६ जून २०२१ रोजी विद्या विकास मंडलस साक्री सि.गो. पाटील कॉलेज व निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रचार मंडळ जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने एक दिवशीय राष्ट्रीय वेबीनारचे आयोजन करण्यात आले. त्यात सहभाग नोंदविला.

दि. ७ जून २०२१ रोजी निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाच्या जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयाच्या वतीने व कर्मवारी जे.एम. पाटील व एन. के. पाटील विज्ञान महाविद्यालय पिंपळनेर आयोजित दि. ७ जून २०२१ ते २१ जून २०२१ या दरम्यान Department of Physical Education And Sport विभागाच्या वतीने १५ दिवशीय योगा शिबीराचे आयोजन ऑनलाईन पद्धतीने करण्यात आले. त्यात सहभाग.

दि. २९ जुलै २०२१ रोजी त्रिमुर्ती शिक्षण संस्था श्रीमती विमलबाई उत्तमराव पाटील कला व कै. डॉ. भास्कर सदाशिव देसले विज्ञान महाविद्यालय साक्री आयोजित एक दिवशीय राष्ट्रीय वेबीनारचे आयोजन करण्यात आले. कोविड-१९ के संदर्भ ने भारत की

राष्ट्रीय रक्षा की चुनौतिया-आंतरिक और बाह्य या विषयावर संरक्षण आणि सामरिक शास्त्र या विभागाच्या वतीने ऑनलाईन आयोजन करण्यात आले.

दि. ३१ जुलै ते १ ऑगस्ट २०२१ रोजी छत्रपती शिवाजी महाराज युद्ध नैतिक तत्व या विषयावर लडाख आणि जम्मू काश्मीर स्टडी सेंटर आयोजित एक दिवशीय राष्ट्रीय वेबीनार मध्ये सहभाग नोंदविला.

दि. १ ऑगस्ट २०२१ श्रीमती विमलबाई उत्तमराव पाटील कला व कै. डॉ. भास्कर सदाशिव देसले विज्ञान महाविद्यालय, साक्री यांच्या वतीने ऑनलाईन एक दिवशीय राष्ट्रीय चर्चा सत्राचे आयोजन करण्यात आले. कोरोना काल, आज आणि उद्याचे आपली व्यवस्थापन या विषयावर आयोजन करण्यात आले. त्यात सहभाग नोंदविला.

दि. १४ ऑगस्ट २०२१ रोजी वेस्ट खान्देश दलीत शिक्षण प्रसार मंडळास डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मेमोरियल विधी महाविद्यालय देवपूर धुळे आयोजित एक दिवशीय ऑनलाईन आंतरराष्ट्रीय वेबीनार घेण्यात आले. यात सहभाग घेतला.

Data Protection Law and Practice in South Asia : Post Covid-१९ Experience या विषयावर वेबीनार घेण्यात आले त्यात सहभाग घेतला.

*****

इतिहास विभाग

वार्षिक अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

प्रा. प्रणव गंगाधर गरूड
(इतिहास विभाग)

जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय, निजामपूर-जैताणे इतिहास विभाग शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ चा अहवाल सादर करतांना आनंद होत

आहे. १९९५ मध्ये महाविद्यालय स्थापनेनंतरच इतिहास विभाग कार्यरत होता. २०२० च्या जागतिक कोरोना साथीच्या संकटात सर्व जनजीवन तसेच शैक्षणिक क्षेत्रही विस्कळीत झाले. कोविड-१९ च्या पार्श्वभूमीवर लॉकडाऊन काळात शासन व विद्यापीठ निर्णयानुसार ऑनलाईन शिकवणे सुरू झाले. तसेच शैक्षणिक वर्षअपण बदलेले. द्वितीय व तृतीयय वर्ष कला वर्गाचे शैक्षणिक वर्ष ऑगस्ट २०२० पासून तर प्रथम वर्ष कला वर्गाचे शैक्षणिक वर्ष नोव्हेंबर २०२० पासून सुरू झाले. याला कारण कोविड-१९ साथमुळे परीक्षा पुढे ढकलल्या गेल्या होत्या.

मा. प्राचार्यांच्या सूचना व मार्गदर्शनाप्रमाणे ऑनलाईन वर्ग सुरू करण्यात येवून झूम अॅपवर तासिका घेण्यात येवू लागल्या. शासन व विद्यापीठाच्या सर्व सूचना, नियम व कायद्यांचे काटेकोर पालन करत महाविद्यालय आपले कार्य वर्क फ्रॉम होमच्या माध्यमातून करत होतेय

विद्यापीठाने नेमल्याप्रमाणे प्रथम वर्ष इतिहास विषयाला सामान्य स्तरावर भारताचा इतिहास हा विषय प्रथम व द्वितीय सत्रात DSC चा विषय म्हणून शिकवला जातो. द्वितीय वर्ष कला वर्गाला DSC या विषयाचा मराठ्यांचा इतिहास हा विषय सत्र ३ व ४ मध्ये तर SEC च्या पेपरमध्ये इतिहास संशोधन पद्धती हा विषय सत्र ३ व ४ मध्ये नव्याने सुरू करण्यात आला. तृतीय वर्ष कला या वर्गासाठी DSC च्या विषयाला आधुनिक युरोपचा इतिहास सत्र ५ व ६ मध्ये शिकवण्यात आला. तर GE च्या पेपरमध्ये समकालीन भारताची निर्मिती हा विषय सत्र ५ व ६ मध्ये शिकवला गेला. कोविड-१९ च्या पार्श्वभूमीवर विद्यापीठाच्या आदेशाप्रमाणे ऑनलाईन पद्धतीने परीक्षा घेण्यात आल्या. अंतर्गत गुणदानासाठी सर्व परीक्षा महाविद्यालयाच्या निर्णयानुसार व विद्यापीठाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार ऑनलाईन पद्धतीने घेण्यात

आल्या. सरव विषयांचाचा अभ्यासक्रम योग्य प्रकारे करण्यात आला.

*****

भूगोल विभाग

वार्षिक अहवाल - शै.वर्ष २०२०-२१

प्रा.डॉ. विजय साहेबराव भामरे

(भूगोल विभाग)

ज.क. शाह आदर्श कला महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे भूगोल विषयाचा अहवाल सादर करीत आहे. आपला महाविद्यालयात भूगोल विषय हा सामान्य स्तरावर शिकवला जातो. त्यात प्रथम वर्ष कला या वर्गासाठी प्रथम सत्रात प्राकृतीक भूगोल भाग I व द्वितीय सत्रासाठी प्राकृतीक भूगोल भाग II यांचा समावेश आहे. तर द्वितीय वर्ष कला या वर्गात सामान्य भूगोलात प्रथम सत्रासाठी सामान्य नकाशा शास्त्र व द्वितीय सत्रासाठी मानवी भूगोल हे पेपर आहेत तसेच स्किल या विषयासाठी प्रथम व द्वितीय सत्रासाठी अनुक्रमे शास्वत विकास व प्रगती व रिमोट सेंसिंग हे पेपर शिकवले जातात तसेच तृतीय वर्षात सामान्य भूगोल स्किल व जी.ई या तीन विषयांसाठी प्रथम सत्रात अनुक्रमे पर्यावरण भूगोल, सेज परिक्षण व आपत्ती व्यवस्थापन हे पेपर शिकवले जातात तर द्वितीय सत्रासाठी अनुक्रमे लोकसंख्या भूगोल, भौगोलिक माहिती प्रवाही व शास्वतता व विकास या पेपर्स चा समावेश आहे.

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२०२१ हे कोवीड-१९ मुळे जागतीक आरोग्य समस्येचे वर्ष असल्या कारणाने महाविद्यालयाचे अधपन ऑनलाईन पद्धतीने करण्यात आले. भूगोल विषयाच्या वरिल वेगवेगळ्या पेपर्ससाठी प्रवेशीत विद्यार्थ्यांची यादी प्रवेश समीती तसेच कार्यालयाकडून उपलब्ध झाली त्याला, अनुसरून

विद्यार्थ्यांचे व्हाटस अॅप ग्रुप तयार करून झूम अॅपद्वारे विषयाचे अध्ययन करण्यात आले तसेच शिकवलेल्या विषयांचे अध्ययन करण्यात आले तसेच शिकवलेल्या युनीटस वर बहुपर्यायी प्रश्नाच्या स्वरूपात टेस्ट परिक्षा देखील घेण्यात आल्यात महाविद्यालयाच्या वेळापत्रक समीतीने आखलेल्या वेळापत्रकानुसार सर्व विषयांचा अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यात आला. दि.५ जुन २०२१ पर्यावरण दिनाचे औचित्य साधून भूगोल विभागामार्फत एक राष्ट्रीय वेबीनार घेण्यात आले. त्यात साधारणता ४०० प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला या वेबीनारसाठी महाविद्यालयातील मा.प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार यांच्या मार्गदर्शानुसार देशभरातून ४ प्रमुख वक्त्याचे मार्गदर्शन लाभले भूगोल विभागाच्या संपुर्ण कार्यप्रणालीत मा.प्रा. डॉ.अशोक खैरनार यांचे मालाचे मार्गदर्शन लाभले.

*****

Library Report - 2020-21

Prof.Atish Shivshankar Meshram

Librarian

Library :

Library is a centre and important section of any academic educational institutions. Library is a Learning Temple and Knowledge center. Library is the fulcrum of support for the entire of academic activities on educational campus. Major part of library is information resources in any format to accessioned, access, collect, use, disseminate, retrieval by the users.

Adarsh College Library :

College is affiliated to Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon and was establishment

---

in August 12, 1995. Basically, the importance of education was convinced and percolates up to the grassroots level in the rural, tribal and hilly area through consistent efforts of Our College. College Libraries provides quality information of relevance to college education. College Library provides books, journals as well as update faculty and students on current happening in subjects that are offered and topics that are covered in the syllabus. College Library is the backbone of any Educational Institution. Higher education was started and contributed in Nijampur-Jaitane village by Members of Nijampur Jaitane Shikshan Prasarak Mandal and College President Adv. Sharadchandra J. Shah.

Our college library is computerized with Library Manager Software. Library software provides acquisition, circulation and OPAC facility for users to searching the books. Library has Internet facility with Wi-Fi enabled. E-resources database of National Library and Information Services (N-List) is subscribed for users to access full text information related to area or subjects. There were 220 users active in N-List portal. Library having enough information resources available in print format like books, journals, periodicals, reference books, bounded volumes and competitive books as well as some electronic resources available on CD format. CCTV security system has been use in library on 24/7. Reading room facility with fan, light and extended time hours for study to the students. Library provide services as well as few best practices like open access, issue-return, User Orientation, Exhibition, Suggestion Box, Motivational and

Cooperative Service, Display Competitive News, New Arrivals like Journals, General Books, Book Bank Scheme, Inter Library Loan, Reading Habits, Online Services through College Library WhatsApp Group, Telegram channel, YouTube channel, OPAC and User Feedback etc. It is very small unit but important unit of the institution. The mission of the library is to fulfill the goals of the institution by providing qualitative services. Following are few best practices conducted every year to inculcate reading habits in students to improve their performance and involve students in collection development. Library Advisory Committee holds meeting at regular intervals to contribute and ensure the smooth functioning of the development of Library.

Highlighted Works of Library

- Library area including Reading Room: 57.71sq.m
- Existing Equipment like - 27 Chairs, 21 Desks, 03 Tables, 15 Cupboards, 01 Notice board and 02 Display board, 01 Rack for display Journals/Periodicals and 03 Personal Computer.
- Existing total library books stock - 6939
- Total purchased books in 2020-21-46
- Total expenditure on books in 2020-21 – 9642/-
- Total Newspapers - 06
- Total donated books - 1528
- Use of Cloud Based Library Software for providing effective library service
- Subscribed N-List E-resources Database

*****

Anti Ragging Cell

अहवाल शै. वर्ष २०२०-२०२१

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयात anti ragging समितीचे गठन महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग मुंबईच्या निर्देशानुसार करण्यात आले होते. या समितीच्या मार्गदर्शक सूचनानुसार विद्यार्थ्यांकडून प्रत्यक्ष प्रवेश घेताना anti ragging संदर्भात समितीद्वारा माहिती देण्यात येऊन त्या संदर्भातील हमीपत्र भरून घेतले गेले. त्याच प्रमाणे <https://www.antiragging.in/> या वेबसाईट वर जाऊन प्रवेशित विद्यार्थ्यांचे online anti ragging संदर्भातील हमीपत्रहि भरून घेण्यात आले. तसेच या वेबसाईट विद्यार्थी प्रत्यक्ष स्वतः कशी तक्रार नोंदवू शकतात यावरही मागदर्शन केले गेले. या समिती मार्फत वेळोवेळी विद्यार्थ्यांचे समुपदेशन हि करण्यात आले होते. aannntii रंगिंग संदर्भातली अनेक भिक्तीपत्रक महाविद्यालयात दर्शनी भागावर लावण्यात आली होती. शैक्षणिक वर्ष २०२०-२०२१ दरम्यान कोणती तक्रार महाविद्यालयात आलेले नव्हती. या समितीला महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार यांचे मार्गदर्शन लाभले तसेच सर्व प्राध्यापक व प्रध्यापाकत्र कर्मचारी यांचे सहकार्य लाभले.

*****

ऑनलाईन आंतरराष्ट्रीय योगा दिवस

दि. २१ जून २०२१

निजामपूर -जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर जैताणे आणि शारीरिक शिक्षण विभाग यांच्या संयुक्त

विद्यमाने २१ जून २०२० रोजी ऑनलाईन पद्धतीने आंतरराष्ट्रीय योगा दिवस साजरा करण्यात आला. यात महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार, सर्व प्राध्यापक प्राध्यापकत्र कर्मचारी रुंद आणि विद्यार्थ्यांनी आपला सहभाग नोंदवला. सहभागी सर्वांनी विविध आसन करतानाचा व्हिडिओ बनवला. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉक्टर अशोक खैरनार यांनी योगासन प्राणायाम यांचे महत्त्व समजावून सांगितले. योगासन ही आपली भारतीय संस्कृती आहे तिला आपणच जपायला हवं असं त्यांनी सांगितलं. यात प्रामुख्याने ताडासन, वृक्षासन, भुजंगासन, त्रिकोणासन या आसनाचा समावेश करण्यात आला याच बरोबर प्रत्येकाने स्व इच्छेने बाकी आसन, प्राणायाम करावेत असे सूचित करण्यात आले. प्रत्येक आसन कमीत कमीत एक मिनिट करण्याचा प्रयत्न करावा. आणि त्याचा व्हिडिओ बनवून पाठवावा. त्या नंतर त्या सर्वांना एकत्रित करून महाविद्यालयाच्या युटुब चॅनेलवर प्रकाशित करण्यात आला. या कार्यकार्याचे आयोजन डॉ.प्रियंका सुलाखे यांनी केले या कार्यक्रमासाठी प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार यांचे मार्गदर्शन लाभले तसेच सर्व प्राध्यापक व प्रध्यापाकत्र कर्मचारी यांचे सहकार्य लाभले.

*****

आझादी का अमृत महोत्सव

शै. वर्ष २०२०-२०२१

National Anthem, Freedom Run २.० (Virtual Run), Freedom Run २.० (१०० mtr. Run)

भारत सरकार, युवा कार्यक्रम आणि खेल मंत्रालय, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग यांनी निर्गमित केलेल्या परिपत्रकानुसार निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह

आदर्श महाविद्यालय शारीरिक शिक्षण विभाग यांच्या तर्फे भारताला आत्मनिर्भर बनवण्याचा हेतू ठेवून मा.पंतप्रधान नरेंद्रजी मोदी यांनी ७५ व्या स्वतंत्रता दिनाभित्त आझादी का अमृत महोत्सव अंतर्गत राबवलेल्या विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते.

National Anthem - दि.१५ ऑगस्ट २०२१ रोजी rashtragan.in या लिंकवर जाऊन महाविद्यालयातील १६ विद्यार्थ्यांनी आपला राष्ट्रगीत म्हणतानाचा व्हिडिओ अपलोड केला. तसेच महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार तसेच सर्व प्राध्यापक आणि प्रद्यापाक्तर कर्मचारी वृंद यांनीही आपला सहभाग नोंदवला. यात सहभागी प्रत्येक विद्यार्थ्याला इ प्रमाणपत्र भारत सरकारकडून देण्यात आले होते. डॉ.प्रियंका सुलाखे यांनी केले. या कार्यक्रमास डॉ.अशोक खैरनार यांचे मार्गदर्शन लाभले.

Freedom Run २.० (Virtual Run) - २३ ऑगस्ट ते ३१ ऑगस्ट २०२१ दरम्यान freedomrun.org अंतर्गत आभासी धावणे याचे आयोजन शारीरिक शिक्षण विभागामार्फत करण्यात आले होते. महाविद्यालयाची नोंदणी freedomrun.org साठी online भारत सरकारच्या वेबसाईट वर करण्यात आली. रोज प्रत्येक विद्यार्थ्याने कमीत कमीत १ किमी धावावे आणि त्याचे फोटो महाविद्यालयाकडे पाठवावे असे सांगण्यात आले. यात १९ विद्यार्थ्यांनी आपला सहाग नोंदवाल. हे रोजचे विद्यार्थ्यांचे धावतानाचे फोटो भारत सरकारच्या वेबसाईट वर रोज अपलोड करण्यात आले.यात सहभागी प्रत्येक विद्यार्थ्याला इ-प्रमाणपत्र भारत सरकारकडून देण्यात आले होते. डॉ.प्रियंका सुलाखे यांनी केले. या कार्यक्रमास डॉ.अशोक खैरनार यांचे मार्गदर्शन लाभले.

Freedom Run २.० (१०० mtr. Run)- ०४ सप्टेंबर २०२१ रोजी Fit India Movement

अंतर्गत १०० मी. धावणे या स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धेत महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार, सर्व प्राध्यापक व प्रध्यापकेतर कर्मचारी व विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. या स्पर्धेचे आयोजन वासखेडी रस्त्यावर सकाळी ९.०० वाजता करण्यात आले होते. स्पर्धेला प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार यांनी हिरवा झेंडा दाखवून क्ली.या स्पर्धेचे आयोजन डॉ.प्रियंका सुलाखे यांनी क्ले.या कार्यक्रमास डॉ.अशोक खैरनार यांचे मार्गदर्शन लाभले

*****

Collaborative Online Activities Academic Year 2020-2021

Mr. Atish S. Meshram

निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयाच्या वतीने अनेक प्रकारची कामे Online Mode मध्ये घेण्यात आली. यात संयुक्त विद्यमाने आयोजित कार्यक्रमांचा देखील समावेश आहे. महाविद्यालयाने इतर महाविद्यालयांसोबत त्यात सी. गो. पाटील महाविद्यालय, साक्री, आ.मा. पाटील महाविद्यालय, पिंपळनेर त्याचबरोबर राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संस्थेशी करार करून राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय वेबिनार चे आयोजन करण्यात आले. विद्यार्थ्यांची गरज लक्षात घेऊन स्पर्धा परीक्षेकरिता महाराष्ट्र सरकारने सुरु केलेल्या 'Career Katta' मध्ये संलग्न होऊन स्पर्धा परीक्षेचा मंच उपलब्ध करून देण्यात आले. महिला आयोग, मुंबई यांचा सोबत करार करून महिला सशक्तीकरणावर Online वेबिनार चे आयोजन करण्यात आले होते.

Collaborative Activities with Online Weblink

- 1) National Level Webinar on Blended Mode of Teaching and Learning on 06th June 2021 (In collaboration with S.G.Patil College, Sakri)
- 2) Fifteen Days Certificate Course on Yoga during 07 June to 21 June 2021 (In collaboration with A.M. Patil College, Pimpalner)
- 3) Two days International level webinar on Challenges, Opportunities and Solution During post Covid 19 on 06-07 July, 2020
- 4) National Level Webinar on Empowerment of Women on 12 May 2021
- 5) Guest Lecture on Competitive Exam organized in collaboration with Career Katta Academy, Government of Maharashtra.

*****

Awareness Campaign on Covid-19 Diseases and Covid-19 Vaccination

Mr. Atish S. Meshram

निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय, निजामपूर जैताणे यांचा वतीने COVID-१९ च्या काळात COVID-१९ संदर्भातील अनेक प्रकारची कामे करण्यात आली होती. COVID-१९ चा प्रसार थांबविण्यासाठी ग्रामीण भागामध्ये या विषाणू संदर्भात जनजागृती करण्यात आली त्याचप्रमाणे COVID-१९ Vaccination च्या संदर्भात देखील नुनगंड दूर करून COVID-१९ लस हि पूर्णपणे सुरक्षित आहे म्हणून सर्व जन-माणसांनी COVID-१९ लस घेऊन स्वतःला, परिवाराला, समाजाला सुरक्षित करून घ्यावे व भारत देशाला सहकार्य करावे असे आव्हान करण्यात

आले होते. या COVID-१९ नैसर्गिक परस्थिती मध्ये महाविद्यालयाच्या वतीने गरजू लोकांसाठी व येणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी काही महत्वाची कामे करण्यात आले होती टी पुढीलप्रमाणे आहे.

जवळपास ३०० गरजूंना अनदान वाटप करण्यात आले.

घरोघरी जाऊन Mask व Sanitizer चे वाटप.

COVID-१९ संदर्भातील महत्वाची सूचना देण्यात आली जसे सुरक्षेकरिता अंतर ठेवणे, हात वारंवार धुणे, मास्क चा वापर करणे त्याचबरोबर Stay Safe and Stay at Home ची सूचना दिल्या.

जिल्हा परिषद शाळेत COVID-१९ वर कार्यक्रम घेण्यात आले.

Online Webinars चे आयोजन करण्यात आले ते सर्व कार्यक्रम महाविद्यालयाच्या YouTube Channel वर उपलब्ध आहेतच.

महाविद्यालयाच्या वतीने COVID-१९ संदर्भातील केलेल्या कामांची दखल म्हणून Mahatma Gandhi National Council of Rural Education (formerly National Council of Rural Institutes), Department of Higher Education, Ministry of Education, Government of India यांनी कौतुक केले व प्रमाणपत्र महाविद्यालयाच्या नावानी देण्यात आले.

*****

जागतिक महिला दिन ८ मार्च २०२१

माझी आई माझे महाविद्यालय

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळ संचालित जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श

महाविद्यालयामार्फत online पद्धतीने दि. ०८/०३/२०२१ रोजी जागतिक महिला दिनानिमित्त माझी आई माझे महाविद्यालय कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला. दरवर्षी महाविद्यालयात प्रवेशित विद्यार्थिनी आणि त्यांच्या आईना बोलावून कार्यक्रम आयोजित केला जातो परंतु कोरोनाचा प्रादुर्भाव लक्षात घेता शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ मध्ये हा कार्यक्रमही online घेण्यात आला. विद्यार्थिनी तंत्रज्ञानात अग्रेसर असतातच परंतु त्यांच्या आई यांनीही तंत्रज्ञानात पुढे जाव हा हेतू समोर ठेवून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार यांनी online कार्यक्रम आयोजित करण्यास प्रेरणा दिली.

या कार्यक्रमासाठी महाविद्यालयातील प्रवेशित विद्यार्थिनींच्या आईचे व्हिडीओ मागवण्यात आले होते. या व्हिडीओ मध्ये महाविद्यालयात राबवले जाणारे उपक्रम, कार्यक्रम याबद्दल तसेच महिला सक्षमीकरणात महाविद्यालय कसे महत्वपूर्ण असते अशा काही महत्वपूर्ण बाबींवर व्हिडीओ मागवण्यात आले होते. या सर्वच व्हिडीओचा सारांश म्हणजे महाविद्यालयात राबवले जाणारे उपक्रम, घेण्यात आणारे कार्यक्रम मुली व महिलांसाठी फार महत्वाचे असतात. मुलींमध्ये नेतृत्व गुण, आत्मविश्वास, स्व-संरक्षण असे अनेक गुण रुजले जातात. विद्यार्थिनींचा सर्वांगीण विकास साधला जातो. महाविद्यालय जे कार्यक्रम घेते त्यामुळे फक्त मुलीच नाही तर विद्यार्थिनींचा परिवार सक्षम होतो. असे अनेक कार्यक्रम आहेत ज्यामुळे सामाजिक घटकांवरही सकारात्मक परिणाम होतो. मुलींच्या महाविद्यालयात जाऊन आम्हाला फार अभिमान वाटतो असे आईंनी सांगितले. या कार्यक्रमाचे आयोजन डॉ. प्रियंका सुलाखे यांनी केले. यास सर्व प्राध्यापक व प्रध्यापाकेतर कर्मचारी यांचे सहकार्य लाभले.

*****

Participated in National Institutional Ranking Framework (NIRF) 2021

Prof. Atish S. Meshram, Librarian

Our Nijampur Jaitane Shikshan Prasarak Mandal's Adarsh College of Arts, Nijampur-Jaitane is participated in National Institutional Ranking Framework (NIRF) 2021, Ministry of Education, Government of India. College NIRF Login ID that is IR C-C-8869. The academic and research information is filed as per the format of NIRF in online and submitted final report to the NIRF. The college NIRF data is uploaded on the college website (www.njspmaca.in). The assessment and evaluated of college work depends on qualitative work and as per NIRF guidelines.

The process of framing National Institutional Ranking Framework (NIRF) began on October 9, 2014 with constitution of a 16-member Core Committee under the chairmanship of Secretary (HE), Ministry of Education (MoE). The terms of reference of the Committee were to suggest a reliable, transparent and authentic National Framework for performance measurement and ranking of institutions of higher education and to recommend institutional mechanisms, processes and timelines for implementation of the National Institutional Ranking Framework.

The ranking framework evaluates institutions on five broad generic groups of parameters, i.e. Teaching, Learning and Resources (TLR), Research and Professional Practice (RP), Graduation Outcomes (GO), Outreach and Inclusivity (OI) and Perception (PR). Ranks are assigned based on total sum of marks assigned for each of these five broad groups of parameters.

The Ministry of Education (MOE) is pleased to announce India Rankings 2021. We are indeed grateful to Shri Ramesh Pokhriyal, Honourable Minister for Human Resource Development for e-release of the India Rankings 2021 on 09 September 2021 which was telecasted live on the Twitter, Facebook and YouTube by Shri Dharmendra Pradhan, Honourable Minister of Education, Government of India. (<https://www.youtube.com/watch?v=NtCOG31W12A>) (<https://www.nirfindia.org/2021/CollegeRankingALL.html>)

*****

Report of National Webinar on English Literature: A Kaleidoscope

Nijampur - Jaitane Shikshan Prasarak Mandal's Jagannath Kadwadas Shah Adarsh College organized One Day Webinar on English Literature : A Kaleidoscope on August 25, 2020. Prof.Dr.Shruti Das from PG Department, Berhampur University Orissa was the keynote speaker of the webinar. The chairman of the BoS in English, Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University Jalgaon, Prof.Dr.Mukta Mahajan was the Inaugurator of the webinar. Prof. Omkar Upadhyay from Department of English MEL Lucknow University, Prof.K,Rajaraman from Department of English Annamalai University, Annamalainagar were the resource persons of the webinar. They delivered their presentations in the webinar. Prof.Nitin Bari (Management Council Member KBCNMU Jalgaon) and Prin.Dr.Jyoti Rane, the Principal of Pratap College Ambalner were the valedictory speakers of the webinar. Principal

of the college Hon'ble Dr.Ashok Khairnar was the chairperson of the webinar. He delivered an introductory note in the webinar. Prof.Ajabrao Ingle did anchoring of the webinar. All teaching and non teaching staff of the college attended the webinar.

*****

Report of One Day Webinar on Competitive Examinations

Nijampur - Jaitane Shikshan Prasarak Mandal's Jagannath kadwadas Shah Adarsh college organized One Day Webinar on Competitive Examinations in collaboration with the Unique Academy, Pune on 30 November, 2020. The assistant Collector of Nandurabar Vasumati Pant was the inaugurator of the webinar. Prof.Kailas Bhalkare and Prof.Ajit Chalal from The Unique Academy, Pune were the resource persons of the webinar there were two sessions in the workshop. Prof.Bhalkare delivered his talk on MPSC and need of preparation while Prof.Ajit has guided students on PSI and STI exams preparation.The Principal of the college Hon'ble Dr.Ashok Khairnar was the chairpersons of the webinar. Students benefited with the webinar. The coordinator Prof.Ajabrao Ingle expressed vote of thanks of the sessions of the webinars.180 participants registered for the webinar.

*****

Report of National webinar on Ethics and Values in Personality Development

Nijampur - Jaitane Shikshan Prasarak Mandal's Jagannath Kadwadas Shah Adarsh College Nijampur Jaitane organized One Day Webinar on Ethics and Values in Personality Development on 21 May, 2021 between 11.00 am to 2.30 pm. Prof. Dr. Amar Singh Professor and Head Department of English, Government Autonomous College Chhindwara (MP) was the Keynote Speaker of the webinar. Prof. Dr. Prashant Mothe Department of English Adarsh Senior College Omerga Maharashtra and Prof. Deeksha Kadam from MIT Arts, Commerce & Science college Pune were the resource persons of the webinars. The Principal of the college Hon'ble Dr. Ashok Khairnar was the chairpersons of the webinar. Prof. Dr. Prashant Mothe delivered his presentation on the topic Values and Image Building. He explained his topics with wonderful presentations. Prof. Deeksha Kadam delivered his presentation on Ethics and Image Building. She took the online test of the participants which was so interesting. She spoke very in very lucid manners relevance of the ethics among the people. Prof. Ajabrao Ingle did anchoring of the webinar and expressed vote of the thanks.

*****

Report of National webinar on Ethics and Values in Personality Development

Nijampur - Jaitane Shikshan Prasarak Mandal's Jagannath Kadwadas Shah Adarsh

College Nijampur Jaitane organized One Day Webinar on Life Skills and Global Skills on 17 May, 2021 between 11.00 am to 2.30 pm. Prin. Dr. R. S. Patil Dean, Faculty of Science and technology, Kavayitri Bahinabai Chaudhari north Maharashtra University Jalgaon was the inaugurator of the webinar. Prof. Jagruti Patel from department of English Smt. J. P. Shroff college Valsal Gujrat, Prof. Dr. Vithhal Jaybhaye from late Ramesh Warpurkar ACS College Sonpeth, Parbhani MH and Dr. Diveshkumar Bhatt M.D. Gramseva Sankul Gujrat Vithyapith were the resource persons of the webinar. The Principal of the college Hon'ble Dr. Ashok Khairnar was the chairpersons of the webinar.

*****

Report of Guest Lecture on Competitive Examination

Nijampur - Jaitane Shikshan Prasarak Mandal's Jagannath kadwadas Shah Adarsh college organized Guest Lecture on Competitive Examinations dated on February, 2021. The speaker of the programme Deputy Labour Welfare of Central Mr. Vishal Amte was key speaker. The principal of the college Dr. Ashok Khairnar was the chairperson of the programme. He delivered a presidential talk in the programme. Mr. Amte spoke on the preparation of MPSC and UPSC. He has provided numerous of the tips in the programme. Students got motivated with his lectures. He also compared mindset of the rural and urban students while preparing these examinations. He shared his own experiences in the webinar. Prin. Dr. Ashok Khairnar inspired students for competitive

examinations. The programme was handled by Prof.Ajabrao Ingle.

*****

खुले विद्यार्थी साहित्य संमेलन

अहवाल शै. वर्ष २०२०-२०२१

निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर जैताणे मध्ये ऑनलाइन झूम द्वारे दि. ३१ जुलै, २०२१ रोजी आयोजित करण्यात आले. संमेलनाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार होते. कवी धम्मपाल जाधाव औरंगाबाद हे साम्मेलनांचे उद्घाटक होते तर खानदेश चिमटाचे तळोदा येथील श्री. मिलिंद धोतरे यांची विशेष उपस्तीथी होते.संमेलनामध्ये विद्यार्थी कुरानुमा पठाण, मिस्बाह शेख यांनी सहभाग नोंदविला.कवी धम्मपाल जाधाव यांनी मराठी मध्ये तर मिलिंद धोतरे यांनी अहिराणी मध्ये आपल्या कविता सदर करून श्रोत्यांचे माने जिंकली. कार्यक्रमाचे सुत्रांचालन व आभार प्रा.अजबराव इंगळे यांनी केले.

*****

Two Week Certificate Course

in Yoga

07/06/2021 to 21/07/2021

डॉ. प्रियंका सुलाखे (समन्वयक)

निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर जैताणे आणि पिंपळनेर एज्युकेशन सोसायटीचे कर्मवीर आ.मा. पाटील कला व वाणिज्य आणि कैलासवासी एन.बी.पाटील सायन्स सीनियर कॉलेज यांच्या संयुक्त विद्यमाने ०७ जून २०२१ ते २१

जून २०२१ यादरम्यान दोन आठवड्यांचा सर्टिफिकेट कोर्स इन योगा याचे आयोजन करण्यात आले होते. यात ७२६ लोकांनी आपला सहभाग नोंदविला. या सर्टिफिकेट कोर्सच्या उद्घाटन प्रसंगी कवयत्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ जळगावचे क्रीडा संचालक डॉ.दिनेश पाटील उपस्थित होते. कोरोनाच्या काळात जिथे शारीरिक तसेच मानसिक स्वास्थ्य अतिशय खालावलेले आहे अशा परिस्थितीमध्ये महाविद्यालयाने चालवलेल्या या उपक्रमाबद्दल डॉ. दिनेश पाटील सर यांनी कौतुकाचे उद्गार काढले. या कोर्समध्ये सहभागी समाजातील प्रत्येक घटकाचा शारीरिक तसेच मानसिक विकास साधता येईल असे त्यांनी सांगितले. कोरोनाच्या काळातही घर बसल्या आपण योगाच्या माध्यमातून आपले शारीरिक आणि मानसिक स्वास्थ्य सुधारू शकते. अशा परिस्थिती मध्ये शारीरिक शिक्षण क्षेत्रामध्ये अशा कोर्सची नितांत आवश्यकता आहे असे त्यांनी सांगितले.

दिनांक ०७ जून ते २१ जून दरम्यान सकाळी साडेपाच ते साडेसात या दरम्यान दोन तासाचे योगा प्रशिक्षण शिबिर आयोजित करण्यात आले होते. या सर्टिफिकेट कोर्सला संशोधनाची जोड असल्याकारणाने कोर्स चालू होण्याअगोदर ज्यांना बीपी, डायबेटिस, थायरॉईड, मोटापा यासारख्या समस्या आहेत त्यांनी आपले प्रोफाईल चेक करावे असे प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार यांनी आवाहन केले होते. या कोर्ससाठी योगा प्रशिक्षक म्हणून प्राध्यापक योगेश्वर नांद्रे लाभले होते.कोर्स सुरू होण्याअगोदर या संदर्भातली सगळी माहिती संकलित करण्यात आली. ०७ जून ते ११ जून दरम्यान जर्नल आसन घेण्यात आले. १२ व १३ जून दरम्यान ज्यांना मोटापाची समस्या आहे त्याच्यावर केंद्रित आसने करण्यात आली सेच वजन कमी करण्यासाठी कठला आहार घ्यायला हवा यासंदर्भात मार्गदर्शन करण्यात आले. १४ व १५ जूनला

डायबिटिक पेशंटसाठी आसने घेण्यात आली. डायबेटिक पेशंटची दिनचर्या कशी असावी यावर मार्गदर्शन करण्यात आले. १६ व १७ जून ला ज्यांना थायरॉइडचा समस्या आहे त्यांच्यासाठी आसने करण्यात आली. थायरॉइड पेशंटने कुठली काळजी घ्यावी यावर मार्गदर्शन करण्यात आले. १८ व १९ जूनला बीपी पेशंटसाठी आसने व प्राणायाम यावर मार्गदर्शन करण्यात आले. बीपी पेशंटने कुठली आसन व प्राणायाम करावे व त्याची तीव्रता काय असावी यावर मार्गदर्शन करण्यात आले. २० जूनला सर्वांसाठी नियमित कुठली आसने केली पाहिजे यावर मार्गदर्शन करण्यात आले. योगा व प्राणायाम या संदर्भात शिबिरार्थी यांचे प्रात्यक्षिकघेण्यात आली. २० जूनला जे शिबिरार्थी बीपी, डायबेटिस, थायरॉइड, मोटापाया आजारांनी ग्रस्त आहेत त्यांचे कोर्सनंतर परत प्रोफाइल चेक करण्यास सांगितले. त्यांची सर्व माहिती सायंकाळी संकलित करून संख्याशास्त्रीय विश्लेषण करण्यात आली. २१ जून ला आयुष्य मंत्रालयाद्वारे निर्देशित केलेली सर्व आसने घेण्यात आली. २० जून ला संकलित केलेली पूर्ण माहिती त्याचे संख्याशास्त्रीय विश्लेषण हे सादर करण्यात आले. या विश्लेषण वरून असे निदर्शनात आले की कोर्स सुरू होण्याअगोदर व्याधीचे असणारे प्रमाण हे कोर्स संपल्यानंतर कमी झालेले दिसून आले. या कोर्समध्ये सहभागी असलेल्या शिबिरार्थींना पैकी जे निरोगी आहेत अशा शिबिरार्थींच्या संख्येत वाढ झालेली दिसली.

प्रत्येक दिवसाच्या सेशनची सुरुवातीला गुरु मंत्राने करण्यात आली होती. सूक्ष्म व्यायाम, प्राणायाम आणि प्रत्येक दिवशी ठरलेली विशिष्ट आसने असा क्रम सर्टिफिकेट कोर्सचा होता. रोजच्या सत्रानंतर प्रश्न उत्तर यांचे सत्र आयोजित करण्यात आले होते यामध्ये रोज शिबिरार्थी आरोग्यासंबंधी तसेच आसन, प्राणायाम या संदर्भात असणाऱ्या सर्व प्रश्न मांडत होते आणि

त्यांचे निराकरण करण्यात येत होते. प्रत्येक दिवशी सर्वात शेवटी फीडबॅक सेशनही ठेवण्यात येत आले होते. यामध्ये रोज विविध राज्यातून समाविष्ट झालेले शिबिरार्थी सर्टिफिकेट कोर्स बदल आपले मनोगत व्यक्त करत होते.

२१ जून २०१९ रोजी सर्टिफिकेट कोर्सस इन योगा चा समारोप करण्यात आला. समारोप प्रसंगी समारोपकर्ते म्हणून प्राचार्य डॉ. डी. एस. पाटील सर उपस्थित होते. सर्टिफिकेट कोर्स साठी सर्वांचा असलेला इतका उदंड प्रतिसाद याबद्दल त्यांनी कौतुक व्यक्त केले. या कोर्समध्ये फक्त प्राध्यापक वर्गच नाही तर समाजातील प्रत्येक घटक सामाविष्ट आहे याबद्दल त्यांनी विशेष उदगार काढले. समाजाचे मानसिक स्वास्थ्य राखल्यासाठी योगाचा खूप मोठा हातभार असतो असे त्यांनी नमूद केले. कोरोनामुळे जे व्यक्तीचे मानसिक तसेच शारीरिक स्वास्थ्य खालावले आहे तर ते जास्त सुधारण्यासाठी योगा आणि असे सर्टिफिकेट कोर्स खूप महत्त्वाची भूमिका बजावतात असे त्यांनी सांगितले. यानंतर विविध राज्यातून सहभागी झालेल्यांचे feedback घेण्यात आले. सर्टिफिकेट कोर्स इन योगाच्या समन्वयक डॉ. प्रियंका सुलाखे यांनी बीपी, डायबेटिस, थायरॉइड, मोटापा यासंदर्भात असणारी सगळे माहितीचे संख्याशास्त्रीय विश्लेषण ppt च्या स्वरूपात सादर केले.

प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार यांनी सर्व सहभागी यांचे आभार मानले की त्यांनी या कोर्ससाठी इतका उदंड प्रतिसाद दिला. बीपी, थायरॉइड, स्थूलता, डायबिटीस यासारख्या आजारांना सामोरे जाणाऱ्या व्यक्तींच्या आरोग्यवर निश्चित योगाचा सकारात्मक परिणाम होतो हे या संशोधनात्मक अहवालातून सिद्ध झाले आहे असे त्यांनी सांगितले. योगाची आपली संस्कृती आहे त्यांना आपण कुठेतरी विसरत चाललो आहे या कोर्सच्या माध्यमातून आपण आपल्या

संस्कृतीला समाजातील प्रत्येक घटकापर्यंत पोहोचवण्याचे काम करायला हवे असे त्यांनी सांगितले. या दोन आठवड्यांच्या कोर्समध्ये यांनी प्रशिक्षक म्हणून काम पाहिले असे प्राध्यापक योगेश्वर नामदेव यांचे त्यांनी विशेष आभार मानले. समाजातील बऱ्याच पैलूंवरती संशोधनात्मक काम करण्याची गरज आहे हा हेतू डोळ्यासमोर ठेवून यापुढेही महाविद्यालयामार्फत असे अनेक उपक्रम राबविणार आहोत असे त्यांनी सांगितले. या कार्यक्रमाचे आयोजन बदल शरदचंद्रजी शहा अध्यक्ष जगन्नाथ जगनाथ कडवादास शहा आदर्श महाविद्यालय, सर्व सन्माननीय व्यवस्थापन मंडळ यांनी कौतुकाचे उद्गार काढले. या सर्टिफिकेट कोर्सच्या समन्वयक डॉ.प्रियंका सुलाखे होत्या तसेच यासाठी प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार यांचे मार्गदर्शन लाभले, सर्व प्राध्यापक प्राध्यापक व इतर कर्मचारी यांचे सहकार्य लाभले.

*****

५ सप्टेंबर शिक्षक दिन

अहवाल शै. वर्ष २०२०-२०२१

नि. जै. शि. प्र. मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयात ५ सप्टेंबर हा दिवस डॉ. सर्वपल्ली राधकृष्णन यांचा जन्मदिन "शिक्षक दिन" झूम अॅप द्वारे ऑनलाईन पद्धतीने साजरा करण्यात आला. कार्यक्रमाचा अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक पितांबर खैरनार होते. त्यांनी विद्यार्थ्यांना समुपदेशन केले. आपल्या जिवन कार्यातुन शिक्षकांचे कर्तव्य व दिशा कशी असावी. जिवनात आपल्या निस्वार्थपणे खुप काही करता येवु शकते. शिक्षण विद्यार्थ्यांचा जीवनात महत्वपूर्ण भुमिका बजावत असतात. सु-शिक्षित भारत, हे प्रत्येक शिक्षकाचे स्वप्न असुन आजच्या दिवशी त्याचा सन्मान

हा हक्क आहे. डॉ.सर्वपल्ली राधकृष्णन हे एक तत्वतेता पंडित होते. ते आपले जिवन कसे जगले आणि सर्व विश्वासाठी आदर्श ठरले. हे त्यांच्या जिवनाभुतीतुन मांडले. कोरोना कालखंडामुळे निर्माण झालेली परिस्थिती व शिक्षण क्षेत्रावर त्याचा झालेला परिणाम यावर विचार मांडतांना विद्यार्थ्यांनी ऑनलाईन प्रवेश व शिक्षण घ्यावे. आपले भविष्य उज्वल करावे या विषयी शिक्षक दिनाच्या निमित्ताने विचार मांडले. कार्यक्रमाचे सुत्रसंचालन व तंत्र संयोजन प्रा. अजाबराव इंगळे यांनी केले. कार्यक्रमाला सर्व प्राध्यापक व प्राध्यापकेत्तर वृंद, विद्यार्थ्यांनी उपस्थिती नोंदविली.

*****

वैद्यकीय समिती

अहवाल शै. वर्ष २०२०-२०२०

प्रा.डॉ. विजय भामरे

(वैद्यकीय समिती प्रमुख)

जे.के. शाह आदर्श महाविद्यालय निजमापूर-जैताणे यात प्रवेशीत झालेल्या विद्यार्थ्यांचा वैद्यकीय अहवाल असा की, क.ब.चौ उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ जळगांवच्या सुचनेनुसार विद्यापिठाशी संलग्नीत असलेल्या सर्व महाविद्यालयांना प्रथम वर्षात प्रवेशीत झालेल्या विद्यार्थ्यांची वैद्यकीय तपासणी करुन घेणे अनिवार्य आहे. तसेच विद्यार्थ्यांचा प्राकृतीक समस्यांची जानीव व्हावी. यासाठी वैद्यकीय अधिकारी किंवा नामवंत डॉक्टरांचे व्याख्यान आयोजित करुन विद्यार्थ्यांच्या समस्याचे निवारण केले जाते.

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ हे कोविड १९ चा जागतिक समस्येचे वर्ष असल्यामुळे महाविद्यालयात प्रवेशीत विद्यार्थी ऑनलाईन होते अशा परिस्थितीत प्रत्यक्ष विद्यार्थ्यांना बोलाऊन वैद्यकीय तपासणी करणे शक्य नव्हते परंतु अशाही परिस्थितीत महाविद्यालयाने

कोवीड १९ चा सामना करण्यासाठी विद्यार्थ्यांच्या माध्यमातून जनजागृती करण्याची मोहीम हाती घेतली. त्यात सोशियल डिस्टन्सींग संदर्भात विद्यार्थ्यांनी समाजात जानीव जागृती केली तसेच कोवीड लसीकरणाची गरज लक्षात घेऊन सरकारकडून होणारे लसीकरण जास्तीत जास्त लोकांनी करून घ्यावे यासाठी त्या-त्या गावातील विद्यार्थ्यांनी लोकांना लसीकरणाचे महत्व लक्षात आणून देऊन जास्तीत जास्त लसीकरण करून घेण्यात हाती लावला, महाविद्यालयापासून जवळच असलेल्या वाघापुर या गावात तेथील विद्यार्थी संख्या लक्षात घेऊन महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार, डॉ.रविंद्र ठाकरे, डॉ.कांतिलाल सोनवणे तसेच राष्ट्रीय सेवा योजनेचे प्रकल्प अधिकारी प्रा.प्रणव गरुड हे सर्व गावात जाऊन सोशियल डिस्टन्सींग पाळत विद्यार्थ्यांच्या मदतीने संपुर्ण गावाचे १००% लसीकरण करण्याची मोहीम राबवली या कामासाठी एक विशिष्ट प्रकारचे फॉर्म तयार करून संपुर्ण गावात फीरून विद्यार्थ्यांमार्फत भरून घेण्यात आले. या सर्व कामासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.अशोक खैरनार यांचे मोलाचे मार्गदर्शन लाभले तसेच महाविद्यालयातील प्राध्यापक व प्राध्यापकेतर कर्मचारी यांचे सहकार्य लाभले.

*****

प्रवेश समिती

अहवाल शै. वर्ष २०२०-२१

प्रा.डॉ. विजय भामरे

(प्रवेश समिती प्रमुख)

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ ची सुरुवात होण्यापुर्वी कोवीड १९ सारखी जागतीक समस्या सुरु असल्याकारणास्तव प्रवेश प्रक्रीया उशीराने म्हणजे जुलै महिन्यात ऑनलाईन पद्धतीने सुरु करण्यात आली.

अशा प्रकारची प्रवेश प्रक्रीया विद्यार्थ्यांसाठी नवीन असल्या कारणास्तव विद्यार्थ्यांना विषय निवडीसाठी मार्गदर्शन व्हावे यासाठी महाविद्यालयाने माहिती व मार्गदर्शन पुस्तक (प्रॉस्पेक्ट) ऑनलाईन महाविद्यालयाच्या साईटवर उपलब्ध करून देण्यात आले. त्याचबरोबर विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयात न येता विषयांची अधिक माहिती उपलब्ध व्हावी यासाठी संबंधीत प्राधापकांचे फोन नं., व्हॉटस अॅप, ई-मेल या बाबी महाविद्यालयाच्या साईटवर उपलब्ध करून देण्यात आल्यात.

वरील सर्व प्रक्रीयेतून विद्यार्थ्यांची प्रवेश प्रक्रीया करून घेतल्यानंतर प्रवेशाचे रेकॉर्ड तयार करून घेण्यासाठी कार्यालयात सर्व प्रवेशाचे फॉर्म हार्ड कॉपीत मधे भरून त्यात विद्यार्थ्यांची संपुर्ण माहिती तसेच त्यांचे मोबाईल नं., ई-मेल इ. बाबी भरून घेण्यात आल्यात तसेच त्यांनी निवडलेले विषय त्या-त्या संबंधीत प्राध्यापकांकडे माहितीसाठी देण्यात आलेत जेने करून ऑनलाईन लेक्चर घेणे सोईचे होइल अशा पद्धतीने शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी प्रवेशाची प्रक्रीया राबवून जे प्रवेश झालेत त्यात प्रथम वर्ष कला या वर्गासाठी १४३ विद्यार्थी प्रवेशीत झाले, द्वितीय वष्र कला या वर्गासाठी १२२ विद्यार्थी प्रवेशीत झाले तर तृतीय वर्ष कला या वर्गासाठी ९० विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला वरील सर्व प्रक्रीयेत महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार यांचे मोलाचे मार्गदर्शन लाभले तसेच प्रवेश प्रक्रीया पूर्णत्वास नेण्यासाठी महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक व प्राध्यापकेतर कर्मचाऱ्यांनी परिश्रम घेतले.

*****

करिअर अॅण्ड गाईडन्स समिती

अहवाल शै. वर्ष २०२०-२१

प्रा.डॉ. प्रविण मोरे

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना त्यांच्या मनातील शिक्षणाविषयी न्युनगंड, संभ्रम दूर करण्यासाठी करिअर अॅण्ड गाईडन्स समिती मार्गदर्शन करीत असते.

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० मध्ये जवळजवळ ३० विद्यार्थ्यांना त्यांच्या शैक्षणिक आणि कौटुंबिक विषयांवरती समितीने मार्गदर्शन केले. महाविद्यालयाचे काही विद्यार्थी पदवी प्राप्त केल्यानंतर त्यांच्या परिस्थिती अभावी शिक्षण घेण्यास इच्छूक नसतात. अशा विद्यार्थ्यांना शिक्षणामध्ये असलेल्या संध्या व शिक्षणाचा फायदा विषयी विद्यार्थ्यांना जागृत केले जाते.

पदवी प्राप्त केल्यानंतर करिअरचा असंख्या संधी उपलब्ध असतात. परंतू कोणत्या क्षेत्रात जावे या संदर्भात संभ्रमात असतो. तो संभ्रम दूर करण्यासाठी समिती योग्य रित्या मार्गदर्शन करते.

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० मध्ये ५० ते ५५ विद्यार्थ्यांना या समितीच्या मार्गदर्शनाचा फायदा झाला. या समितीचे प्रमुख डॉ.प्रवीण मोरे व सहाय्यक प्रा.अजबराव इंगळे विद्यार्थ्यांना सतत मार्गदर्शन करीत असतात.

*****

१४ सितम्बर हिन्दी दिन एवं पखवारा

२८ सितम्बर २०२१

निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडल संचालित जे.के. शाह आदर्श महाविद्यालय तथा हिन्दी विभाग की ओर से प्रतिवर्षनुसार हमारे महाविद्यालय में

दिनांक २८ सितम्बर २०२१ मंगलवार के दिन १४ सितम्बर हिन्दी दिवस के उपलक्ष में कार्यक्रम का आयोजन किया गया। उपरोक्त कार्यक्रम हेतू प्रमुख अतिथी वक्ता के रूप में मा.प्रा.डॉ. संजयजी शर्मा, कला, वाणिज्य तथा विज्ञान महाविद्यालय, तलोदा जि. नंदुरबार उपस्थित थे। तो कार्यक्रम के अध्यक्ष महाविद्यालय के प्रधानाचार्य आदरणीय डॉ. अशोकजी खैरनार थे। कार्यक्रम का सूत्रसंचालन, प्रास्ताविक, परिचय एवं आभार महाविद्यालय के हिन्दी विभाग प्रमुख प्रा.डॉ. विजयजी गुरव ने किया।

शैक्षणिक वर्ष १९९५-९५ में जे.के. शाह आदर्श महाविद्यालय की आदर्श कला महाविद्यालय की स्थापना हुई। जहाँ से सामान्य स्तर पर हिन्दी विषय की अध्ययन-अध्यापन का कार्य प्रारंभ हुआ। संस्था प्रमुखों तथा मा. प्रधानाचार्य जी की दूरदृष्टिता के चलते शैक्षणिक वर्ष १९९७-९८ में हिन्दी विषय विशेष-विषय (स्पेशल) के रूप में शुरू किय गया। वही से हिन्दी विभाग की ओर से प्रतिवर्ष नियमित रूप से हिन्दी दिन, हिन्दी संगोष्ठीयाँ, हिन्दी वेबिनार जैसे अन्यान्य कार्यक्रमों का मा. प्रधानाचार्यजी के मार्गदर्शन में आयोजित किया जा रहा है। आज का १४ सितम्बर हिन्दी दिन यह का आयोजन नियोजन उसी की शृंखला की कडी है।

इस कार्यक्रम हेतू प्रमुख अतिथी एवं वक्ता ने अपने मार्गदर्शन में बहुत ही अप्रतिम विचार प्रस्तुत किये। आप ने भारत की राष्ट्रभाषा, राष्ट्रध्वज, राष्ट्रगीत को लेकर अस्मिता को संजोना आवश्यक बताया। हिन्दी को संस्कार, संस्कृति, हृदय, अपनत्व तथा दिल की भाषा बताया। राष्ट्रभाषा के बिना राष्ट्र गुंगा है, यह कहकर हिन्दी को जनसामान्य की, ममत्व की तथा संविधान की भाषा बताकर हिन्दी साहित्यिक दृष्टि से सम्पन्न भाषा है। विश्व में तिसरे क्रम की भाषा है, जिसे दस साहित्यिक पुरस्कार से सम्मानित किया गया है।

आगे चलकर आपने हिन्दी भाषा को एक विश्वमंदीर बताकर रोजी-रोटी का भाषा कहकर सर्व समावेशक भाषा कहा। गागर में सागर भरनेवाली भाषा है जैसे अमूल्य विचारों को प्रस्तुत कर छात्रों, श्रोताओं को लाभान्वित किया।

कार्यक्रम के अध्यक्षिय मंतव्य में आदरणीय प्रधानाचार्य जी मा.डॉ. अशोकजी खैरनार ने हिन्दी दिन तथा पखवारा का महत्व समझाया। हिन्दी के राष्ट्रभाषा से विश्वभाषा के प्रवास को समझाया। आपने हिन्दी को हृदय तथा ज्ञान की एवं आत्मा की भाषा कहकर हिन्दी को अपनाने की बात कही। भारत में ७८% प्रतिशत लोग हिन्दी बोलते हैं कहकर लोगों के मन को जोड़नेवाली तथा अंग्रेजी को सहेली माननेवाली, अपनानेवाली भाषा कहकर गौरान्वित किया। हिन्दी, अंग्रेजी बोलना, सिखना, लिखना अनिवार्य इन बातों पर जोर देकर बहुमूल्य विचार प्रस्तुत कर मार्गदर्शन किया।

कार्यक्रम के अंतिम चरण में हिन्दी विभाध्यक्ष के रूप में डॉ. विजयजी गुरव ने उपस्थितों को साधुवाद देते हुए धन्यवाद ज्ञापित किया।

*****

Online Webinar Report Academic Year 2020-2021

National Level Webinar on English Literature: Kaleidoscope, 25 August, 2020. <https://youtu.be/Inxdsm F6dxQ>. Participants 196.

National Level Webinar on हिंदी साहित्य में किन्नर विमर्श एवं नारी विमर्श, 12 September, 2020, <https://youtu.be/7JvBrw RUdn>. Participants - 599

National Level Webinar on Intellectual Property Rights and E- Content: Issues and Challenges, 20 August 2020,

<https://youtu.be/6E4uzG 7bXJ8>, Participants - 599

National Level Webinar on Life Skills and Personality Development, 18 May 2021, <https://youtu.be/TYwk - Xr eE>, Participants - 211

National Webinar on Ethics and Image Building, 21 May, 2021 . <https://youtu.be/ mla5lvp959 RnMA>, Participants - 959

National Webinar on Yuvati Personality Development, 12 May 2021, <https://youtu.be/OGmJv- PtPIA>, Participants - 227.

National Level One Day Webinar On Competitive Examinations, 30 September 2021, <https://youtu.be/LjCIACZ M5z4>, Participants - 180

National Webinar on Yoga and Happiness, 27 May 2021 <https://youtu.be/04/gSVf 275 QORA>, Participants - 275

College Level Guest Lecture On Competitive Examinations, 10 February 2021, <https://youtu.be/LjCIACZ M5z4>, Participants - 85

National Webinar on Environmental Issues and Society, 5 June 2021, <https://youtu.be/XdhxQx 326 wCw4>, Participants - 326.

National Level Webinar on Two Week Certificate course in Yoga, 7 June 2021 à 21 June 2021, <https://youtu.be/WYMOG jUw6hM>, Participants - 726.

*****

Career Oriented Certificate Course Under Ordinance-181

Online Essay (२७ ऑगस्ट २०२०)

महाविद्यालयाचे अध्यक्ष मा.अड.शरदचंद्रजी शाह यांच्या वाढदिवसानिमित्त आंतर महाविद्यालयीन

online निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. या निबंध स्पर्धेसाठी मानसिक आरोग्य आणि कोरोना, फिजिकल फिटनेस आणि कोरोना,

Online Quiz Independence Day

दि. १५ ऑगस्ट २०२० रोजी स्वतंत्र दिनानिमित्त online quiz चे आयोजन शारीरिक शिक्षण विभाग निजामपूर जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयतर्फे आयोजित करण्यात आली. युवकांमध्ये देशाबद्दल प्रेम, आत्मीयता निर्माण व्हावी. देशासाठी ज्या महान लोकांनी समर्पण कले आहे, अनेक चळवळीचे आयोजित करण्यात आले, ज्या लोकांनी देशासाठी त्याग कला आहे अश्या अनेक गोष्टी, स्वातंत्र्याच्या पैलू विद्यार्थ्यांपायात पोहचवावे हा हेतूने या कुहज चे आयोजन करण्यात आले होते. यात विद्यार्थ्यांचा उत्कृष प्रतिसाद मिळाला.

Online Rangoli Competition

दि. १५ ऑगस्ट २०२० रोजी स्वतंत्र दिनानिमित्त online रांगोळीस्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. या रांगोळी स्पर्धेचा मुख्य विषय स्वतंत्रता होता. या विषयाशी संबंधित रांगोळी काढून त्या रांगोळीचा gps कॅमेरामध्ये फोटो काढून महाविद्यालयकडे मागवण्यात आले. विद्यार्थ्यांचे सर्व फोटो एकत्रित करून त्यांचा विदेओ बनवून महाविद्यालयाच्या यु टुब चनेलवर प्रकाशित करण्यात आले. यात ०८ विद्यार्थ्यांनी आपला सहभाग नोंदवला.

या विषयावर विद्यार्थ्यांकडून निबंध लिहून त्यांचे फोटो मागवण्यात आले. या स्पर्धेसाठी आलेले सर्व निबंध परिक्षकांकडे पाठवण्यात आले. परिक्षकांनी सर्व निबंधांचे परिक्षण करून निकाल जाहीर करण्यात आले. यात विद्यापीठातील विविध महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. यात क.ब.चौ.उ.म.वि. जळगांव संलग्नित करिअर ओरीएंटेड कोर्स अध्यादेश

- १८१ अंतर्गत नि.जै.शि.प्र. मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयतर्फे शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ पासून २०२२-२३ या तीन वर्षासाठी शारिरीक शिक्षण, इंग्रजी, राज्यशास्त्र या तीन विषयांना संलग्नता मिळाली आहे.

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ मध्ये शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभागातर्फे 'डाएट अॅण्ड न्युट्रीशन', 'माहितीचा अधिकार व आरक्षण धोरण' या विषयावर सर्टीफिकेट कोर्स राबवण्यात आला होता. यासाठी महाविद्यालयातील प्रथम, द्वितीय, तृतीय वर्षातील ६० विद्यार्थ्यांचा समावेश करण्यात आला. कोरोनाच्या पार्श्वभूमीवर या कोर्ससाठी प्रवेशित सर्व विद्यार्थ्यांचा गुगल क्लासरूम बनवण्यात आला. या कोर्ससंबंधीचा अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रमासंबंधीची व्हीडीओ, क्वीझ घेण्यात आले. या कोर्सचा ६०-४० पॅटर्न आहे. यात ६० मार्क बहिस्थ ४० मार्क अंतर्गत परिक्षेचा आहे. यात एकंदरीत तीन पेपरांचा समावेश आहेत. ज्यात दोन लेखी आणि एक प्रात्यक्षिक परिक्षा आहे. प्रत्येकी पेपर १० मार्कस अशा ३०० मार्कसचा कोर्स आहे.

दि. १०-१२ जुलै २०२१ रोजी पेपर I ची व ११-१३ जुलै २०२१ रोजी पेपर II ची इंटरनल परिक्षा ऑनलाईन घेण्यात आली होती. पेपर III साठी प्रात्यक्षिक ऑनलाईन पद्धतीने Quiz च्या स्वरूपात घेण्यात आले.

दि. ५-६ ऑक्टोबर २०२१ रोजी पेपर I व पेपर II ची बहिस्थ परीक्षा ऑनलाईन स्वरूपात घेण्यात आली. या कोर्समध्ये प्रवेशित सर्व विद्यार्थ्यांनी या परिक्षा दिल्या. या परिक्षांचा निकाल विद्यापीठाने दिलेल्या निर्देशानुसार संबंधीत तक्त्यात विद्यापीठास सादर करण्यात आला व विद्यापीठामार्फत विद्यार्थ्यांना Carrier Oriented Course in Diet and Nutrition, Right to information and Reservation policy चे प्रमाणपत्र देण्यात आले.

या कोर्ससाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार यांचे मार्गदर्शन मिळाले. या कोर्सचे समन्वयक शा.शि. संचालिका डॉ. प्रियंका सुलाखे, डॉ. के.डी. सोनवणे होते व यास सर्व प्राध्यापक व प्राध्यापकेतर कर्मचारी वृंदाचे सहकार्य लाभले.

*****

कोविड लसीकरण जनजागृती अभियान

दि. १७ जून २०२१

निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाच्या जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना एकक व विद्यार्थी विकास विभाग यांच्या वतीने राष्ट्रीय सेवा योजना दत्तक गाव वाघापूर ता. साक्री जि. धुळे येथे कोविड-१९ प्रतिबंधात्मक लसीकरण कार्यक्रमाबद्दल जनजागृती संदर्भात एका विशेष मोहिमेचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी आयोजित उद्घाटन कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान वाघापूर गावचे सरपंच मा.श्री. भिवा अर्जुन बोरकर होते. प्रमुख अतिथी श्री. उत्तम लहानु मारनर, पोलीस पाटील हे होते. मा. वाघापूर ग्रामपंचायत महिला सदस्य सरला वाघमारे, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व रा.से.यो. एककाचे अध्यक्ष मा.डॉ. अशोक खैरनार, रा.से.यो. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. प्रणव गरूड, विद्यार्थी विकास अधिकारी प्रा.डॉ. के.डी. सोनवणे, ज्येष्ठ प्राध्यापक डॉ. रविंद्र ठाकरे व डॉ. विजय भामरे उपस्थित होते.

कार्यक्रमाची सुरुवात महान सेवाव्रती अहिल्यादेवी होळकर यांच्या प्रतिमा पूजनाने झाली. यानंतर मा.प्राचार्य डॉ. अशोक खैरनार यांनी कोविड-१९ प्रतिबंधात्मक लसीकरणाबद्दल समाजात जागृती करण्याचे विचार मांडले. कोविड-१९ च्या संकटाला देश लसीकरणाच्या ढालीने तोंड देत आहे. सर्वांच्या जीविताचे रक्षण होण्यासाठी लस घेणे आवश्यक आहे.

लस घेणे हे कुटुंब, समाज, देश यांच्या कल्याणासाठी आवश्यक आहे. असे प्रतिपादन केले. ज्येष्ठ प्राध्यापक डॉ. रविंद्र ठाकरे देखील उपस्थितांशी संवाद साधला. अध्यक्ष सरपंच श्री. भिवा अर्जुन बोरकर यांनी सर्व उपक्रमाला सर्वतोपरी मदत करण्याचे आश्वासन दिले.

या कार्यक्रमाद्वारे रा.से.यो. स्वयंसेवकांनी वाघापूर दत्तक गावात कोविड-१९ लसीकरणाच्या संदर्भात सर्वेक्षण करण्याला सुरुवात केली. सर्व गावातील कुटुंबांचे कोविड-१९ लसीकरण करून लस न घेतलेल्या व्यक्तींची माहिती गोळा करून त्यांना लस घेण्यासाठी प्रवृत्त करण्याचे या योजनेद्वारे ठरवण्यात आले. शासनाच्या सर्व कोविड-१९ नियमांचे पालन करून हा कार्यक्रम पार पाडण्यात आला. उपस्थितांमध्ये ग्रामस्थ, विद्यार्थी यांचा उत्स्फूर्त सहभाग होता. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक विद्यार्थी कल्याण अधिकारी प्रा.डॉ. के.डी. सोनवणे यांनी तर संचालन रा.से.यो. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. प्रणव गरूड यांनी केले. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी विद्यार्थी कल्याण अधिकारी प्रा.डॉ. के.डी. सोनवणे, रा.से.यो. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. प्रणव गरूड, सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी प्रा. यशवंत कुलकर्णी व प्रा.डॉ. प्रियंका सुलाखे, प्रा.डॉ. रविंद्र ठाकरे, प्रा.डॉ. विजय भामरे यांनी परिश्रम घेतले.

*****

रा.से.यो. कोविड प्रतिबंधात्मक

उपाययोजना अहवाल २०१९-२०२०

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ च्या काळात कोविड-१९ च्या परिस्थितीमुळे जगभरात मोठी उलथापालथ घडून आली. संचारबंदी व लॉकडाऊन केले गेले. शैक्षणिक क्षेत्रापुढेही मोठे आव्हान उभे ठाकले. शाळा, महाविद्यालये भरणे बंद झाले. शिक्षक,

प्राध्यापक व विद्यार्थी आपआपल्या घरात बंद होते. महाविद्यालयाचे कार्य परंपरागत पद्धतीऐवजी ऑनलाईन पद्धतीने सुरू झाले.

महाविद्यालयाचे प्राचार्य व राष्ट्रीय सेवा योजना एककाचे अध्यक्ष डॉ. अशोकजी खैरनार यांनी कोरोना काळात राष्ट्रीय सेवा योजना एककाचे कार्य सरकारी प्रशासनाने घेतलेल्या निर्णय व नविन नियमांना अनुसरून कसे करता येईल याचे वेळोवेळी मार्गदर्शन केले. कोरोनाच्या संकट काळात राष्ट्रीय सेवा योजना समाजसेवेच्या माध्यमातून दिपस्तंभाप्रमाणे उभी राहिली. यात जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयातील स्वयंसेवकांचा खारीचा वाटा होता. य प्रतिकूल परिस्थितीत आमच्या स्वयंसेवकांनी आपल्या ग्रामीण भागात राहून त्याठिकाणी कोरोना विषयक जागृती करण्याचे कठिण कार्य पार पाडले. प्रशासनाला मदत करणे, जनजागृती, हेच प्रारंभिक काळात महत्त्वाचे काम होते. या काळात आमच्या स्वयंसेवकांनी पुढीलप्रमाणे कार्य केले.

१) मास्क वाटप - आमच्या राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी ३०० मास्कचे वाटप आमच्या परिसरातील गावांमध्ये केले.

२) सॅनीटायझेशनला मदत - या काळात स्वयंसेवकांनी आपल्या गावातील निर्जंतुकीकरण मोहम राबवण्यात उपयुक्त मदत केली. गावातील ग्रामपंचायत प्रशासनाला सॅनीटायझेशनला सहाय्य केले.

३) कोरोना जनजागृती - आमच्या स्वयंसेवकांनी कोरोना विषयक जनजागृती करण्यासाठी विशेष प्रयत्न केले. ग्रामीण भागात कोरोना व त्याच्या बचावाची माहिती जनतेला देणे हेच मोठे आव्हान होते. मास्क वापरणे, सामाजिक अंतर, सॅनीटायझरचा वापर करणे, गर्दी टाळणे, हात धुणे, कोरोना लक्षणांची माहिती देणे या गोष्टींचा ग्रामीण भागात व परिसरातील वाड्या, वस्त्यांवर स्वयंसेवकांनी प्रचार केला.

४) सरकारी यंत्रणांना मदत - या काळात मनुष्यबळ तुटवडा असतांना स्वयंसेवकांनी ग्रामीण प्रशासनाला मदत केली. ५० स्वयंसेवक यात सहभागी होते.

५) समाज माध्यमातून जागृती - ग्रामीण भागात लॉकडाऊन काळात समाज माध्यमातून विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी मोठी सामाजिक जागृती घडवली.

६) अन्न-धान्य वितरणाला मदत - सरकारी स्वस्त धान्य दुकानात आमच्या विद्यार्थ्यांनी मदत केली. २० विद्यार्थी स्वयंसेवक यात सामील होते.

७) एककाच्या कार्यक्रम अधिकारी व सहाय्यक कार्यक्रम अधिकाऱ्यांनी पंतप्रधान सहाय्यता निधीला मदत केली.

अशा प्रकारे कोरोना साथीच्या काळात राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी आपल्या ग्रामीण परिसरात कोरोना विरुद्धच्या युद्धात आपला सहभाग घेतला. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अशोकजी खैरनार यांच मार्गदर्शन रा.से.यो. विभाग क.ब.चौ.उ.म.वि. जळगांव यांच अधिकारी यांच्या सल्ल्याने या कठीण काळात उपयुक्त उपक्रम राबववता आले. सर्व प्राध्यापक वर्ग व विद्यार्थी स्वयंसेवक यांनी त्या काळात आपले कार्य पार पाडले. यामध्ये कार्यक्रम अधिकारी प्रा. प्रणव गरूड, सहा. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. यशवंत कुलकर्णी व महिला कार्यक्रम अधिकारी प्रा.डॉ. प्रियंका सुलाखे यांनी प्रयत्न केले. कोरोनाच्या वणव्यामध्ये लागलेली आग विझवण्यात चिमणीप्रमाणेच हा अल्पसा प्रयत्न होता. ग्रामीण परिसरात खेड्या-पाड्यावर या स्वयंसेवकांनी आपले योगदान देवून या कठीण काळात ग्रामीण समाजाला आवश्यक ती मदत करण्याचा प्रयत्न केला.

*****

Add on Courses Academic Year 2020-21

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ करिता जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालयात विविध विषयांचे Add-on Courses सुरु करण्यात आले होते. विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानात भर पडावी याकरिता विद्यापीठाच्या अभ्यास क्रमाव्यतिरिक्त नवीन काही माहिती मिळावी म्हणून या हेतूने Add-on Courses चालविण्यात येत आहेत. या course चा कालावधी ३० तास असून प्रत्येक दिवसांच्या तासिकेचे नियोजन केले जाते. या course मध्ये विद्यार्थ्यांना प्रवेश देऊन त्यांची निवळ केली जाते. या course अंतर्गत शिकवण्याच्या नाविन्य पूर्ण तंत्र वापरले जातात जेणेकरून विद्यार्थ्यांना माहिती अधिक आत्मसात करता येणार. Add-on Courses ची परीक्षा MCQ Patern नुसार घेऊन निकाल जाहीर करण्यात आले. सहभागी सर्व विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र देण्यात आले. शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ करिता Add-on Courses ची यादी पुढील प्रमाणे.

- १) Grammar Improvement Programme (GIP) - ३० Hours
- २) Ethics and Values in Life - ३० Hours

*****

Report of Certificate Course Academic Year 2020-21

आमचे निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय, निजामपूर-जैताणे येथे शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ ते २०२२-२३ पर्यंत कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ जळगाव यांनी

अध्यादेश १८१ अंतर्गत खालील Certificate Course लो संलग्नता दिलेली आहे. सदर कोर्सेसचे ऑनलाईन व ऑफलाईन अध्यापन करण्यात आले. सदर कोर्सच्या दोन अंतर्गत परीक्षा घेण्यात आल्या. कोर्स उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाचे आदरणीय प्राचार्य डॉ. अशोक पी. खैरनार यांच्या हस्ते प्रमाणपत्र वितरीत करण्यात आले. Certificate Courses चा तपशील खालीलप्रमाणे.

- १) Rights of Information and Reservation Policy - Coordinator, Dr. Kantilal Sonawane, Students ६०
- २) Nutrition and Banance Diet - Coordinator, Dr. Priyanka Sulakhe, Students ६०
- ३) Communication Skills - Coordinator, Prof. Ajabrao Ingle, Students ६०.

*****

Personal Report Academic Year 2020-21

Prin.Dr. Ashok P. Khairnar

- **Research Publication -**
- Rabindranath Tagore's Novels : Some Glimpses, ISSN :2348-7143, IF:6,615 Research Journey International E - Research Journal July -Aug-Sept and 2020
- Bapsi Sidhwa's Water: Marriage as a Mirage of Happiness ISSN :2320-2882 International Journal of Creative Research Thought (IJCRT) Sept.2020
- Emergence and Development of Postcolonial Criticism ISSN 2349-4948 The Context Volume 8 No.1, January 2021.

- The Cultural Shock and its Impact on Traditional Belief System: Bapsi Sidhwa's An American Brat, ISSN: 2454-3454, Vol.7, Issue-6, IF-3.02, Pune Research An International Journal in English, Aradhya International Publication Nov/ Dec 2021
- Voices of Women Consciousness in the Novels of Bapsi Sidhwa, The Context International, Indexed & Peer Reviewed/ Refereed Journal, ISSN-2349-4948, Vol-9, Issue-1, January 2022 (<https://www.thecontext.in/p/current-issue.html>).
- **Book Published -**
- Digital Literacy and Women Empowerment published by Dnyanpeeth Pratisthan, Nandurbar.
  1. English Literature: A Kaleioscope, 25 August, 2020, <https://youtu.be/InxdsmF6dxQ>
  2. हिन्दी साहित्य में किन्नर विमर्श एवं नारी विमर्श, 12 September, 2020. <https://youtu.be/7JvBrwRUdnQ>
  3. Intellectual Property Rights : Issues and Challenges, 20 August 2020 <https://youtu.be/6E4uzG7bXJ8>
  4. National Webinar on Life Skills and Personality Development. 18 May 2021 https://youtu.be/TYwk_-Xr_eE
  5. National Webinar on Ethics and Image Building, 21 May, 2020 <https://youtu.be/mla5lvpRnMA>
  6. National Webinar on Yuvati Personality Development 12, May 2021 <https://youtu.be/OGmJv-PtPIA>
  7. One Day Webinar On Competitive Examinations, 30 September 2020 <https://youtu.be/LjCiAC7M5z4>
  8. National Webinar on Yoga and Happiness, 27 May 2021 <https://youtu.be/O4lgSVfQqRA>
  9. National Webinar On Environmental Issues and Society, June 5, 2021 <https://youtu.be/XdhxQxwICw4>
  10. Covid Vaccination and Youth, June 8, 2020. <https://youtu.be/rdkUMmyTLH0>
  11. Yoga Day 2020, 21 June 2020 <https://youtu.be/o7gDOVkHzW9w>
  12. Bridge Course Conducted by College, 2020-21 December 10 https://youtu.be/q_N72yQWX1Y
  13. Guest Lecture On Competitive Examinations on 10 February 2021 <https://youtu.be/LjCiAC7M5z4>
  14. Essay Competition 2020, 29 August 2020 <https://youtu.be/4N-1kKYL46A>
  15. Sport Competition. August 29, 2020 <https://youtu.be/b-1YckxBVqo>
  16. Teachers Day, 5 September, <https://youtu.be/M0ZuXRAHHqk>
  17. Yoga Certificate Course, 21 June 2020 https://youtu.be/q_N72yQWX1Y
  18. Rangoli Competitions. 29 August 2020 https://youtu.be/xnvAGWMA_Tw
  19. Certificate Course on Yoga. 07 June 2021 to 21 June 2021 <https://www.youtube.com/c/ADARSHCOLLEGEFARTSNIJAMPURJAITANE>
  20. E-Waste Management, 25 October, 2021 <https://youtu.be/A-r-uolOK8w>
  21. Human Rights and Society, 27 October, 2021, <http://www.youtube.com/watch?v=LhVwbSQbf50>
  22. New Challenges before Agriculture 30 October, 2021 https://youtu.be/_ya5egsgMRw
  23. One Week Certificate Course in Yoga for Women Wellness, 20 October to 26 October 2021, <https://youtu.be/WTxsd0ZMdJE>
- **Position on University Statutory Body**
- Senate Member, Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
- **Positions on Professional Organizations**
- President of KBC North Maharashtra English Teachers Association

- **Honour and Award**
- Honoured with National award as the best Individual promoting sport in rural area by Physical Education Foundation of India
- **Research Guidance for Ph.D Scholars**
- PhD Awarded - 08
- PhD Enrolled - 06
- **Invited Lectures as Chief Guest**
- Invited as inaugurator of Debate Competition at Shri.D.H.Agrawal Arts, Shri Rang Avadhoot Commerce and Science college Navapur on 13 June,2020
- Invited as inaugurator in state level workshop at S.G.Patil Arts, Commerce and Science college, Sakri on 06 January, 2020
- Invited as chief speaker in workshop at Uttamrao Patil College Arts and Science Dahiwel on 29 November,2020
- Invited as key note speaker in national E-Conference at Shree S I Patil, Arts , G B Patel and STKVS Commerce college, Shahada on 27 March,2021
- Key Note Address in National Seminar on Value and Skills in Higher Education at NTVS College of Education, Nandurbar
- Invited as Inaugural Speaker in International E-Conference at Z.B.Patil College Dhule on 20 August,2021
- Invited as Chief Speaker in Virtual International Conference at Uttamrao Patil Arts and Science Dahiwel on 10 September,2021
- Invited as Valedictory Speaker in E - Conference at A.M.Patil Arts, Commerce and Science College, Pimpalner on 22 July,2021
- **External Referee**
- Evaluated PhD thesis in English of Gorakh Popat Jandhale of Savitribai Phule Pune University, Pune

- Evaluated PhD thesis in English of Changundi Shaileja A. in English of Shivaji University, Kolhapur

*****

Personal Report

Academic Year 2020-21

Mr. Ajabrao Ravji Ingle
Asst.Professor, Dept. of English

- **Publications -**
- Published research paper on 'Amitav Ghosh's the Glass Palace: A Manifestation of Subaltern 's struggle and Conflict' in Voices of The Oppressed edited by Suresh Bagul ISBN 978-93-90705-29-0 published by Ayudh Publication ,Gujrat
- Published a special issue on "Sangharshshilp Dr. Ambedkar' in international peer Review Langlit Journal on 25 May, 2021
- **Participation:**
- Participated in One Week FDP on Research Paper writing organized by Rest Society for Research International Tamil Nadu from 28 June 2021 to 02 July 2021
- Participated in International Webinar on Worlds within the world: The told and Untold Stories of our Times organized by Shri Sangameshwar Arts, commerce college Chadchan Karnataka on 17 June 2021.
- Participated National webinar on Environmental Issues and society organized by J.K.Shah Adarsh College Nijampur dated 5 June 2021
- Participated national Level webinar on Blended Mode of Teaching of Learning jointly organized by Vidya Vikas Mandal's S.G.Patil college, Sakri on 6 June, 2021
- Participated in One Day national Webinar on Ethics and Image Building organized

---

by J.K.Shah Adarsh college Nijampur on 21 May 2021

- Participated in Workshop organized by S.G. Patil college, Sakri on 24 may 2021
- Participated in state level webinar on the role of Govt. and People in Covid 19 pandemic period on 22 May 2021
- Participated in ten days lecture series from March 26 to April 06,2021 organized by DAATH VOYAGE An international journal of interdisciplinary Studies in English.
- Participated in Covid 19 and psychological Health workshop organized by S.G.Patil collge Sakri
- Participated in Progressive People's Forum Maharashtra Three Days Online Lecture series from 11 to 13 April, 2021
- Participated in national webinar on Film and literature organized by PG Department GTP College Nandurbar on 18 August, 2021
- Participated in An Assembly of principals and Career Katta coordinators workshop organized by KBCNMU and Uttamrao patil College Dahivel
- Participated in World Population Day Quiz Competition organized by Dept.of Economics and Geography Vidya Vikas Mandal's S.G.Patil College Sakri on 11 th July 2021
- **Worked as Coordinator**
- Add on Course in Communication skills
- Elocution Competitions at college level
- National webinar on English Literature: A Kaleidoscope dated on 25 August,2921
- National webinar on Ethics and Image Building on 21 May 2021
- One day webinar on Competitive Examinations
- Teacher day celebration programme
- Online course on Grammar Improvement programme
- **Others**
- Article on Lokshahir Annabahu Sathe : Manavatavadi Sahitysamrat Published in

Vision Maharashtra on 7 August, 2021E-Research.

*****

Personal Report

Academic Year 2020-21

Prof. Atish S. Meshram

- **Role of Organized, Coordinator and Convener in Organized Webinar**

- 1) Coordinator, Online One Day National Level webinar on Intellectual Property Rights and E-Content: Issues and Challenges on 20 August 2020
- 2) Coordinator, Online One Day Webinar on E-Waste Management on 20 October 2021
- 3) IQAC Coordinator, Online One Day National Level Webinar on Human Rights on 25 October 2021
- 4) IQAC Coordinator, Online One Day National Level Webinar on New Challenges in Agriculture on 27 October 2021
- 5) Convener in Two days An International Level Webinar on Challenges, Opportunities and Solution During post COVID-19 on 06-07 July, 2020

- **Participated in Webinars**

- 1) Two Day National Level Webinar on E-Content Development Tools for Online Teaching on 29-30 August 2020
- 2) One Day National Webinar on UGC and UGC Care: Basic on 24 July 2020
- 3) One Day Online Webinar on Outcome based education and evaluation reforms on 21 May 2021
- 4) One Day Online Webinar on IQAC Coordinators Meet on Use of ICT for NAAC Data Preparation on 18 May 2021

- **Professional Development Course**

- 1) Participation in Faculty Development Programme on Essential of Modern Efficient Teaching Practice in Higher Education 11-17 November 2021

2) Thirty Hours University Level Certificate Course in Application of Open Access E-resources 7-21 October 2021

- **Responsibility Work in College**
- Coordinator of National Assessment Accreditation Council (NAAC) and Internal Quality Assurance Cell (IQAC) in J.K. Shah Adarsh College, Nijampur-Jaitane.
- Nodal Officer of College for National Institutional Ranking Framework (NIRF)
- Coordinator of HRD (Human Resource Development) under Rashtriya Uchchar Shiksha Abhiyan (RUSA) in J.K. Shah Adarsh College, Nijampur-Jaitane.
- Coordinator of Examination Work of KBCNMU, Jalgaon.
- Coordinator of Cultural Work.
- Coordinator work of Central Assessment Programme (CAP) F.Y.B.A. in J.K. Shah Adarsh College, Nijampur-Jaitane.
- Coordinator work of Deepstumb Scholarship Competitive Examination, Jalgaon
- Coordinator Prevention of Caste Based Discrimination Cell
- Member of Research Committee, J.K. Shah Adarsh College, Nijampur-Jaitane.
- Member of College Development Committee, J.K. Shah Adarsh College, Nijampur-Jaitane.
- Conducted Chankya and Deepstumb Competitive Examination and Classes
- Worked as Coordinator of Scheme for Higher Education Youth for Apprenticeship and Skills
- **Achievements**
- Certificate of Recognition for Best COVID-19 Campaign by Mahatma Gandhi Rural Council of Higher Education, Ministry of Education, Government of India

- **Research Work**

- M.Lib.I.Sc. Dissertation on: Content Analysis of E-journal 'Aridane'
- Pursuing Ph.D. on Impact of NAAC on College Libraries Affiliated to Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon.
- **Editor in Book**
- Digital Literacy and Women Empowerment
- **Created E-Content Videos**
- Link : https://m.youtube.com/channel/UC6_uHZ0Z4cv1A0G0hpdS4jQ

*****

वैयक्तिक अहवाल

शै. वर्ष २०२०-२१

डॉ. रविंद्र पोपटराव ठाकरे
(मराठी विभाग प्रमुख)

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२०२१ मात्र मराठी विभागातर्फे विद्यार्थ्यांसाठी ज्ञानदानासोबत, समाज परिवर्तनाची दिशा या विषयावर सतत चर्चा केली, व सतत निदर्शनास आणून दिले की, "विद्या हे माणसाचे परम दैवत आहे. जीवन जगतांना विद्येची पुजा होते, धनाची नव्हे."

१) सरदार वल्लभाई पटेल आर्ट्स अँड सायन्स कॉलेज ऐनपूर ता.रावेर, जि.जळगांव यांनी दि.१४/०५/२०२० मराठी विभागाकडून आयोजित ऑनलाईन "मराठी साहित्य वाचन राष्ट्रीय चाचणी" विषयात यात सहभाग घेतला.

२) जे.डी.एम.व्ही.पी. श्री.एस.एस. पाटील कला, भाऊसाहेब टी.टी. साळुंखे वाणिज्य, श्री.जी.आर. पंडीत विज्ञान, "नुतन मराठा महाविद्यालय जळगांव आयोजित दि.२०/०५/२०२० ऑनलाईन "कोवीड-१९ जनजागृती प्रश्नमंजुषा" या विषयात सहभागी

३) "त्रिमुर्ती शिक्षण संस्था, विमलबाई उत्तमराव पाटील कला आणि डॉ.भास्कर सदाशिव देसले विज्ञान

महाविद्यालय आयोजित दि.३०/०५/२०२० रोजी "राष्ट्रीय चर्चासत्र" "Digital Humanities" यात सहभाग घेतला.

४) डॉ.अण्णासाहेब जी.डी. बेंडाळे महिला महाविद्यालय, जळगांव आयोजित "राष्ट्रीय चर्चासत्र" दि.२७ व २८/०५/२०२० मराठी विभाग विषय - "खानदेशातील मराठी साहित्य" ऑनलाईन सहभाग घेतला.

५) शंकर नारायण शैक्षणिक संस्था संचलित, शंकर नारायण कला व वाणिज्य महाविद्यालय भाईंदर (पू) ठाणे, मुंबई विभागात संचलित नवघर, भाईंदर ठाणे, आयोजित दि.२०/०५/२०२० महाविद्यालय व विद्यापीठ यांनी "मराठी भाषा व वाङ्मय आणि आय.क्यु.ए.सी. "म्हणीवर आधारित स्पर्धा" यात सहभाग घेतला.

६) भारत शिक्षण संस्थेचे, बी.एस.एस. कला, वाणिज्य विज्ञान महाविद्यालयात मकानी ता.लोहारे जि. उस्मानाबाद आयोजित "राष्ट्रीय चर्चासत्र" दि.१८/०६/२०२० रोजी "मराठी साहित्य प्रवाहाची २००० नंतरची स्थितीगती मराठी विभागातर्फे आयोजित केला सहभाग घेतला.

७) त्रिमुर्ती शिक्षण संस्था, विमलबाई उत्तमराव पाटील कला कै.डॉ.भास्कर सदाशिव देसले विज्ञान महाविद्यालय साक्री आयोजित "राज्यस्तरीय चर्चासत्र" दि.२५/०७/२०२० रोजी संरक्षण विभागातर्फे "भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षे पुढील गलवान खोरे संदर्भात या विषयावर घेण्यात आले सहभाग घेतला.

८) जवाहर कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, अंधूर ता.तुळजापूर जि.उस्मानाबाद आयोजित वेबिनार - विषय "Importance of digitalization and online documentation" या विषयावर दि.२९/०७/२०२० रोजी चर्चासत्रात सहभाग घेतला.

९) मांजरा चॅरिटेबल ट्रस्ट, सुशीलादेवी देशमुख वरिष्ठ महाविद्यालय लातूर आयोजित "राष्ट्रीय चर्चासत्र" ऑनलाईन विषय - "Digital Transformation in Education Institutes e-class rooms & Learning Management System" यात दि.३०/०७/२०२० रोजी सहभाग.

१०) निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे, जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे आयोजित एक दिवसीय राष्ट्रीय वेबिनार - विषय "Intellectual Property Rights and E-Content: Issues and Challenges" दि.२१/०८/२०२० सहभाग.

११) निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे, जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे आयोजित - "राष्ट्रीय चर्चासत्र" दि.२५/०८/२०२० रोजी विषय - "English Literature : A Kaleidoscope" सहभागी झालो.

१२) निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे, जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे आयोजित दि.७/८/०५/२०२० रोजी विषय : "Research Methodolgy In Language and Literature in Digital Era" यात सहभागी.

१३) कै.सि.गो.पाटील महाविद्यालय साक्री व जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे संयुक्त विद्यामाने आयोजित दि.०६/०६/२०२१ रोजी "राष्ट्रीय चर्चासत्र" विषय : "Blended mode of Teaching and Learning" सहभाग नोंदविला.

१४) पंकज शैक्षणिक सामाजिक संस्थेचे, पंकज कला व विज्ञान महाविद्यालय चोपडा जि.जळगांव आयोजित - "राष्ट्रीय चर्चासत्र" ऑनलाईन दि.२५/०२/२०२१ रोजी विषय : - "मराठी ग्रामीण - कादंबरीतील शेतकरी जीवन : एक दृष्टीक्षेप" या विषयी सहभाग घेतला.

१५) दि. बोदवड द सार्वजनिक को-ऑप एज्युकेशन सोसायटी लि. बोदवड संचलित, कला, वाणिज्य, विज्ञान महाविद्यालय बोदवड (जळगांव मराठी विभाग आयोजित एक दिवसीय "राष्ट्रीय ई-चर्चासत्र" बुधवार दि.११/०८/२०२१ रोजी विषय : बहिणाबाई चौधरी यांच्या कवितेतील मानवदावाद" या चर्चासत्रात सहभागी झालो.

१६) पिंपळनेर एज्युकेशन सोसायटीचे, कर्मवरी आ.मा. पाटील कला, वाणिज्य व कै.अण्णासाहेब एन.के.पाटील विज्ञान महाविद्यालय पिंपळनेर, ता.साक्री (धुळे) आयोजित

ऑनलाईन एक दिवसीय "Multidisciplinary International - e-Confence" दि.२२/०७/२०२१ रोजी परिसंवादात सहभाग.

१७) निजामपूर-जैताणे शिक्षण प्रसारक मंडळाचे, जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय निजामपूर-जैताणे आणि पिंपळनेर एज्युकेशन सोसायटीचे कर्म आ.मा.पाटील कला वाणिज्य व कै. अण्णासाहेब एन.के. पाटील विज्ञान महाविद्यालय पिंपळनेर संयुक्तमाने आयोजित क्रिडा विभागातर्फे दि.०७/०६/२०२१ ते २१/०६/२०२१ पर्यंत "Two Week Certificate Course in Yoga" यात सहभागी झालो. शरीर स्वस्थ तरच मन प्रसन्न याचा प्रत्यय झाला.

*****

वैयक्तिक अहवाल

शै. वर्ष २०१९-२०२०

प्रा. प्रणव गंगाधर गरूड

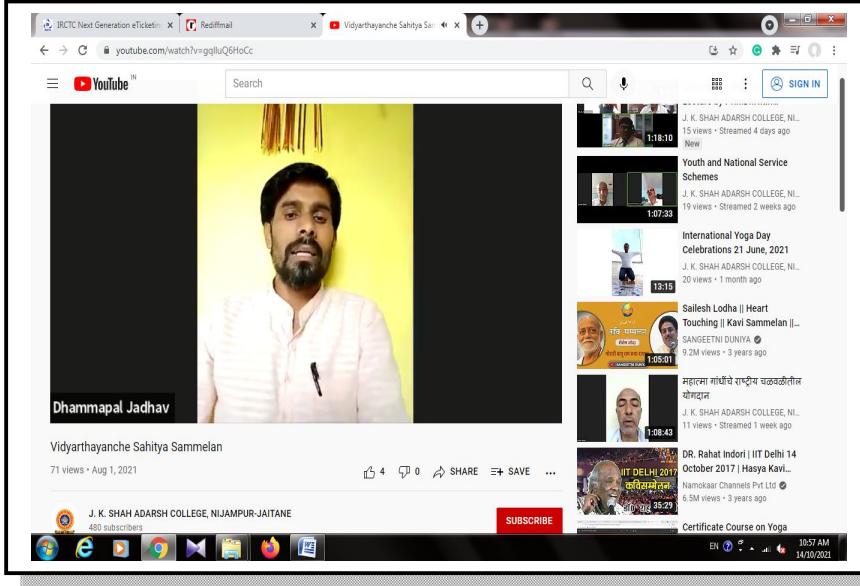
कोविड-१९ च्या जागतिक महामारीमुळे निर्माण संकट कळा इतिहास विषयाचे महाविद्यालयात अध्यापन केले. सरकार व विद्यापीठ नियमाच्या अनुसार ऑनलाईन शिकवणे सुरू ठेवून कोविड-१९ च्या काळात उद्भवलेल्या कठीण परिस्थितीत विद्यार्थ्यांचे अभ्यासक्रम पूर्ण केले. टेस्ट व ट्युटोरियल परीक्षा महाविद्यालयाच्या निर्णयाप्रमाणे ऑनलाईन पद्धतीने घेतल्या. तसेच विद्यापीठाच्या ऑनलाईन परीक्षा योग्यप्रकारे विद्यार्थ्यांना देण्यास अडचण येवू नये तसेच जास्तीत जास्त विद्यार्थी परीक्षेला उपस्थित रहावे यासाठी प्रयत्न केले.

कोविड-१९ साथीच्या काळात रा.से.यो. एककाचा कार्यक्रम अधिकारी म्हणून ही सहा. प्राध्यापक प्रणव गरूड यांनी कार्य पार पाडले. विद्यापीठ रा.से.यो. विभागाच्या विविध कार्यक्रम व उपक्रमांना महाविद्यालयाच्या एककाद्वारे राबविले गेले. यात कोविड

काळात स्वयंसेवकांनी मास्क वाटप करणे, कोवीड जनजागृती, सरकारी यंत्रणांना मदत, स्वस्थ धान्य दुकानात मदत करणे इ. लोकोपयोगी कामांचा समावेश होत. या व्यतिरिक्त स्वामी विवेकानंद जयंती, संविधान दिन यासारख्या कार्यक्रमांचे ऑनलाईन आयोजन करण्यात आले.

महाविद्यालयात वेळोवेळी आयोजित केलेल्या ऑनलाईन वेबीनारमध्ये सहभाग घेतला. यात कोविड-१९ भारत की रक्षा चुनौतियाँ, कोविड-१९ चा शिक्षणावर होणारा परिणाम, दि. ७ जुन ते २१ जुन २०२१ या काळात महाविद्यालयाद्वारे आयोजित १५ दिवसांचे योग प्रशिक्षण वर्ग, Environmental Issues, English Literature a Kaleidoscope, Challenges, Opportunities & Solutions During & Post Covid-१९ या विविध राष्ट्रीय चर्चासत्रांचा समावेश होतो. याशिवाय महाविद्यालयाने दिलेल्या ॲडमिशन संदर्भात जबाबदारी कोविड काळात पार पाडली. पंतप्रधाननिधी मध्ये कोविड काळात आर्थिक मदत केली. अशा पद्धतीने कोविड-१९ च्या महामारीच्या प्रतिकूल परिस्थितीत कार्य करण्याचा यशस्वी प्रयत्न केला.

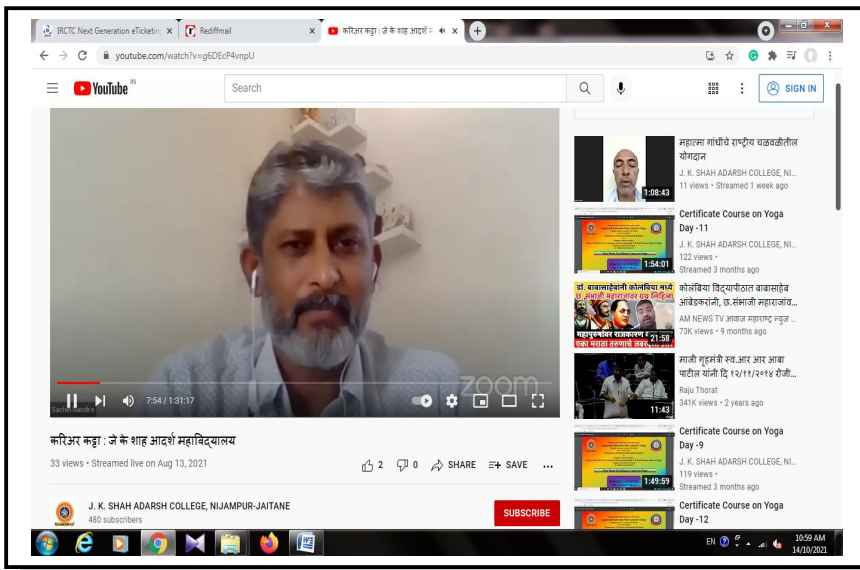
*****

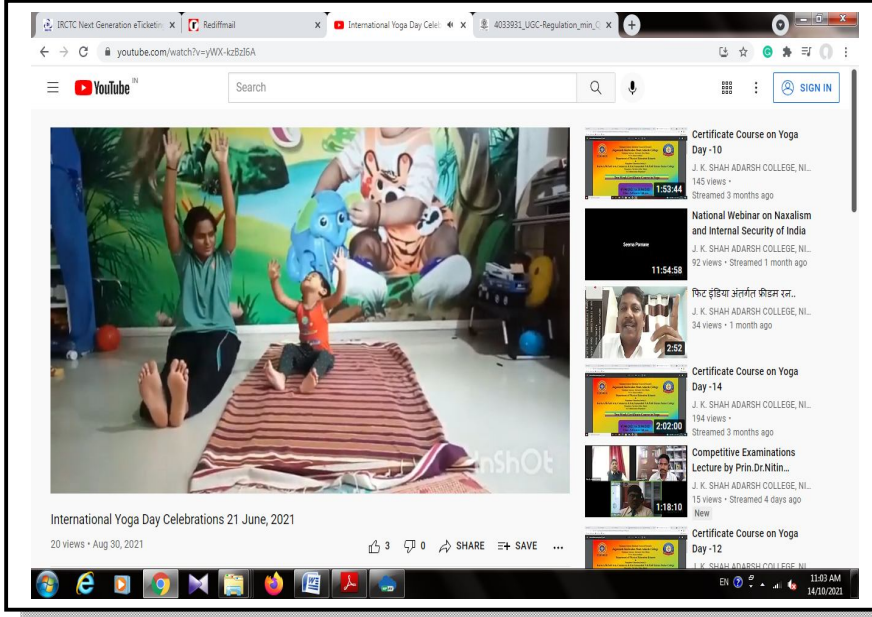
विद्यार्थ्यांच्या साहित्य
संमेलनाचे उद्घाटन
करतांना आर.जे. धम्मपाल.

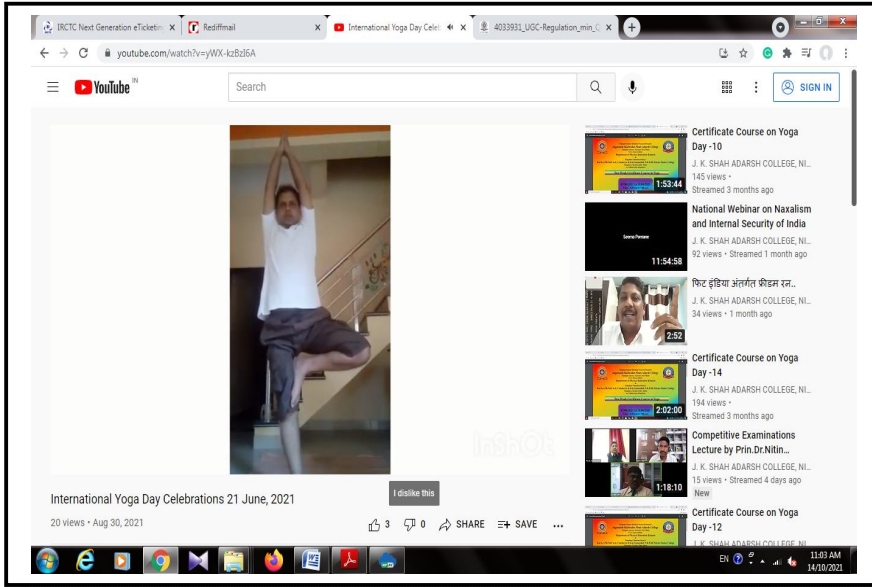
श्री. मिल्तींद धोदरे साहित्य
संमेलनमध्ये अहिराणी
कविता सादर करतांना.

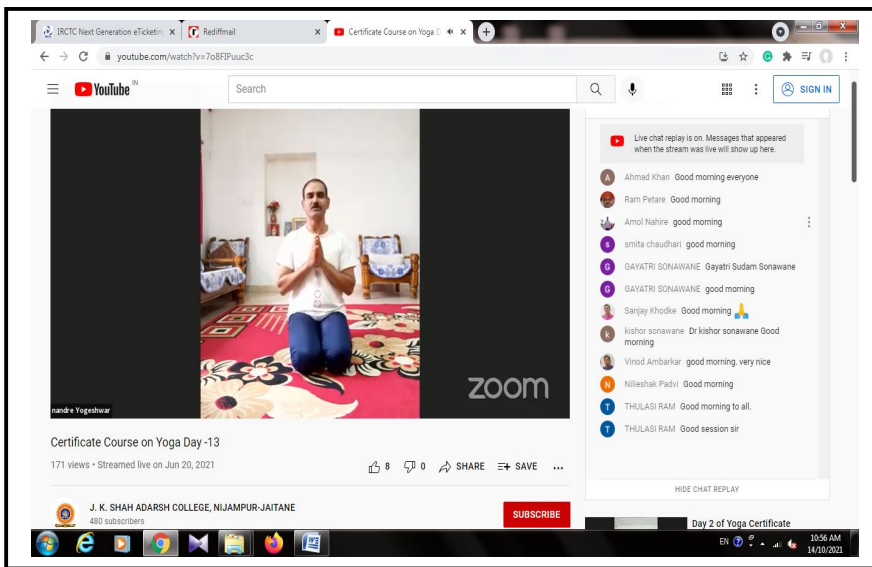
५ धुळे जिल्ह्याचे करिअर
कट्टा समन्वयक डॉ. सचिन
नांद्रे मार्गदर्शन करतांना.

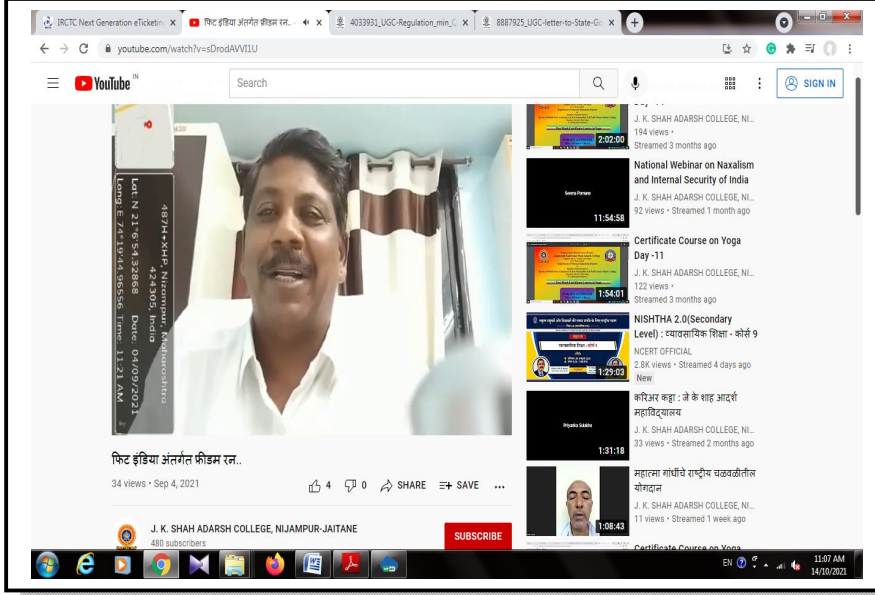
आंतरराष्ट्रीय योग
दिनानिमित्त ऑनलाईन योग
करतांना शारीरिक शिक्षण
संचालिका डॉ. प्रियंका
सुलाखे.

आंतरराष्ट्रीय योग
दिनानिमित्त ऑनलाईन योग
करतांना प्राध्यापक वृंद.

आंतरराष्ट्रीय योग
दिनानिमित्त ऑनलाईन योग
प्रात्यक्षिक करतांना.

फिट इंडिया अंतर्गत फ्रीडम रन २० चे आयोजन प्रसंगी मार्गदर्शन करतांना प्राचार्य डॉ. अशोक पी. खैरनार.

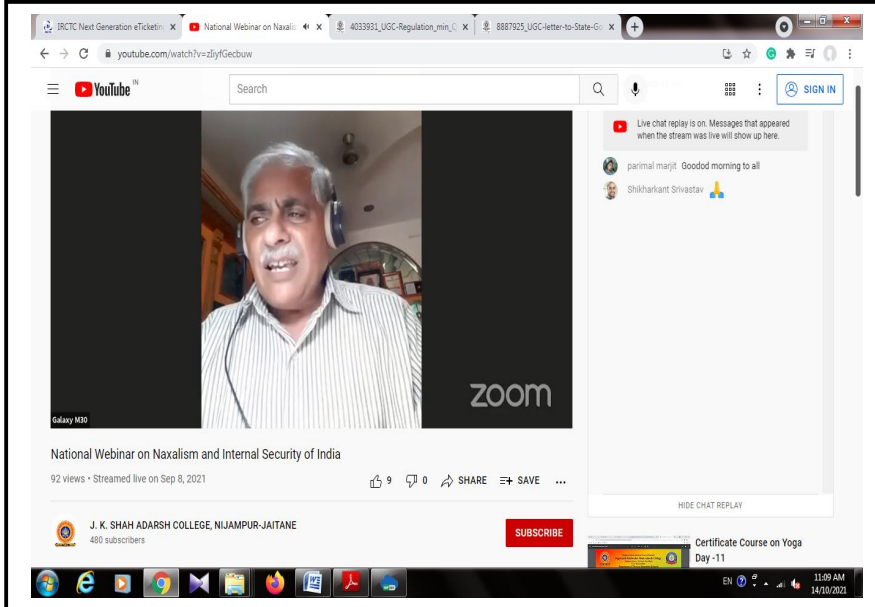
संरक्षण आणि सामरिक शास्त्र विषयाच्या वतीने "भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेला नक्सलवादाचे आव्हान" या विषयावर एक दिवशीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात बोलतांना एस.के. साकेत, पोस्ट ग्रॅज्युएट कॉलेज, आयोध्याचे प्राचार्य डॉ. अभरकुमार सिंह.

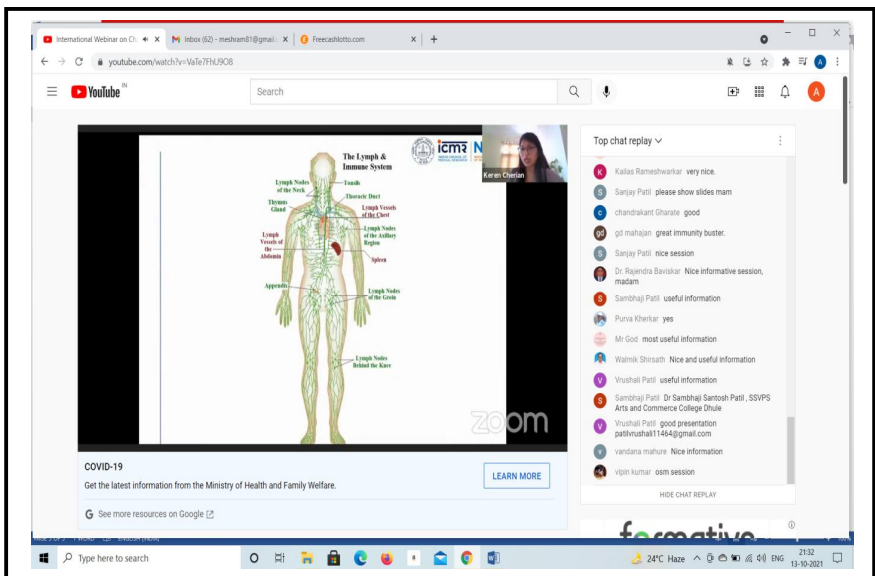
संरक्षण आणि सामरिक शास्त्र विषया अंतर्गत एक दिवशीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात "भारता बाहेरील घटनांचा भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेवर होणारा परिणाम" या विषयावर आपले विचार व्यक्त करतांना मुंबई विद्यापीठाचे सेन्ट्रल युरेशियन डायरेक्टर प्रा.डॉ. संजय देशपांडे सर.

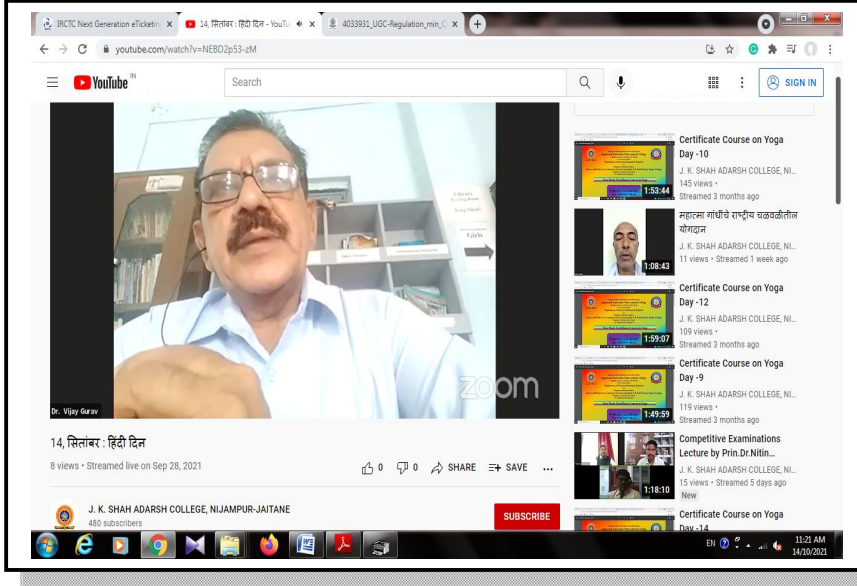
संरक्षणआणि सामरिक
शास्त्र विषया अंतर्गत एक
दिवशीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात
"नक्षलवादाचा भारताच्या
अंतर्गत सुरक्षेवर होणारे
परिणाम" या विषयावर
सुत्रसंचालन करतांना
प्रा.डॉ. प्रविण मोरे

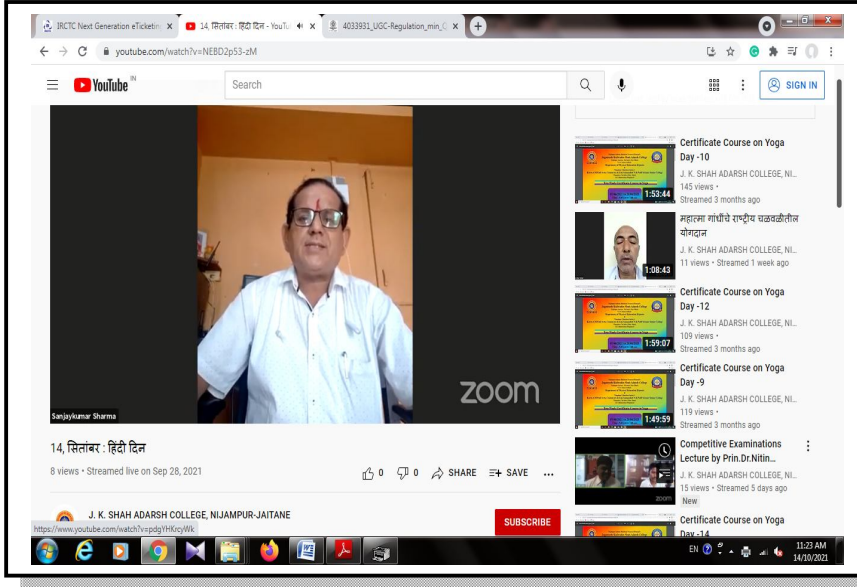
संरक्षणआणि सामरिक
शास्त्र विषया अंतर्गत एक
दिवशीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात
"नक्षलवाद की गंभीर होती
चुनैतिया" या विषयावर
बोलतांना हरियाणाचे प्रा.डॉ.
सुरेंद्र मिश्रा सर.

सायन्टीस केरेन चारीअन
आंतरराष्ट्रीय वेबीनारमध्ये
मार्गदर्शन करतांना.

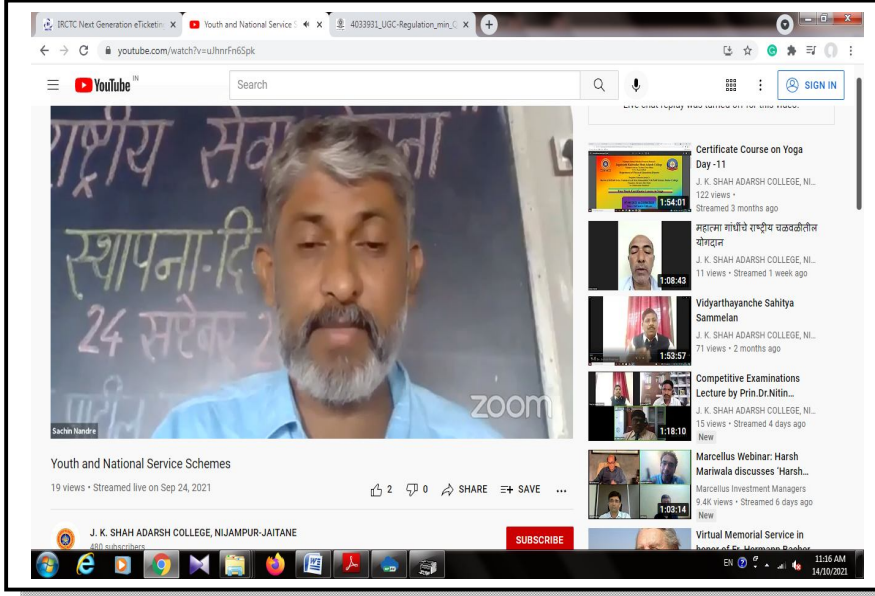
हिन्दी दिन एवं सप्ताह
निमित्त कार्यक्रमात
मार्गदर्शन करतांना प्रा.डॉ.
विजय गुरव

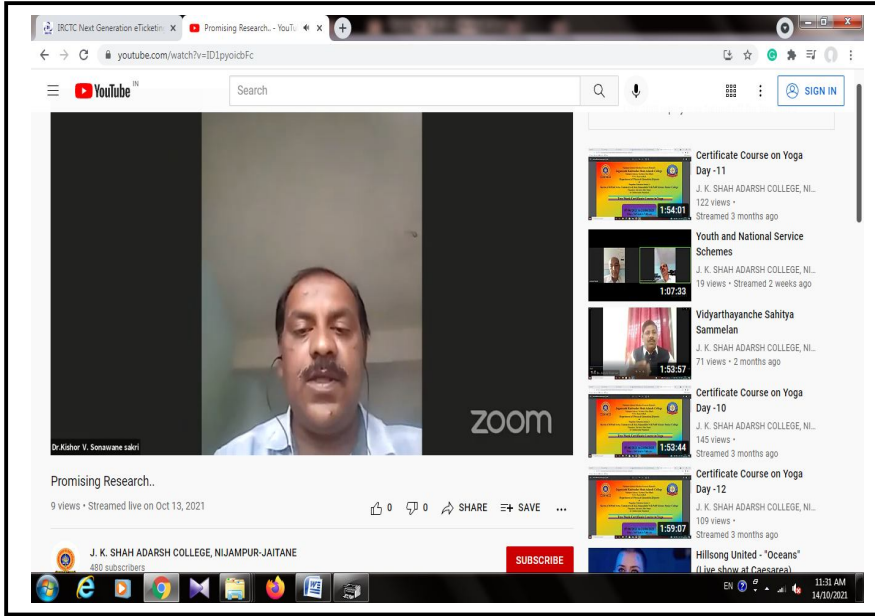
१४ सितंबर हिंदी दिन
कार्यक्रमात डॉ. संजय शर्मा,
कला, विज्ञान व वाणिज्य
महाविद्यालय, तळोदा प्रमुख
वक्ता म्हणून मार्गदर्शन
करतांना

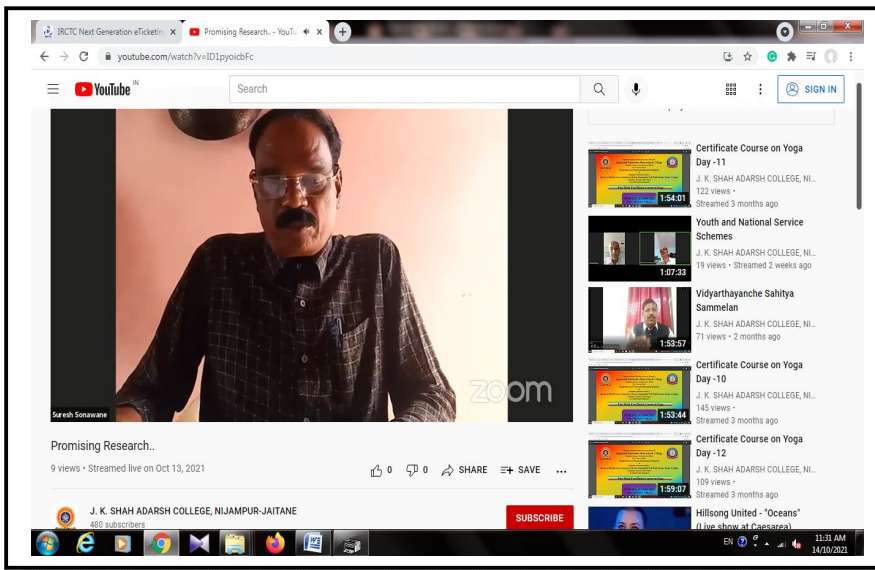
रा.से.यो. स्थापना
दिनानिमित्त कार्यक्रमांत
बोलतांना कार्यक्रम
अधिकारी प्रा. प्रणव गरूड.

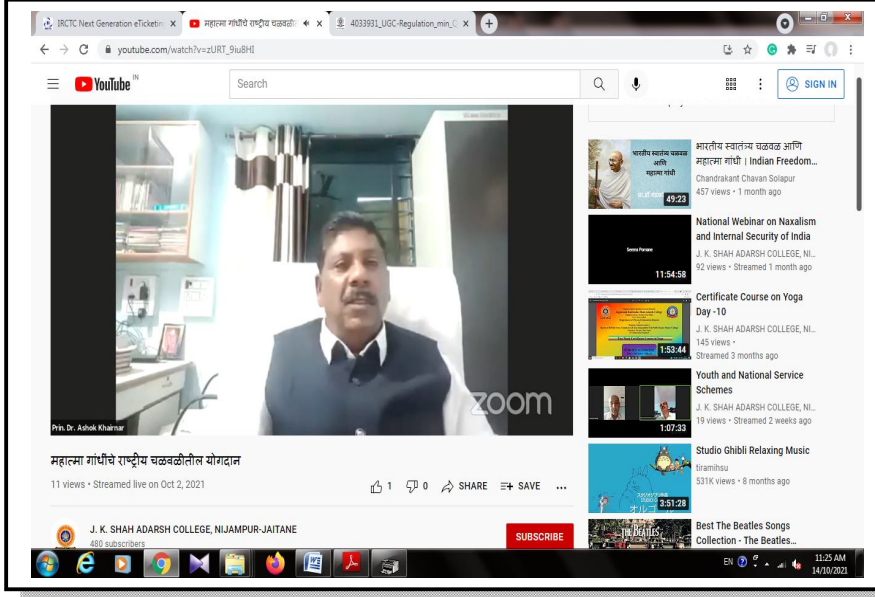
रा.से.यो. वर्धापन
दिनानिमत्त आयोजित
कार्यक्रमात मार्गदर्शन
करतांना रा.से.यो. जिल्हा
समन्वयक प्रा.डॉ. सचिनजी
नांद्रे.

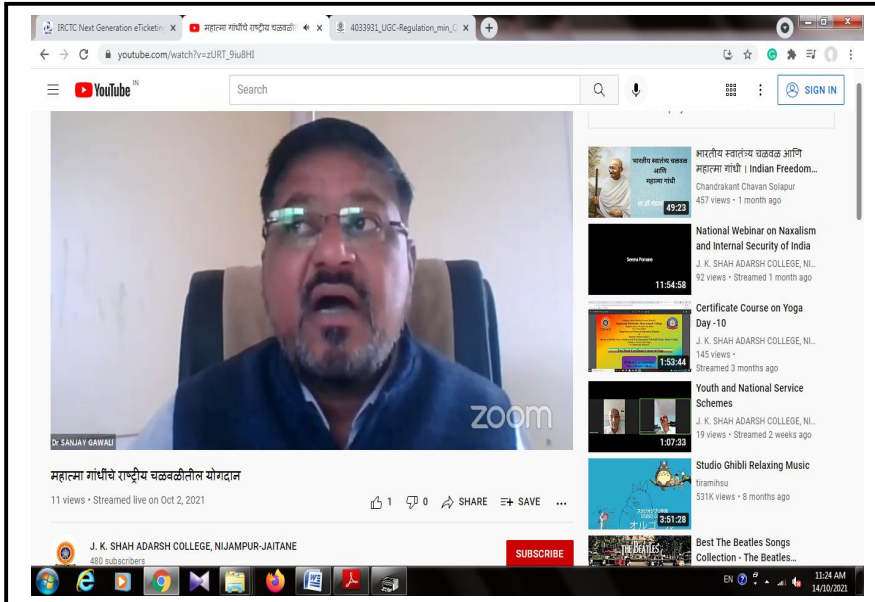
प्रॉमिसिंग ऑफ रिसर्च या
कार्यक्रमाचे सुत्रसंचालन
करतांना प्रा.डॉ. के.बी.
सोनवणे.

प्रॉमिसिंग ऑफ रिसर्च या
विषयावर प्रा. एस.सी.
सोनवणे (सि.गो. पाटील
महाविद्यालय, साक्री येथील
इतिहास विभागाचे विभाग
प्रमुख) आपल्या पीएच.डी.
विषयाची माहिती देतांना.

म. गांधी जयंतीनिमित्त
आयोजित व्याख्यानात
मार्गदर्शन करतांना अध्यक्ष
मा. प्राचार्य डॉ. अशोकजी
खैरनार.

म. गांधी जयंतीनिमित्त
आयोजित कार्यक्रमात
प्रमुख वक्ते डॉ. गवळी सर.

कोरोना साथ काळात
सॅनीटायझरचा वापर
करण्याचा प्रचार करतांना
रा.से.यो. स्वयंसेविका..

रा.से.यो. स्वयंसेवक
विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन
करतांना मा.प्राचार्य डॉ.
अशोक पी. खैरनार

दत्तक गाव बेहेरगाव
वाघापूर येथे लसीकरण
जागृती संदर्भातील रा.से.यो.
एककाद्वारे आयोजित
कार्यक्रमात मार्गदर्शन
करतांना मा.प्राचार्य डॉ.
अशोक पी. खैरनार.

कोरोना विषयक जनजागृती
करतांना रा.से.यो.
स्वयंसेवक विद्यार्थ्यांनी.

फिट इंडिया अभियान
अंतर्गत फ्रिडम रन उद्घाटन
प्रसंगी मा. प्राचार्य डॉ.
अशोकजी खैरनार.

रा.से.यो. एककाद्वारे
वृक्षारोपण करतांना
विद्यार्थीनी स्वयंसेविका.

सकाळ

**निजामपूरला अॅड. शहांतर्फे
३०० गरजूंना अन्न पाकिटे**

सकाळ वृत्तसेवा
प्रा. भगवान जगदाळे
निजामपूर, ता. २८ : येथील
भाजपचे ज्येष्ठ नेते तथा आदर्श कला
महाविद्यालयाचे अध्यक्ष अॅड. शरदचंद्र
शहा, माजी सरपंच कलावतीबेन शहा
यांच्या दातृत्वातून आज दुपारी येथील
समाई कामगारांसह भिल्ल वस्ती व
वडार वस्तीतील तीनशे गरजूंना अन्नाची
पाकिटे देण्यात आले. यामुळे गरजूंच्या
चेहऱ्यावर आनंद फुलला.
येथील पोलिस ठाण्याचे
सहाय्यक निरीक्षक सचिन शिरसाठ,

लिपिक राजेंद्र मोहने आदींच्या हस्ते
प्रातिनिधिक स्वरूपात अन्नाच्या
पाकिटांचे वाटप करण्यात आले.
पंतप्रधान नरेंद्र मोदींच्या हाकेला साद
देत 'करातच थांबा' या मोहिमेच्या
यशस्वितेसाठी व कोरोना विषाणूंच्या
निवंत्रणासाठी घरोघरी जाऊन गरजूंना
भोजनाची पाकिटे देण्यात आली.
सहाय्यक निरीक्षक शिरसाठ यांच्या
उपस्थितीत सुरक्षित अंतराचे पालन
करून अन्नदान करण्यात आले.
उपक्रमासाठी लिपिक राजेंद्र मोहने,
शिपाई विलास बुवा, चंद्रशेखर

निजामपूर : अॅड. शरदचंद्र शहा यांच्यातर्फे भिल्ल वस्तीतील गरजूंना अन्नाची पाकिटे देताना निरीक्षक सचिन शिरसाठ व कार्यकर्ते.

कोठावदे, हिंमत चव्हाण, यशवंत
अहिरे, जगदीश सूर्यवंशी, प्रशांत
मोहने, रवींद्र बोसे, सामर मोहने,
इंदुबाई मोहने, रेखा मोहने, शारदा
मोरे, प्रा. भगवान जगदाळे आदींनी
परिश्रम घेतले.

Jalgaon, Dhule-Main
29/03/2020 Page No. 4

निजामपूर - मा.अॅड.
शरदचंद्र शहा यांच्यातर्फे
भिल्ल वस्तीतील गरजूंना
अन्नाची पाकिटे देतांना पो.
निरीक्षक सचिन शिरसाठ व
कार्यकर्ते.

जगन्नाथ कडवादास शाह
आदर्श महाविद्यालयाच्या
नामकरण समारंभामध्ये मा.
प्राचार्य डॉ. अशोक पी.
खैरनार विचार मांडतांना.

जगन्नाथ कडवादास शाह
आदर्श महाविद्यालयाच्या
नामकरण समारंभामध्ये
विचार मांडतांना मा.श्री.
दिलीपदादा पाटील.

जगन्नाथ कडवादास शाह
आदर्श महाविद्यालय
नामकरण सोहळा

विविध शैक्षणिक समित्या

शैक्षणिक वर्ष - २०२० - २०२१

अ.क्र.	समित्यांची नावे	प्राध्यापकांचे नाव	पदनाम
१)	शैक्षणिक मूल्यमापन समिती व गुणवत्ता सुधार समिती	प्राचार्य डॉ. अशोक पी.खैरनार	चेअरमन
		डॉ. एस. एल. जाधव	सदस्य
		प्रा. आर. पी. ठाकरे	सदस्य
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		प्रा. पी. बी. मोरे	सदस्य
		प्रा. ए. एस. मेश्राम	सदस्य
		प्रा.श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
२)	विद्यार्थी सभा	डॉ. आर. पी. ठाकरे	चेअरमन
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		प्रा. पी. जी. गरूड	सदस्य
		प्रा.श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
३)	जिमखाना समिती	डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	चेअरमन
		डॉ. के. व्ही. सोनवणे	सदस्य
		प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	सदस्य
४)	वेळापत्रक समिती	डॉ. पी. बी. मोरे	चेअरमन
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
५)	परीक्षा समिती	प्रा. ए. एस. मेश्राम	चेअरमन
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		डॉ. पी. बी. मोरे	सदस्य
		डॉ.श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
६)	आरोग्य समिती	डॉ. व्ही. एस. भामरे	चेअरमन
		प्रा. पी. जी. गरूड	सदस्य
		प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	सदस्य
		डॉ.श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य

७)	सांस्कृतिक समिती, युवारंग, वाद-विवाद, वक्तृत्व निबंध स्पर्धा व वार्षिक पारितोषिक वितरण	प्रा. ए. आर. इंगळे	चेअरमन
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		प्रा. पी. जी. गरूड	सदस्य
		प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
८)	प्राध्यापक प्रबोधिनी	डॉ. आर. पी. ठाकरे	चेअरमन
		डॉ. एस. एल. जाधव	सदस्य
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
९)	प्राध्यापक दालन समिती	डॉ. व्ही. एस. भामरे	चेअरमन
		प्रा. वाय. आर. कुळकर्णी	सदस्य
		डॉ. के. व्ही. सोनवणे	सदस्य
१०)	नियतकालीक समिती	डॉ. व्ही. जी. गुरव	चेअरमन
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
		डॉ. पी. बी. मोरे	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
११)	प्रसिद्धी समिती व उपक्रमांचे अहवाल	प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	चेअरमन
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
१२)	ग्रंथालय समिती	प्राचार्य डॉ. ए.पी. खैरनार	चेअरमन
		डॉ. एस. एल. जाधव	सदस्य
		डॉ. आर. पी. ठाकरे	सदस्य
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		प्रा. ए. एस. मेश्राम	सदस्य
१३)	विद्यार्थी अनुशासन समिती	डॉ. आर. पी. ठाकरे	चेअरमन
		डॉ. एस.एल. जाधव	सदस्य
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
१४)	युवती सभा	डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	चेअरमन
		डॉ. के.डी. सोनवणे	सदस्य
१५)	वाडूमय मंडळ	डॉ. आर. पी. ठाकरे	चेअरमन
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य

		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
१६)	सामाजिकशास्त्र मंडळ	डॉ. एस. एल. जाधव	चेअरमन
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. व्ही. एस. भामरे	सदस्य
		डॉ. पी. बी. मोरे	सदस्य
		प्रा. पी. जी. गरूड	सदस्य
१७)	सामान्यज्ञान स्पर्धा परीक्षा केंद्र	प्रा. ए. आर. इंगळे	चेअरमन
		प्रा. ए. एस. मेश्राम	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
१८)	शारदीय व्याख्यानमाला	डॉ. व्ही. जी. गुरव	चेअरमन
		डॉ. के. व्ही. सोनवणे	सदस्य
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
१९)	परिवहन समिती	डॉ. व्ही. एस. भामरे	चेअरमन
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
२०)	Guidance & Counselling Committee	डॉ. सुधाकर जाधव	चेअरमन
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
२१)	विवेक वाहीनी	डॉ. व्ही. एस. भामरे	चेअरमन
		प्रा. पी. जी. गरूड	सदस्य
२२)	कमवा व शिका योजना व विद्यार्थी कल्याण विभाग	डॉ. के. डी. सोनवणे	चेअरमन
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
२३)	विद्यार्थी विकास समिती आर्थिक दुर्बल घटक	डॉ. के. डी. सोनवणे	चेअरमन
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
		विद्यार्थी व विद्यार्थिनी प्रतिनिधी	सदस्य
२४)	महिला अत्याचार प्रतिबंध समिती	प्राचार्य डॉ. ए. पी. खैरनार	चेअरमन
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. आर. पी. ठाकरे	सदस्य

		विद्यार्थीनी प्रतिनिधी	सदस्य
२५)	व्यक्तिमत्व विकास समिती	डॉ. पी. बी. मोरे	चेअरमन
		प्रा. ए. एस. मेश्राम	सदस्य
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
२६)	हजेरी पत्रक समिती	डॉ. के. व्ही. सोनवणे	चेअरमन
		प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	सदस्य
२७)	राष्ट्रीय सेवा योजना समिती	प्रा. पी. जी. गरूड	चेअरमन
		प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
२८)	संशोधन समिती	डॉ. एस. एल. जाधव	चेअरमन
		डॉ. आर. पी. ठाकरे	सदस्य
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		प्रा. ए. एस. मेश्राम	सदस्य
२९)	शिष्यवृत्ती समिती	डॉ. के. डी. सोनवणे	चेअरमन
		डॉ. पी. बी. मोरे	सदस्य
		प्रा. ए. एस. मेश्राम	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
		श्री. पी. एच. बेडसे	सदस्य
		श्री. आर. जी. मोहने	सदस्य
		श्री. के. एम. साबळे	सदस्य
३०)	आजीवन कक्ष	डॉ. एस. एल. जाधव	चेअरमन
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		डॉ. आर. पी. ठाकरे	सदस्य
		प्रा. पी. जी. गरूड	सदस्य
३१)	Soft Skills, Employability Skills And Communication Skills	प्रा. ए. आर. इंगळे	चेअरमन
		प्रा. ए. एस. मेश्राम	सदस्य
		डॉ. के. व्ही. सोनवणे	सदस्य
		प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
३२)	प्रवेश समिती	प्रा. व्ही. एस. भामरे	चेअरमन

		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		डॉ. पी. बी. मोरे	सदस्य
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
		प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	सदस्य
		डॉ. के. व्ही. सोनवणे	सदस्य
३३)	रॅगिंग नियंत्रण समिती (Anti Ragging Cell)	प्राचार्य डॉ. ए. पी. खैरनार	चेअरमन
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सचिव
		डॉ. आर. पी. ठाकरे	सदस्य
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		विद्यार्थी-विद्यार्थीनी प्रतिनिधी	सदस्य
३४)	तक्रार निवारण समिती	प्राचार्य डॉ. ए. पी. खैरनार	चेअरमन
		प्रा. ए. एस. मेश्राम	सचिव
		डॉ. एस. एल. जाधव	सदस्य
		डॉ. आर. पी. ठाकरे	सदस्य
		डॉ. के. डी. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	सदस्य
३५)	IQAC Committee	प्राचार्य डॉ. ए. पी. खैरनार	Chairman
		प्रा. ए. एस. मेश्राम	Co-Ordinator
		डॉ. के. डी. सोनवणे	Ex. Co-Ordinator
		डॉ. एस. एल. जाधव	Member
		डॉ. आर. पी. ठाकरे	Member
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	Member
		डॉ. व्ही. एस. भामरे	Member
		डॉ. पी. बी. मोरे	Member
		प्रा. ए. आर. इंगळे	Member
		डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	Member
		श्री. ए. डी. खैरनार	Member
		श्री. व्ही. आर. बुवा	Member

३६)	माजी विद्यार्थी व पालक संघ	प्रा. ए. आर. इंगळे	चेअरमन
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	सदस्य
३७)	Computer Training and ICT in Teaching And Learning	डॉ. व्ही. एस. भामरे	चेअरमन
		डॉ. एस. एल. जाधव	सदस्य
		डॉ. के. व्ही. सोनवणे	सदस्य
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		प्रा. वाय. आर. कुलकर्णी	सदस्य
		डॉ. पी. बी. मोरे	सदस्य
		श्री. ए. डी. खैरनार	सदस्य
		श्री. पी. एच. बेडसे	सदस्य
३८)	Bridge Course and Remedial Teaching	डॉ. के. डी. सोनवणे	चेअरमन
		डॉ. व्ही. जी. गुरव	सदस्य
		प्रा. ए. आर. इंगळे	सदस्य
		प्रा. पी. जी. गरूड	सदस्य
३९)	Certificate Course	डॉ. श्रीमती पी. पी. सुलाखे	चेअरमन
४०)	Promising Research Committee	प्राचार्य डॉ. ए.पी. खैरनार	चेअरमन
		डॉ. के.व्ही. सोनवणे	सदस्य

वार्षिक निकाल - शैक्षणिक वर्ष - २०२० - २०२१

अ.क्र.	विद्यार्थ्यांचे नाव	टक्केवारी	ग्रेड
तृतीय वर्ष कला			
१)	कु. शेख मिसबाह शाबीर	८७.८९%	A+ ग्रेड (इंग्रजी विभाग)
२)	कु. जगदाळे पुनम सुनिल	८५.५०%	A+ ग्रेड (राज्यशास्त्र विभाग)
३)	कु. इंगळे सुवर्णा पांडुरंग	८३.५८%	A+ ग्रेड (इंग्रजी विभाग)

जगन्नाथ कडवादास शाह आदर्श महाविद्यालय, निजामपूर-जैताणे ता. साक्री जि. धुळे

❀ प्राध्यापक वृंद ❀

प्राचार्य डॉ. अशोक पितांबर खैरनार	-	M.A. PhD. (English)
डॉ. सुधाकर लोटन जाधव	-	M.A. SET. Ph.D. (Sociology)
डॉ. रविंद्र पोपटराव ठाकरे	-	M.A. B.Ed. Ph.D. (Marathi)
डॉ. कांतिलाल दाजभाऊ सोनवणे	-	M.A. B.Ed. M.Phil. Ph.D. (Political Science)
डॉ. विजय साहेबराव भामरे	-	M.A. Ph.D. (Geography)
डॉ. विजय गजानन गुरव	-	M.A. M.Phil. Ph.D. (Hindi)
डॉ. प्रवीण बाबुराव मोरे	-	M.A. B.Ed. NET. Ph.D. (Defence & Strategic Studies)
प्रा. यशवंत रघुनाथ कुलकर्णी	-	M.A. B.Ed. (Marathi)
डॉ. किशोर वसंतराव सोनवणे	-	M.A. B.Ed. Ph.D.
प्रा. प्रणव गंगाधर गरूड	-	M.A. SET. (History)
प्रा. आतिष शिवशंकर मेश्राम	-	M.Lib. I.Sc. NET
प्रा. अजबराव रावजी इंगळे	-	M.A. M.Phil. NET (English)
डॉ. प्रियंका प्रकाश सुलाखे	-	B.A. B.P.Ed. M.P.Ed. SET Ph.D.

❀ प्राध्यापकेतर कर्मचारी वृंद ❀

श्री. अशोक दयाराम खैरनार	-	मुख्य लिपीक
श्री. प्रभाकर हरीभाऊ बेडसे	-	वरिष्ठ लिपीक
श्री. राजेद्र गोकुळ मोहने	-	कनिष्ठ लिपीक
श्री. विलास रमाकांत बुवा	-	शिपाई
श्री. चंद्रशेखर जगन्नाथ कोठावदे	-	शिपाई
श्री. पुंडलिक निंबा नामदास	-	शिपाई
श्री. कृष्णा मंगा साबळे	-	शिपाई

प्रतिबंधात्मक उपाययोजना म्हणून CORONA VIRUS COVID-19 संदर्भात सूचना

- Tripple Layer Mask सक्तीने वापरणे.
- सर्वांनी किमान १ मीटर [३ फुट] सुरक्षिततेकरिता अंतर ठेवणे.
- हात स्वच्छ ठेवण्यासाठी सॅनीटायझरचा नियमित वापर करणे.
- कोणत्याही वस्तूला स्पर्श करणे टाळणे.
- गर्दीच्या ठिकाणी जाणे टाळणे.
- नाक, डोळे आणि तोंड यांना स्पर्श करणे टाळावे.
- सर्दी, खोकला किंवा ताप असल्यास स्वतःला घरी Self Isolate करून घेणे किंवा जवळच्या दवाखान्यात जाऊन तपासून घेणे.

● फोर कलर ऑफसेट प्रिंटिंग ● डिजीटल बॅनर ● मोमेंटोज् (ट्रॉफी)
● डिटीपी ● डिझायनींग ● तसेच सर्व प्रकारची प्रिंटिंगची कामे
माणिक चौक, शिरीषकुमार स्मारकासमोर, कंचन हॉटेल शेजारी, नंदुरबार

योगेश्वर जळगांवकर
मो. ९८२३७२४७०५
फोन नं. (०२५६४) २२०१५५